

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку
НАН України
Харківський національний економічний університет МОН України
University of Economics Bratislava Faculty of National Economy
Wyższa Szkoła Humanitas
Громадська організація «ВІВАТ СОКРАТ»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Тези доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції
21 – 23 травня 2009 року
м. Харків

Харків
ВД «ІНЖЕК»
2009

ББК 65.050

С 69

Соціально-економічний розвиток України та її регіонів:
С 69 проблеми науки та практики: Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції 21 – 23 травня 2009 р.– Х.: ФОП Лібуркіна Л. М.; ВД «ІНЖЕК», 2009.– 376 с. Укр. мова, рос. мова, англ. мова.

ISBN 978-966-8177-53-8

У збірку включено тези наукових доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики».

Доповіді присвячено науковим і практичним проблемам сучасного соціально-економічного розвитку України та її регіонів, розробці пропозицій щодо поліпшення соціально-економічної ситуації в країні, визначенню важелів впливу держави на соціально-економічний розвиток України за допомогою податкового регулювання економічних і соціальних процесів, обговоренню статистичних методів та моделей в керуванні соціально-економічними процесами.

Для науковців, аспірантів, викладачів, студентів економічних спеціальностей, фахівців зі статистики, оподаткування, банківської та фінансової сфер.

ББК 65.050

ISBN 978-966-8177-53-8

© Колектив авторів, 2009
© ФОП Лібуркіна Л. М., 2009
© ВД «ІНЖЕК», 2009

ЗМІСТ

Секція 1

Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України та її регіонів

<i>Азаренков Г. Ф., Тирінов А. В.</i> Проблеми оцінки ефективності діяльності промислових підприємств.....	12
<i>Алексєєв С. Б.</i> Ефект і результат у визначенні ефективності господарської діяльності підприємства	14
<i>Алексєєва Н. И.</i> Эффективная деятельность предприятия как результат выполнения функциональных стратегий	17
<i>Анненкова О. В., Пономаренко Є. В.</i> Теоретичні проблеми розвитку кластерних структур в контексті глобалізації.....	19
<i>Склярук Н. И., Андренко Е. А.</i> Мониторинговая оценка уровня социально-экономического развития административных районов региона.....	21
<i>Бажинова Л. В.</i> Становлення та функціонування ринку праці в транзитивній економіці України	24
<i>Белецкий А. А.</i> Внешние заимствования корпоративного сектора экономики Украины.....	28
<i>Белікова Н. В.</i> Особливості маркетингової діяльності транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації.....	32
<i>Бернацький П. Й.</i> Тіньова економіка як загроза економічній безпеці країни.....	35
<i>Бохан А. В.</i> Комерціалізація інновацій у сфері екологізації підприємництва.....	38
<i>Воронков А. А.</i> Предпосылки реформирования региональных рынков теплоэнергоресурсов	41
<i>Ворошан А. Д.</i> Інституційні проблеми соціально-економічного розвитку України та її регіонів	44
<i>Внукова Н. М., Проноза П. В.</i> Фінансові кластерні ініціативи прикордонних регіонів України.....	48

<i>Габрель М. С.</i> Проблеми розвитку транспортної інфраструктури міста Львова та засоби їх вирішення	51
<i>Галасюк О. В.</i> Організаційні та практичні аспекти управління фінансовими потоками страхових компаній.....	54
<i>Гейман О. А.</i> Имитационное моделирование деятельности региона на примере Харьковской области.....	57
<i>Горобець О. А.</i> Оновлення та науково-технічний розвиток підприємств в системі підвищення потенціалу регіону.....	60
<i>Гришко А. А.</i> Теоретичні та прикладні засади управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємств	63
<i>Губарева І. О.</i> Науково-технологічна складова економічної безпеки країни.....	66
<i>Гуменюк А. В.</i> , Принципи прок'юременту в системі державних закупівель	69
<i>Гурьева И. В., Пелихов Е. Ф.</i> Обоснование выбора метода определения прибыли как показателя эффективности инвестиций в развитие предприятия	72
<i>Дзядук Т. В.</i> Кластеризація як фактор підвищення конкурентоспроможності регіонів.....	75
<i>Доровський О. В.</i> Правове забезпечення національних економічних інтересів країни.....	77
<i>Дорошенко І. А.</i> Моделювання взаємозв'язків між соціально-економічними індикаторами країн європейського союзу.....	80
<i>Дорошенко М. О.</i> Вплив вертикально-інтегрованих структур на економіку Дніпропетровської та Донецької областей.....	82
<i>Дронь Ю. П.</i> Сучасні тенденції функціонування та розвитку регіональної інвестиційно-інноваційної політики та обґрунтування необхідності її удосконалення	85
<i>Зінов'єв Г. О.</i> Перспективи розвитку галузевої інноваційної системи агропромислового комплексу України.....	88

<i>Зинченко В. А.</i> Поняття и класифікація видів внешнеэкономической діяльності підприємств	91
<i>Колесников О. М.</i> Управління ефективністю створення та функціонування особливих територіально- господарських утворень	95
<i>Котлик А. В.</i> Можливості застосування методу радара в економічних дослідженнях	97
<i>Кривак А. П.</i> Пріоритетність машинобудівного сектора в підвищенні конкурентоспроможності України: економічний та соціальний аспект	100
<i>Крилов Д. В.</i> Режим використання земель природно- заповідного фонду	103
<i>Куземко Н. В.</i> Управління ресурсною базою банку – основа ефективного регулювання соціально-економічного розвитку країни	106
<i>Кусик Н. А.</i> Сфера соціального воспроизводства в рамках соціально-економической системи	109
<i>Ладунка І. С.</i> Напрями удосконалення механізму управління конкурентними перевагами управлінського персоналу	112
<i>Матюшенко І. Ю.</i> Напрямки подолання наслідків світової фінансової кризи в Україні	115
<i>Мокрицька А. Б.</i> Методи оплати стаціонарної медичної допомоги	118
<i>Науменко М. О.</i> Особливості маркетингу послуг на сучасному етапі розвитку економіки	121
<i>Одінцов М. М.</i> Олігополія на регіональному молокопродуктовому ринку	123
<i>Омельченко О. І.</i> Аналіз сутності поняття «соціальна політика»	125
<i>Пелепей Н. П.</i> Вплив інформаційних технологій на соціально-економічний розвиток регіонів України	128

<i>Петряев О. О.</i> Сучасні проблеми регіонального управління.....	133
<i>Пивавар И. В.</i> Государственное регулирование ценообразования в сфере жилищно-коммунального обслуживания населения Украины.....	136
<i>Пионтковский П. В.</i> Экономический механизм принятия решений при управлении жилищно-коммунальным хозяйством в регионе.....	139
<i>Погасий С. С.</i> Мировой финансовый кризис или смена модели мирового хозяйствования.....	142
<i>Рад Е. С.</i> Вплив пенсійної реформи на розвиток трудових відносин	144
<i>Решетняк Е. И., Иванова О. А.</i> Сценарное планирование развития регионов.....	148
<i>Сергеева А. Н., Теряник О. А.</i> Визначення змісту та структури показника «якість життя» як основного індикатора ефективності управління розвитком регіону	151
<i>Соболь С. М.</i> Інтегральна оцінка рівня розвитку малого бізнесу по регіонах України.....	154
<i>Тарасюк М. В.</i> Основні результати визначення концептуальних засад підтримки контролінгом цілевизначення в управлінні торговельними мережами.....	157
<i>Тимченко О. М.</i> Податковий борг з огляду теорії асиметрії.....	161
<i>Хаустова В. Є., Курочкіна І. Г.</i> Кластери підприємств в умовах глобалізації ринкової економіки	163
<i>Хвесик М. А., Царенко О. В.</i> Обґрунтування наслідків структурних перетворень галузі промислових регіонів України.....	166
<i>Фоломкіна І. С.</i> Підходи до управління стратегічними змінами.....	169
<i>Черкашина М. В.</i> Проблеми дефіциту оборотних коштів промислових підприємств.....	172
<i>Черненко С. М.</i> Проблеми нерівномірності розподілу доходів між різними верствами населення.....	174

<i>Юзык Л. А.</i> Проблемы информационного обеспечения социальных инвестиций	177
<i>Ярошко О. З.</i> Від намірів – до дій на шляху транскордонної співпраці українських регіонів.....	179
<i>Яценко В. В.</i> Використання сучасних технологій у збутовій політиці підприємства	183

Секція 2

Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічним розвитком

<i>Алексеев И. В.</i> Влияние фискальной политики на финансовые потоки и формирование фондов	187
<i>Ала Айхам Метри Даход.</i> Особенности банковской системы Королевства Иордании.....	190
<i>Білик І. В.</i> Чинники, які формують конкурентноздатність страхового сектора	193
<i>Биков Д. Я.</i> Бюджетний дефіцит як інструмент державного регулювання соціально-економічного розвитку	197
<i>Брюховецкая . Е., Булеев И. П.</i> Современные механизмы накопления капитала компаний	200
<i>Васильчук І. В.</i> Роль і місце фінансової стратегії в системі стратегічного управління підприємством.....	203
<i>Владичин У. В.</i> Фундаментальні основи державного регулювання іноземної банківської діяльності	206
<i>Віннікова О. С.</i> Державна податкова політика та податкове регулювання: термінологічний аспект	209
<i>Гаркушенко О. М.</i> Економічний збиток, нанесений населенню забрудненням довкілля, як індикатор ефективності екологічних податків.....	212
<i>Давискіба К. В.</i> Інструменти податкового регулювання страхування	215
<i>Десятнюк О. М.</i> Методологічні основи оцінювання ризиків податкової системи.....	217

<i>Дорожкіна Г. М., Турик О. С.</i> Кластерний аналіз розподілу регіонів України залежно від обсягів податкового боргу за видами податків.....	221
<i>Дудар Ю. В.</i> Необхідність впровадження єдиного соціального податку (внеску)	224
<i>Єніна-Березовская А. О.</i> Соціальні аспекти ухилення від сплати податків	227
<i>Затонацька Т. Г.</i> Стимулювання інвестиційної діяльності бюджетними інструментами.....	231
<i>Іванов Ю. Б., Бражникова В. В.</i> Удосконалення податкового регулювання розвитку регіонів України.....	234
<i>Іванов Ю. Б., Дідух В. В.</i> Імітаційне моделювання зниження ставок податків для інноваційних підприємств	237
<i>Івасько І. М.</i> ПДВ як інструмент податкового регулювання соціально-економічного розвитку АПК України	241
<i>Іголкін І. В.</i> Щодо питання реформування бюджетної системи.....	244
<i>Капустник К. В.</i> Інформаційне забезпечення судово-економічних експертиз при вирішенні проблемних питань з оподаткування	248
<i>Кукурудз О. М.</i> Напрями реформування пенсійної системи України	252
<i>Колесова І. В.</i> Моделі фінансового механізму розвитку корпорацій	254
<i>Комарова Г. В.</i> Інструменти податкової підтримки молодих сімей	257
<i>Корнеев М. В.</i> Основні властивості та форми фінансової автономії органів місцевого самоврядування.....	260
<i>Лаврентьев М. М.</i> Міжбюджетні трансферти як інструмент бюджетного регулювання економічного розвитку регіонів	263

<i>Лобозинська С. М.</i> Сучасні проблеми державного регулювання банківської системи України	266
<i>Логвиненко Ю. А.</i> Визначальні фактори рейтингування машинобудівних підприємств	269
<i>Ляпина Т. М.</i> Теория и практика налогообложения: вопросы подготовки кадров	273
<i>Ляшенко Ю. І., Кулик П. А.</i> Мінімізація сплати ПДВ в контексті визначення дати виникнення права на податковий кредит	276
<i>Морозов В. В.</i> Налоговое стимулирование активизации инвестиционной деятельности.....	279
<i>Найденев А. С.</i> Сущность налогового администрирования в современных условиях.....	282
<i>Непийвода О. Г., Огороднік К. А.</i> Податки як інструмент фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку.....	285
<i>Прокопенко О. А.</i> Податкове регулювання економічного розвитку Донецької області.....	288
<i>Проскура К. П.</i> Шляхи зменшення впливу непрямих податків на фінансовий стан підприємств	291
<i>Рева Т. М., Чумак О. П.</i> Митно-тарифне регулювання зовнішньої торгівлі товарами	294
<i>Савка В. В.</i> Спеціальні режими оподаткування в аграрному секторі економіки.....	297
<i>Савченко Н. Г.</i> Теоретичні засади фінансового механізму соціального захисту населення	300
<i>Славкова А. А.</i> Механізм формування приватних заощаджень крізь призму фіскальної платоспроможності доходів громадян	302
<i>Сідельникова Л. П.</i> Ринок муніципальних позик: сучасний стан та перспективи розвитку	306
<i>Скоморович І. Г.</i> Зростання ролі національної грошової одиниці в банківському кредитуванні.....	309

<i>Созоник М. В.</i> Розвиток банківництва України в умовах підвищення ефективності та скорочення витрат	312
<i>Тищенко О. П.</i> Роль місцевих бюджетів у фінансовому забезпеченні регіонального розвитку	315
<i>Філатова Т. В.</i> Специфіка фінансування системи вищої освіти регіону.....	318
<i>Черновська М. М.</i> Недоліки місцевого оподаткування в Україні.....	321
<i>Чусова А. Е.</i> Минимизации уклонения от налогообложения в сфере потребительского рынка	325
<i>Яворська Т. В.</i> Законодавче регулювання страхового бізнесу України	328

Секція 3

Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

<i>Бубенко П. Т., Владимірова М. С.</i> Оцінка інноваційного потенціалу регіонів на основі таксонометричного методу	331
<i>Гриневич Л. В.</i> Використання статистичних методів збору інформації для дослідження інвестиційної діяльності	334
<i>Кащущин В. М., Бонецький О. О.</i> Застосування методу кореляційного аналізу для визначення щільності зв'язку між показниками промисловості України	337
<i>Кириченко Д. В.</i> Процессный подход в повышении конкурентоспособности предприятий коксохимической промышленности	340
<i>Макаркіна А. V., Korotenko Y. D.</i> Construction of regional interbranch input-output tables on the basis of enterprise primary statistical accounting data	344
<i>Мілевська Т. С., Мілевський С. В.</i> Застосування статистичних методів дослідження корпоративного середовища.....	347

<i>Огліх В. В., Криворучко С. П.</i> Використання статистичних методів обробки економічної інформації для формування ефективної бізнес-стратегії розвитку підприємства	350
<i>Семенов П. А.</i> Імітаційне моделювання податкових надходжень.....	353
<i>Сергеева А. Н., Теряник О. А.</i> Визначення змісту та структури показника «якість життя» як основного індикатора ефективності управління розвитком регіону	356
<i>Стрижиченко К, А., Дмитрусенко К. О.</i> Использование вейвлет-функций для анализа динамики экономических индикаторов	359
<i>Пашкевич М. С.</i> Деякі аспекти удосконалення управління процесом компенсації виробничих витрат промислового підприємства	363
<i>Тимошенко І. В.</i> Дослідження витрат домогосподарств в структурі моніторингу економіки освіти.....	365
<i>Харламова Г. О.</i> Щодо проблеми нарощування інвестиційного потенціалу регіонів України	368
<i>Шпилевский А. В.</i> Методика оценки энергетико-сырьевой эффективности коксовых батарей	371

**СЕКЦІЯ І
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
ТА ЇЇ РЕГІОНІВ**

УДК 005.6

**ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Азаренков Г. Ф., канд. екон. наук, доцент кафедри економічного аналізу

Тирінов А. В., аспірант кафедри економічного аналізу

Харківський національний економічний університет

Економіка за своєю суттю є стимулом продуктивності праці, загального підвищення ефективності виробництва, насамперед промислового. Проте в сучасних умовах важливим є визначення не тільки основних напрямів підвищення ефективності виробництва та чинників, що її зумовлюють, а системи оцінки ефективності взагалі.

Для промислових підприємств будь-якої форми власності дуже важливо враховувати фінансові результати, що відображають динаміку витрат і доходів протягом певного часу. Але фінансова інформація, яка виражена тільки в грошових одиницях, не в змозі надати повної оцінки поточного стану і перспектив розвитку підприємства без належного аналізу виробничої стратегії, ефективності використання виробничих ресурсів і розвитку ринків збуту.

Найважливішими задачами керівників є зниження витрат виробництва, раціональне використання матеріальних ресурсів, досягнення більш високих економічних показників (насамперед, продуктив-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

ності праці та ефективності виробництва) і як наслідок – зниження собівартості продукції. Для рішення цих задач суттєве значення має удосконалення управління в цілях підвищення його ефективності, оволодіння передовими методами ефективного управління виробництвом, а також розрахунки і порівняння показників ефективності виробництва підприємства.

Як правило, оцінка фінансового стану промислових підприємств здійснюється по наступних групах показників: показники ліквідності, показники фінансової стійкості, показники ділової активності, показники рентабельності. Але цього недостатньо для оцінки ефективності діяльності підприємства. Ці групи показників не враховують цілого ряду нефінансових факторів, на основі яких приймаються рішення щодо управління, інвестування, кредитування тощо. До таких нефінансових факторів можна віднести впровадження інновацій, кваліфікаційний склад працівників, ефективність діяльності конкурентів, імідж підприємства, його репутацію та ін. [1].

Отже для оцінки ефективності діяльності промислових підприємств повинні застосовуватися нові, універсальні показники, які б відповідали наступним критеріям [2]: мінімальність (відносно невелика кількість показників оцінки), корисність для прогнозування (не фінансові показники повинні передбачати майбутні фінансові результати), всеосяжний характер (показники повинні охоплювати всю організацію), стабільність (система управління повинна бути стабільною), застосовність до компенсації (показники повинні лежати в основі компенсації, яку отримує персонал за свою діяльність).

Якість цих показників буде залежати від повноти, достовірності та адекватності інформації, на основі якої вони будуть розраховуватися. Тому для реального відображення стану підприємства та тенденцій його розвитку ці показники повинні базуватися в основному на даних управлінського обліку, а не бухгалтерського чи податкового.

Проте складність побудови такої системи показників полягає у необхідності пристосування її до постійних змін середовища функціонування, високого рівня адаптації та гнучкості.

Література

1. Кузьмін О., Мельник О. Індикатори в системі управління підприємством [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.nalogovnet.com/stat_st.php?x=234
 2. Мейер, Маршал В. Оценка эффективности бизнеса / Маршал В. Мейер: [Пер. с англ. А. О. Корсунский].– М.: ООО «Вершина», 2004.– 272 с.
 3. Управление эффективностью бизнеса. Концепция Business Performance Management / Е. Ю. Духонин, Д. В. Исаев, Е. Л. Мостовой и др.; под ред. Г. В. Генса. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 269 с.
-
-

УДК 658.011.2.009.12

ЕФЕКТ І РЕЗУЛЬТАТ У ВИЗНАЧЕНІ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Алексєєв С. Б., канд. екон. наук, доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

Перехід до ринкової економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності, конкурентоспроможності на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління, активізації заповзятливості, ініціативи. Тому підвищення ефективності господарюючого суб'єкта і народного господарства в цілому є в даний час актуальною проблемою. Основним принципом господарської діяльності є принцип ефективності, який лежить в основі раціональних дій не тільки на окремому підприємстві, але й у всіх сферах економіки. Принцип ефективності, на думку зарубіжних економістів [1], полягає в господарській діяльності, при якій за допомогою наявних обмежених засобів забезпечувався б оптимальний результат при досягненні поставлених цілей.

У економічній літературі особлива увага надається визначенню понять «ефект» і «результат». Ефект може означати «результат, на-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

слідок яких-небудь причин, дій; сильне враження, що призводиться ким-небудь, чим-небудь; засіб, прийом, явище»; /ефект – це справлене ким- або чим-небудь на кого-небудь враження», «дія як результат чого-небудь, наслідок чого-небудь», «засіб, за допомогою якого створюється яке-небудь враження». Ефект – це результат якої-небудь діяльності, дія якоїсь причини, сили, абсолютна величина результату. У свою чергу, ефективний – це «продуктивний, дієвий (лат. *effectivus*)».

Таким чином, правомірно припустити, що ефект є кінцевим результатом і визначається як порушення рівноваги у бік однієї з взаємодіючих протилежностей в просторі і в часі. Відповідно, за відсутності ефекту настає стан рівноваги. Економічним ефектом можна вважати кінцевий результат, що відбиває зміну рівноваги у бік одного із взаємодіючих протилежних процесів економічної системи за певний часовий інтервал. Таким чином, ефект – це результат за умови його позитивної або негативної зміни в порівнянні із звітним періодом.

Поняття «результат» (лат. *resultatus* – відображений) визначається як «підсумок; те, що одержано в завершенні якої-небудь діяльності», або «кінцевий висновок, наслідок, показник чого-небудь».

Результат є підсумком розвитку процесу, явища в просторі і в часі. Якщо говорити про економічний результат, то це – підсумок розвитку окремих процесів економічної системи в цілому на конкретний момент або за певний часовий інтервал.

Результат і ефект кількісно виражаються абсолютними величинами. Порівняно з ефектом, результат є загальнішим поняттям і має складніший зміст. Ефект володіє змістом домінуючої з взаємодіючих протилежностей. Ця обставина і обумовлює значну здатність ефекту характеризувати успішність, корисність функціонування окремого процесу або системи в цілому.

На нашу думку, «ефект» і «результат» є однорідними, але не тотожними поняттями.

При розгляді господарюючого суб'єкта і економіки в цілому необхідно спиратися не тільки на одержаний ефект, але і на обсяги

витрат, що виробляються для отримання даного ефекту. Необхідне порівняння ефекту з витратами.

Основою ефективності є сумірність ефекту і витрат на його досягнення. Тому, крім абсолютної величини ефекту, слід знати і його відносну величину, що одержують зіставленням однієї абсолютної величини («ефекту») з іншою абсолютною величиною («витратами»). Отже, ефективність виражає ступінь ефекту, оскільки будь-який ефект вимагає витрат.

Не можна погодитися з думкою американського економіста П. Хейне, який вважає поняття ефективності синонімом економічності, оскільки економічність припускає раціональне використання наявних ресурсів і створення витрат, тоді як ефективність також спрямована і на підвищення ефекту.

Беручи до уваги те, що ефективність не тільки економічна, але і соціальна категорія, на наш погляд, слід підходити до визначення поняття ефективності не тільки з економічних, але і із загальнофілософських позицій. У філософії категорія «ефективність» виступає як вираз раціональних способів досягнення мети. Мірою ефективності є ступінь наближення до досягнення всіх кінцевих цілей. Діяльність окремого суб'єкта буде настільки ефективнішим діяльності іншого суб'єкта, наскільки більше наблизить суб'єкта до досягнення поставлених цілей.

У економічній теорії поняття ефективності трактується як «...співвідношення між результатами і витратами, виробленими для досягнення цих результатів».

З позицій статистики, ефективність – це соціально-економічна категорія, властива всім типам розвитку суспільства. Досягнення ефективності означає отримання максимальних результатів на одиницю витрат, пов'язаних з виробництвом, або забезпечення мінімізації витрат на одиницю результату.

Ефективність – це відношення того, що підприємство дійсно виробляє, до того, що воно цілком могло б виробити при існуючих ресурсах, знаннях і здібностях.

Література

1. Мейталь Ш. Экономика для менеджеров. Десять важных инструментов для руководителей: Пер. с англ.– М.: Дело, 1996.– 416 с.

УДК 658.011.2.009

ЭФФЕКТИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК РЕЗУЛЬТАТ ВЫПОЛНЕНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ

Алексеева Н. И., ассистент

Донецкий национальный университет экономики и торговли им. Михаила Туган-Банановского

В условиях кризиса наиболее важным для любого предприятия является оценить эффективность его деятельности, основные цели и задачи которой отображены в корпоративной стратегии. Общая стратегия предусматривает разработку таких мероприятий и планов, которые позволяют достичь основных целей предприятия. Она указывает направление, в котором фирма должна действовать в долгосрочной перспективе. Однако выбранное направление должно быть конкретизировано выполнением конкретных этапных целей. Конкретизация этих целей отражается в так называемых функциональных стратегиях.

Понятие «функция» происходит от латинского *functio* – исполнение, и понимается как «обязанность, круг деятельности, назначение, роль» [1, с. 187]. Ожегов С. И. определяет функцию как «явление, зависящее от другого и изменяющееся по мере изменения этого другого явления», а также как «работу, производимую органом, организмом; роль, значение чего-нибудь».

Поэтому функциональные стратегии «усиливают общую стратегию компании и определяют виды деятельности и процессы, позволяющие извлекать из них пользу. Подробное описание и анализ

функциональных стратегий помогают выяснить, как и в какой степени они соответствуют общей стратегии, и дают возможность сосредоточиться на координации различных функций» [2]. Главная роль функциональной стратегии – поддержка общей стратегии бизнеса. Другая роль – достижение функциональных целей.

В соответствии с понятием функции, функциональные стратегии часто понимаются как стратегии функциональных подразделений предприятия. Однако правильнее определять функциональные стратегии в соответствии с направлениями деятельности или с целевыми составляющими главной корпоративной стратегии (Г. Я. Гольдштейн, В. Грибов, В. Грузинов; М. М. Догадин). Количество функциональных стратегий должно определяться функциональными направлениями деятельности предприятия.

Большинство авторов выделяют следующие функциональные стратегии: маркетинговую, финансовую, организационную или организационного развития, инновационную, производственную, технологическую и др. Каждое предприятие разрабатывает свои функциональные стратегии в соответствии с общей корпоративной стратегией фирмы. Выполнение функциональных стратегий контролируется менеджерами путем анализа ограниченного количества значимых ключевых показателей, которые позволяют оценить уровень реализации общей стратегии.

Таким образом, оценка выполнения реализации каждой функциональной стратегии отдельно и всех в целом дает возможность судить о достижении этапных и стратегических целей предприятия и, следовательно, об эффективности его деятельности.

Литература

1. Словарь иностранных слов / В. В. Одинцов, Г. П. Смолицкая, Е. И. Голянова, И. А. Василевская; Под ред. В. В. Иванова.– М.: Просвещение, 1983.– 207 с.
2. MBA Краткий Курс / Роберт Ф. Брунер, Марк Р. Икер, Р. Эдвард Фримен, Роберт Е. Спекман, Элизабет О. Тайсберг.– Издательства «Олимп-Бизнес», 2000.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СТРУКТУР В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анненкова О. В., канд. екон. наук, ст. науковий співробітник

Пономаренко Є. В., канд. екон. наук, ст. науковий співробітник

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

В умовах глобалізації світової економіки однією з актуальних задач являється формування та розвиток кластерних структур. Глобалізація економічних процесів обумовлює взаємозв'язок та взаємодію різних соціально-економічних систем. Кластерні структури являють територіально-просторову форму організації виробництва та орієнтуються на інноваційний розвиток як в науковій, так і виробничій діяльності. Оцінку стану і тенденцій розвитку кластерних структур можна здійснити за такою загальною послідовністю: 1) загальна характеристика розвитку кластерних структур в країнах світу; 2) аналіз класифікації кластерних структур за галузевою ознакою; 3) економічний аналіз розвитку кластерних структур; 4) формування конкурентних переваг кластерних структур; 5) аналіз перспектив розвитку кластерних структур.

Загальна характеристика розвитку кластерних структур в країнах світу передбачає: визначення загального рейтингу країн за кількістю діючих кластерів; проведення порівняльної характеристики рівня кластеризації розвинутих країн світу; визначення переваг кластерної політики. Слід зазначити, що найбільша кількість кластерів спостерігається в наступних країнах: Великобританія – 168; США – 152; Індія – 106; Франція – 96; Італія – 72; Данія – 34; Німеччина – 32 [1]. Важливим аспектом проблеми розвитку кластерних структур є проведення порівняльної характеристики рівня кластеризації економіки розвинутих країн світу. На державному рівні кластери сформовані в Австрії, Австралії, Канаді, Нідерландах; на регіональному рівні – в Австрії, Великобританії, Німеччині, Данії, Іспанії,

Італії, Канаді, Нідерландах, США, Фінляндії, Швеції, Швейцарії; на мікрорівні – в Бельгії, Великобританії, Німеччині, Данії, Фінляндії, Швейцарії. Проведені дослідження свідчать про те, що основною перевагою кластерної політики є створення спільних промислово-дослідних центрів в наступних країнах: Бельгії, Данії, Фінляндії, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Нідерландах.

Проведений аналіз класифікації кластерних структур за галузевою ознакою дозволив виявити, що серед країн ЄС найбільша кількість кластерів наступних типів: біотехнологія; металообробка; збірка автомобілів; виробництво пластика; меблі; взуття; одяг; текстиль; продукти харчування.

Економічний аналіз розвитку кластерів дозволяє виявити тенденції економічного зростання в країнах світу. Економічна політика Фінляндії спрямована на інтеграцію в глобальну економіку. Для розвитку економік Фінляндії та Австрії був використаний підхід, який передбачає стимулювання розвитку зв'язків між дослідними інститутами і приватним сектором, зниження і скорочення регуляторних і управлінських перешкод на шляху до розвитку спеціалізованих кластерів.

Проведені дослідження дозволяють встановити, що до найбільш конкурентоспроможних кластерів відносяться: в Великобританії – кластер інформаційних і комунікаційних технологій; в Данії – кластери з виробництва господарських товарів та охорони здоров'я; в Італії – текстильний кластер; в США – кластер «Силіконова долина»; в Фінляндії – кластер інформаційних технологій; в Швейцарії – кластери швейцарських банків, страхових компаній, виробництва годинників.

Перспективи розвитку країн визначаються у різних документах: в Австрії – інноваційна дослідна програма зі стимулювання розвитку зв'язку між дослідними інститутами та приватним сектором; в Великобританії – план національного розвитку, розвитку перспективних секторів кластерів згідно з технологічною програмою економічного розвитку на основі моделей розвитку економіки Сінгапуру.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Таким чином, розвиток кластерних структур дозволяє: визначити пріоритети соціально-економічного розвитку країн; впроваджувати інновації; ефективно використовувати робочу силу.

Література

1. Волкова Н. Н., Сахно Т. В. Промышленные кластеры:– П.: Изд-во «АСМИ».– 2005. 270 с.

УДК 332.14

МОНИТОРИНГОВАЯ ОЦЕНКА УРОВНЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ АДМИНИСТРАТИВНЫХ РАЙОНОВ РЕГИОНА

Склярук Н. И., канд. экон. наук, доцент

Андренко Е. А., ассистент

кафедра экономического управления в строительстве и городском хозяйстве
Харьковская национальная академия городского хозяйства

Эффективность реализации стратегии развития региона и его административных районов во многом зависит от полноты, достоверности, качества и оперативности информации о социально-экономических процессах, происходящих в различных отраслях и сферах жизнедеятельности. Это возможно только при организации системы мониторинга социально-экономического развития (СЭР). Актуальность мониторинговых исследований подтверждается новой концепцией государственной региональной политики. Авторы определяют мониторинг как непрерывный системный процесс сбора, анализа и обработки показателей, с использованием современных информационно-коммуникационных систем и технологий, что позволяет определить интегральные индикаторы СЭР с целью выявления тенденций и прогнозирования социально-экономического развития региона.

Обычно, при сравнительном анализе развития административно-территориальных единиц региона последовательно исследуются отдельные статистические показатели. В то же время, по отдельным показателям трудно определить место района в системе региона для конкретных направлений СЭР. Например, оценка уровня безработицы не дает полную информацию о состоянии рынка труда, так как необходимо совместно учитывать показатели занятости, экономической активности населения, нагрузки на одно рабочее место и т. д. Поэтому основной задачей мониторинга СЭР является разработка интегральных оценок на основе частных индикаторов, осуществляющих количественный и качественный анализ СЭР территорий регионов.

Обзор существующих методик построения интегральных индикаторов качества жизни и регионального СЭР [1] позволяет сделать вывод: несмотря на многообразие подходов и методик, интегральные индикаторы чаще всего представляют линейную комбинацию частных индикаторов с выбранными весовыми коэффициентами. Определение значений весовых коэффициентов – слабое место подобных методик, так как их выбор часто зависит от субъективного мнения различных групп специалистов, ученых, экспертов.

Оценка уровня социально-экономического развития административных районов базируется на значительном наборе показателей, что затрудняет процедуру построения интегральных индикаторов. Возникает необходимость в сжатии информации, т. е. описании объекта исследования меньшим числом обобщенных показателей. При этом необходимо учитывать объективно существующие, но непосредственно не наблюдаемые закономерности между частными индикаторами. Предлагается модель интегральных индикаторов, построенная на основе метода главных компонент:

$$F_j^k = \lambda_k^{-0,5} \sum_{l=1}^m w_i^k \tilde{i}_j^l, \quad (1)$$

где F_j^k – некоррелированные главные компоненты;

\tilde{i}_j^k – исходные центрированные частные индикаторы;

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

w_i^k – собственные векторы, соответствующие собственным значениям λ_k ;

j – номер района ($j = 1, \dots, n$);

k – номер показателя ($k = 1, \dots, m$).

Удалось сформировать систему частных индикаторов так, чтобы в качестве интегрального индикатора выбиралась только первая главная компонента. Сложность построения интегральных индикаторов состоит в том, что официальная статистическая информация не всегда является полной. Вторая проблема – отбор важнейших показателей, которые бы достаточно полно отразили уровень социально-экономического развития районов. Практическое использование модели показало, что количество частных индикаторов не должно превышать пяти-шести. В противном случае рейтинговая оценка может оказаться неправдоподобной. Например, согласно методике вычисления регионального индекса человеческого развития для определения группового индикатора рынка труда предлагается учитывать 10 частных индикаторов [2]. По мнению авторов, это нерационально, так как ряд показателей являются избыточными или не отражают состояние рынка труда.

В качестве примера применения модели (1) определим групповой интегральный индикатор, позволяющий оценить рейтинг административных районов по состоянию рынка труда на начало 2009 г. [3]:

$$F_j^1 = 0,0115 \cdot \tilde{i}_j^1 - 1,5124 \cdot \tilde{i}_j^2 - 0,81665 \cdot \tilde{i}_j^3 + 0,0086 \cdot \tilde{i}_j^4, \quad (2)$$

где \tilde{i}_j^1 – частный индикатор уровня экономической активности населения;

\tilde{i}_j^2 – частный индикатор уровня безработицы;

\tilde{i}_j^3 – частный индикатор нагрузки на 1 рабочее место;

\tilde{i}_j^4 – частный индикатор уровня занятости наемных работников.

Экономический кризис негативно повлиял на основные показатели рынка труда. Уровень безработицы по области вырос за по-

следний год почти на 30%, а в ряде районов – в 1,5 – 2 раза. Если в 2007 г. на одно рабочее место в среднем претендовало трое безработных, то в 2008 г. их количество возросло до 11. Анализ значений группового интегрального индикатора (2) позволил сделать общий вывод о состоянии рынка труда районов Харьковской области.

Разработанная модель интегральных индикаторов СЭР (1) и обоснованный выбор системы показателей позволяют определить рейтинг административных районов региона по основным направлениям СЭР. Результаты мониторинговых оценок являются основой для разработки местных бюджетов и программ СЭР регионов, позволяют сформировать стратегические цели и приоритетные направления развития, повысить эффективность принятия управленческих решений, разработать комплекс первоочередных мер по выявлению и устранению негативных тенденций и угроз в регионе.

Литература

1. Андренко Е. А. Интегральная оценка уровня социально-экономического развития муниципальных образований на примере Харьковского региона // НТС Коммунальное хозяйство городов.– К.: «Техника.– 2008.– Вып. 82.– С. 68 – 75.
2. Методологічні засади вимірювання людського розвитку для регіонів України.– К.: Державний комітет статистики України, 2000 .– 17 с.
3. Про соціально-економічне становище Харківської області за січень 2009 року. Статистичний бюлетень.– ГУ статистики в Харківській області.– 2009.– С. 87 – 101.

УДК 331.5

СТАНОВЛЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В ТРАНЗИТИВНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Бажинова Л. В., магістр

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що Україна, як й інші постсоціалістичні країни, починаючи з 1991 року, знаходилась в стадії глибоких економічних реформ з метою побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки. Ці реформи продовжуються й досі. Ринкові перетворення передбачають здійснення політичних, соціально-економічних, а також організаційно-економічних реформ. Становлення повноцінної ринкової економіки неможливе без ефективно функціонуючого ринку праці. Адже саме ті відносини, що існують на цьому ринку, становлять одну з основ розвитку національної економіки, окремих її галузей та підприємств, забезпечують ефективне використання трудових ресурсів країни, вільний вступ на ринок праці як продавців робочої сили, так і її покупців. Отже, можна сказати, що тема становлення та формування ринку праці є доволі актуальною.

Теоретичне дослідження деяких проблем ринку праці має довготривалу традицію. До аналізу окремих його сторін зверталися А. Сміт, Д. Рікардо, Р. Мальтус, К. Маркс. Вагомий внесок в розробку цієї проблеми вніс Дж. Кейнс.

Серед найбільш важливих досліджень, які висвітлюють різні аспекти теорії і практики ринку праці, механізмів регулювання його функціонування, слід відзначити наукові розробки таких вітчизняних вчених, як Д. Богиня, І. Бондарь, Л. Кривенко, В. Онікієнко, В. Савченко, а також російських вчених – В. Плакся, І. Маслова, А. Касаєв. Не зменшуючи значення робіт, присвячених проблемам дослідження ринку праці, слід підкреслити, що багато теоретичних питань є ще нерозв'язаними, залишаються дискусійними, а в ряді випадків навіть і не поставлені.

До сьогодні ринок праці України залишається фрагментарним, розбалансованим і малоефективним. Він пристосувався до того, щоб амортизувати чисельні негативні шоки, якими супроводжуються процеси системної трансформації, перш за все, за рахунок зміни ціни праці і її тривалості, і лише в незначній мірі – за рахунок змін в самій зайнятості.

Проведені дослідження свідчать про наявність наступних характерних рис у формуванні сучасного ринку праці:

1. В Україні за останні два роки зросла зайнятість населення на некваліфікованих роботах, в особистому і підсобному господарстві, самозайнятості.
2. Постійно зростає рівень старіння робочої сили. Кожний тринадцятий працюючий громадянин України досяг сьогодні пенсійного віку.
3. Відбувається стрімке скорочення чисельності працездатного контингенту населення у всіх регіонах країни.
4. Велика частка певних секторів українського ринку праці сформована за кордоном, що в перспективі загострюватиме проблему дефіциту робочої сили.
5. Сучасна економічна і фінансова криза призвела до збільшення безробіття, що в подальшому гальмуватиме розвиток економіки.

Проблеми, породжені неструктурованим ринком праці поглиблюватимуть кризові явища в економіці, будуть стримувати структурні перетворення, перешкоджатимуть створенню передумов для стабілізації й економічного зростання. В цих умовах необхідно сформува-ти таку модель українського ринку праці, яка забезпечить перехід до більш ефективної структури зайнятості, що призведе до збільшення випуску вітчизняної продукції, викличе значні соціальні надбання, позитивно вплине на загальний стан добробуту громадян.

На нашу думку, можуть бути запропоновані наступні напрямки реформування ринку праці.

- I. В галузі реструктуризації зайнятості необхідним є наступне:
 1. Розширити практику формування державного замовлення на підготовку фахівців в вищих та спеціальних навчальних за-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

кладах з урахуванням прогнозів потреб галузей народного господарства.

2. Реформувати систему професійно-технічної освіти з метою надання їй спроможності оперативно реагувати на зміни в кон'юктурі ринку праці з урахуванням аналізу і прогнозів потреб в робочій силі за професіями.
3. Вдосконалити інструментарій заохочення населення України до самозайнятості та створити комплекс стимулів створення нових робочих місць в приватному секторі економіки.

II. В галузі оплати праці основними заходами є наступні:

1. Забезпечити формування єдиної національної ціни праці, здатної забезпечити нормальне відтворення сучасного висококваліфікованого працівника.
2. Переглянути доцільність прив'язки мінімального розміру оплати праці до прожиткового мінімуму.
3. Запровадити регульований мінімум погодинної заробітної плати як соціальний стандарт.

III. В галузі регулювання ринку праці необхідно забезпечити наступне:

1. Впроваджувати гнучкі форми зайнятості.
2. Підвищувати мобільність робочої сили шляхом поширення інформації про становище на регіональних ринках праці; впроваджувати додаткові стимули для створення робочих місць в депресивних регіонах.
3. Вжити заходів, які б мінімізували негативні наслідки трудової міграції, зокрема: розробити комплекс заходів з адаптації трудових мігрантів, що повернулися додому із-за кордону; розробити комплекс інформаційно-роз'яснювальних заходів з метою скорочення нелегальної трудової міграції; посилити державний контроль за діяльністю посередницьких структур, що надають послуги з працевлаштування за кордоном.

ВНЕШНИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Белецкий А. А., ассистент кафедры «Финансы и кредит»
Севастопольский Национальный Технический университет

Отсутствие долгосрочных, дешевых ресурсов на внутреннем рынке заставляет субъектов экономики обращаться на внешние финансовые рынки. Участниками международного рынка капиталов являются заемщики и инвесторы. Целью работы последних является распределение финансовых ресурсов с максимальной доходностью. Экономика Украины, как и многих развивающихся стран, является для инвесторов привлекательной. Высокая внутренняя инфляция и недостаток внутреннего капитала поддерживают процентные ставки на высоком уровне. Это способствует приплыву капитала в страну в виде займов частных компаний и банков. Нарращивание такого долга несет в себе как положительные эффекты, так и высокие риски, которые негативно сказываются на экономике. Как уменьшить отрицательное воздействие иностранного капитала и взять этот процесс под контроль? Данный вопрос требует тщательного рассмотрения и всестороннего изучения.

Объем валового внешнего долга за 9 месяцев 2008 года увеличился на 22,8 млрд долл. США и по состоянию на 01.10.2008 года составил 105,4 млрд долл. США или 56,4% ВВП.

На протяжении данного периода существенно вырос долг в:

- банковском секторе на 11,1 млрд долл. США или на 36%;
- других секторах экономики на 12,5 млрд долл. США или на 34,1%.

На конец третьего квартала 2008 года внешний долг банковского сектора достиг 42,1 млрд долл. США, что составляет 39,9% от валового внешнего долга.

Задолженность банков за данный период возросла за счет обязательств по:

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

- кредитам на 8,3 млрд долл. США;
- депозитам и остаткам средств на лоро-счетах нерезидентов в украинских банках – на 3 млрд долл. США.

Доля иностранных обязательств в пассивах банков возросла с 8% в 2002 году до 30% в 2008 году. Внешние займы на 28% профинансировали рост банковских активов в 2007 году. Видно, что роль иностранного капитала в формировании ресурсов существенно возросла.

Этому способствовали два фактора :

- благоприятная внешняя конъюнктура рынка капиталов;
- постоянный внутренний спрос на кредитные средства.

В условиях жесткой конкуренции доступ к дешевым валютным ресурсам получили банки с иностранным капиталом и отечественные банки с высоким инвестиционным рейтингом. Средние и малые банки (3 и 4 группа банков) были отрезаны от данных источников, что вынуждало их сосредоточиться на привлечении дорогих внутренних ресурсов и, соответственно, кредитовать заемщиков с более низкой кредитоспособностью.

Наиболее распространенным финансовым инструментом внешних займов остаются кредиты. Их доля на 01.10.2008 года составила 68,2% против 66% на начало 2008 года (рис. 1).

Рис. 1. Динамика задолженности банковского сектора экономики Украины

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Внешние обязательства банков носят долгосрочный характер. Их доля с начала года увеличилась с 62,1 до 69,4 %. Коэффициент соотношения краткосрочных и долгосрочных обязательств на 01.10.2008 года составил 0,441 против 0,611 на 01.01.2008 г.

Внешние займы стали фактором роста компаний нефинансового сектора, так объем задолженности за 9 месяцев 2008 года вырос на 12,5 млрд долл. США и на 01.10.2008 года составил 49 млрд долл. США, что составило 46,5% от валового внешнего долга. Благодаря доступу к международным рынкам капитала компании получили возможность диверсифицировать источники привлечения средств, привлекать ресурсы с более длительными сроками погашения и снизить стоимость капитала.

Рост долга компаний нефинансового сектора был обусловлен приростом обязательств :

- по торговым кредитам – на 5,2 млрд долл. США;
- по негарантированным долгосрочным кредитам – на 7,2 млрд долл. США;
- по другим долговым обязательствам – на 0,3 млрд долл. США (рис. 2).

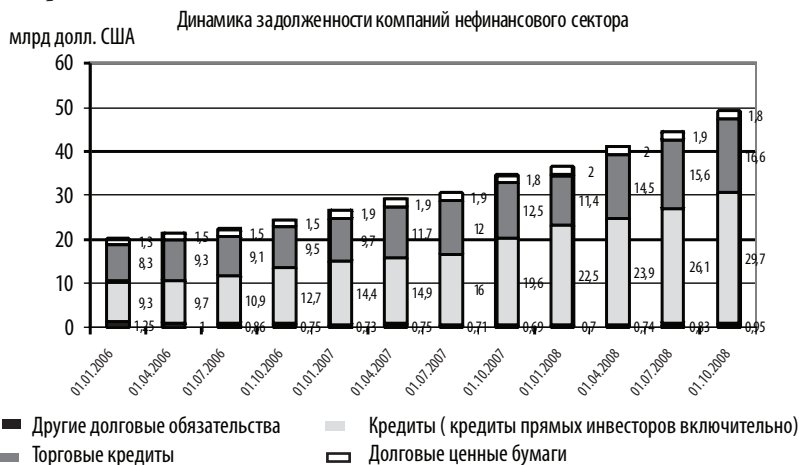

Рис. 2. Динамика задолженности компаний нефинансового сектора

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

В структуре валового внешнего долга по срочности преобладает долгосрочная задолженность – 71,5%. Коэффициент соотношения кратко- и долгосрочного долга на 1 октября 2008 года составил 39,9%. Краткосрочный внешний долг на 01.10.2008 года составил 30 млрд долл. и полностью сконцентрирован в банковском секторе (42,9%) и в других секторах экономики (57,1%).

Видно, что иностранный заемный капитал поступает в Украину по двум каналам – посредством зарубежных заимствований банков, которые, таким образом, пополняют свои кредитные ресурсы, а также путем прямых заимствований предприятий нефинансового сектора экономики у иностранных банков.

Стремительное накопление внешнего корпоративного долга стало отображением процессов глобализации финансового капитала и источником дополнительного предложения капитала внутри экономики Украины. В краткосрочном периоде данная тенденция принесла положительные результаты в виде дешевых и долгосрочных ресурсов, а с другой стороны – высокие валютные, кредитные риски и отрицательный торговый баланс, что усилило чувствительность экономики к международному движению капитала. Контроль за движением иностранного капитала и кредитной политикой банков должен явиться вынужденной мерой Национального банка для поддержания сбалансированности экономического развития.

Литература

1. Федосов В. М., Опарін В. М., Львовичкін С. В. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку // Фінанси України.– 2008.– № 12.– С. 3.
2. Вахненко Т. Моделирование макроэкономических факторов внешних заимствований и их влияние на развитие экономики Украины // Экономика Украины.– 2007.– № 7.– С.15.
3. Vasylenko I., Zaderey N. Debt Marathon // Expert Ukraine.–2007.– № 2.– С. 43.

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Белікова Н. В., канд. екон. наук, науковий співробітник

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

Процес глобалізації, що містить у собі як позитивні, так і негативні риси для економіки окремої країни, зачіпає й Україну, що почала входження до світової економічної системи та обрала як стратегічну мету забезпечення європейських стандартів життя для населення, розвиток високих технологій, досягнення вищого рівня конкурентоспроможності вітчизняних галузей промисловості та їх продукції. На сучасному етапі розвитку активізується діяльність промислово-фінансових груп та транснаціональних корпорацій та виникнення корпорацій, що знаходяться на вищій стадії свого розвитку – глобальних транснаціональних корпорацій [1].

Базові концептуальні засади в теорії дослідження інтеграційних процесів та форм взаємодії господарюючих суб'єктів та банківських структур були викладені в роботах Дж. А. Гобсона, Р. Гільфердінга, М. І. Бухаріна, В. І. Леніна на початку двадцятого сторіччя. В Україні проблеми формування та функціонування інтегрованих структур бізнесу досліджували такі вітчизняні вчені-економісти: М. О. Кизим, В. М. Горбатов, О. М. Тищенко, А. А. Пилипенко, Л. І. Федулова, О. М. Ястремська, В. А. Зінченко, О. М. Сохацька та інші.

При дослідженні феномену виникнення інтегрованих структур бізнесу в сучасному економічному просторі, зокрема в Україні, виникає необхідність створення нових підходів до оцінки умов, обґрунтування особливостей, визначення цілей та напрямків інтеграційних процесів, форм взаємодії підприємств, оцінки ступеня інтеграції, встановлення особливостей функціонування інтегрованих структур бізнесу на різних стадіях життєвого циклу та забезпечення високого рівня їх конкурентоспроможності.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Окрім десяти загальновідомих організаційних форм інтегрованих структур бізнесу, визначення яких наведені в законодавчих актах та літературних економічних джерелах, необхідно дослідити діяльність таких специфічних інтеграційних утворень, як транснаціональні корпорації (ТНК). ТНК здійснюють свою господарсько-виробничу діяльність в декількох країнах світу. Складові елементи або учасники ТНК (дочірні підприємства та філіали) об'єднуються задля здійснення єдиної науково-виробничої й фінансової стратегії. Розвиток ТНК характеризується високим динамізмом, оскільки інтегрована структура бізнесу в повній мірі використовує переваги інтеграції, що насамперед відображаються в економії на масштабах та отриманні синергетичного ефекту від об'єднання.

Таким чином, ТНК, специфікою діяльності яких є не тільки інтеграція, але й інтернаціоналізація, у своєму функціонуванні реалізують усі переваги інтеграції.

Зупинимось докладно на такій сфері діяльності інтегрованих структур бізнесу, зокрема ТНК, як маркетингова діяльність. В маркетинговій діяльності ТНК багато уваги приділяється створенню торгових марок та управлінню ними, або бренд-менеджменту. За визначенням Американської маркетингової асоціації «Бренд (англ. *brand*) – назва, слово, вираз (англ. *brand name*), знак, символ чи дизайнерське рішення, чи їх комбінація з метою визначення товарів та послуг конкретного продавця чи групи продавців для вирізнення їх серед конкурентів».

В більш широкому розумінні бренд містить сам товар чи послугу з усіма їх параметрами, набором характеристик, очікувань, асоціацій, які сприймає споживач та проектує їх на конкретний товар (імідж товару, англ. *brand image*), а також будь-які переваги, що споживач бренду теоретично може отримати. Таким чином, існує принаймні дві складових бренда: ім'я бренда (*brand name*) та образ бренда (*brand image*).

Згідно з дослідженням американського центру *Anderson Analytics* [3], не всім споживачам відомо, звідки походить їх улюблений товар. Задля доказу висунутої гіпотези студентам коледжів був запропоно-

ваний такий тест, за яким необхідно співвіднести бренди та країни, звідки вони походять:

1. Heineken	А) Швеція
2. Hundai	Б) Франція
3. Saab	В) Данія
4. Land Rover	Г) Нідерланди
5. Hermes	Д) Германія
6. Adidas	Е) Корея
7. Lego	Ж) Великобританія

Правильні відповіді – 1 Г, 2 Е, 3 А, 4 Ж, 5 Б, 6 Д, 7 В.

Більшість студентів відповіли правильно тільки 5 Б, більше половини студентів вважало, що *Nokia* – японський бренд (тільки чотири відсотка знали, що це фінський бренд). Визначну роль в формуванні цієї ситуації відіграє глобалізація корпорацій [3].

Таким чином, аналіз сучасних особливостей функціонування та розвитку інтегрованих структур бізнесу дозволяє стверджувати, що на даному етапі розвитку світової економіки ці утворення мають великий економічний, зокрема фінансовий потенціал. Цей потенціал реалізується безпосередньо через здійснення величезних капітальних вкладень у виробництво, інноваційну та наукову й маркетингову діяльність.

Література

1. Иванова Т. Ю., Приходько В. И. Теория организации.– СПб.: Питер, 2004.– 269 с.
2. Пономаренко В. С. Интегрированные структуры бизнеса и их особенности / В. С. Пономаренко, В. М. Горбатов // Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики: монографія.– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007.– 344 с.
3. http://www.e-generator.ru/news/?news_id=9805
4. Господарський кодекс України.– Х.: ТОВ «Одисей», 2004.– 248 с.
5. Тищенко А. Н. Генезис управленческих стратегий транснациональных корпораций / А. Н. Тищенко, В. А. Зинченко, И. А. Райнин // Корпорації

та інтегровані структури: проблеми науки та практики: монографія.– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007.– 344 с.

УДК 330.5

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ

Бернацький П. Й., аспірант

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

Закон України «Про основи національної безпеки України» [1] до внутрішніх загроз економічним інтересам держави відносить рівень тінізації національної економіки. Стан тінізації економіки України та корупції характеризується підвищенням кількості скоєних злочинів в економічній сфері. Рівень злочинності в Україні на 100 тис. населення в 2008 році складав 827 злочинів, що не перевищує порогове значення даного індикатору, який встановлено у світовій практиці на рівні 5 тис. злочинів на 100 тис. населення. Динаміка злочинності в Україні за період 2206 – 2008 рр. представлена в *табл. 1*.

Таблиця 1

Динаміка злочинності в Україні, одиниць [2]

Показники	Зареєстровано			Розслідувано		
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2006	2007	2008 р.
Усього злочинів	420900	401293	384424	298306	303971	295918
Усього злочинів загальнокримінальної спрямованості	378294	358538	345817	267802	271408	264726
Усього злочинів економічної спрямованості	42606	42755	38607	30504	32563	31192

Як свідчать вищенаведені дані, в Україні в 2008 році спостерігається зменшення як загальної злочинності, так і кількості еконо-

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

мічних злочинів. Динаміку злочинності в сфері економіки в Україні в 2006 – 2008 роках наведено в *табл. 2*.

Таблиця 2

Злочинність в сфері економіки в Україні, одиниць [2]

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Виявлено злочинів	42606	42755	38607
Розслідувано злочинів	30504	32563	31192
Злочини проти власності	16926	17396	13594
Злочини у сфері господарської діяльності, у тому числі	8726	9029	8638
фіктивне підприємництво	255	376	453
легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом	338	363	382
порушення законодавства про бюджетну систему України	97	61	48
шахрайство з фінансовими ресурсами	764	697	538
Злочини у сфері службової діяльності у тому числі	16396	15555	15495
хабарництво	3014	2775	2297
Злочини, пов'язані			
з приватизацією	2835	2762	2372
у сфері зовнішньоекономічної діяльності	1293	1323	656
у сфері банківської діяльності	3365	3183	3294
з використанням бюджетних коштів	7249	7566	6354

В міжнародній практиці для оцінки рівня корумпованості країни використовують Індекс сприйняття корупції (СРІ) [3], який складає з 1995 року компанія Transparency International (Німеччина). Індекс визначається на базі опитування експертів та підприємців, результати оцінюються за 10 бальною шкалою від 0 (максимально корумпована країна) до 10 (не корумпована країна). В 2008 році найвищий індекс отримали такі країни світу: Данія (9,3), Нова Зеландія (9,3), Швеція (9,3), Сінгапур (9,2), Фінляндія (9,0). Ці країни було віднесено

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

до вільної від корупції зони. Україна займає 134-у позицію з 180-ти країн, її індекс дорівнює 2,5, у порівнянні з 2007 роком позицію України знижено на 16 пунктів. Серед країн колишнього СРСР найкращі показники за даним індексом мають: Естонія (6,9), Латвія (5,0), найгірші показники: Таджикистан (2,0), Азербайджан (1,9), Туркменістан (1,8), Киргистан (1,8), Узбекистан (1,8).

Індекс сприйняття корупції в Україні дуже низький, що свідчить про наявність недосконалої системи державного управління, а також значного впливу державних органів влади на підприємницьку структуру і бізнес. Як відзначив Президент України В. Ющенко, характеризуючи антикорупційну державну політику під час наради з питань боротьби з корупцією: «Україна сьогодні знаходиться серед найбільш корумпованих країн, в яких корупція має загальнонаціональний системний характер та оказує визначний вплив на українську політику, економіку та інші сфери суспільного життя. Основними сферами розповсюдження корупції є видача ліцензій та дозволів, оподаткування і митні процедури. Найбільш корумпованими в Україні, за оцінкою Transparency International, є міліція, прокуратура, податкові органи, суди, медицина, освіта, а також парламент та політичні партії» [4].

В міжнародній практиці пороговим значенням рівня тінізації економіки є 30% від ВВП. За оцінкою Міністерства економіки України, максимальний рівень тінізації економіки України спостерігався в 2000 році (47%), в 2001 – 2003 роках він перевищував порогове значення, а в 2004 – 2006 роках ситуація покращилась, значення рівня тінізації знаходилося на межі порогового значення. В I півріччі 2008 року, за даними Міністерства економіки України, рівень тінювої економіки склав 28%.

Високий рівень корупції і тінізації економіки країни не дозволяє прискорювати її економічний розвиток і призводить до зростання бідності: корупція сприяє перетіканню бюджетних ресурсів на рахунки корумпованих осіб або груп, що поглиблює соціальну нерівність громадян, збільшує соціальну напругу в суспільстві. В умовах фінансово-економічної кризи необхідно для забезпечення еконо-

мічної безпеки не допустити підвищення рівня тінізації економіки країни вище порогового значення.

Література

1. Закон України «Про основи національної безпеки» від 19.06.2003 р. за 964-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. – ст.351.
 2. Злочинність в Україні в 2006-2008 pp.// www.mvs.gov.ua
 3. http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2008
 4. www.president.gov.ua
-
-

УДК 332

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Бохан А. В., канд. екон. наук, ст. викладач кафедри міжнародної економіки
Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації виробництва й капіталу посилюється конкурентна боротьба за ринки природних, енергетичних і сировинних ресурсів. Ці процеси спричиняють велику ймовірність виникнення кризових екологічних ситуацій у багатьох країнах незалежно від досягнутого ними рівня економічного прогресу. І лише державні і підприємницькі ініціативи щодо створення та впровадження інновацій на принципах природоподібності, ресурсозбереження і ресурсовідтворення можуть гарантувати екозбалансоване економічне благополуччя.

Вивчення цих питань є надзвичайно актуальним з огляду їх стратегічного значення для економіки України, оскільки існуюча модель інноваційного розвитку засвідчує низький рівень її екологічного спрямування. Але найважливішою проблемою впровадження екотехнологій є не стільки науково-технічна чи організаційна, скільки фінансова, яка пов'язана із залученням інвестиційних ресурсів до сфери

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

підприємництва. Держава має здійснювати відповідне фінансування та сприяти формуванню інноваційного потенціалу шляхом створення умов для активізації процесів екологізації підприємництва.

Фінансове забезпечення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт переважно здійснюється за кошти державного бюджету та кошти вітчизняних і зарубіжних замовників. За цього витрати українського підприємництва складають – 34,7% (для порівняння: в Естонії – 38,8%, Бразилії – 39,9%, Угорщині – 41,5%, Іспанії – 54,1%, Франції – 62,9%, Китаї – 66,8%, Італії – 66,9%, Росії – 69,1%, Німеччині – 70,4%, Фінляндії – 70,5%, Південній Кореї – 76,1%) [1]. Відсутність ефективного механізму комерціалізації інновацій, придатних для використання у практиці екологізації підприємництва стримують необхідні темпи інноваційних процесів в Україні. Для порівняння в економічно розвинутих країнах співвідношення коштів держави і бізнесу у фінансуванні науки складає приблизно 2:8. Адже у підприємницькому секторі зосереджені основні сили наукового потенціалу – кадрового і фінансового, що забезпечує швидке перетворення наукових розробок у виробничі інновації (у т. ч. екологізовані). На жаль, національна економіка використовує лише 20 – 25% власних інтелектуальних ресурсів. Підприємці не вкладають кошти у винахідницькі проекти, які дають прибутки лише через 7 – 10 років. Якщо у Фінляндії шлях від винахідництва до виробництва складає не більше 11 – 12 років, то в Україні цей період може сягати 50 років [2].

Таким чином, розрив інноваційних процесів між стадіями наукових досліджень і провадженням їх у виробництво спричинив до того, що значна кількість вітчизняних підприємств продукує переважно енергоємну та неконкурентоспроможну продукцію, бо технологічні процеси не відповідають світовим стандартам у сфері екології. Наприклад, оцінка конкурентних позицій підприємств України засвідчує, що 85% з них вважають власні технології кращими за вітчизняних конкурентів. Водночас, порівняно з іноземними конкурентами, ті самі 85% підприємств мають гірші технологічні виробництва, ніж японські виробники, 80% – ніж виробники у США,

72% – ніж європейські виробники. За цього 90% підприємств орієнтують випуск високотехнологічної продукції переважно на ринки країн СНД [3].

Україна пропонує світові переважно сировинну та напівфабрикатну продукцію. За випуском продукції технологічні уклади – 5-й та 6-й – становлять близько 4%, за цього 6-й технологічний уклад складає менше 0,1%. Близько 58% виробленої продукції припадає на найнижчий – 3-й технологічний уклад (технології промисловості будівельних матеріалів, чорної металургії, суднобудування, обробка металу, легкої, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості) та 38% – на 4-й. За показником фінансування науково-технічних розробок: 70% коштів припадає на 4-й і лише 23% – 5-й технологічний уклади. Інноваційні витрати розподіляються: 60% – 4-й технологічний уклад і 30% – 3-й (сумарно – 90%), а 5-й становить лише 8,6%. Інвестиції, які визначають майбутні 10–15 років, спрямовуються відповідно у 3-й технологічний уклад (75%), у 4-й (20%) та у 5-й (4,5%). У технологічній частині капітальних вкладень (технічне переозброєння та модернізація) 83% припадає на 3-й технологічний уклад і 10% – на 4-й [4]. Тому нерациональна структура вітчизняного виробництва, низький рівень його технологічного забезпечення і оновлення продукції, спричинили до того, що експорт високотехнологічної продукції складає лише 8%, а низькотехнологічної – 48%. Імпорт інвестиційних товарів у секторі низьких технологій становить 49%, а в секторі високих технологій – лише 11%. Якщо розглядати досвід економічно розвинутих країн, то 85 – 90% приросту ВВП вони одержують від виробництва й експорту наукомісткої продукції [5]. Ці країни є світовими лідерами технологічного прогресу, які розвивають галузі: 5-го технологічного укладу (фармацевтична, автомобільна, хімічна, інструментальна промисловість); 6-го технологічного укладу (біотехнології, нанотехнології, мікроелектроніка, фотоніка, інформаційні супермагістралі, програмне забезпечення і засоби імітації, молекулярна електроніка та інше).

Отже, інтеграція України до світового високотехнологічного конкурентного простору передбачає формування високого рівня технологічного укладу, насамперед, через активізацію процесів комерціалізації інновацій у сфері екологізації підприємництва.

Література

1. Шовкун І. А. Оцінка конкурентоспроможності наукової інфраструктури України в контексті глобалізації світової економіки / І. А. Шовкун // Проблеми науки.– 2006.– № 12.– С. 25 – 30.
2. Колісниченко Т. Изобретения «в стол» / Т. Колісниченко // www.sdip.gov.ua.
3. Луговський В. Інноваційна модель розвитку промисловості / В. Луговський // Україна-НАТО.– 2006.– № 6(16).– С. 42 – 51.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця.– К.: Ін-т економ. прогнозування; Фенікс, 2003.– С. 351 – 352.
5. Федулова Л. Розвиток національної інноваційної системи України / Л. Федулова, М. Пашута // Економіка України.– 2005.– № 4(521).– С. 35 – 36.

УДК 332

ПРЕДПОСЫЛКИ РЕФОРМИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ РЫНКОВ ТЕПЛОЭНЕРГОРЕСУРСОВ

Воронков А. А., ассистент кафедры экономики управления в строительстве и городском хозяйстве
Харьковская национальная академия городского хозяйства

Современный индустриальный профиль большинства стран мира, даже при условии их высокотехнологичного развития, в значительной степени формируется под влиянием фундаментальных секторов экономики, которые в ее отраслевой структуре являются наиболее энергоемкими. Собственно, это и обуславливает сохранение устойчивой макроэкономической зависимости между объемами производства и потребления теплоэнергоресурсов, а устойчивость, ценовую приемлемость и полноту теплоэнергообеспечения, и главное – эффективность теплоэнергопотребления, превращает в определяющие факторы национальной конкурентоспособности.

При констатации этого факта очевидной становится необходимость обеспечения сильной теплоэнергетической составляющей в ходе формирования конкурентной позиции государства в международном финансово-экономическом пространстве, а, следовательно, необходимость становления и развития конкурентных национальных рынков теплоэнергоресурсов.

Нерешенность этого вопроса тормозит завершение рыночных преобразований в отечественном топливно-энергетическом комплексе (ТЭК) и отдалает перспективы его полноценной интеграции в энергетический сектор ЕС. С созданием в Украине теплоэнергорынков, ориентированных на конкуренцию, непосредственно связано решение таких важных проблем, как ликвидация перекрестного субсидирования и совершенствование механизмов тарифо- и ценообразования в ТЭК; погашение многомиллиардных долговых сумм, накопленных субъектами хозяйствования каждого из трех звеньев рыночной электроэнергетической цепочки; привлечение масштабных капиталовложений, необходимых для модернизации изношенных производственных мощностей и сооружения новых, а также внедрения теплоэнерго- и экологосберегающих технологий в отечественной топливно-энергетической сфере.

Среди проблем отечественного теплоэнергетического рынка, прежде всего, стоит отметить очевидную неадекватность действующей модели оптового рынка теплоэнергии (ОРТ) Украины, энергетического пула, потребностям экономической конъюнктуры. Существующие конструкционные недостатки этой модели, предусмотренный ею нерыночный характер ценообразования и объективная необходимость дальнейшей либерализации взаимоотношений участников рынка, а также увеличение его открытости актуализируют переход к более прогрессивной модели на основе двусторонних договоров. Эта модель в обязательном порядке предусматривает создание Балансирующего рынка теплоэнергии и рынка вспомогательных услуг в теплоэнергетике Украины.

Предпосылкой к решению рассматриваемой проблемы является принятие Верховной Радой Украины в 2005 году Закона Украины «О теплоснабжении» [1], который призван сыграть ключевую роль в переобустройстве региональных рынков тепловой энергии

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

(РРТЭ) в крупных городах, теплоснабжение (ТСН) которых осуществляется от крупных районных котельных и отопительных (или промышленно-отопительных) ТЭЦ.

Статьи этого закона формулируют принципы государственной политики в сфере ТСН, нормы, позволяющие теплогенерирующей компании осуществлять поставку произведенной тепловой энергии непосредственно потребителям на основании договора купли-продажи, регламентируют производство закупки тепловой энергии от теплогенерирующих организаций, присоединенных к тепловой сети, на конкурсных началах.

К сожалению, совершенно справедливо делая упор на развитии конкуренции как главного двигателя экономического прогресса, без которой понятие рынка вообще утрачивает какой-либо смысл, закон умалчивает о механизмах ее практической реализации. Это, с одной стороны, дает определенную свободу в их выборе тем, кто пытается изменить ситуацию в ТСН к лучшему, а, с другой стороны, может служить оправданием безынициативности тех, кого теперешнее неблагоприятное коммунальное энергетическое положение вполне устраивает.

По понятным соображениям, конкуренция на РРТЭ должна принимать разные формы в зависимости от того, о каких игроках и о каком типе РРТЭ идет речь.

Актуальность регулирования конкуренции между существующими и потенциальными игроками РРТЭ усиливается с каждым днем, особенно в связи с принятием ВРУ еще одного закона – «О когенерации» [2], призванного привлечь частных инвесторов в сферу, которая до этого считалась закрытой.

Кризис в ТСН перешел в критическую фазу, граничащую с катастрофой, усиленной высокими ценами на топливо для котельных и ТЭЦ, низким уровнем собираемости платежей с бытовых потребителей и злоупотреблениями в принятой системе расчетов за природный газ, многократно усиливающими негативное влияние неплатежей.

Вывод. Для преодоления кризиса в сфере ТСН необходимо реформирование действующих сегодня в украинской теплоэнергетике рыночных структур с целью ослабить напряженность в рас-

четах регіонів за природний газ, рикошетом б'ющою по місним бюджетам, и обеспечит функционирование РРТЭ с приемлемым качеством услуг и их доступностью для бытовых потребителей, что позволит повысить конкурентоспособность регионов и государства в целом.

Литература

1. Закон України «Про теплостачання» від 02.06.2005 № 2633-IV.
 2. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» від 05.04.2005 № 2509-IV.
-

УДК 332.1:338.24

ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Ворошан А. Д., старший викладач
Буковинський університет

Основними вадами недосконалої інституціональної системи України та її регіонів являються:

- Рентопошукацтво – інститути створюються і застосовуються для того, щоб забезпечувати чиновникам додаткові доходи. При цьому неефективне витрачання ресурсів індивідуумами та організаціями у намаганні отримати переваги для себе і свого бізнесу від органів державної влади, відповідно до теорії пошуку ренти Г. Таллока, ведуть до погіршення добробуту суспільства в цілому. Крім того, поширена тенденція, коли «потрібно платити не за отримання будь-чого в обхід закону, а за захист своїх законних інтересів» [1 – 3; 4, с. 68].
- Феномен «загребущої лапи» – державна влада являється всепроникаючою бюрократичною перешкодою для продук-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

тивної економічної активності: засилля корупції, «тіньових» угод, трансформація формальних відносин у неформальні, нехтування правами економічних агентів (поділ бізнесменів на «своїх» і «чужих») [5].

- Інституціональна еkleктика – наявність ринкових і модифікованих (успадкованих від командно-адміністративної економіки) інституцій з домінування неринкових (архаїчних) підсистем, які «не можуть стати об'єктом експансії з боку «цивілізованого» ринку [6].
- Олігархічна система авторитарного типу – інститути створюються чиновницько-бюрократичним апаратом для власних потреб та на «замовлення» окремих осіб, а не для ринку в цілому; усталення феномену верховенства «посади» та практики прийняття рішень на власний розсуд.
- Декларативний (рамковий) характер законодавства – вкорінення у практику «неписаних правил» і встановлення нетранспарентної, непередбачуваної та неефективної системи відносин: двояке тлумачення законів та підзаконних актів, слабка судова система, ігнорування конституціонального принципу верховенства права.
- Система «колективної безвідповідальності і кругової поруки» [7] – відповідальність за недотримання правил стає «дефіцитним ресурсом, рішення про розподіл якого приймаються згідно з критеріями, що формуються за межами легальної сфери» [8; 9, с. 233].
- Євразійські традиції економічних відносин в Україні – психологічна неготовність суспільства до індивідуальної самозайнятості.
- Несправедливий розподіл доданої вартості між основними факторами виробництва, що породжує значне розшарування суспільства; формування національного капіталу здійснюється шляхом зниження вартості робочої сили; неспроможність інституту колективно-договірного регулювання праці

(генеральні тарифні угоди поки що відповідають інтересам роботодавців).

- Громіздкий («роздутий») штат усіх ланок управління, що призводить до необґрунтованих колосальних витрат і непрозорості їх фінансування [10, с. 83].
- Дублювання функцій апарату виконавчих та самоврядних органів, непрозорість процесу прийняття рішень, нез'ясована підзвітність.
- Проблеми у сфері міжбюджетних відносин: «державна не задоволена рівнем реалізації місцевими органами чинного законодавства та постійним звертаннями керівників регіонів з проханням виділити більше грошей; регіони ж, у свою чергу, незадоволені розподілом державного бюджету (хто «ближче» до влади, той одержує більше), затримка в перерахуванні коштів на заробітну плату бюджетникам, фінансуванням державних замовлень, трансфертними виплатами, інвестиціями під затверджені соціальні програми» [7].
- Правові, майнові і організаційно-управлінські відносини у ряді регіонів переросли в жорстке протистояння з органами державної влади.
- Неналагоджені процеси поділу податкової бази фінансово-промислових груп (ФПГ) (вертикально-інтегрованих компаній) в регіонах.
- Проблеми власності, передусім, всеукраїнської, розміщеної на території суб'єкта, її частки (пакета акцій) у розпорядженні адміністрації регіону [7].
- Нагальними залишаються проблеми випуску і погашення цінних паперів регіонального характеру, виконання кредитних та інвестиційних зобов'язань [7].
- Монополізація виконавчої влади в регіонах. Сьогодні органи представницької влади, по суті, підпорядковані виконавчій владі. В результаті, проголошений в Конституції принцип самостійності гілок влади носить формальний характер [7].

Література

1. Kreuger A. O. The Political Economy of the Rent-Seeking Society // American Economic Review.– 1974.– № 64.– P. 291 – 303.
 2. Tullock G. The Costs of Transfers // Kyklos.– 1971.– № 24.– P. 629 – 643.
 3. Tullock G. The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies and Theft // Western Economic Journal.– 1967.– № 5.– P. 224 – 232.
 4. Pastukhov V. Law under Administrative Pressure in Post-Soviet Russia // East European Constitutional Review.– Summer.– 2002.– P. 68.
 5. Shleifer A. and Vishny R. The Grabbing Hand: Government Pathologies and Their Cures.– Cambridge, Mass.: Harvard University Press.– 1998.
 6. Олейник А. В поисках институциональной теории переходного общества // Вопросы экономики.– 1997.– № 10.– С. 58 – 68.
 7. Диба М. І. Проблеми регіональної політики // Маркетинг в Україні.– № 4.– 2001.– С. 48 – 50.
 8. Симоненко В. Адміністративна реформа – рух по колу колективної безвідповідальності // Дзеркало тижня.– 2002.– № 5.– <http://www.zn.kiev.ua/ie/index>
 9. Леденева А. Неписанные правила: о прозрачности российской экономики // Модернизация российской экономики: в 2 кн. / Отв. ред. Ясин Е. Г. Кн.1.– М.: ГУ ВШЭ, 2001.– 328 с.– С. 233.
 10. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: монографія / О. М. Алимов, А. І. Даниленко, В. М. Трегобчук та ін. – К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005.– 540 с.
-

ФІНАНСОВІ КЛАСТЕРНІ ІНІЦІАТИВИ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Внукова Н. М., д-р екон. наук, проф. кафедри управління фінансовими послугами

Проноза П. В., канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів

Харківський національний економічний університет

Урядові рішення та дії Міністерства регіонального розвитку та будівництва України стосовно єврорегіонального розвитку можна розглядати як суттєві зрушення у зміні підходів до впровадження принципів СOT в Україні та реалізації принципів нової програми ЄС «Східне партнерство».

В умовах глобальних інтеграційних процесів концепція конкуренції заміщується концепцією партнерства у більш реальній формі між підприємцями різних країн, зокрема у сфері фінансів, і вимагає пошуку інноваційних шляхів для визначення порівняльних позицій розвитку транскордонних територій. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року визначає умови для соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів на сучасній *технологічній* основі.

Парламентські слухання «Про інтенсифікацію співробітництва з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва», які відбулися 16 травня 2007 року у Верховній Раді України, визначили основні проблеми транскордонного співробітництва і створили основу для прийняття подальших рішень щодо перспектив їх розвитку.

Транскордонне співробітництво в Україні розглядають у двох напрямках: як інструмент розвитку прикордонних територій; як чинник реалізації євроінтеграційних процесів; тому в Україні діє 7 єврорегіонів, зокрема, три за участі Росії – «Слобожанщина», «Ярославна» і «Дніпро».

Кожний третій мешканець країни проживає на їх території, тобто розвиток єврорегіонів є національною стратегією, до якої залучено

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

дев'ять областей із 19 прикордонних. Проект створення євро регіону «Донбас» на кордоні Луганської області (Україна) та Ростовської області (Російська Федерація) має бути реалізований у 2009 році.

Закон України «Про транскордонне співробітництво» визначив євро регіон як організаційну форму співробітництва адміністративно-територіальних одиниць (регіонів) європейських держав, що здійснюють відповідно до двох - або багатосторонніх угод транскордонне співробітництво.

Згідно глосарію термінів Європейського Союзу [1] **євро регіон** – це форма співпраці прикордонних територій суміжних держав. Практичне здійснення інтеграційного процесу можливе лише за умови доповнення загальноєвропейського виміру співпраці регіональною інтеграцією та поглибленням галузевого співробітництва України з сусідніми країнами.

Завданнями Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007 – 2010 роки є розвиток бізнес-мереж (клас-терів) [2]. Для євро регіона «Слобожанщина» важливий широкий досвід Росії з впровадження кластерних ініціатив, зокрема за рішеннями Міжрегіонального економічного форуму «Самарська ініціатива: кластерна політика – основа інноваційного розвитку національної економіки», які мають суттєвий вплив на можливість кластеризації прикордонного підприємництва.

Євро регіони і кластери мають спільну базу реалізації, тому що їх основою є загальний *територіально-фінансово-економічний принцип*. ВАТ «Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва» у 2007 році спільно з Представництвом Державного Комітету України з питань регуляторної політики і підприємництва у Харківській області започаткувало «Кластерні ініціативи євро регіону «Слобожанщина», які заклали основу подальшої співпраці з Белгородським обласним фондом підтримки підприємництва і створення транскордонних кластерів у сфері будівництва та туризму [3].

Базовими положеннями зі створення бізнес-мереж на ринку фінансових послуг є реалізація концепції приватно-державного

партнерства; використання встановлених договірних відносин між територіями різних держав; забезпечення діяльності фінансових установ в умовах глобалізації та фінансової кризи.

Основою кластерних ініціатив на ринку фінансових послуг прикордонних регіонів є наявність у Харківському і Белгородському регіонах розгалуженої мережі фінансових установ. Умовами для застосування банківських послуг в кластерних ініціативах є об'єктивна потреба у стійкому економічному і збалансованому розвитку прикордонної території; особливості географічного і геополітичного положення вісі Харків-Белгород; наявність міждержавних угод соціально-економічного розвитку транскордонних територій; сформована банківська інфраструктура; бажання представників влади, місцевого самоврядування і банкірів **реалізувати інноваційні** форми діяльності; високий рівень кваліфікації співробітників і потенційна можливість до спільної діяльності у складі кластерів.

За умов створення фінансово-банківського мега-кластера «Харків–Белгород» концентрація фінансових послуг в ньому повинна досягти 40%, середньорічний темп зростання складатиме 10%, зв'язки за кооперацією – 10% серед банків і фінансових установ – учасників кластера.

Для забезпечення становлення кластерних систем у сфері фінансових послуг пропонується сформувати Стратегічний план кластеризації фінансово-економічної сфери євро регіону «Слобожанщина»; виявити основні напрями фінансовій діяльності (наприклад, в платіжних системах) для потенційної кластеризації; визначити перелік потенційних учасників кластерів.

Побудова базових основ концепції кластерних ініціатив сприятиме покращенню інвестиційного клімату прикордонних регіонів та прискоренню подолання негативних тенденцій у зовнішній торгівлі.

Література

1. Глосарій термінів Європейського Союзу [Електрон. ресурс].– Режим доступу: <http://europa.dovidka.com.ua>

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

2. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007 – 2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр.– 2007.– № 8.– С. 23 – 24.

3. Внукова Н. М. Стратегія формування фінансового кластера у транскордонному єврорегіональному розвитку // Вчені записки Харківського інституту управління. Науковий журнал. Серія «Наука і практика управління».– 2009.– Вип. № 26.– С. 101 – 109. (Матріали 13-тих Лібермановських читань).

УДК 338.48:338.49](447.83-25)

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА ЛЬВОВА ТА ЗАСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Габрель М. С., аспірант

Інститут регіональних досліджень НАН України (м. Львів)

Проблеми комунікації в містах, зокрема великих, належать до найактуальніших у сучасній цивілізації. Погано вирішені транспортні питання створюють обмеження до розвитку міст, обумовлюють деградацію середовища, впливають на якість життя в містах, спричиняють інші негативні явища. Львів має свої особливі комунікаційні умови, транспортна система міста функціонує на грані можливого, і збільшення руху, зокрема індивідуального транспорту може обумовити колапс системи.

Транспортна інфраструктура міста Львова є складною багатоелементною системою, складові якої належать до різних форм власності, тому регулювання її розвитку та розв'язання найбільш актуальних проблем потребує широкого спектру інструментів та важелів впливу. До таких проблем відносимо:

- близько 80% магістралей та транспортних вузлів, особливо в центральній частині міста, працюють на межі пропускної здатності;

- існуюча класифікація вулиць і доріг Львова за категоріями не відповідає вимогам нових умов руху, що характеризуються зростаючими фактичними навантаженнями на вуличну мережу;
- затори, що постійно виникають, призводять до перерозподілу потоків транспорту на житлові вулиці і внутрішньоквартальній території, які непристосовані для цього;
- відносна інтенсивність використання центру міста вища, ніж інших елементів основної мережі;
- кількість транспортних засобів, тимчасово припаркованих протягом дня поза місцями постійного зберігання по всьому місту у 10 разів більше середньої щільності тимчасового паркування по місту;
- обмеженість вільних земельних ділянок в центральній частині історичних міста, необхідних для облаштування наземних чи підземних автостоянок;
- відсутність комплексності в управлінні розвитком і функціонуванням транспортної системи;
- низький рівень оцінки якості роботи транспортної системи населення міста. Згідно результатів соціологічного опитування мешканців міста незадоволені її функціонуванням 59%;
- погіршилась робота міського пасажирського транспорту внаслідок неефективного використання та старіння основних фондів та низького технологічного рівня транспортних об'єктів та систем;
- не сформовані і затверджені у вигляді єдиного законодавчого документа умови і вимоги до автобусних пасажирських перевезень, які стосуються конкретно м. Львова;
- недостатньо враховується інтенсивність пасажирських потоків на маршрутах при формуванні конкурсних вимог до пасажиромісткості транспортних засобів, видача більшості ліцензій здійснюється не прозоро.

Всі проблеми транспортної інфраструктури міста Львова є взаємопов'язані та взаємозалежні. Для забезпечення комплекс-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

ності вирішення проблем регулювання розвитку транспортної інфраструктури доцільно:

- сприяти розвитку місцевого законодавства у сфері транспортних процесів, що забезпечить індивідуальний підхід до кожного населеного пункту;
- на законодавчому рівні закріпити принципи прозорості та підзвітності дозвільно-погоджувальних процедур у сфері будівництва об'єктів транспортної інфраструктури (багатопверхові та підземні стоянки тощо);
- посилити контроль за дотриманням законодавства у сфері видачі ліцензій на пасажирські та вантажні перевезення;
- забезпечити скоординованість та співпрацю всіх учасників транспортного процесу, а також узгодження загальнодержавних, галузевих, міських програм розвитку;
- створити прозору, ефективну модель інформаційного забезпечення в сфері транспортної діяльності;
- розробити нові законодавчі акти та принципи, які б сприяли та спрощували умови залучення вітчизняних та закордонних інвестицій у транспортну галузь, зокрема для створення внутріміських кільцевих доріг, створення нових транспортних комунікацій, розширення існуючої мережі, створення сучасних транспортних розв'язок та перегинів, спорудження транспортних терміналів;
- контролювати систему ціноутворення на транспортні послуги пасажирського громадського транспорту та створити реальну ринкову конкуренцію між учасниками транспортного процесу: пасажирськими перевізниками громадського транспорту, вітчизняними та іноземними будівельними компаніями, які проводять будівництво магістральних доріг та виконують роботи з вдосконаленням дорожнього покриття, власниками об'єктів обслуговування транспортних засобів (СТО, АЗС тощо);
- формувати власну правову базу на місцевому рівні для регулювання процесів землекористування та забудови міських

територій об'єктами транспортної інфраструктури (місцевих правил забудови та використання територій міст).

Вирішення цих проблем можливе при збереженні рівноваги, поступово та одночасно. Не можна вирішувати тільки економічні проблеми транспортної інфраструктури, не звертаючи уваги на інженерно-технічну базу. Так само, як не можна вирішувати екологічні аспекти проблеми, не звертаючи уваги на економіку. Питання вирішення даних проблем тим складніше, оскільки вирішення його належить до компетенції різних гілок влади (законодавча, виконавча та судова), а також різного рівня керівництва.

УДК 368.027

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Галасюк О. В., викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільський національний економічний університет

Вітчизняні страхові компанії, відчуваючи негативні наслідки світових і внутрішніх економічних процесів в умовах низької капіталізації та зростання витрат, мають гостру необхідність у підвищенні ефективності системи управління та її основного елемента – фінансової стратегії. Від розробки і впровадження адекватних методів управління фінансовими потоками залежить не тільки ритмічність забезпечення фінансовими ресурсами страхового захисту, але й фінансова стабільність держави, її сталий економічний розвиток та загальний добробут.

В умовах ринкових відносин виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій фінансового стану страхової компанії, фінансових можливостей та перспектив, оцінювання фінансового стану інших господарюючих суб'єктів. Розв'язанням цих питань займається фінансова стратегія страхової компанії.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ визначення сутності фінансової стратегії в сфері управління страховою діяльністю внесли вчені-економісти: Бланк І. О., Заруба О. Д., Осадець С. С., Охріменко О. О., Примак Т. А., Шахов В. В. та інші.

Однак ще недостатньо досліджені процеси формування фінансових потоків страхових компаній, їх структура та джерела, механізм ефективного формування та методи управління ними. Саме цим і обумовлюється актуальність нашого дослідження.

Фінансові ресурси страхової компанії постійно знаходяться в русі і являють собою фінансові потоки. Потік фінансових ресурсів – це різниця поступлення та витрачання фінансових ресурсів за відповідний період часу незалежно від джерел їх утворення [2; с. 224].

Кругообіг коштів страхової компанії являє собою взаємодію декількох відносно самостійних грошових потоків:

- акумуляція страхових внесків та подальший їх розподіл серед обмеженого кола страхувальників у вигляді страхових виплат;
- інвестування тимчасово вільних коштів страхових резервів та отримання інвестиційного доходу;
- використання власного капіталу як інвестиційного джерела та джерела фінансування збитків та його поповнення за рахунок прибутку, емісійного прибутку та інших поступлень;
- перестраховування обумовлює рух коштів у вигляді перестраховальної премії від первинного страховика до перестраховика та від перестраховика до первинного страховика у вигляді перестрахової комісії, фінансуванні частини збитку за страховим випадком.

Прийняття рішень у сфері управління фінансовими потоками має безпосередній вплив на досягнення стратегічних цілей у страховій компанії.

Фінансові проблеми, які виникають у суб'єктів господарювання, досить часто зумовлені відсутністю у керівництва чітких стратегічних цілей розвитку, довгострокових фінансових планів та нерозу-

міння місії суб'єкта господарювання [1; с. 407]. Управлінські рішення, які забезпечують лише тимчасову користь і приймаються без оцінки їх наслідків для майбутнього розвитку компанії, є безумовно неефективними. Тому кожна страхова компанія повинна мати стратегічну концепцію розвитку, яка б враховувала мету діяльності компанії і можливості щодо досягнення певної мети.

Стратегія страхової компанії – це докладний, всебічний, комплексний план, який має забезпечити виконання місії компанії, тобто досягнення головної мети її існування [3; с. 93]. На нашу думку, доцільно визначати і розробляти стратегію за окремими напрямками діяльності страховика і, в першу чергу, за управлінням фінансовими потоками страхової компанії.

Однією з основних ознак, які впливають на прийняття рішень з управління фінансовими потоками страхової компанії, є її конкурентні переваги перед іншими учасниками ринку. У страхової компанії з більшим розміром фінансових ресурсів є набагато більше шансів отримати великих клієнтів або розмістити великі за обсягом ризики. В свою чергу, наявність великої мережі філій і представництв збільшує можливості конкурентної боротьби.

Формування загальної ринкової стратегії значною мірою визначає регіональний фактор. Це пов'язано з великою концентрацією страхування в економічно розвинених регіонах. Така структура страхового ринку певною мірою обмежує можливості стратегічного розвитку страхових компаній.

Одним із важливих факторів забезпечення стратегічної переваги страхової компанії є фактор її мікроекономічного розвитку, який дозволяє побачити наскільки ефективно страхова компанія формує і використовує наявні у неї фінансові ресурси. Ефективне управління фінансовими потоками в частині їх використання в інвестиційному процесі може суттєво підвищити конкурентні переваги страхової компанії.

Таким чином, стратегічні напрямки управління фінансовими потоками страховиків – це прогнозування напрямків фінансової

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

діяльності на тривалу перспективу з урахуванням змін факторів зовнішнього середовища шляхом прийняття і реалізації ефективних рішень про формування та використання фінансових ресурсів. Кінцевою метою реалізації стратегічних завдань є досягнення конкурентних переваг на ринку, зростання ринкової вартості страхової компанії, а відтак забезпечення надійного страхового захисту в процесі надання страхових послуг.

Література

1. Фатхутдинов Р. А. Стратегический менеджмент. Учебник для вузов.– 2-е изд. доп.– М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1998.– 416 с.
 2. Тронин Ю. Н. Основы страхового бизнеса.– М.: Альфа-Пресс, 2006.– 472 с.
 3. Страхування: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець.– 2-ге вид., перероб. і доп.– К.: КНЕУ, 2002.– 599 с.
-
-

УДК 332.146.2

ИМИТАЦИОННОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕГИОНА НА ПРИМЕРЕ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Гейман О. А., канд. экон. наук, докторант

Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (г. Харьков)

Развитие процессов децентрализации и повышение роли регионального самоуправления приводит к настоятельной необходимости моделирования развития как отдельных регионов, так и их взаимодействия с другими регионами и центром. При этом особое внимание уделяется использованию сценарного подхода, как наиболее приемлемого для моделирования сложных социально-экономических систем, в которых выработка стратегии на основе одного единственного прогноза представляется нецелесообразной

ирискованной, поскольку существует множество возможных вариантов будущего.

Целью работы являлось построение имитационной модели региона, позволяющей проводить сценарное исследование его функционирования и развития.

Для реализации имитационной модели была выбрана концепция системной динамики (потокосная концепция), в рамках которой вся совокупность происходящих в системе процессов разделяется на взаимосвязанные материальные и информационные потоки. Состояние региональной экономической системы описывается переменными-уровнями (количество населения, валовый региональный продукт, бюджет и т. п.). Внутренние законы функционирования отдельных элементов региона, внешние воздействия и управленческие решения определяют темпы моделируемой системы.

Построение имитационной модели и имитационные эксперименты проводились в среде имитационного моделирования Vensim 5.7.

Имитационная модель реализации сценариев развития региона включала следующие укрупненные блоки:

Блок «Население», отражающий социально-демографические процессы, динамику населения, занятость, формирование доходов и структуру расходов населения.

Блок «Бюджет», отражающий формирование и расходование государственного и регионального бюджетов с учетом отчислений из региона, субсидий, целевых вложений в экономику региона.

Блок «Экономика», моделирующий динамику валового регионального продукта в разрезе основных отраслей, источников формирования и направлений использования.

Блок «Инвестирование», включающий внутрирегиональные инвестиции, внешние инвестиции из других регионов, иностранные инвестиции, целевое государственное финансирование в разрезе основных отраслей.

Блок «Внешне-экономическая деятельность», отражающий экспортно-импортные операции региона.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Для оценки параметров базового сценария использовались данные в разрезе видов деятельности о валовом региональном продукте, инвестициях в основной капитал, численности населения, средней занятости, средней заработной плате, налоговых поступлениях за 1997 – 2006 гг., а в некоторых случаях за 2000 – 2006 гг. Основным критерием оценки качества модели являлось значение средней процентной ошибки по основным уровням модели, которое во всех случаях не превышает критическое значение 10%.

Базовый сценарий, результаты которого представлены ниже, отражает состояние экономики Харьковской области на период до 2010 г. при условии, что все тенденции, наметившиеся за последнее десятилетие, сохраняются. В случаях, когда в течение рассматриваемого промежутка времени в динамике какого-либо параметра наблюдались существенные колебания, как, например, в некоторых коэффициентах приростной капиталоотдачи, для прогнозных моментов времени для базового сценария выбиралось последнее действительное значение.

В целом базовый сценарий показал развитие некоторых негативных тенденций в экономике региона. Так, количество занятого населения растет очень медленно, что объясняется и столь же медленным ростом экономически активного населения, численность которого составляет менее половины от населения региона.

Анализ полученных результатов показал развитие негативных тенденций сокращения инвестиций в основной капитал в сельском хозяйстве, промышленности и строительстве и на транспорте. Инвестиции, в основном, смогут обеспечиваться только внешними источниками. Такое положение дел представляет реальную опасность в современных условиях, поскольку затянувшийся мировой экономический кризис приведет к сокращению и этого источника развития отрасли. Падение прибыльности в транспортной отрасли, соответствующее сокращение инвестиций и замедление роста не столь существенно, в то время как количество занятых в этой отрасли растет.

Относительно стабильное положение сохраняется в торговле, где обеспечивается возможность инвестировать собственные

средства, а коэффициент приростной капиталотдачи существенно больше единицы, и потому рост валового регионального продукта происходит достаточно быстро. Аналогичная ситуация наблюдается в отрасли, объединяющей все остальные направления экономической деятельности. Сальдо экспорта-импорта, и в настоящее время отрицательное, в ближайшее время станет угрожающим.

При всех негативных тенденциях доходы государственного бюджета, полученные как налоговые и прочие поступления от деятельности Харьковского региона, превышают выплаты региону на все социальные нужды, обеспечение жизнедеятельности и развитие более чем в два раза. Такая диспропорция существенно снижает возможности развития экономики региона. Поэтому эффективная региональная политика должна быть ориентирована на выравнивание взаимоотношений государственного и местного бюджетов.

Полученные результаты позволили сформулировать рекомендации по совершенствованию региональной политики.

УДК 338.24.330.341.1

О Н О В Л Е Н Н Я Т А Н А У К О В О - Т Е Х Н І Ч Н І Й Р О З В І Т О К П І Д П Р І Е М С Т В В С И С Т Е М І П І Д В І Щ Е Н Н Я П О Т Е Н Ц І А Л У Р Е Г І О Н У

Горобець О. А., методист

Хмельницький національний університет

Економічне зростання країни за умов економічної кризи неможливе без технологічного оновлення та інноваційного розвитку підприємств. Світовий досвід показує, що вихід з економічної кризи неможливий без активізації інноваційної діяльності. Для більшості машинобудівних підприємств інновації стають головним фактором розвитку, які відбуваються за вкрай несприятливих умов. Про це свідчить збільшення зношеності основних фондів і виробничої інфраструктури, значне скорочення резервних виробничих потужностей [1].

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Серед основних проблем сучасного стану економіки регіонів і підприємств слід відзначити відсутність фінансування, управлінських кадрів, застарілі технології виробництва тощо. Крім того, основною внутрішньою причиною серйозних недоліків у роботі вітчизняних підприємств є недостатня кваліфікація управлінців. Усування цих недоліків вимагає підготовки та перепідготовки управлінських кадрів. Але в сучасних умовах воно гальмується відсутністю фінансування та відсутністю системи ефективного матеріального стимулювання. В умовах структурної перебудови промислового виробництва важливим пріоритетним напрямком економічної політики України є інноваційна діяльність в енергозбереженні, що зумовлено обмеженістю енергетичних ресурсів і постійним зростанням вартості енергоносіїв. Україні це дасть можливість вирішити проблему не тільки у виробничій сфері, а й у сфері споживання. У процесі реалізації державної програми енергозбереження, яку слід розглядати як програму інноваційної діяльності, необхідна реалізація таких завдань: покращення екологічної ситуації, зниження в структурі собівартості продукції витрат на енергозабезпечення та тарифів на електроенергію. Така програма повина бути наочною, прозорою, економічно влаштувати всіх, хто бере участь в її реалізації. Також вона має бути розрахована на перспективу [3].

В умовах кризової ситуації розвитку економіки України проблема науково-технічних розробок набуває великого значення. Вони не впроваджуються у зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів. Крім того, забезпечення конкурентоспроможності продукції вітчизняних промислових підприємств неможливе при високих енерговитратах, які їй притаманні.

Для активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств необхідно здійснювати широкий комплекс заходів, важливе місце серед яких займає виявлення внутрішніх резервів організації. Одним із них є забезпечення швидкого та якісного виконання кожної із стадій та етапів інноваційного процесу, які відображають трансферт нововведень у матеріальне виробництво: від зародження і проведення фундаментальних досліджень, проектно-конструкторських розробок, створення дослідних зразків, їх випробування в лабора-

торіях до організації серійного чи масового виробництва новинок, їх реалізації та обслуговування.

Для прийняття компетентних рішень в інноваційній діяльності сьогодні необхідно опрацювати значні масиви інформації. У зв'язку з цим виникає потреба у створенні досконалої системи інноваційно-інформаційного забезпечення. В умовах гострої конкуренції найгострішою проблемою, яка визначає переваги інноваційних задумів, є те, з яким випередженням стосовно очікуваної реалізації на ринку вони виникають. Водночас компетентна оцінка нових задумів може бути забезпечена об'єднаними зусиллями фахівців різних галузей знань, які працюють в різних підрозділах: науково-дослідних, проектно-конструкторських бюро, групах маркетингу, виробничих, фінансових, адміністративних та інших відділах [2].

На цей час Україна займає менш одного відсотка світового ринку інноваційного продукту. В даному випадку це один з основних показників, який використовується в світовій практиці для оцінювання інноваційного потенціалу економіки країни. Його значення говорить тільки про те, що в Україні інноваційний процес пригнічений. Причиною такого відставання у сфері високих технологій є недостатня увага до цієї сфери з боку держави, відсутність чіткої інноваційної стратегії, а також державної політики, спрямованої на активне стимулювання інноваційного розвитку економіки країни.

Перебування науково-технічної сфери України в глибокому занепаді, відсутність державної стратегії інноваційного розвитку країни не може перетворити її в рушійну силу зростання національної економіки. Можливості подолання технологічної відсталості нашої країни, економічної кризи залежить майже виключно від зусиль самої України та від інноваційно-інвестиційної політики уряду нашої держави.

Література

1. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція методологія, стратегічне управління.– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003.– 308 с.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

2. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси. Навчальний посібник.– 2-ге вид., доп. і перероб. / За ред. В. Д. Базилевича.– К.: Атака, 2004.– 368 с.

3. Ковальчук С. С. Інноваційна діяльність як пріоритет економічного розвитку України // Фінанси України.– 2004.– № 7.– С. 96 – 103.

УДК 330.332

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ
ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-
ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВ**

Гришко В. А., асистент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка»

Важливим чинником забезпечення економічного зростання як на регіональному, так і на загальнодержавному рівні є підвищення інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів господарювання. Таке підвищення потребує розробки та реалізації дієвого механізму управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємств.

Якщо розглядати інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства як складову його загального економічного потенціалу, то управління ним у переважній більшості випадків повинно призводити до зростання загального потенціалу підприємства або до суттєвого покращення його якісних параметрів.

Можна запропонувати таку загальну послідовність процесу управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємства:

1. Формування стратегічного інноваційного потенціалу підприємства, яке здійснюється на підставі оцінювання поточного рівня інноваційного потенціалу підприємства та розміру його інноваційної ємності та зіставлення їх між собою. Основними способами такого формування є вкладання інвестицій у НДДКР, придбання підприємством патентів

та ліцензій; забезпечення підприємства інноваційними ресурсами (зокрема, розширення техніко-технологічної бази його науково-дослідних лабораторій, а також збільшення чисельності та покращення кваліфікаційного рівня кадрів працівників, що приймають участь у розробці нововведень); створення організаційних структур управління процесом розробки та реалізації інновацій.

2. Оптимізація обсягів інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства та формування його інвестиційного потенціалу на підставі визначення оптимальних обсягів виробництва як тих видів продукції, які вже виготовляються підприємством, так і нових або покращених видів продукції, а також техніко-технологічного аналізу проектних рішень щодо технічного переозброєння підприємства. Внаслідок цього можливим є визначення оптимальних обсягів інвестицій у виробництво традиційних та інноваційних видів продукції, в оновлення основних засобів підприємства тощо
3. Реалізація інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства, яка передбачає вибір джерел фінансування інвестиційної програми підприємства, обґрунтування їх структури та обсягів; здійснення заходів щодо залучення фінансових ресурсів та їх інвестування у розвиток підприємства; забезпечення інвестиційних проектів трудовими, технічними, матеріальними та іншими видами ресурсів; створення (удосконалення) організаційних структур управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Як впливає з викладеного вище, перехід від поточного до стратегічного рівня інноваційного потенціалу підприємства потребує оцінювання величини інноваційної ємності підприємства. Під інноваційною ємністю (місткістю) підприємства ми будемо розуміти інтегральну характеристику його перспективних (прогнозних) можливостей стосовно розробки ним нових (покращених) видів продукції у розрізі цих видів та їх техніко-економічних параметрів, за яких досягається максимально можлива на даному етапі розвитку науково-технічного прогресу у певній галузі економіки ефектив-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

ність виробничо-господарської діяльності даного підприємства.

На підставі даних про рівень інноваційної ємності підприємства можна оцінити потрібні обсяги інноваційних ресурсів, якими повинно володіти підприємство для забезпечення розробки необхідної кількості інноваційних видів продукції. Тоді, зіставивши ці обсяги із фактичним розміром наявних на підприємстві інноваційних ресурсів, можна визначити додаткову потребу у них, забезпечивши яку можна довести поточний рівень інноваційного потенціалу підприємства до рівня його інноваційної ємності, тим самим сформувавши стратегічний рівень інноваційного потенціалу підприємства.

Що стосується оптимізації обсягів інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства та формування його інвестиційного потенціалу як важливого етапу управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємства, то така оптимізація повинна базуватися на оцінюванні поточного рівня інвестиційного потенціалу підприємства шляхом сумування оптимального розміру потреби в інвестиціях у дане підприємство за такими двома напрямками: інвестиції у поповнення оборотного капіталу підприємства; інвестиції в основний капітал даного підприємства (в оновлення основних засобів підприємства та розширення випуску ним традиційних видів продукції).

Якщо ж розглянути перехід від поточного до стратегічного рівня інвестиційного потенціалу певного підприємства, то тоді необхідно враховувати ще два напрями вкладення інвестицій у це підприємство, а саме: інвестиції у розробку нових (покращених) видів продукції на підприємстві та в нематеріальні активи, а також інвестиції у виробництво нових (покращених) видів продукції. При цьому як критерій оптимізації обсягів інвестиційних ресурсів повинен виступати максимум різниці між приростом ринкової вартості підприємства внаслідок реалізації певного інвестиційного заходу та фактичним розміром інвестицій у цей захід.

Література

1. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия: Монография.– Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002.

2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник.– К.: Центр навчальної літератури, 2005.– 352 с.

3. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов. 5-е изд.– СПб.: Питер, 2005.– 448 с.

4. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навч. посібник.– Суми: ВДТ «Університетська книга», 2003.– 278 с.

УДК [330.5:303.71](477)

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Губарева І. О., канд. екон. наук, доцент кафедри банківської справи
Харківський національний економічний університет

Економічна безпека – це невід’ємна частина національної безпеки. Вона проявляється в різних складових національної безпеки, а саме в сферах: зовнішньополітичній, війсьній та сфері безпеки державного кордону України, внутрішньополітичній, економічній, науково-технологічній, екологічній сфері, соціальній, гуманітарній та інформаційній [1].

На сьогодні в Україні головним недоліком системи управління економічною безпекою є відірваність її від загальної системи державного управління економікою, як то: в країні законодавчо не визначені глобальні стратегічні виклики, а на їх основі загрози, які реально або потенційно можуть вплинути на Україну; відповідні органи державного управління не здійснюють прогнози загроз національній безпеці України; загрози національної безпеки не стали складовою ні планів соціально-економічного розвитку держави, ні науково-технічного та інноваційного її розвитку.

Критерієм національної безпеки країни служить ступінь відповідності економічної політики обраній стратегії розвитку наці-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

ональної економіки, ступінь довіри до неї як з боку населення, так і міжнародних організацій. Критеріями забезпечення економічної безпеки країни виступають індикатори економічної безпеки. Так, з метою визначення рівня економічної безпеки країни, як головної складової її національної безпеки, Міністерством економіки розроблена «Методика розрахунку економічної безпеки України» [2], у якій дано перелік з 117-ти основних індикаторів стану економічної безпеки держави, їх оптимальні, порогові й граничні значення, а також методику розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки.

В основу даної Методики покладений аналіз індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз для неї. В Методиці зазначено, що відбір безлічі індикаторів був здійснений з урахуванням світового досвіду та розробок українських вчених, але джерела цих індикаторів не вказані. Також досить складним є використання великої кількості індикаторів для постійного моніторингу економічної безпеки. Крім того, що на сьогоднішній день законодавчо не закріплено використання результатів оцінки рівня економічної безпеки.

Для оцінки рівня науково-технологічної безпеки методикою пропонується 9 індикаторів, які було розраховано за даними офіційної статистики за 2007 рік [4; 5]:

- питома вага видатків державного бюджету на науку у ВВП, % (порогове значення – не менше 1,7 – 2 , фактичне значення – 0,40);
- кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт, осіб на 1000 осіб зайнятого населення (порогове значення – не менше 9, фактичне значення – 6,0);
- частка підприємств, що впроваджують інновації, в загальній кількості промислових підприємств, % (порогове значення – не менше 50, фактичне значення – 14,2);
- коефіцієнт винахідницької активності (кількість отриманих охоронних документів (патентів) на 1 млн чол.) (порогове значення – не менше 400, фактичне значення – 87,84);

- відношення кількості впроваджених об'єктів промислової власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків) до зареєстрованих, % (порогове значення – не менше 90, фактичне значення – 77,41);
- частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової продукції; індекс зміни активності створення зразків нової техніки, % (порогове значення – не менше 5, фактичне значення – 6,7);
- індекс зміни активності освоєння нових видів продукції, % (порогове значення – не менше 100, фактичне значення – дані відсутні);
- співвідношення частки фундаментальних досліджень, прикладних досліджень, науково-технічних розробок та науково-технічних послуг, виконаних власними силами в загальному обсязі, % (порогове значення – 15:25:60, фактичне значення – 25:19:56);

Оцінити рівень науково-технологічної безпеки за даними офіційної статистики виявилось можливим за вісьмома індикаторами. Як показав проведений аналіз в Україні в 2007 році спостерігалася невідповідність по шести індикаторам науково-технологічної безпеки з восьми.

Ураховуючи наведене вище можна запропонувати такі заходи: при плануванні та прогнозуванні науково-технічного та соціально-економічного розвитку України необхідно використовувати та дотримуватись кількісних критеріїв, також доцільно використовувати відповідні індикатори економічної безпеки України; потрібно обґрунтування вибору кількості та порогових значень індикаторів економічної безпеки України.

Література

1. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: Навчальний посібник.– К.: Атака, 2005.– 432 с.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV, зі змінами і доповненнями // rada.gov.ua

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

3. Методика розрахунку економічної безпеки України, затверджена наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60 // kmi.gov.ua

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. Київ: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2008.– 361 с.

5. Статистичний щорічник України 2007 р. // ukrstat.gov.ua

УДК 338

ПРИНЦИПИ ПРОК'ЮРЕМЕНТУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Гуменюк В. В., канд. екон. наук, ст. науковий співробітник

Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)

Закупівлі товарів (робіт, послуг) для державних потреб є важливою сферою економічної політики. Стан інституційного забезпечення цієї сфери діяльності держави поки що не можна характеризувати як такий, що відповідає загальноновизнаним нормам та практиці країн з ринковою економікою.

Законодавче регулювання державних закупівель в Україні починається лише з 2000 року, коли було прийнято Закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти». З того часу система закупівель зазнала значних змін аж до скасування цього Закону у березні 2008 року, оскільки він не відповідав умовам членства країни в СОТ. Нині закупівлі регулює підзаконний нормативний акт Уряду в редакції від 19 листопада 2008 року.

Правового вакууму у системі державних закупівель не має бути, оскільки потреби держави у товарах (роботах, послугах) мають постійно задовольнятися із урахуванням особливостей інституту конкуренції, притаманного ринковій економіці. Тому проблема ефективності закупівель залишається актуальною як в науковому, так і в практичному аспекті.

Наукові розробки вітчизняних вчених з цієї проблеми обмежуються, як правило, питаннями національної безпеки та подоланням корупції – Морозов В. В., Мунтіян В. І., Мельник М. І., Смирчинський В. В. та інші. Більш повно проблеми теорії і практики державних закупівель висвітлені у роботах відомих російських вчених: Асаула А. М., Кощеєва В. А., Нестеровича М. В., Смирнова В. І., Турсунової Ю. С., а також у працях інших зарубіжних дослідників О'Шоннесі Дж., Р. Коуза, Р. Мет'юза, Т. Еггертссона, П. Спіроса, насамперед, з точки зору трансакційних витрат при розміщенні ресурсів для закупівлі.

Економічні відносини у сфері закупівель, у тому числі в міжнародній торгівлі, існують вже давно, і за цей час в теорії і на практиці склалося загальне уявлення про їх ознаки та властивості, що у сукупності отримали назву прок'юременту. Прок'юремент визначається як сукупність практичних методів і прийомів, що дозволяють максимально задовольнити потреби покупця при здійсненні закупівельної кампанії шляхом конкурсних торгів.

В основу прок'юременту покладено такі принципи, як відкритість, рівноправність (справедливість), економічність, ефективність, відповідальність, що мають забезпечувати привабливість та доцільність конкурсних торгів.

Причому важливо забезпечити системну реалізацію цих принципів, оскільки надмірна перевага будь-якого з них створить дисбаланс в системі закупівель. Так, зокрема, надмірна відкритість торгів, як правило, іде на шкоду економічності, а жорстка регламентація процедур закупівель тягне за собою зниження їх ефективності, що часто має наслідком закупівлю не тієї продукції, яка реально потрібна, і не в тому обсязі, який дійсно необхідний.

На сьогодні в Україні відкритість торгів та рівноправність учасників в основному забезпечуються чинними організаційно-правовими інститутами. Однак принципи економічності і ефективності, так само як і відповідальності, що передбачає визначення порядку відповідальності всіх учасників процесу торгів – членів конкурсної

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

комісії, керівника замовника та виконавців контракту – не знайшли належного відображення в згаданих інститутах.

Процес закупівлі потрібно розглядати в системному зв'язку всіх його етапів – від обґрунтування потреб і плану закупівлі до проведення торгів і повного виконання договору. При цьому оцінка ефективності закупівель має бути присутня на всіх етапах цього процесу та повинна враховувати відповідні транзакційні витрати.

Система закупівель товарів (робіт, послуг) за державні кошти є, окрім свого безпосереднього призначення, важливим інструментом макроекономічної політики, джерелом внутрішніх інвестицій, що забезпечує розвиток вітчизняної економіки та товарних ринків в умовах економічної конкуренції.

Державні закупівлі стають соціально значущим суспільним явищем, місцем перетину державних і приватних інтересів. У цій сфері поступово формуються партнерські відносини держави і бізнесу, за яких товари, роботи і послуги придбаваються, як правило, в конкурентному середовищі, за можливості обирати найвигідніші для держави пропозиції постачальників.

З іншого боку, саме відкриті торги можна розглядати як важливий спосіб узгодження інтересів держави і бізнесу з приводу забезпечення державних, суспільних потреб у тих чи інших товарах, роботах та послугах. Моделлю такого узгодження може стати системне «виращування» відповідних інститутів – від антимонопольного регулювання до формування правової і звичаєвої основи дійсно партнерських відносин. В цьому контексті вбачається доцільним:

- розробити та затвердити як підзаконний акт Правила державних закупівель, що регламентуватимуть весь процес прок'юременту від формування плану закупівель до виконання договору;
- запровадити практику застосування інституту державно-приватного партнерства у забезпеченні балансу та узгодження інтересів всіх суб'єктів, що діють у сфері закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти, зокрема в частині громадського контролю за дотриманням законодавства про закупівлі і ефективністю використання коштів, створення відкритої

системи узгодження інтересів замовників і учасників закупівлі, у тому числі при вирішенні спорів;

- розробити і затвердити уповноваженим центральним органом виконавчої влади відповідну методичку монетарно-індикативного контролю ефективності використання коштів під час здійснення закупівлі товарів (робіт, послуг) для державних потреб.

Запропоновані заходи дозволять системно та більш повно реалізувати принципи прок'юременту в системі державних закупівель, що матиме наслідком ефективне використання державних коштів і посилення конкурентоздатності вітчизняної економіки в умовах фінансових і глобальних проблем сучасності.

УДК 658.14/.15

ОБОСНОВАНИЕ ВЫБОРА МЕТОДА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПРИБЫЛИ КАК ПОКАЗАТЕЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Гурьева И. В., аспирант

Харьковский государственный университет «Национальная украинская академия»,
аудитор 000 «Глосса-Аудит»

Пелихов Е. Ф., канд. экон. наук, доцент кафедры «Менеджмент»

Харьковский государственный университет «Национальная украинская академия»

Основой социально-экономического развития украинского государства в целом, регионов Украины, а также отдельных предприятий является осуществление инвестиций в такое развитие. В 2001 году правительство Украины приняло долгосрочную программу развития инвестиционной деятельности на 2002 – 2010 гг., направленную на увеличение объемов инвестиций, повышение их эффективности, формирование благоприятного инвестиционного климата. Прибыль, как источник экономического развития пред-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

приятія, являється основним показателем фінансових результатів і одним із важливіших критеріїв ефективності інвестицій. Методи оцінки прибутку передбачені видами її обліку – бухгалтерським і податковим, кожен з яких визначає її величину по різних правилах. В результаті розмір прибутку за один і той же період являється різним в залежності від вибраного методу. В зв'язі з цим питання про вибір методу визначення прибутку являється одним із ключових при оцінці ефективності інвестицій в розвиток підприємства.

Порядок розрахунку величини прибутку в бухгалтерському обліку регламентується рядом нормативно-правових актів [1; 2; 3; 4], аналіз яких дозволяє зробити висновок про те, що при визначенні величини прибутку враховуються всі фактично отримані доходи і понесені витрати без яких-небудь обмежень складу або величини таких витрат і доходів, що забезпечує керівника повною інформацією про реальний економічний результат від всіх здійснених операцій.

Методика визначення прибутку в податковому обліку встановлена податковим законодавством України [5] і складається в тому, що величина прибутку розраховується шляхом зменшення валового доходу на суму валових витрат і амортизаційних відрахувань. Аналіз податкового законодавства України показав, що сутність правил розрахунку прибутку для цілей оподаткування складається в тому, що при визначенні її величини враховуються тільки ті складові частини (доходи і витрати), які безпосередньо пов'язані з предметом основної господарської діяльності підприємства. Головною ознакою, вищесказаною, є правила віднесення витрат до складу валових. Обмеження встановлюються з метою уникнення заниження величини оподатковуваного прибутку шляхом включення до складу валових витрат затрат, фактично понесених за рахунок підприємства, але не пов'язаних з веденням його основної діяльності.

В цілях обґрунтування вибору методу розрахунку прибутку для оцінки ефективності інвестицій в розвиток нами виділені наступні відмінності в методикі визначення прибутку в бухгалтерському і на-

логовом учете: различия в моментах отражения доходов и расходов, что влияет на величину прибыли в периодах; различия в критериях признания в бухгалтерском и налоговом учете доходов и расходов; различия в методике начисления амортизации (в объектах, в методах и в периодичности начисления).

Практика показывает, что зачастую налоговая прибыль превышает бухгалтерскую, а подчас имеют место случаи, когда предприятие отражает прибыль в налоговом учете при убытках в бухгалтерском, поскольку в формировании налоговой прибыли участвует не вся сумма фактически понесенных расходов. В связи с этим в целях обеспечения полноты и достоверности оценки эффективности инвестиций, в частности, инвестиций в развитие предприятия, нам представляется целесообразным использовать величину прибыли, рассчитанную по правилам бухгалтерского учета.

Литература

1. О бухгалтерском учете и финансовой отчетности: Закон Украины от 16.07.99 г. № 996-XIV по состоянию на апрель 2009 г. // Лига: Элит [Электронный ресурс]: Компьютер.-правовая система / Всеукр. сеть распространения правовой информ.– [Электрон. прогр.].– Версия 7.7.3. – К., 2009.

2. Инструкция о применении Плана счетов бухгалтерского учета активов, капитала, обязательств и хозяйственных операций предприятий и организаций: Приказ МФУ от 30.11.99 г. № 291 по состоянию на апрель 2009 г. // Лига: Элит [Электронный ресурс]: Компьютер.-правовая система / Всеукр. сеть распространения правовой информ.– [Электрон. прогр.].– Версия 7.7.3.– К., 2009.– Загл. из рук. для пользователя.– Ежедн. обновление.

3. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 15 «Доход»: Приказ МФУ от 29.11.99 г. № 290 по состоянию на апрель 2009 г. // Лига: Элит [Электронный ресурс]: Компьютер.-правовая система / Всеукр. сеть распространения правовой информ. – [Электрон. прогр.]. – Версия 7.7.3. – К., 2009.

4. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 16 «Расходы»: Приказ МФУ от 31.12.99 г. № 318 по состоянию на апрель 2009 г. // Лига: Элит [Электронный ресурс]: Компьютер.-правовая система / Всеукр. сеть распространения правовой информ.– [Электрон. прогр.].– Версия 7.7.3. – К., 2009.

5. О налогообложении прибыли предприятий: Закон Украины от 28.12.94 г. № 334/94-ВР по состоянию на апрель 2009 г. // Лига: Элит [Электронный ресурс]: Компьютер.-правовая система / Всеукр. сеть распространения правовой информ.– [Электрон. прогр.].– Версия 7.7.3.– К., 2009.

УДК 332.133.44

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

Дзядук Т. В., аспірантка кафедри «Економічна теорія»
КНУ ім. Т. Г. Шевченка

Одним з пріоритетних завдань, яке повстає перед будь-якою країною, є посісти гідне місце на світовій арені. Реальну конкурентоспроможність можна спостерігати лише тоді, коли національні компанії виготовляють високоякісні товари і успішно реалізують їх за цінами, що задовольняють як зовнішніх, так і внутрішніх споживачів без прямих субсидій, стримування заробітної плати та безробіття.

Яскравим прикладом підвищення конкурентоспроможності, а також ефективним механізмом реалізації нової промислової і науково-технічної політики є створення економічних кластерів. Вони служать засобом переходу до виробничих процесів з більшою доданою вартістю, сприяють встановленню конструктивних взаємин між підприємствами, дослідницькими, освітніми, фінансовими установами і органами влади. Крім того, кластери являють собою комбінацію конкуренції та кооперації таким чином, що об'єднання в одних сферах допомагають успішно вести конкурентну боротьбу в інших [2; 35].

Застосування кластерного підходу передбачає формування кластерів на певних територіях з підприємств, що виконують різні функції, але об'єднані одним технологічним процесом, результатом якого є кінцевий продукт, створений зусиллями всіх учасників про-

цесу, починаючи з тих, хто займався науковими розробками та підготовкою кадрів, і закінчуючи технологами, пакувальниками та дилерською мережею. Цей підхід засновано на врахуванні позитивних синергетичних ефектів регіональної агломерації, мережових принципах організації господарського процесу та дифузії знань і вмінь за рахунок міграції персоналу. Крім того, відсутні кордони між секторами та видами діяльності, які, в свою чергу, розглядаються як взаємопов'язані та взаємодоповнюючі [1].

На сьогоднішній день кластеризація саме і є тією формою внутрішньої інтеграції та кооперування, що здатна забезпечити як стійкість, так і синергетичний ефект протидії ударам глобальної конкуренції з боку монопольних ТНК.

Перевага і новизна кластерного підходу полягають у тому, що він додає високу значущість мікроекономічній складовій, а також територіальному і соціальному аспектам економічного розвитку. Крім того, він пропонує ефективні інструменти для стимулювання регіонального розвитку [3, с. 16].

Основними наслідками створення економічних кластерів стають вдосконалення і розвиток виробництва, збільшення кількості малих та середніх підприємств, зростання конкурентоспроможності підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках, розвиток і розповсюдження інноваційної активності та інші.

Література

1. Соколенко С. І. Кластери (регіональні мережеві системи) – структура, перспективи, можливості: Економічне Есе.– К.: Інститут реформ, 2001.– № 2.
 2. Enright M. Why local Clusters Are the Way to Win the Game. World Link 5, no.4, 1992.– 67р.
 3. M. Porter. Clusters and the New Economics of Competition.– World Economy, Volume 76.– 1998. November-December.– P. 15 – 23.
-

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇНИ

Доровський В. О., аспірант

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

Система забезпечення економічної безпеки країни базується на усвідомленні та реалізації концепції національних економічних інтересів на державному та міжнародному рівнях, метою якої є підтримка збалансованості економіки, захищеність її від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, здатність до стабільного розвитку.

В законодавчій базі різних країн використовуються поняття «національні інтереси» і «життєво важливі інтереси». Так, в російському та білоруському законодавстві дається визначення поняття життєво важливих інтересів як сукупності потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування і можливість прогресивного розвитку громадян, суспільства і держави. Причому формулювання даного визначення ідентичне як в Законі Російської Федерації «Про безпеку», так і в Концепції національної безпеки Республіки Білорусь [1; 2]. В українському законодавстві одночасно застосовуються обидва поняття, що, на нашу думку, не коректно. В Законі України «Про основи національної безпеки» [3] дається визначення поняття національних інтересів як життєво важливих матеріальних, інтелектуальних і духовних цінностей Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. А Стратегія національної безпеки України [4] визначає принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

В Законі «Про національну безпеку Республіки Казахстан» національні інтереси розглядаються як сукупність політичних, економічних, соціальних та інших потреб Республіки Казахстан, від

реалізації яких залежить здатність держави забезпечувати захист конституційних прав людини та громадянина, цінностей казахстанського суспільства, основополагаючих державних інститутів [5]. На нашу думку, виокремлення економічних потреб в структурі найважливіших національних інтересів країни є основою ефективного функціонування та сталого розвитку її економічної системи.

Як показав проведений аналіз законодавства України, Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан, національні економічні інтереси в законодавчих актах України та Республіки Казахстан не деталізовані. Найбільш системно представлено життєво важливі інтереси в економічній сфері в Концепції національної безпеки Республіки Білорусь. В цьому документі наведено життєво важливі інтереси в економічній сфері Республіки Білорусь, основні чинники, що створюють загрозу безпеці в економічній сфері та пріоритетні напрямки забезпечення безпеки в економічній сфері. В законодавстві інших аналізованих країн зосереджено увагу на загрозах національній безпеці в економічній сфері, причому наведено їх перелік, стратегічні цілі та пріоритетні завдання щодо забезпечення прийняттого рівня економічної безпеки, але не представлено механізму взаємозв'язку системи забезпечення економічної безпеки і планування соціально-економічного розвитку країни.

Національні економічні інтереси потребують не тільки визначення, а і механізму своєї реалізації і захисту. В Державній стратегії економічної безпеки Російської Федерації [6] указано, що запобігання або пом'якшення наслідків дій загроз економічній безпеці Російської Федерації потребує визначення і моніторингу факторів, які підривають стійкість соціально-економічної системи держави. В цьому документі представлено міри і механізми економічної політики, спрямовані на забезпечення економічної безпеки, які включають: моніторинг факторів, визначаючих загрози економічній безпеці Російської Федерації; розробку критеріїв і параметрів (порогових значень) економічної безпеки Російської Федерації; діяльність держави щодо забезпечення економічної безпеки країни.

Національні економічні інтереси визначають зміст, конфігурацію і спрямування системи забезпечення економічної безпеки

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

країни. Захист національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз є змістом і найважливішою функцією системи забезпечення економічної безпеки країни. Втім, в Україні, на сьогоднішній день не сформовано цілісної системи національних економічних інтересів.

На різних етапах розвитку країни національні інтереси змінюються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, тому необхідно їх постійно корегувати. В сучасних умовах нестабільності економічної сфери, реалізація національних економічних інтересів повинна бути послідовною у відповідності до темпів економічного і соціального розвитку з урахуванням виявлених загроз та постійного моніторингу якісних і кількісних критеріїв стану економічної безпеки країни. В умовах фінансово-економічної кризи для кожної країни існує гостра потреба у формуванні не тільки стратегічних національних економічних інтересів, а і тактичних, які служили би орієнтирами при формуванні програм соціально-економічного розвитку.

Література

1. Закон РФ «О безопасности» от 5 марта 1992 г. № 2446-I (с изменениями и дополнениями) // www.scrf.gov.ru/documents/sections/parent/
 2. Концепция национальной безопасности Республики Беларусь. Утверждено Указом Президента Республики Беларусь от 17.07.2001 № 390 <http://pravo.by/webnpa/text.asp?RN=P30100390>
 3. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV (зі змінами та доповненнями) // www.rada.gov.ua
 4. Стратегия национальной безопасности Украины. Утверждена Указом Президента Украины от 12.02.2007 г. № 105/2007 // www.rada.gov.ua
 5. Закон Республики Казахстан «О национальной безопасности Республики Казахстан» от 26 июня 1998 г. № 233-1 (с изменениями и дополнениями) // www.zakon.kz
 6. Государственная стратегия экономической безопасности РФ (Основные положения). Одобрена Указом Президента РФ от 29 апреля 1996 г. № 608 // www.scrf.gov.ru/documents/sections/parent/
-

МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МІЖ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ІНДИКАТОРАМИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дорошенко І. А., студентка 5 курсу
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

Вільне функціонування ринкових відносин викликає розшарування та навіть поляризацію населення за рівнем доходів у будь-якій країні. Нерівність, що спостерігається в країні, в регіоні чи в окремій групі населення є важливим зведеним показником добробуту.

Актуальним, як в розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються, завжди було та є вирішення проблеми бідності та соціальної нерівності.

Метою даної роботи є виявлення існування та характеру взаємозв'язків між соціально-економічними індикаторами країн за допомогою математичних методів та моделей.

Об'єкт дослідження – взаємозв'язки між показниками економічного розвитку та соціальною нерівністю в країнах Європейського союзу.

В якості показників економічного розвитку в роботі використовуються обсяг ВВП країни, обсяг основних фондів, чисельність зайнятих в економіці робітників, показником розшарування населення розглянуто коефіцієнт Джині [1].

Предмет дослідження – моделювання взаємозв'язків між показниками економічного розвитку та соціальною нерівністю на основі виробничо-інституціональної функції з урахуванням коефіцієнту Джині.

Задачі дослідження.

1. Збір статистичної інформації по вибраним показникам за даними країн Європейського союзу.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

2. Оцінка параметрів виробничо-інституціональної функції з урахуванням коефіцієнту Джині.
3. Розрахунок оптимального рівня диференціації доходів населення (оптимальне значення коефіцієнту Джині).

Виробничо-інституціональні функції (ВІФ) є узагальненням традиційного апарату виробничих функцій (ВФ), які застосовуються на макrorівні. Різниця в тому, що в звичайних ВФ в якості ендogenous показника використовується обсяг випуску (як правило, обсяг ВВП), а в якості макрофакторів – праця (чисельність зайнятих) та капітал (обсяг основних фондів), у той час як у ВІФ набір макрофакторів доповнюється змінними, які характеризують інституціональну середу. Виробничо-інституціональні функції знайшли своє застосування в макроекономічному аналізі з урахуванням податкового навантаження [2; 3]. В нашому випадку в якості інституціональної змінної було розглянуто коефіцієнт Джині. Дослідження проводились, спираючись на методику аналізу виробничо-інституціональних функцій Є. В. Балацького [2], на вибірці країн Європейського Союзу, за даними 2006 року [4].

Розрахунки спираються на таку ВІФ:

$$Y = \beta K^{(a+bG)G} L^{(n+mG)G},$$

де Y – випуск (обсяг ВВП країни);

K – капітал (обсяг основних фондів);

L – праця (чисельність зайнятих в економіці робітників);

G – коефіцієнт Джині;

β, a, b, n, m – параметри, які статистично оцінюються.

Отримана оцінка значення функції Y дозволила обчислити оптимальне значення коефіцієнту Джині за даними країн Європейського союзу.

Виявлено існування взаємозв'язків між соціально-економічними індикаторами країн. Це, в свою чергу, дозволяє визначити оптимальний обсяг ВВП при заданих технологічних можливостях суспільства, які характеризуються значеннями факторів K (капітал) та

L (праця, чисельність зайнятих в економіці), та зробити оцінку резерву розвитку (приріст ВВП), якого можна досягти при наближенні фактичного рівня нерівності (коефіцієнта Джині) в кожній з країн до оптимального.

Подальші дослідження пов'язані з виявленням місця України за соціально-економічними показниками серед інших країн світу та оптимального рівня цих індикаторів для країни та її регіонів.

Література

1. Алин Кудуэль, Йеско С. Хендшель, Квентин Т. Уодон. Измерение и анализ бедности. http://worldbank.org/11026_data_ru.pdf/

2. Балацкий Е. В. Анализ влияния налоговой нагрузки на экономический рост с помощью производственно-институциональных функций // Проблемы прогнозирования.– 2003.– № 2.– С. 88 – 107.

3. Меркулова Т. В. Эффект Лаффера в неоклассической теории и неинституционализме // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна.– Донецьк, ДонНТУ, 2007.– Випуск 31-1(117).– С. 207 – 212.

4. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

УДК 334.758.4

ВПЛИВ ВЕРТИКАЛЬНО-ІНТЕГРОВаниХ СТРУКТУР НА ЕКОНОМІКУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ТА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Дорошенко М. О., директор з фінансів КФ «Видавництво» ЗАТ «ХК «Бліц-Інформ», аспірант Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

Основною причиною успішного функціонування вертикально-інтегрованих бізнес-структур є ефект синергії, який досягається за рахунок об'єднання ресурсів. Крім того, шляхом вертикальної ін-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

теграції досягається ще одна мета – зниження ризиків за рахунок часткової диверсифікації бізнесу. Більша кількість вдалих прикладів інтеграції пов'язана із придбанням активів у суміжних галузях. Пояснення успіху є досить простим – суміжні галузі мають спільні точки перетину, крім того, менеджерам управляючої компанії бізнес-процеси та ринкова ситуація є відносно знайомими. Таким чином, не має потреби витратити багато зусиль на вивчення зовсім нової галузі, технологій та культури виробництва. Компанії, які досягли успіху за рахунок диверсифікації в суміжних галузях відносяться до диверсифікованих компаній пов'язаного типу. [1, с. 20]

Вертикальна інтеграція в Україні найбільшої популярності здобула в нафтопереробній, металопереробній галузях. Найбільш висока концентрація таких структур знаходиться в східному та південному регіонах країни, що є наслідком радянського минулого, коли саме ці регіони були центрами індустріального розвитку.

Серед вертикально-інтегрованих бізнес-структур слід визначити компанію ЗАТ «Метінвест Холдинг», із загальною кількістю працюючих понад 75 тис. осіб. Основні підприємства компанії розташовані в Донецькій та Дніпропетровській областях України. На підставі консолідованих показників діяльності підприємств, які входять до складу «Метінвест Холдингу», а також за даними Держкомстату, в 2006 році компанія «Метінвест» займала 9,01% у валовому регіональному продукті цих областей, а в 2007 році цей показник склав вже 38,54%. [2; 3, с. 34 – 42; 4] Проте світова економічна криза суттєво вплинула на розвиток цих регіонів за рахунок зменшення попиту на продукцію підприємств, що входять до складу компанії «Метінвест». На жаль, на даний момент відсутня оперативна інформація щодо зміни обсягів діяльності як компанії «Метінвест», так і вищезазначених регіонів. Але доступною є інформація щодо своєчасної виплати заробітної плати в регіоні, а також рівня безробіття, які є індикаторами економічного статку.

Рівень безробіття у відсотках до активного населення в Дніпропетровській та Донецькій областях (за методикою МОП) в 2006 – 2007 роках не перевищував 5%, а за даними експрес випуску Держ-

комстату за лютий 2009 року цей показник склав 7% [4]. Крім того, показник темпу росту заборгованості по заробітній платі в цих областях в 2006 – 2007 роках мав тенденцію до постійного зменшення, в той час, як за перші два місяці 2009 року темп росту заборгованості по заробітній платі склав 127,4% по Дніпропетровській та 144,3 % по Донецькій областях [4]. Хоча рівень середньої заробітної плати по цих областях залишається вище ніж по Україні в цілому, різке зростання заборгованості щодо її виплати створює додаткову соціальну напругу в регіоні. Дані по заборгованості щодо виплати заробітної плати наведені в табл. 1 [4.] Це в свою чергу, свідчить про наявність певних економічних проблем у підприємств, які ведуть свою господарську діяльність на території цих областей.

Розглядаючи вплив вертикально-інтегрованих структур на розвиток окремих регіонів на прикладі ЗАТ «Метінвест Холдингу», слід зазначити, що позитивними чинниками є створення додаткових робочих місць, розвиток інфраструктури регіону, поповнення місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів. Негативними чинниками наявності міцної вертикально-інтегрованої структури в регіоні є виникаюча залежність від результатів діяльності останньої. Більшість підприємств сфери обслуговування концентрується навколо таких структур, що є природним з точки зору економічної вигоди.

Таблиця 1

Дані про заборгованість по заробітній платі в Дніпропетровській та Донецькій областях в 2006 – 2009 роках, млн грн

№№ п/п	Заборгованість по заробітній платі на початок року, млн грн	2006	2007	2009	01.03.2009
1	Дніпропетровська область	65,6	47,3	64,2	81,8
2	Донецька область	227,7	178,3	263,1	379,7
3	Всього:	293,3	225,6	327,3	461,5

Таким чином, виникає проблема соціальної відповідальності менеджменту бізнес-структури за розвиток регіону та забезпечення певних умов проживання населення цього регіону. На жаль, пи-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

тання соціальної відповідальності бізнесу в Україні є мало розвинутим за рахунок відсутності правового регулювання цього питання, а також небажання власників підприємств витратити отриманні прибутки на питання, не пов'язані із господарчою діяльністю. Це, в свою чергу, негативно впливає на демографічне та криміногенне становище в регіоні.

Література

1. Зелтынь А. С., Ленский Е. В. Промышленные фирмы в современной рыночной экономике.– М., АПФИ еженедельника «Экономика и жизнь», 1998.– 303 с.
 2. <http://www.smida.gov.ua>
 3. ТОП-100 Рейтинг лучших компаний в Украине.– № 3 (2008).– К.: ООО «Издательство «Экономика».– 164 с.
 4. <http://www.ukrstat.gov.ua>
-
-

УДК 332.14..[330.322+330.341.1]

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Дронь Ю. П., аспірантка
Сумський державний університет

Вирішення проблем удосконалення інвестиційної та інноваційної сфери має йти одночасно із всебічним дослідженням суперечливого процесу функціонування регіональної економіки у період її трансформації. Історична спеціалізація регіонів не завжди сприяє стійкому їх розвитку, оскільки на такого роду економіку у більшому ступені впливають ризики при зміні кон'юнктури або у випадку

кризи. До числа найбільш суттєвих причин, що здійснили досить помітний вплив на темпи переходу країни до ринкових відносин, весь хід соціально-економічних перетворень у країні, відноситься явна недооцінка територіального (регіонального) фактора. Варто пам'ятати, що регіональна економічна підсистема, яка спирається на власні резерви та потенціал, що сприяє укріпленню єдиного економічного простору у країні і вбирає в себе вигоди міжрегіональної економічної інтеграції, – це основна ланка національного господарства [1].

Поряд із макроекономічним регулюванням інвестиційної та інноваційної діяльності на рівні держави та мікроекономічним характером прийняття інвестиційних та інноваційних рішень на рівні домогосподарств та підприємств, очевидно, існує особливе коло інвестиційно-інноваційних проблем мезорівня, що відноситься до компетенції територій (регіонів). Розгляд поставлених проблем у контексті інвестицій та інновацій зумовлений тим, що на теперішній час необхідний перехід економіки країни до інвестиційної стадії, що поєднується із інноваційною. Перехід лише до однієї стадії розвитку на основі інвестицій характеризується капітальними вкладеннями не у підвищення конкурентоздатності окремих галузей, а в їх просте відтворення. В економіці України сьогодні технічний рівень переважної більшості основних фондів значно відстає від світового, а витратити кошти на їх відтворення – це значить консервувати технічну відсталість країни.

Метою інвестиційно-інноваційної політики регіону має бути створення умов для ефективного вкладання коштів в економіку регіону. Основні принципи інноваційної та інвестиційної політики свідчать, що для більшості регіонів країни пріоритетним напрямком діяльності є: створення сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату у регіоні; підтримка пріоритетних інноваційних та інвестиційних рішень, що забезпечують найбільший дохід за стратегічно важливими напрямками регіонального розвитку в умовах обмеженості ресурсів. Аналіз наукових публікацій із проблем формування принципів обґрунтованої інвестиційно-інноваційної регіональної політики дозволяє їх визначити як: ефективність,

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

структурна рівновага, цілеспрямованість, загальнонаціональна значущість. У зв'язку із цим, основним критерієм для інвестора буде очікувана дохідність на вкладений капітал у співставленні із ступенем ризику, а для регіону – підвищення бюджетної ефективності його економіки.

Для ефективної регіональної інноваційно-інвестиційної політики необхідно здійснити наступні заходи: удосконалити законодавче забезпечення інноваційної та інвестиційної діяльності; здійснити концентрацію інноваційно-інвестиційної політики на стратегічних напрямках регіональних програм; організовувати взаємодію із підприємствами регіону з метою мобілізації в інвестиції та інновації їх власних коштів; проводити постійний моніторинг позитивних та негативних сторін розвитку регіону.

Основною передумовою для розвитку інноваційної діяльності у вітчизняному підприємстві є необхідність поєднання під єдиним управлінням інноваційної та інвестиційної функцій. Механізм управління інноваційно-інвестиційним процесом у регіоні необхідний для створення сприятливих умов переходу економіки регіону до повноцінних ринкових та конкурентних відносин, що стимулює розвиток виробництва, наповнення ринку товарами, що задовольняють потреби. При цьому забезпечується гармонійний соціально спрямований розвиток регіону. Структурно такий механізм складається із взаємопов'язаних блоків макроекономічного, регіонального регулювання та економічного саморегулювання.

Для розробки дієвої інвестиційно-інноваційної політики регіональні органи державної влади мають не просто визначити галузі, що мають перспективи у майбутньому, вони мають бути готові до відповіді на більш важливе питання: які сфери народного господарства мають розвиватися або скорочуватися скоріше, ніж їх підштовхують до цього ринкові сили. Підвищення добробуту регіону забезпечується реалізацією цілей економічної політики, що мають своїм головним завданням загальноекономічну рівновагу у регіоні. При досягненні таких цілей регіон отримує можливість регулювати ціни, забезпечувати зайнятість населення, підтримувати торговельний баланс, та створювати передумови для економічного зростання [2].

Важливо мати на увазі, що найбільш сприятливим періодом для прояву технологічних інновацій є наступна за економічною кризою депресія. Спеціалісти вважають, що депресія підсилює потребу в інноваціях, як в засобі для виходу із кризи. Якщо у періоди підйому економіки нові ідеї можуть почекати, оскільки їх впровадження сприяє дестабілізації відносно стійкої економіки, то у періоди спаду економіки інновації покликані відігравати роль «рятувальної соломинки». Причому, інноваційні фактори розвитку економіки регіонів варто розглядати як антикризові.

Література

1. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети.– К.: Наукова думка, 2006.– С. 382.

2. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку / За ред. З. С. Варналія.– К.: Знання України, 2005.– С.452.

УДК 338.43.02:330.34.014.2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕВОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Зінов'єв Г. О., аспірант кафедри менеджменту
Європейський університет (м. Київ)

Для всіх без винятку країн світу виробництво продуктів харчування є стратегічно важливим, оскільки задовольняє основну потребу людини, а ефективно працюючий агропромисловий комплекс складає основу національної безпеки. Слід також зауважити, що кількість зайнятих в усіх сферах АПК навіть у найрозвиненіших країнах світу складає близько 20%. Саме тому в тих країнах, де держава дбає про національний розвиток, нею приділяється велика увага за-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

безпеченню функціонування та екстенсивного інноваційного розвитку агропромислового комплексу.

Отже, агропромисловий комплекс країни являє собою систему, що складається з багатьох взаємопов'язаних галузей економіки, які в сукупності забезпечують ефективність процесів виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації споживачам. Складові цієї системи наведені на *рис. 1*.

В економіці України АПК відіграє значну роль: його частка у ВВП країни складає 17%, а у зведеному бюджеті за останні роки – 8 – 9%; він забезпечує близько 60% фонду споживання населення України та займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту [1].

Проте, внаслідок незначних обсягів національної економіки (ВВП за 2007 р. склав 713 млрд грн, або 143 млрд долл. США; Державний бюджет України на 2009 рік заплановано у розмірі 239 млрд грн, що за поточним курсом складає 31 млрд долл. США [2; 3]), наведені цифри не дають підстав для спокою за долю вітчизняного АПК.

Агропромисловий комплекс	1. Сільське господарство (підприємства, що здійснюють безпосереднє виробництво сільськогосподарської продукції)
	2. Харчова промисловість та виробництво непродовольчих товарів (підприємства, що здійснюють переробку сільськогосподарської продукції)
	3. Виробництво засобів виробництва для всіх галузей АПК (підприємства машино- та верстатобудування, з виробництва добрив, меліоративне та сільське будівництво тощо)
	4. Науково-освітній комплекс (наукові та навчальні заклади, що здійснюють фундаментальні та прикладні дослідження з загальних проблем АПК, науково-методичну підтримку практичної діяльності у всіх сферах комплексу, розробляють інноваційні проекти, здійснюють підготовку кваліфікованих кадрів для всіх сфер АПК)
	5. Система забезпечення функціонування АПК (державні органи, система матеріально-технічного забезпечення підприємств АПК, зберігання та транспортування продукції, торгівля, надання фінансових та ділових послуг, соціальне забезпечення працівників тощо)

Рис. 1. Складові агропромислового комплексу

За минулі з часу одержання Україною незалежності майже 18 років вітчизняний АПК зазнав численних реформ, які, на жаль, не привели його до очікуваного розквіту. На сьогоднішній день сільська місцевість потерпає від найнижчих в країні рівнів життя та народжуваності, найнижчих зарплат і пенсій, найвищого рівня смертності, до того ж на межі зникнення опинилися сотні сіл. Матеріально-технічна база сільського господарства морально і фізично зношена, при цьому ресурси для селян стають все більш дорогими, а їхня продукція – все більш дешевою. Більшість сільськогосподарських підприємств є збитковими, що призводить до ліквідації цілих галузей сільськогосподарського виробництва. Що стосується харчової промисловості, то в 2008 році лише 58% підприємств цієї галузі були прибутковими. А в цілому рівень збитковості в галузі перевищив 8 млрд грн. Серед збиткових головним чином підприємства хлібопекарської, цукрової, молочної та консервної промисловості [4].

Проте, окрім суто політичних, управлінських та економічних проблем, на перешкоді відродженню та сталому інтенсивному розвитку вітчизняного АПК стоять морально застарілі енергоємні та ресурсномісткі технології, які дотепер застосовуються в усіх сферах комплексу та які все більшою мірою роблять вітчизняне виробництво неконкурентоздатним як за кордоном, так і всередині країни – після вступу у СОТ та відкриття внутрішнього ринку для дешевої, хоча і сумнівної якості, продукції. А отже необхідною умовою розвитку АПК є його переведення на інноваційні рейки, що передбачає створення та впровадження ефективних інноваційних сільськогосподарських технологій та технологій переробки продукції, ефективних методів господарювання, ефективних механізмів державного управління розвитком складових АПК, нових принципів та методів підготовки кадрів та ін. А це вимагає формування та розвитку галузевої інноваційної системи. Що стосується її складових, то слід зазначити, що Україна має вельми потужний науково-освітній комплекс в сфері АПК – це, насамперед, Українська академія аграрних наук та її численні інститути, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Національний університет харчових

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

технологій, а також створений на базі двох останніх «Агротехно-парк», метою якого є створення та впровадження аграрних інновацій та багато інших; існують виробничі потужності для виготовлення нової техніки, добрив та ін.; існують інститути та лабораторії НАНУ, що займаються проблемами, суміжними з проблемами АПК: біологія, нанотехнології, машинобудування тощо; в країні створена потужна фінансова система, створені венчурні фонди, консалтингові компанії і т. ін. Іншою мовою, всі передумови для формування потужної галузевої інноваційної системи АПК в нашій країні створені, необхідно лише налагодити між ними зв'язки та створити єдиний державний координаційний центр.

Література

1. «Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158. // www.rada.gov.ua
2. Валовий внутрішній продукт у 2007 році // www.ukrstat.gov.ua
3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» // Голос України від 31.12.2008 - № 250.
4. Матеріали Парламентських слухань «Про сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства і харчової промисловості України», 11.03.2009 р. // www.rada.gov.ua

УДК 339.9.01

ПОНЯТИЕ И КЛАССИФИКАЦИЯ ВИДОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Зинченко В. А., канд. экон. наук, докторант

Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (г. Харьков)

Формой отношений предприятий стран мира является их внешнеэкономическая деятельность (ВЭД). В теории и практике хо-

зайствования существует множество различных трактовок данного понятия.

ВЭД, представляющая собой все виды хозяйственной деятельности, связанные с участием страны в международном разделении труда, является неотъемлемой частью всей хозяйственной деятельности государства. Процесс интеграции Украины в мировое экономическое содружество определил ВЭД предприятий как один из важных факторов роста экономики страны. В Законе Украины «О внешнеэкономической деятельности» дано следующее определение данного понятия: внешнеэкономическая деятельность – деятельность субъектов хозяйственной деятельности Украины и иностранных субъектов хозяйственной деятельности, построенная на взаимоотношениях между ними, что имеет место как на территории Украины, так и за ее пределами. В Таможенном кодексе Украины ВЭД определяется как хозяйственная деятельность, которая в процессе ее осуществления требует пересечения таможенной границы Украины имуществом и/или рабочей силой».

В научной литературе под внешнеэкономической деятельностью понимается система разнообразных мирохозяйственных отношений по созданию и продвижению на мировой рынок товаров, посредством реализации внешнеэкономических связей страны, основанных на международном разделении труда и включающих нормативно-правовые и организационные условия функционирования предпринимательских структур. Наиболее краткое определение трактует ВЭД как деятельность международных фирм, сфера производственной и коммерческой деятельности которых распространяется на иностранные государства.

ВЭД может осуществляться в различных целях: удовлетворение материальных и духовных потребностей, получение дохода и максимизация прибыли, осуществление общественно полезной цели, в том числе образовательной, благотворительной, научной или религиозной и др. В условиях рыночной экономики любые лица (кроме случаев, ограниченных законом) имеют право вести ВЭД: финансовые и нефинансовые предприятия, государственные учреждения и некоммерческие организации, физические лица.

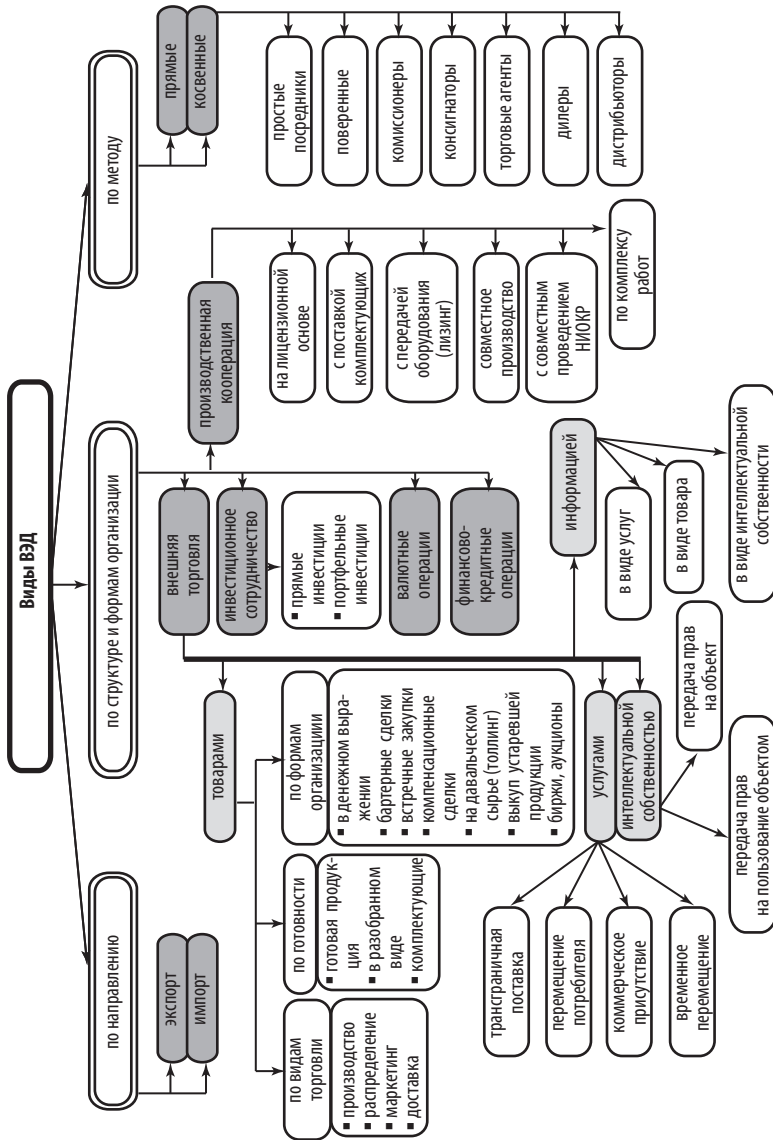

Рис. 1. Классификация видов внешнеэкономической деятельности

ВЭД ведется, как правило, на уровне производственных структур. Отсюда следует, что ВЭД имеет, прежде всего, производственную основу и в одних случаях может составлять всю производственно-хозяйственную деятельность предприятия, а в других – только ее часть. Анализ содержания понятий ВЭД показывает, что внешне-экономическую деятельность следует отнести к микроуровню.

На основании анализа особенностей ВЭД, ее места в системе международных отношений и роли в национальной экономике предлагается следующее определение: ВЭД – это одна из составляющих международных экономических отношений, совокупность направлений, форм и методов сотрудничества юридических и физических лиц в области международного обмена товарами, услугами, интеллектуальной собственностью и информацией, осуществляемая в рамках внешнеэкономических связей с целью эффективного использования преимуществ международного разделения труда.

Эффективность организации ВЭД и механизма управления ею во многом определяется ее классификацией. Под классификацией ВЭД следует понимать распределение ее на конкретные группы (или виды) по определенным признакам для достижения поставленных целей.

Для классификации видов ВЭД предлагается следующая структурная схема (*рис. 1*). Необходимо отметить, что данная классификация в дальнейшем будет претерпевать изменения, поскольку развитие ВЭД под воздействием фактора глобализации и ряда других предполагает появление новых ее видов и форм.

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБЛИВИХ ТЕРИТОРІАЛЬНО- ГОСПОДАРСЬКИХ УТВОРЕНЬ

Колесников О. М., ст. викладач кафедри менеджмент на транспорті
Українська державна академія залізничного транспорту (м. Харків)

Подолання фінансово-економічної кризи в країні пов'язано з розвитком інноваційних виробництв, що потребує залучення інвестицій, в т. ч. на регіональному рівні. Створення в регіонах особливих територіально-господарських утворень (ОТГУ) зі спеціальним правовим режимом економічної діяльності сприяє підвищенню інвестиційної привабливості та створює певні умови для активізації інноваційно-інвестиційного відтворення національної економіки. Створення ОТГУ пов'язане зі зменшенням фіскального навантаження за рахунок запровадження пільгового оподаткування. Проте такі заходи на першому етапі приводять до зменшення податкових надходжень до місцевих та Державного бюджетів.

Важливими за весь термін існування ОТГУ в регіоні є періоди часу:

- в який податкові надходження з регіону в разі створення ОТГУ будуть дорівнювати податковим надходженням в тому випадку, коли ОТГУ не буде створено;
- в який сукупні податкові надходження за період існування ОТГУ від першого до t_3 року дорівнюють сукупним податковим надходженням з цього ж регіону, за цей же період часу в разі не створення ОТГУ.

Дослідження, проведені автором, свідчать, що на тривалість цих періодів найбільш суттєвий вплив справляють досягнуті рівні рентабельності, величина податкової ставки на прибуток, величина прибутку, що реінвестується щороку. В залежності від середнього значення рівня рентабельності, надаваних податкових пільг, пито-

мої ваги реінвестованого чистого прибутку тривалості цих періодів будуть змінюватися. Моделювання залежності тривалості цих періодів від різних рівнів рентабельності, податкових ставок, питомих ваг реінвестованого чистого прибутку дозволяють дійти висновку, що за рахунок управління часткою реінвестованого чистого прибутку при створенні ОТГУ можна досягти заздалегідь заданих величин t_2 і t_3 (t_2 – рік, в який величина податкових надходжень в разі отримання частиною суб'єктів господарської діяльності статусу суб'єктів ОТГУ дорівнює величині податкових надходжень в тому випадку, коли жодний господарюючий суб'єкт такого статусу не отримав; t_3 – позначає момент часу, коли сукупні податкові надходження за час від початку досліджуваного періоду до t_3 в разі надання частині господарюючих суб'єктів статусу суб'єктів ОТГУ дорівнюють сукупним податковим надходженням за цей же час тоді, коли жодний суб'єкт господарювання не отримав статусу суб'єкта ОТГУ). Це свідчить про можливість управління ефективністю створення та функціонування ОТГУ (надання суб'єкту господарювання статусу суб'єкта ОТГУ).

Результати моделювання застосування ОТГУ дали змогу дійти висновку, що за рахунок диференціації частки реінвестованого чистого прибутку в залежності від рівня рентабельності, який гарантує суб'єкт господарювання, що намагається отримати статус суб'єкта ОТГУ, можна досягти необхідного значення величини t_3 . Зважаючи на це, перспективним шляхом вдосконаленого порядку створення та функціонування ОТГУ є наступний. Відбирається регіон, в якому запровадження особливих умов інвестиційної діяльності є доцільним. Для кожного господарюючого суб'єкта, який намагається отримати статус суб'єкта ОТГУ, оцінюються величини t_2 і t_3 та в разі недоцільності надання йому статусу суб'єкта ОТГУ запропонуються заходи, впровадження яких через певний період часу дозволить йому отримати статус суб'єкта ОТГУ.

Література

1. Колесников О. М. Обґрунтування ефективності створення спеціальних економічних зон в Україні // Вісник економіки транспорту і промисловості.– 2005.– № 12.– С. 240 – 246.
2. Колесников О. М. Удосконалення механізму створення спеціальних економічних зон в Україні // Комунальне господарство міст: Науково-технічний збірник. Випуск 73, Серія: Економічні науки.– К.: Техніка, 2006.– С. 89 – 98.
3. Колесников О. М. Методичні підходи до розробки ефективного механізму створення та функціонування вільних економічних зон // Вісник економіки транспорту і промисловості: Збірник науково-практичних статей.– 2006.– № 13.– С. 231 – 236.
4. Колесников О. М. Щодо обґрунтування доцільності запровадження спеціального інвестиційного режиму // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва.– Х.: НТУ «ХПІ».– 2003.– № 20.– Т. 1.– С. 59 – 62.

УДК 330.44

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДА РАДАРА В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Котлик А. В., викладач

Харківський національний економічний університет

В економічних дослідженнях нерідко постає проблема вимірювання комплексної характеристики певного об'єкта за допомогою інтегрального показника. Для вирішення цього завдання на практиці використовуються кілька методів, одним з яких є метод радару, вперше запропонований Ж.-М. де Ліершнайдером, Р. Урсе й А. Ван Блоксталем [2]. Згодом цей метод набув значного поширення, і сьогодні вчені пропонують використовувати його для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства [1], інноваційної активності й інноваційного потенціалу підприємства [3], стратегічного потенціалу підприємства [4], потенціалу держави [5] тощо.

Метод радару базується на побудові пелюсткової діаграми. Оціночні показники, що є складовими інтегрального показника, мають однакову вагу та нормуються таким чином, щоб їхні значення потрапляли до інтервалу $[0; 1]$, де 1 відповідає еталонному значенню показника. Метод використовується у двох варіаціях: ілюстративній (побудова пелюсткової діаграми для наочного представлення розподілу показників, що входять до складу інтегрального) [4; 5] та розрахунковій (розрахунок значення інтегрального показника як площі фігури, створеної лініями пелюсткової діаграми) [1 – 3].

Однак методу радару властивий суттєвий недолік: результати розрахунку змінюються при зміні взаємного розташування оціночних показників у системі координат. Тому інтегральний показник, розрахований методом радару, не надає адекватної оцінки вимірюваної характеристики.

Проілюструємо наведене твердження умовним прикладом. Припустимо, що необхідно розрахувати значення інтегрального показника на основі чотирьох оціночних (П1 – П4) для двох об'єктів (А та Б). Вага оціночних показників однакова. Значення оціночних показників за об'єктами наведено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Значення оціночних показників за об'єктами

Оціночний показник	Значення оціночних показників	
	Об'єкт А	Об'єкт Б
П1	1	1
П2	0,1	1
П3	1	0,1
П4	0,1	0,1

Побудуємо радар, розташувавши вісі, що відповідають кожному з оціночних показників, у порядку П1, П2, П3, П4 (*рис. 1*). Тоді значення інтегрального показника, що відповідає площі фігури, створеної лініями пелюсткової діаграми, для об'єкта А складе 0,2, а для об'єкта Б – 0,605. При зміні взаємного розташування вісей (*рис. 2*)

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

значення інтегрального показника вже для об'єкта А складе 0,605, а для об'єкта Б – 0,2.

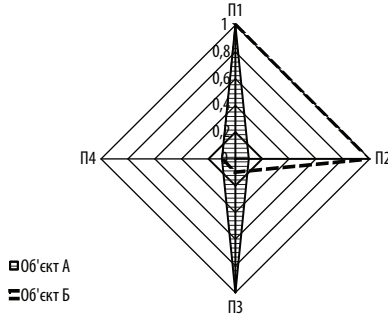

Рис. 1. Радар інтегрального показника при первісному взаємному розташуванні вісей

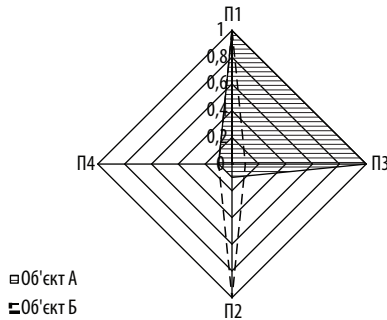

Рис. 2. Радар інтегрального показника при зміні взаємного розташування вісей

Отже, метод радару не може бути застосований для розрахунку значення будь-якого інтегрального показника. Єдиним призначенням даного методу може служити ілюстрація розподілу складових такого показника.

Література

1. Балабанова Л. В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга: Монография / Л. В. Балабанова, А. В. Кривенко.– Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004.– 147 с.
2. Дайан А. Академия рынка: маркетинг: Пер. с фр. / А. Дайан, Ф. Букерель, Р. Ланкар, Р. Оливье, Д. Кеардель, А. Оливье, Р. Урсе.– М.: Экономика, 199.– 572 с.
3. Капарулін І. С. Управління інноваційним розвитком підприємств (за матеріалами машинобудівних підприємств Херсонської області): Автореф. дис. ... канд. економ. наук. 08.00.04. – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).– К., 2008.– 20 с.
4. Колесников А. А. Управление стратегическим потенциалом предприятия: Дис. ... канд. эконом. наук. 08.06.01 – экономика, организация и управление предприятиями.– Х., 2005.– 171 с.
5. Потенціал України та його реалізація: Спільний аналітичний звіт Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та Національного банку України / Н. Горшкова, П. Онищенко, М. Саїт-Аметов та ін.– К.: Міністерство економіки України, 2008.– 109 с.

УДК 330.341.42

ПРІОРИТЕТНІСТЬ МАШИНОБУДІВНОГО СЕКТОРА В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМЖНОСТІ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Кривак А. П., аспірантка кафедри економічної теорії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У сучасних умовах ефективним визнається розвиток національної економіки, орієнтований на її сталу конкурентоспроможність. Забезпечення такого розвитку можливе шляхом встановлення та підтримки таких секторів, галузей, виробництв, що здатні закласти основи для технологічної, економічної та політичної незалежності

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

країни, її паритетного входження у світову господарську систему. Як показує світовий досвід, лідируючі позиції у світовій економіці займали ті країни, які у своєму розвитку спиралися на досягнення власного машинобудівного сектору. Для деяких країн, зокрема для Японії, машинобудування взагалі стало галуззю її світогосподарської спеціалізації [3, с. 81]. У США на його частку припадає близько 10% ВВП, 45% зайнятих, майже 40% основного капіталу [2, с. 45].

Таким чином, базисом у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки має стати машинобудівний сектор. Ключова значимість машинобудування для формування сталої конкурентоспроможності обумовлена такими причинами. *По-перше*, з радянських часів залишилась науково-виробнича база військово-промислового комплексу, напрацювання якої слід активно використовувати для виробництва високотехнологічної цивільної продукції. *По-друге*, досягнення машинобудівного комплексу служать основою технологічної модернізації всіх галузей економіки, а отже й базисом для економічного піднесення, розширеного відтворення на тривалу перспективу. *По-третьє*, даний сектор економіки розглядається багатьма розвиненими країнами як джерело постійних інноваційних ініціатив [2, с. 45] (на що слід особливо зважати у зв'язку із вибором Україною інноваційного типу розвитку економіки) [1]. *По-четверте*, активізація соціальної модернізації (зміни професійної, соціальної та освітньої структури суспільства у відповідь на вимоги, які пред'являються технологічною модернізацією). *По-п'яте*, поліпшення якості життя населення.

Отже, окрім економічної значимості машинобудування слід розглядати ще й соціальну. Іншими словами, з'ясування впливу машинобудування на розвиток країни передбачає розмежування: 1) машинобудування як авангардної ланки промисловості, сільського господарства, сфери послуг (є необхідною умовою для структурно-інноваційної перебудови національної економіки, технічного переоснащення всіх галузей економіки; зростання продуктивності праці, і т. д.); 2) машинобудування як передумови зростання рівня життя

населення (сприяє покращенню, удосконаленню умов виробництва; відбувається збільшення доходів у зв'язку із виготовленням конкурентоспроможних товарів та послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках; підвищення тривалості життя населення та якості медичних послуг шляхом виробництва та впровадження у повсякденне життя прогресивного медичного обладнання; встановлення енергозберігаючих та очисних систем на шкідливих виробництвах позначається на зниженні показників забрудненості навколишнього середовища тощо).

В Україні машинобудівний сектор за роки незалежності значно втратив свої позиції. На початку 1990 р. його частка становила 30% всього промислового виробництва, а в 2006 р.– вже 12,9% [5, с. 7]. У структурі машинобудівного комплексу в період 2000 – 2005 рр. частка наукоємної продукції, яка випускається з використанням передових технологій, знизилася з 45,3 до 27,5% [2, с. 46], а експорт високотехнологічної та середньо технологічної продукції (за класифікацією ОЕСР, машинобудування належить до групи високотехнологічних та середньотехнологічних виробництв) за деякими оцінками коливається від 20 до 25% [4, с. 89], в той час як в розвинених країнах кардинально протилежні показники.

Таким чином, поточна ситуація говорить про необхідність негайного перегляду як ставлення до машинобудівного сектору, так і принципів ведення господарської діяльності у ньому. Визнання машинобудування пріоритетним сектором національної економіки та концентрація зусиль на його розвитку виявить позитивний ефект не лише в економічній сфері, на показниках конкурентоспроможності країни тощо, а й в соціальній сфері, що, по суті, є кінцевою метою і головним завданням будь-якої держави.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002, N 40-IV. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>
2. Голляк Ю. Б. Інноваційні перетворення української економіки в контексті міжнародної конкуренції / Ю. Б. Голляк // Актуальні проблеми економіки.– 2006.– № 7(61).– С. 43 – 55.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

3. Соколов В. Машиностроительный комплекс Японии: тенденции развития / В. Соколов // Мировая экономика и международные отношения.– 2006.– № 8.– С. 81 – 88.

4. Шинкаренко Т. П. Структурні зміни в економіці України: порівняння із загальносвітовими тенденціями / Т. П. Шинкаренко // Економіка і прогнозування.– 2006.– № 1.– С. 77 – 92.

5. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року/ М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський // Економіка України.– 2007.– № 11.– С. 4 – 20.

УДК 332.3

РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Крилов Д. В., здобувач

Південнослов'янський інститут Київського славістичного університету (м. Миколаїв)

Щоб розкрити суть управління природними заповідниками, потрібно пам'ятати, що землі природно-заповідних територій в першу чергу є ядром «екологічного каркасу» природних ресурсів. Це накладає відповідний відбиток на режим використання цих територій. Насамперед, суб'єкт управління повинен заборонити будь-яку господарську діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти, а саме [1]:

- будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю природних заповідників, розпалювання вогнищ, влаштування місць відпочинку населення, стоянка транспорту, а також проїзд і прохід сторонніх осіб, прогін домашніх тварин, пересування механічних транспортних засобів, за винятком шляхів загального користування, лісосплав, проліт літаків та вертольотів нижче 2000 метрів над землею, подолання літаками звукового бар'єру

над територією заповідника та інші види штучного шумового впливу, що перевищують установлені нормативи;

- геологорозвідувальні роботи, розробка корисних копалин, порушення ґрунтового покриву та гідрологічного режиму, застосування хімічних засобів, усі види лісокористування, а також заготівля кормових трав, лікарських та інших рослин, квітів, насіння, очерету, випасання худоби, вилов і знищення звірів і птахів, порушення умов їх оселення, гніздування, інші види користування рослинним і тваринним світом, що призводять до порушення природних комплексів;
- мисливство, рибальство, інтродукція нових видів тварин і рослин, проведення заходів з метою збільшення чисельності окремих видів тварин понад допустиму науково обґрунтовану ємкість угідь, збирання колекційних та інших матеріалів, за винятком матеріалів, необхідних для виконання наукових досліджень.

Для збереження і відтворення корінних природних комплексів, проведення науково-дослідних робіт та виконання інших завдань у природному заповіднику відповідно до проекту організації його території та охорони природних комплексів допускається виконання відновлювальних робіт на землях з порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів заповідника внаслідок антропогенного впливу – відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, видів рослин і тварин, які зникають, здійснення протипожежних і санітарних заходів, що не порушують режиму заповідника спорудження у встановленому порядку будівель та інших об'єктів, необхідних для виконання поставлених перед заповідником завдань, збір колекційних та інших матеріалів, виконання робіт, передбачених планами довгострокових стаціонарних наукових досліджень, проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Потрібно зазначити, що проектом організації території природного заповідника та охорони його природних комплексів може бути передбачено виділення земельних ділянок для задоволення госпо-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

дарських потреб заповідника та його обслуговуючого персоналу в сіножатях, городах, розміщенні пасік.

Проекти організації території природних заповідників та охорони їх природних комплексів розробляються спеціалізованими проектними організаціями і затверджуються Міністерством охорони навколишнього природного середовища України.

У разі термінової необхідності, за клопотанням науково-технічної ради природного заповідника, з дозволу Міністерства екології та природних ресурсів України на території природного заповідника можуть проводитися заходи, спрямовані на охорону природних комплексів, ліквідацію наслідків аварій, стихійного лиха та в інших цілях, не передбачених Проектом організації території природного заповідника та охорони його природних комплексів.

Для ліквідації наслідків аварій та стихійного лиха, в результаті яких виникає пряма загроза для життя людей та знищення заповідних природних комплексів, особливо термінові заходи здійснюються за рішенням дирекції природного заповідника.

Навіть короткий аналіз режиму використання земель природно-заповідних територій, дозволяє прослідкувати, як саме потрібно їх використовувати. При цьому незаперечним є твердження, що використання земель повинно відповідати правовому статусу територій та об'єктів природно-заповідного фонду і спрямовуватись на охорону, використання і відтворення їх природних комплексів.

Література

1. Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього середовища. Т. 1.– Чернівці: Зелена Буковина, 1997.– 344 с.

2. Земельний кодекс України: правова основа управління земельними ресурсами // За ред. Горлачука В. В.– Львів: НЕФ «Українські технології»; 2001.– 88 с.

3. Пятая Конференция Министров по делам пространственного планирования и развития в регионе Балтийского моря «Видение картины будущего и Стратегии в Регионе Балтийского моря 2010».– Висмарк, сентябрь 2001 г.

4. П'ята Конференція Міністрів «Навколишнє середовище для Європи». м, Київ. 21 –23 травня 2003 р.

5. Социально-экологическая значимость природно-заповедных территорий Украины // Т. Л. Андриенко, П. Г. Плюта и др.– К.: Наук. думка.– 1991.– 160 с.

УДК: 338.242:336.717

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНОЮ БАЗОЮ БАНКУ – ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Куземко Н. В., аспірантка

Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара

Трансформаційні соціально-економічні процеси останнього десятиріччя змусили усвідомити та переоцінити важливості гармонійного розвитку суспільства в цілому та кожної окремої особистості, її фізичні, моральні та духовні потреби. Ці передумови разом з необхідністю самопізнання та самореалізації визначили основні стратегічні напрями соціально-економічного розвитку України. Протягом останніх років було сформовано основи ринкового господарювання з відповідними засадами соціально-політичної сфери. Новий вектор ринкової економіки напрямлений на євроінтегративні процеси, необхідною передумовою яких є підвищення рівня життєдільності, розв'язання задачі економічної та екологічної безпеки. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки та обґрунтування комплексної стратегії соціально-економічного розвитку України, яка б спиралась на якісно нові механізми та інструменти управління.

Сучасна концепція теорії управління включає в себе системний підхід, визнання невизначеності, як невід'ємного атрибуту управлінської ситуації, установку на вивчення процесів самоорганізації та адаптації до зовнішнього середовища. Це пов'язано із появою сер-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

йозних структурних суспільно-політичних та економічних змін. Ці зміни характеризуються різного роду кризами, що ускладнюються глобалізацією суспільних процесів.

Актуалізація проблеми формування якісно нової системи управління на сьогоднішній день відбувається в контексті економічної кризи, яку переживає світове суспільство. Одним із головних завдань на сьогоднішній день є оздоровлення фінансової складової економічної системи, оскільки ефективна фінансова система забезпечує гнучку та безперебійну роботу грошово-кредитних відносин і є базисом економіки країни. Розробкою механізму фінансового менеджменту займалися такі науковці, як Грошев В. П., Коротков Е. М., Нікорук М. В., Стоянова Е. А. [1], Батрін Ю. Д. та Фомін П. А. [2], Р. Вінс [4], Басалай С. І. Поняття фінансів, а зокрема фінансових ресурсів є широким у своєму розумінні. Актуальним та необхідним до розгляду в сучасній економічній ситуації є питання банківських ресурсів. Це обумовлено наступними чинниками [3]:

1. Банківська система є фундаментом грошово-кредитної системи.
2. Банки виконують ряд специфічних функцій, різних за своїм характером та цільовим призначенням і є нехарактерними для будь-якої іншої установи або організації.
3. Сфера банківської діяльності склалась раніше за сферу промислового виробництва і має свої специфічні традиції та норми.
4. Відсутність у сфері фінансової діяльності банку науково-обґрунтованих методів управління ресурсами, які можна було б порівняти за ефективністю із технічними системами.
5. Управління фінансовими ресурсами є складовою загально-го процесу управління в банку, що організовано з метою ефективної діяльності всіх його структурних підрозділів для розв'язання поставлених перед банком задач. Теорія управління банківськими ресурсами є досить молодою, але вже існують обґрунтовані та змістовні роботи, що заслуговують особливої уваги, серед них Лаптирьов Д. А. [3], Вишняков І. В. [5], Родіонов М. М. [6], Малахова О. Л. [7].

Управління ресурсною базою банку повинно проходити відповідно до економічної ситуації в країні. Серед відповідних видів управління є адаптивне, антикризове, ризик-менеджмент, управління стійкістю та надійністю і управління фінансовою безпекою банку. Всі розглянуті види управління мають використовуватися комплексно та споріднено. Жодне з них не є виключно правильним, до кінця дослідженим та ідеально розробленим на сьогоднішній день, і потребує подальших наукових робіт. Однак кожне з цих управлінь є необхідним при функціонуванні складної системи, якою на сьогоднішній день виступають як економіка в цілому, так і фінансова, грошово-кредитна і банківська сфери. Враховуючи важливість цього завдання, надзвичайно важливо виявити та реально оцінити існуючі недоліки в системі управління та запропонувати стратегічно важливі напрями, інструменти та механізми подальшого соціально-економічного розвитку країни.

Література

1. Финансовый менеджмент: теория и практика / [Стоянова Е. С., Крылова Т. Б., Балабанов И. Т. и др.]; под ред. Е. С. Стояновой.– [4-е изд.].– М.: Перспектива, 1999.– 656 с.
2. Батрин Ю. Д. Особенности управления финансовыми ресурсами промышленных предприятий / Ю. Батрин, П. Фомин.– М.: Высшая школа, 2001.– 157 с.
3. Лаптырев Д. А. Система управления финансовыми ресурсами банка: Процессы – задачи – модели – методы / Лаптырев Д. А. – М: БДЦ-пресс, 2005.– 224 с.
4. Винс Р. Математика управления капиталом Методы анализа риска для трейдеров и портфельных менеджеров / Ральф Винс – М: Альпина Бизнес Букс, 2007.– 402 с.
5. Вишняков И. В. Стохастическая модель динамики объёмов банковских депозитов «до востребования» / И. В. Вишняков // Экономика и математические методы.– 2002.– № 1.– С. 94 – 103.
6. Родионов М. М. Об одной дескриптивной модели установления кредитных лимитов / М. М. Родионов // Экономика и математические методы.– 2006.– № 1.– С. 103 – 109.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

.....

7. Малахова О. Л. Банківська система у механізмі кредитного забезпечення підприємницької діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец.08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. Л. Малахова.– Тернопіль, 2004.– 20 с.

УДК 338.2:330.352

**СФЕРА СОЦИАЛЬНОГО
ВОСПРОИЗВОДСТВА В РАМКАХ
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ**

Кусик Н. Л., канд. экон. наук, доцент
Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова

С точки зрения исследовательской практики представляется возможным применение такого подхода для изучения экономической системы как социально-экономический подход. Он состоит в том, что изучаемый объект – экономика – рассматривается как сложно организованная социально-экономическая система (далее – СЭС). С этих позиций СЭС является сложной человекообразной системой, в которой человек является центральным элементом, функционирует как главный участник воспроизводства «социо – человека» как основного фактора развития всей системы [1]. Конечно, «жестким ядром» СЭС остается экономика. Представляется возможным утверждать, что СЭС – это сложная целостная человекообразная система, формирующаяся в контексте эволюции интеграционных и универсальных систем, обладающая как общими характеристиками системы, так и специфическими свойствами, закономерностями развития, механизмами и формами экономических и социальных взаимодействий.

Поскольку СЭС – сверхсложная развивающаяся система, одной из её важнейших характеристик является структура. Для предметного изучения иерархичности построения СЭС наиболее приемлемой содержательно является теория секторальных трансформаций,

поясняющая социальные и экономические трансформации в системе. Анализируя мнения представителей данной теории [1; 2; 3], можно утверждать, что различия в структурировании и описании СЭС возникают из-за одновременного использования понятий «сектор» и «стадия». С позиций применения социально-экономического подхода к изучению СЭС, «сектор» – это сформировавшаяся часть СЭС, имеющая все признаки системы, но обладающая своими специфическими чертами и находящаяся в относительной статике. Понятие же «стадия» используется в случае описания только формирующегося сектора СЭС как временная характеристика перехода от одного сектора к другому. В данном случае трансформирующийся сектор находится в относительной динамике. Общность теорий секторальных трансформаций состоит в том, что секторов как статичных состояний и сформировавшихся частей СЭС в итоге оказывается три: сектор «добывающий» (традиционное или доиндустриальное общество), сектор «перерабатывающий» (индустриальное общество) и сектор «обслуживающий» (общество высокого массового потребления или постиндустриальное общество). Все остальные так называемые «сектора» – это не что иное, как стадии перехода от одного сектора к другому в определённой этапности. В данном случае именно состояние транзитивности не позволяет использовать термин «сектор», т. к. нет точной уверенности (есть только намерение) в том, что старый сектор действительно трансформируется в новый, а не вернётся к предыдущему или не останется в том же состоянии. Таким образом, теория секторальных трансформаций не позволяет структурировать сложную СЭС с точки зрения её человекообразности, т. е. выделения человека как центрального элемента системы. Структуризация СЭС должна осуществляться с учётом её особенностей, а именно: универсальности, синергетичности и доминировании воспроизводства «социо – человека». Наиболее приемлемым в данном случае является воспроизводственный подход к структурированию СЭС.

Принимая во внимание положения теории секторальных трансформаций и воспроизводственного подхода, можно представить

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

структуру СЭС как совокупность трёх секторов: «добывающего», «перерабатывающего» и «обслуживающего». Каждый из трёх секторов обладает своим подсектором воспроизводства человека. Человек как система формируется триадой неразрывно связанных подсистем: био – трудо – социо: «био – человек» – человек как биологическое существо природы, физиологический организм; «трудо – человек» – человек как компонента экономической системы – рабочая сила, трудовой ресурс; «социо – человек» – человек как общественное существо, личность, часть общества, часть социальной природы. Таким образом, в каждом подсекторе воспроизводства человека происходят процессы воспроизводства «био–», «трудо–» и «социо– человека». Доминирование воспроизводства «социо – человека» в развитии СЭС позволяет определить подсектор воспроизводства человека как подсектор социального воспроизводства. Для проведения дальнейшего исследования необходимо уточнить понятие «подсектор социального воспроизводства». В рамках изучаемого объекта – СЭС как сложной человекомерной системы, можно утверждать, что: «Подсектор социального воспроизводства – это часть СЭС, в которой осуществляется «разного типа» воспроизводство человека (био, трудо и социо) с помощью определённым образом организованных и скоординированных социально-экономических действий, реализуемых субъектами деятельности и соответствующими институтами».

Каждый из трёх секторов обладает своим подсектором социального воспроизводства человека, но при этом соотношение между процессами воспроизводства «био–», «трудо–» и «социо– человека» различно. В первом и втором секторах доминирует воспроизводство «био- и трудо – человека», в третьем секторе – «социо – человека». Однако в любом случае объект воспроизводства один и тот же – человек. В связи с этим представляется возможным объединить эти три подсектора социального воспроизводства в общую систему, образовав, таким образом, сферу социального воспроизводства СЭС.

Литература

1. Мельник Л. Г. Предпосылки формирования информационного общества // Социально- экономические проблемы информационного общества / Под ред. д. э. н., проф. Л. Г. Мельника.– Сумы: Университетская книга, 2005.– С. 61 – 87.
 2. Clark C. The Condition of Economic Progress.– London: Mc Millan, 1940.– 212 p.
 3. Rostow W. The Stages of Economic Growth: A Non – Communist Manifesto.– N.Y., 1960.– 198 p.
-

УДК 331.108.26

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНИМИ ПЕРЕВАГАМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ

Ладунка І. С., аспірантка

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

Механізм управління конкурентними перевагами управлінського персоналу – це сукупність взаємопов’язаних, взаємозалежних та взаємоузгоджених методів, принципів, елементів та задач, які цілеспрямовано впливають на конкурентні переваги з метою поліпшення економіко-виробничої діяльності, фінансово-економічного стану підприємства і регулювання конкурентних переваг у заданих параметрах.

Визначення механізму управління як цілого, що складається із частин, дозволяє здійснювати управління конкурентними перевагами, не вириваючи їх окремо із загального виробництва. При цьому враховується наявність системних прямого та зворотнього зв’язків (не тільки між елементами, а й комплексами елементів, що утворюють підсистеми) та вплив середовища, що дозволяє механізму само

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

організовуватися. Цілі підсистеми, що є складовими механізму, повинні співпадати з цілями системи вищого порядку і таким же чином трансформуватися вниз. Існує двосторонній зв'язок між всією системою і її елементами, тому властивості цілого народжуються із властивостей елементів і навпаки. Властивості механізму визначаються не сумою властивостей елементів, а взаємодією елементів і їх властивостей.

При цьому елементами механізму управління конкурентними перевагами, що забезпечують його розвиток і функціонування вважаються: закони, нормативні акти, методи і прийоми управління, джерела отримання інформації, посадові інструкції.

При управлінні конкурентними перевагами дотримуються принципів, що дозволяють вирішати задачі оперативного планування кількості управлінського персоналу, проведення тренінгів, стимулювання працівників щодо стійкого управління конкурентними перевагами з урахуванням принципів саморегулювання системи.

Основними елементами механізму управління вважаються: облік, аналіз, прийняття рішення, планування, координування, регулювання, контроль, вплив.

Відтак, системний підхід при побудові механізму дозволяє втілити в управління конкурентними перевагами такі принципи, як: цілеспрямованість – забезпечення управлінського персоналу підприємства конкурентними перевагами відповідного рівня; результативність – здатність забезпечити виконання виробничих програм підприємства на належному рівні; гнучкість – можливість пристосуватись до змін зовнішнього середовища, потреб ринку; керованість – можливість тимчасових змін у функціонуванні системи в залежності від потреб виробництва.

Першим етапом механізму є система обліку, що забезпечується трьома видами обліку: статистичним, кадровим та бухгалтерським.

Для успішного управління необхідно мати уяву не тільки про перебіг виконання плану та результати господарської діяльності, але і про тенденції і характер змін, що відбуваються в економіці підприємства. Усвідомлення, розуміння інформації, що отримана за раху-

нок обліку, досягається за допомогою економічного аналізу [2].

При удосконаленні управління конкурентними перевагами необхідно проаналізувати нормативну базу, що існує на підприємстві, виявити її переваги та недоліки, відстежити коливання основних складових конкурентних переваг за допомогою статистичних методів і використання методів моделювання.

Наступним етапом механізму управління є прийняття рішення. Існує велика кількість варіантів послідовності вирішення проблем. Найбільша перевага віддається такій послідовності [4]: оцінка актуальності проблеми, виявлення симптомів виникнення проблеми, пошук альтернативних шляхів вирішення, оцінка і вибір альтернативи, узгодженість рішення, затвердження рішення, підготування до вводу у дію, перевірка фактичної ефективності рішення.

Функції прийняття рішення та аналізу тісно пов'язані з плануванням, що є важливою функцією у механізмі управління. Планування оптимального рівня конкурентних переваг рекомендовано здійснювати за допомогою моделей змінних стану.

При наявності чітко визначеного плану в системі управління займаються координуванням, що забезпечує розподіл праці, узгодженість всіх ланок системи управління і окремих спеціалістів та функціональних виконавців для злагодженої роботи всього виробничого колективу.

Перетинається з координуванням функція регулювання, що забезпечує функціонування керованих процесів за заданим планом, програмою, регламентом параметрів. Досягається необхідний стан впорядкованого механізму та його стійкість у разі відхилень від заданих параметрів. Завдяки регулюванню на рівні усієї системи управління здійснюється зворотній зв'язок.

Література

1. Романовский А. Г. Основы теории управления социальными системами.– Х.: НТУ «ХПИ», 2001.– 195 с.
2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая.–[4-е изд., перераб. и доп.]– Минск: ООО «Новое знание», 2000.– 688 с.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

3. Ф. І. Хміль. Менеджмент.– К.: Вища шк., 1995.

4. Экономический механизм управления промышленным производством (методология и практика организации) / С. А. Воєводин.–К.: Вища шк., 1991.–159 с.

УДК 330.342 + 332.1

НАПРЯМКИ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Матюшенко І. Ю., канд. техн. наук, професор, Головне управління зовнішньоекономічної діяльності та європейської інтеграції Харківської облдержадміністрації

Вплив світової фінансової кризи на економіку України виявився більш руйнівним, ніж для більшості розвинених країн і країн, що розвиваються. Так, тільки за січень – лютий 2009 року дві галузі, які створюють разом приблизно 1/3 ВВП (28% та 4% відповідно), а саме: *промисловість і транспорт*, зменшили обсяги виробництва більш, ніж на третину (34% і 35% відповідно). Таких масштабів падіння не було за всю післявоєнну історію і за роки незалежності України (у найгіршому 1994 році – падіння у промисловості склало 32,7%). Ще дві галузі – *торгівля і будівництво*, які разом створюють 1/6 ВВП (або 17,7%), скоротили обсяги виробництва на 37% і 63% відповідно. І тільки *сільське господарство*, яке створює біля 7% ВВП зросло на 0,5%, тобто на рівень, що не перевищує статистичну похибку.

Таким чином, якщо на початку 2008 року тільки одна базова галузь (будівництво) давала спад, то на початку 2009 року тільки одна базова галузь (сільське господарство) дала ледь помітний приріст. Як наслідок, можемо констатувати, що на початку 2009 року базові галузі економіки України, що разом створюють більше 60% ВВП, знаходяться в стані глибокого спаду та стагнації.

До *основних причин* таких глибоких наслідків кризи в Україні слід віднести таке:

- відсутність в країні консолідованої політичної еліти, яка б була професійною, моральною і національно орієнтованою, спроможною ефективно захищати національні інтереси;
- низька якість економічного управління країною внаслідок відсутності у державних службовців необхідної професійної підготовки і досвіду;
- відсутність у нації сучасних і ясних уявлень про суспільство і державу, про цілі і засоби внутрішньої і зовнішньої політики, про єдині пріоритети і цінності (в Україні немає державної стратегії, плану розвитку країни в умовах глобалізації);
- неефективна структура економіки: експортоорієнтовані сировинні галузі або галузі з низькою доданою вартістю (40% – експорт і 30% – ВВП країни), які залежать від зовнішньої кон'юнктури цін, а також кон'юнктурні галузі (торгівля, нерухомість, будівництво, фінанси), орієнтовані на внутрішній ринок;
- згубна для економіки країни схема стимулювання попиту населення на імпортні товари і житло за допомогою споживчих кредитів, забезпечення іноземними інвестиціями і короткостроковими позиками іноземних банків (загальний зовнішній борг усіх суб'єктів господарювання в Україні складає більше 100 млрд дол.США);
- деградація внаслідок недофінансування науково-технічного потенціалу (фактичне фінансування складає 0,4 – 0,8% при мінімально необхідному рівні 1,7 – 2,5% ВВП) і низька інноваційна активність вітчизняних підприємств (10 – 17% від загальної кількості), що призводить до відсутності впливу НТП в економічному зростанні країни;
- відставання від провідних країн світу в процесах переходу до нового технологічного укладу. Основні галузі економіки країни відносяться до 3 – 4 технологічних укладів, тоді як провідні економіки світу переходять до 6-го технологічного укладу;
- неефективна державна політика підтримки вітчизняного виробника. Як наслідок, велике негативне зовнішньоторгове сальдо (до 20 млрд дол.), яке нічим, крім зовнішніх позик, покрити неможливо.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

До *другорядних причин* кризи в Україні необхідно також віднести:

- недалекоглядну політику комерційних банків із споживчого та іпотечного кредитування за рахунок іноземних кредитів та депозитів населення;
- відсутність чітко визначених пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку економіки країни. В результаті наука працює сама на себе, а економіка продовжує деградувати, скочуючись до 3 – 4 технологічних укладів;
- механізм реалізації і впровадження науково-технічних розробок в економіку країни непрацездатний внаслідок фактичної відсутності галузевого та виробничого секторів науково-дослідних робіт, відсутності фінансових ресурсів та стимулів до впровадження інновацій;
- недофінансування або відсутність фінансування за цільовими програмами та проектами, що приймаються в країні (фактично фінансується не більше 30% від загальної кількості прийнятих програм з обсягом фінансування по більшості з них – до 40%).

До основних *напрямків подолання* наслідків світової фінансової кризи в Україні доцільно віднести таке:

- консолідація політичної еліти на принципах моральності і національних інтересів, підвищення професійної підготовки цієї еліти;
- підвищення якості державного управління шляхом залучення професійно підготовлених і досвідчених спеціалістів з постійною їх перепідготовкою;
- розробка моделі держави з єдиними цілями і цінностями, створення і реалізація на цій основі стратегії соціально-економічного розвитку України, що орієнтована на науково-технічний і інноваційний розвиток з урахуванням нових аспектів глобалізації і відтворення національного економічного єгоїзму провідних країн світу;
- підвищена увага до збереження і розвитку науково-технічного потенціалу з наданням йому чітких пріоритетів, що забезпечу-

ють економічне зростання країни на основі нового технологічного укладу;

- проведення ефективної імпортозаміщуючої промислової політики в країні з метою скорочення негативного зовнішньоторговельного сальдо.
-
-

УДК 614.258

МЕТОДИ ОПЛАТИ СТАЦІОНАРНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Мокрицька А. Б., викладач кафедри фінансів
Тернопільський державний економічний університет

Головною запорукою належного функціонування медичних закладів є забезпечення сталого та достатнього за обсягами фінансування. Проте, як свідчить світовий досвід, системи охорони здоров'я різних країн більшою чи меншою мірою зустрічаються з проблемою дефіциту фінансових ресурсів. Зважаючи на соціальну значущість медицини та відповідні зобов'язання держав перед своїми громадянами, уряди змушені шукати та застосовувати різноманітні заходи, спрямовані на покращення фінансового забезпечення цієї галузі, в основному, шляхом більш ефективного використання обмежених фінансових ресурсів [1, с. 151]. Виходячи з наведених міркувань, на наш погляд, одним із найважливіших пріоритетів у стратегії забезпечення ефективного розподілу та використання фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я повинна стати зміна методів оплати медичних послуг.

Оплата медичних послуг лікарняних закладів може здійснюватися за допомогою наступних методів:

1. Оплати за кожен випадок лікування (*single treatment fees*). Оплата кожного окремого випадку лікування або медичної послуги за повною вартістю або наперед узгодженою ціною одразу перетворює пацієнта на джерело доходів для поста-

чальника медичних послуг; цей метод фінансування створює стимули для лікарів мати якомога більше пацієнтів та надавати більш комплексну допомогу залежно від структури відносної винагороди й графіка оплати, – отже, рівень госпіталізації й обсяг наданої допомоги зростає (це засвідчують досвід реформ в Чехії (1997 р.), Хорватії (1994 – 1998 рр.) тощо).

2. Оплата за дні госпіталізації (*Hospital days*). Така оплата визначається на рівні середніх витрат, обчислених шляхом ділення сукупних видатків лікарні (чи ряду лікарень у певній вибірці) на кількість пацієнтів чи тривалість лікування у стаціонарі. Метод фінансування за днями госпіталізації може мати подібний до першого варіанту наслідок, а саме – медично невинуватене збільшення обсягу лікування.
3. Принцип діагностичних груп (*Diagnosis Related Group – DRG*), коли оплата послуг лікарні здійснюється на основі діагнозу пацієнта. В рамках цієї системи пацієнти підрозділяються на певні групи за подібним діагнозом. На сьогодні в світі на рівень оплати медичних послуг практично не впливають ні обсяги лікування, ні тривалість госпіталізації: у більшості країн використовують саме третій з названих принципів оплати.
4. Метод глобального бюджету (*Global budgets*) – коли лікарні отримують фіксований річний бюджет під узгоджений обсяг робіт (останній визначається наперед під час переговорів). Свобода менеджменту та організаційних рішень дозволяє лікарням перерозподіляти ресурси в рамках виробничих процесів на діяльність, яку вони вважатимуть ефективнішою. Правда, цей підхід вимагає запровадження сучасної системи обліку на рівні лікарень, а також повинен супроводжуватись постійним моніторингом якості діяльності, що здійснюватиметься сторонніми організаціями, та домовленостями про постійне їх покращення. Рівень оплати залежить не від кількості ліжок, наявних потужностей та інфраструктури лікарень, а лише від результату діяльності. Крім того, метод глобального бюджету дозволяє політикам контролювати видатки та не потребує високого рівня бюрократії [2].

До середини ХХ ст. у більшості зарубіжних країн лікарняні заклади традиційно фінансувалися на основі постатейного бюджету, що затверджувався централізовано. При цьому центральний фінансовий орган встановлював не лише загальний бюджет закладів охорони здоров'я, але й зобов'язував їх витратити кошти лише за визначеними ним статтями кошторису. Зазначений порядок закріплювався законодавством, що значно обмежувало чи взагалі не давало жодних можливостей медичним закладам для перерозподілу ресурсів між напрямками витрат у залежності від пріоритетності потреб. На початку 60 – 70-х років ХХ ст. у більшості європейських країн відбувся перехід від постатейного бюджетування до інших форм фінансування послуг охорони здоров'я [1, с. 151].

Зважаючи на незадовільну ситуацію у вітчизняній охороні здоров'я, на першому етапі реформи її фінансування слід ліквідувати практику постатейних бюджетів. Оплату медичних послуг, які надають лікарні, треба здійснювати на основі методу глобального бюджету, який сприятиме збільшенню незалежності керівництва лікарень та підвищенню ефективності їх роботи. Фінансування за методом глобального бюджету належить до найбільш результативних інструментів стимулювання лікарень до оптимізації обсягу і структури стаціонарної допомоги [3, с. 99].

Уряду слід задекларувати його намір зберегти стабільність фінансування охорони здоров'я з державного та місцевих бюджетів, оскільки покращення на рівні лікарень не повинно зменшувати обсяги фінансування. Водночас йому слід чітко зазначити, що витрати, які перевищують рівень глобального бюджету, компенсовані не будуть.

Література

1. Лободіна З. Реформування системи оплати медичних послуг закладів охорони дітей: перспективи запровадження глобального бюджету // Світ фінансів.– 2007.– Вип. 4 (13).– С. 151 – 162.

2. Снегірьов П. Реформа фінансування охорони здоров'я України. Замість впровадження моделей – вирішення нагальних проблем. // Аптека.– 2008.– Вип. 20 (641).– <http://www.apteka.ua>.

З. Лехан В. М., Лакіза-Савчук Н. М., Войцехівський В. М. та ін. Стратегічні напрями розвитку охорони здоров'я в Україні.– К.: Сфера, 2001.–174 с.

УДК 339.138:338.46

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ ПОСЛУГ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Науменко М. О., канд. екон. наук, доцент
Академія внутрішніх військ МВС України (м. Харків)

За останні роки сфера послуг зростає дуже швидкими темпами. Перерозподіл на ринку праці, зменшення використання праці у виробництві товарів збільшили невиробничу сферу, до якої можна віднести і ринок послуг. Крім того, стрімко зростає обсяг бізнес-послуг у зв'язку з тим, що бізнес стає більш ускладненим, спеціалізованим і конкурентним.

Маркетинг послуг має ряд особливих аспектів. Перш за все, послуги не можливо зберегти. Для узгодження попиту і пропозиції фірми повинні змінювати час попиту і краще контролювати пропозицію, уникати зайвого попиту, який залишається незадоволеним, а також зайвих потужностей, які породжують непродуктивне використання ресурсів. Для узгодження попиту і пропозиції використовують наступні прийоми [3]: пропонують аналогічні послуги споживачьким сегментам з різною структурою попиту; реалізують нові послуги, які характеризуються протилежними за часом коливаннями попиту в порівнянні з існуючим асортиментом; надають додаткові до основних послуги в періоди спаду попиту; розробляють нові послуги, на яких не позначаються наявні обмеження по можливостях; наймають тимчасових співробітників в період максимального попиту; інформують споживачів про використання послуг в періоди малого попиту; пропонують стимули і знижки з цін в періоди низького попиту.

В багатьох видах обслуговування споживачі бачать тільки частину того, що для них робиться. Наприклад, вони не уявляють, як проходить ремонт в приміщенні майстерні в їх відсутність. Послуги, які засновані на використуванні устаткування і стандартні по своїй природі, можуть оцінюватися залежно від витрат. Ціни на інші послуги повинні носити конкурентний характер і залежати від попиту.

Невідчутний характер послуг ускладнює також і їх просування. На відміну від просування, яке засноване на відчутних параметрах товарів і аналізі споживачів до здійснення покупки, просування послуг багато в чому залежить від експлуатаційних аспектів, які можна виміряти тільки після покупки. Існують три основні підходи до просування послуг [2]. *По-перше*, це створення матеріального подання послуги. Наприклад, кредитну картку не можна назвати фінансовою послугою, проте вона є фізичним продуктом зі своїм особливим чином та перевагами. *По-друге*, формування асоціації, зв'язки невідчутної послуги з відчутним об'єктом, який споживач легко уявляє. *По-третє*, упор на взаємостосунки між продавцем послуги та її споживачем. По суті, треба продавати компетентність, кваліфікацію і турботу співробітника, що надає послуги, для розвитку взаємостосунків з клієнтами.

Тісний зв'язок між виробником і споживачем у сфері послуг підвищує роль міжособового спілкування. Персонал повинен бути підготовлений для взаємодії із споживачами в різних ситуаціях, таких, як збут і надання послуг, обробка платежів і доставка товарів. В збуті послуг потрібно більше особистої участі, контактів і інформації, одержуваної від споживачів, ніж при реалізації товарів.

Література

1. Миронова Н. Дифференцированный подход к маркетингу услуг [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.ipnpou.ru/article.php?idarticle=002247>
2. Лавлок К. Маркетинг услуг: персонал, технология, стратегия. 4-е изд. Пер. с англ. М.: – Издательский дом «Вильямс», 2005. – 1008 с.

3. Филип Котлер. Основы маркетинга. Краткий курс: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2007. – 656 с.

УДК 338.439:637.1](477)

ОЛІГОПОЛІЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ МОЛОКОПРОДУКТОВОМУ РИНКУ

Одінцов М. М., канд. екон. наук, декан факультету електронних технологій
Черкаський державний технологічний університет

Олігополістичний ринок викликає особливу увагу з точки зору аналізу концентрації, оскільки тут наявний взаємозв'язок між середньою прибутковістю діючих на ринку фірм і концентрацією їх ринкових часток. Щоб його встановити, стає необхідним визначити параметри рівноваги на олігополістичному ринку.

Динаміка функціонування ринку жирних сирів Черкащини свідчить, що до 2003 року лідером на цьому ринку діяв Звенигородський сироробний комбінат, який виробляв понад 40% загальнообласного обсягу жирних сирів, за ним слідував Канівський маслосирзавод, що запустив нове сучасне обладнання і почав нарощувати виробництво виключно жирних сирів. Ринкова ситуація відповідала моделі Курно [1], коли на ринку переважають дві фірми і кожна з них приймає ціну і обсяг виробництва конкурента незмінним, а потім приймає своє рішення.

Кожний з двох продавців допускає, що його конкурент завжди буде утримувати свій випуск стабільним. Кожна фірма вирішує, скільки продукції можливо випускати. Ці рішення обидві фірми повинні вирішувати в один і той же час. Разом з тим при прийнятті виробничих рішень кожна фірма пам'ятає, що її конкурент теж приймає рішення по обсягу виробництва і що кінцева ринкова ціна залежить від спільного обсягу виробництва обох фірм. Така ринкова ситуація по обсягах надходження продукту на ринок та його роздрібній ціні до 2003 року сприяла стабільному попиту населення області та ефективній виробничій діяльності сироробних підприємств.

Ситуація докорінно почала змінюватися з 2004 року, коли Канівський маслосирзавод подвоїв виробництво сиру в порівнянні з попереднім роком, потіснив на ринку Звенигородський сироробний комбінат і зайняв не тільки місце лідера ринку сирів Черкаської області, а й провідної фірми по виробництву жирних сирів в країні. Ринкова ситуація наблизилася до моделі Бертрана [2], або моделі дуопопільї Штакельберга [3].

В моделі Бертрана конкуренти виступають на ринку як рівноправні продавці. Та бувають випадки, коли одна з фірм (лідер) має суттєві переваги перед іншими по виробничих потужностях та витратах виробництва. В таких умовах ціну на ринку встановлює лідер, а інший продавець змушений сприйняти ціну як екзогенний параметр ринку. Він потрапляє в положення послідовника, тобто пасивного конкурента. Послідовник надає лідеру можливість першому пропонувати на ринку бажану кількість товару, а залишковий після цього незадоволений галузевий попит розглядає як свою частку ринку.

В моделі Штакельберга один із учасників ринку вибирає доступну для нього кількість товару і стає лідером. При цьому інший учасник (послідовник) розглядає обсяг виробництва, вибраний лідером, як необхідний. Іншими словами, другому учаснику ринку пропонується залишковий попит, який отримується вирахуванням із загального попиту величини лідера. Лідер прораховує дії послідовника, визначає, яка ціна формується на ринку при кожному обсязі виробництва, і виходячи з цього максимізує свій прибуток.

Захопивши регіональний сировинний ринок та наростивши обсяг виробництва жирних сирів до 14 тис. т, Канівський маслосирзавод використав ситуацію, подібну моделі Штакельберга, витіснив з ринку 10 молокозаводів області і підвищив ціну на жирні сири до рівня, який не сприймається споживачами області через низький рівень доходів населення.

Позитивні сторони функціонування на ринку жирних сирів підприємств-олігополістів Черкаської області повернулися негативною стороною через ігнорування місцевими владними структу-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

рами закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» [4].

Література

1. Модель дуополії Курно / [http://www. Inventech. ru. / micro / micro – 0076/](http://www.Inventech.ru/micro/micro-0076/)
2. Роберт С. Піндайк, Данієл Л. Рубінфельд. Мікроекономіка / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сокольський.– К.: Основи, 1996. С. 392 – 399.
3. Von Stackelberg, H. Marktform und Gleichgewicht. Wien: Springer, 1934.
4. Закон України N 154/98-ВР від 03.03.98 «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності».

УДК 338.2

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА»

Омельченко О. І., аспірант

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку ДЦ ІПР НАН України (м. Харків)

Актуальність дослідження різних аспектів соціальної політики зумовлена тим, що в ній знаходять своє відображення досягнення економіки, науки, освіти, культури та інших складових соціальної сфери, а також тим, що від результатів соціальної політики залежить процес формування соціальних ресурсів для реалізації ефективної економічної політики держави.

Слід зазначити, що в роботах вітчизняних та зарубіжних учених-економістів до сьогодні не вироблено єдиного загальноприйнятого визначення поняття «соціальна політика», спільність поглядів досягнута лише у тому, що в більшості випадків воно розглядається як система заходів, спрямованих на підвищення суспільного добробуту, поліпшення якості життя населення й забезпечення соціально-політичної стабільності. Основними причинами цього є розбіжність

у розумінні ролі та місця держави й суспільства, ступеню їхнього втручання в життя і діяльність окремої людини, сім'ї чи соціальної групи, нечіткість трактування понять та некоректне оперування ними.

Аналіз робіт вчених в галузі соціальної політики дозволив відзначити наступне: у більшості з них аналізуються дії та заходи керівництва країни на рівні держави та її регіонів у соціальній сфері; достатньо ґрунтовно досліджуються об'єкти соціальної політики (соціальна структура, соціальне забезпечення, умови праці та побут, мотивація праці тощо); починаючи з кінця ХХ ст. увага вчених все більше спрямовується на соціальне розшарування, бідність, соціальне партнерство, соціальні конфлікти.

Мета проведеного автором дослідження полягає у розкритті економічної сутності та удосконаленні змістовного складу поняття «соціальна політика».

Протягом всієї історії людства ті або інші варіанти соціальної політики розроблялися різними типами суспільства і реалізовувалися в діяльності держави. В їх основі лежали уявлення про належне та справедливе, сформоване мораллю та релігією, закріплено традиціями [1].

Проведений аналіз та дослідження робіт авторів [1; 2; 3; 4; 5 та ін.] щодо економічної сутності поняття «соціальна політика» довів існування великої кількості визначень. Для того щоб уточнити сутність цього поняття, був використаний метод, поширений в галузі суспільних наук, що базується на аналізі текстових масивів – контент-аналіз, який полягає в знаходженні в тексті певних змістовних понять (одиниць аналізу), виявленні частоти їх використання і співвідношення зі змістом всього тексту. Обраний він був з-поміж інших методів шляхом проведення оціночно-аналітичної процедури пошуку найбільш прийняттого варіанта з використанням метода аналізу ієрархій (МАІ).

Інформаційною базою для проведення контент-аналізу була сукупність визначень поняття «соціальна політика». Враховуючи питому вагу та частоту згадування кожного зі складових елементів визначення, побудовано абстрактну модель змістовного складу визначення поняття «соціальна політика» (рис. 1).

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

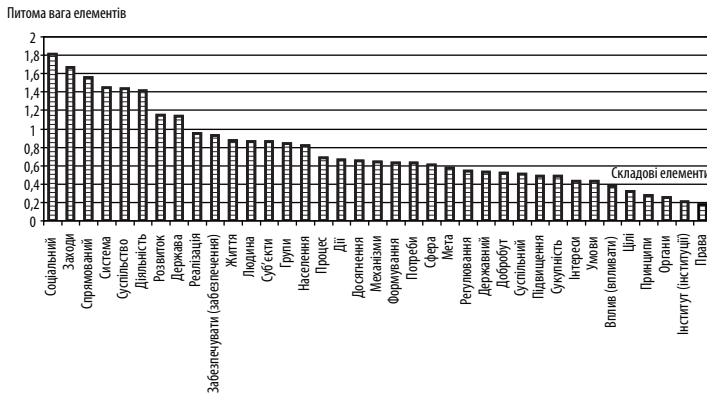

Рис. 1. Абстрактна модель змістовного складу визначення поняття «соціальна політика»

Числове значення 0,33 прийнято за нижню межу доцільності, оскільки вага одного елемента одного найменшого визначення складає 0,33 (тобто мінімальна кількість слів у визначенні дорівнює 3). Всі елементи із вагою менше 0,33 були виключені.

Використовуючи переважну більшість значущих складових елементів абстрактної моделі змістовного складу визначення поняття «соціальна політика», було запропоновано таке трактування поняття: соціальна політика – це система заходів та механізмів, а також сукупність дій держави, спрямованих на регулювання та розвиток соціальної сфери з метою підвищення добробуту населення.

Література

1. Садова У. Я. Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку / У. Я. Садова; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж.– Львів: ІРД, 2005.– 407 с.

2. Яременко О. О. Соціальна політика: теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування та ефективності реалізації: Монографія. Статті. Виступи. Інтерв'ю / О. О. Яременко; Ін-т економіки та прогнозування НАН України, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка.– К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2006.– 480 с.

3. Соціальні трансформації: міжнародний і вітчизняний досвід: Монографія / [В. М. Новіков, Н. П. Сітнікова, Л. А. Мусіна, В. В. Семенов]; під заг. ред. В. М. Новіков; Ін-т економіки НАН України, Прогр. розв. ООН в Україні.– К.: Інститут економіки, 2003.– 253 с.

4. Мандибура В. Соціальна політика держави та її структурні складові / В. Мандибура // Україна: аспекти праці.– 2000.– № 7.– С. 21– 23.

5. Соціальна політика та економічна безпека: збірник наукових трудов / [Головінов О. М., Горожанкіна М. Є., Дмитриченко Л. А. та ін.]; під заг. ред. Є. І. Крихтіна; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського.– Донецьк: Каштан, 2004.– 335 с.

6. Амоша О., Новікова О. Проблеми та шляхи забезпечення соціальної орієнтації економіки України / О. Амоша, О. Новікова // Журнал європейської економіки.– 2005.– № 2 (Том 4).– С. 173 – 184.

УДК: 004:332.1

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Пелепей Н. П., науковий співробітник відділу інформаційно-аналітичних технологій у сфері оподаткування
Національний університет державної податкової служби України,
Науково-дослідний центр проблем оподаткування (м. Ірпінь)

Сучасна політична і соціально-економічна ситуація в Україні ставить нові вимоги до регіональних досліджень, які повинні бути спрямовані на доцільний розвиток регіонів з позиції їх комплексного розвитку в рамках стратегії формування національного господарського комплексу. Це завдання може бути розв'язане при умові широкого впровадження комп'ютерних технологій у розробки науково-дослідної продукції, зокрема у реалізації за їх допомогою регіональної політики [1, с. 27].

В наш час в Україні особливий інтерес викликають інформаційні технології соціально-економічного розвитку регіону [2]. Інформа-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

ційні технології соціально-економічного розвитку регіону – це сукупність засобів і методів одержання, обробки, аналізу, збереження інформації про стан соціально-економічного розвитку територіальної системи «регіон», передача цієї інформації на національний та локальний рівні з використанням технічних і програмних засобів, а також прогноз розвитку регіональної системи на основі зібраної інформаційної бази в контексті ефективної регіональної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства [4].

Особливий інтерес викликають підходи до формування та специфіка регіональних інформаційних систем, без яких неможливе ефективно та всебічне дослідження соціально-економічного розвитку регіонів України, досягнення їх конкурентоздатності на національному і глобальному рівнях. Роль таких систем та їх ресурсів актуалізується також через функцію швидкого оновлення інформаційних баз даних, їх динамічної корекції, моніторингу і різноаспектного аналізу.

В останні роки в науковій літературі неодноразово піднімалося питання про дослідження і створення єдиного інформаційного поля України. В поняття «інформаційне поле» різні дослідники вкладали і вкладають різний зміст – від філософського до дуже конкретного у певній галузі знань.[1, с. 27; 12, с. 12].

На регіональному рівні створення єдиного інформаційного поля включає: накопичення регіонального інформаційного потенціалу; створення спеціальних баз даних, що дозволяють накопичувати і зберігати різнобічну і детальну інформацію про регіони; аналіз даних, на основі якого можна визначати пріоритетні напрямки і доцільність методів регіональної політики; можливість вільного доступу до інформації науковців за допомогою міжнародної інформаційної мережі Internet або інших мереж глобального чи локального характеру.

У наш час повільно йде процес накопичення регіонального інформаційного потенціалу, тобто створення потужних регіональних запасів інформації, які можна постійно поповнювати, переробляти і використовувати. При цьому інформаційний потенціал будь-якого регіону України повинен бути повноцінною і рівноцінною складо-

вою частиною інформаційного поля України, яке формується в даний час.

Для забезпечення належного дослідження стану економічного розвитку регіонів постає потреба у швидкому і ефективному доступі широкого кола населення до різноманітної інформації та послуг. Дану проблему, як вважають провідні спеціалісти та вчені, можна вирішити шляхом інформатизації органів влади всіх рівнів, використовуючи регіональні інформаційні системи на базі мережі Internet, а також системи підтримки прийняття рішень й інформаційні системи, побудовані на штучному інтелекті, експертні системи, комп'ютерно-інформаційні засоби масової інформації.

Регіональні інформаційні системи – це сукупність методів і засобів одержання, обробки, аналізу, збереження інформації про соціально-економічний стан розвитку регіону та передача цієї інформації на засадах партнерства і загальноприйнятих стандартів на національні та локальні рівні за допомогою технічних і програмних засобів. Роль регіональних інформаційних систем у розгортанні процесу інформатизації важко переоцінити [13]. Нові інформаційні технології, сучасна обчислювальна техніка, єдина телекомунікаційна мережа, бази і банки даних та знань, система підготовки висококваліфікованих фахівців забезпечують економічне зростання, розвиток практично всіх галузей народногосподарського комплексу регіону.

Виходячи з цього, потрібно через співпрацю основних учасників інформаційного поля регіону розробити ефективну модель забезпечення громадян України інформацією.

Тобто перш за все потрібно розробити як національну інформаційно-аналітичну систему, так і регіональні інформаційно-аналітичні системи, та забезпечити постійний доступ громадян до існуючих державних інформаційних систем та інших інформаційних ресурсів.

Регіональна програма інформатизації формується як складова частина Національної програми інформатизації України, соціально-економічної політики розвитку регіону і держави в цілому і спрямовується на досягнення раціонального використання науково-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

технічного та промислового потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів шляхом створення та використання сучасної інформаційної інфраструктури в інтересах вирішення комплексу поточних та перспективних завдань розвитку регіону [6].

В останні роки спостерігається недовиконання робіт з інформатизації через недостатнє виділення коштів. Щоб забезпечити належний розвиток інформаційно-аналітичної системи місцевих органів виконавчої влади, потрібно підтримувати на належному рівні її фінансування [3].

До основних джерел фінансування слід віднести поряд з національною, регіональними, галузевими програмами інформатизації, ще й комерційні структури і громадян регіону.

Інформатизація забезпечить як широкомасштабне впровадження у діяльність органів влади, відомств, організацій сучасних засобів та методів збирання, накопичення, оброблення і використання даних, необхідних для задоволення соціальних й інформаційних потреб населення, прийняття обґрунтованих рішень на всіх рівнях, так і повноту та доступність національних інформаційних ресурсів для широкого кола користувачів, в тому числі й тих, які здійснюють наукові дослідження соціально-економічного розвитку регіонів України [11].

Результативність та ефективність функціонування національної інформаційно-аналітичної системи та регіональних інформаційно-аналітичних систем прямо пов'язана з належним рівнем інформатизації регіонів України тому, що з регіонів подається до 70 – 80 відсотків інформації, яка складає основу для прийняття рішень на загальнодержавному рівні.

Отже, ефективний соціально-економічний розвиток регіонів України можливий лише за умови належного доступу населення до інформаційного ресурсу і вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади. В свою чергу, такий доступ забезпечить активізацію розвитку регіональних інформаційних систем, що, безумовно, приведе до зростання їх ролі у дослідженні соціально-економічного поступу регіонів України. При цьому особливо важливим стає необхідність в отриманні найбільш

повної, достовірної інформації, оперативного аналізу ситуації й інформаційної підтримки прийняття виважених рішень на всіх рівнях. Адже цінною є та інформація, яка є своєчасною, повною, точною і доступною.

Таким чином, виконання зазначених вище та інших завдань і заходів не тільки підвищить роль регіональних інформаційних систем у дослідженні соціально-економічного розвитку регіонів, але й сприятиме інформаційному та інноваційному забезпеченню їх перспективного поступу.

Література

1. Вовканич С. Й. Інформація. Інтелект. Нація.– Львів: С.П. «Євросвіт», 1999.– 416 с.
2. <http://www.kmu.gov.ua/document> – Сіверський П. М. Основні напрями робіт зі створення типової системи інформаційно-аналітичного забезпечення (СІАЗ) місцевих органів виконавчої влади.
3. Доповідь Кабінету Міністрів України про стан та розвиток інформатизації в Україні за 2004 – 2004 роки – <http://www.stc.gov.ua/data-storage/1185/doc1185.doc>
4. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. I / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.– К.: Видавничий центр «Академія», 2000.– 864 с.
5. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.93 р. № 3322-ХП. Закони України / Верховна Рада України.– К., 1996.– Т. 5.– 288 с.
6. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР – <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
7. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А. С., Геєць В. М, Кінах А. К., Семиноженко В. П.– К.: Знання України, 2002.– 326 с.
8. Інформаційні системи в менеджменті: Навчальний посібник / Глівенко С. В., Лапін Є. В., Павленко О. О. та ін.– Суми: ВТД «Університетська книга», 2005.– 407 с.
9. Матвієнко О. В., Цивін М. Н. Основи менеджменту інформаційних систем.– 2-ге вид., перероб. та доп.: Навчальний посібник.– К.: Центр навчальної літератури, 2005.– 176 с.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

10. Указ Президента України № 1497/2005 від 20.10.2005 року «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій».

11. Пелепей Н. П. Тенденції формування і стратегія розвитку інформаційного суспільства України // Науковий вісник НАДПСУ.– 2004.– № 5(27).– С. 40 – 49.

12. Швобс Г. И. Прорыв в прошлое: Научно-эзотерическое миропонимание. Кн.1.– Одесса: Маяк, 1998.– 310 с.

13. Шевчук А. В. Реалізація політики інформатизації в умовах становлення національної економіки /Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Механізми реалізації регіональної політики (Збірник наукових праць). Випуск 2 (XL) / НАН України, ІРД, Частина 1.– Львів: 2003.– С. 237 – 242.

УДК 332.14

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Петряєв О. О., канд. екон. наук, доцент кафедри регіональної економіки
Харківський національний економічний університет

Проблема регіонального розвитку в Україні, як і в Європейських країнах в цілому, набуває вагомого значення з огляду на концептуальне формування громадського суспільства. Майбутнє України багато в чому залежить від правильно проведеної в нашій країні регіональної політики. Тільки при розумній, цілісній політиці, що враховує інтереси держави, регіонів і населення в цілому, можна взагалі говорити про майбутнє України. Стратегія розвитку регіонів – першочергова задача практично будь-якої політики, як на державному, так і місцевому рівнях. Вона є самостійною і необхідною частиною політичної і правової основи суспільства і всієї держави. [1]

В наші часи економічна політика регіону включає в себе багато різних складників, серед яких не останнє місце займає регіональне управління трудовим потенціалом. Але в Україні регіональна еконо-

мічна політика ведеться не належним чином через певні обставини. Ці обставини відбиваються на розвитку регіону, вони впливають на ефективність регіонального управління.

Регіональне управління як один з видів спеціального управління є сукупністю принципів, методів, форм дії на економіку регіону. Перед регіональним управлінням стоїть завдання знайти і розробити механізми, методи і засоби, які дозволять забезпечити найбільш ефективне досягнення цілей і завдань регіонального розвитку [2]. Розробка теоретико-методологічного інструментарію удосконалення регіонального розвитку є невідкладним завданням практики реформування українського суспільства. Рішення цього складного завдання пов'язане з дослідженням організаційних, юридичних, економічних і фінансових аспектів життєдіяльності регіонів, формуванням теорії і методології державної регіональної політики [1]. Основними пріоритетами сучасної регіональної політики слід вважати максимально ефективне використання природнокліматичних ресурсів, виробничого і трудового потенціалів кожного регіону і зближення рівнів їх соціально-економічного розвитку.

Принципи регіонального управління виявляються в компетенції органів самоврядування відносно місцевих державних адміністрацій, які їм підзвітні і підконтрольні, в частині прийнятих останніми до виконання делегованих ним повноважень.

Характерним для регіонального управління є те, що його здійснюють місцеві виконавчі органи, які діють виключно в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Безперечно, держава як носій загальнонаціональних інтересів має грати провідну роль у створенні та постійному удосконаленні як концептуальних основ, інституціональних механізмів реалізації регіональної політики, так і в реалізації конкретних місцевих проектів і програм. Але практика демократизації та різні форми політичної участі населення в суспільному житті багатьох країн свідчить, що в умовах зростання багатогранності напрямів діяльності суспільства, його диференціації та індивідуалізації в усіх сферах суспільного життя, будь-який державний апарат настільки віддалений від інтересів індивіда, що не спроможний враховувати місцеві особливості та

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

інші специфічні умови життя громад. Тому цілком логічно є те, що для більш ефективного управління регіонами в країні має зростати роль регіонального і місцевого самоврядування, громадських організацій, які є більш наближеними до інтересів громад і регіонів.

Надзвичайно актуальною проблемою у сфері реалізації регіональної політики на всіх рівнях є її низьке кадрове забезпечення. Збільшення кількості фахівців і якості професійної підготовки кадрів для системи управління регіонального і місцевого рівнів є важливою умовою підвищення ролі місцевих органів влади у зміцненні потенціалу регіонального та місцевого розвитку та його ефективному використанні. Це вимагає створення та розвитку відповідної мережі навчальних закладів і центрів.

Залучення додаткових ресурсів місцевого та регіонального розвитку потребує принципової зміни управлінських підходів як на місцевому, так і на державному рівнях, іншого рівня кваліфікації та організованої постійної роботи щодо розширення ресурсної бази для забезпечення стійкого розвитку українських міст і регіонів.

Таким чином, управління регіональним розвитком потребує цілеспрямованої діяльності держави і територіального самоврядування, спрямованих на підтримання цілісності і взаємозв'язку між компонентами соціально-економічного розвитку регіону, з одного боку, і активізацію інтеграційних процесів з навколишнім середовищем шляхом обміну робочою силою, капіталом, інформацією і енергією з іншого. Управління в умовах ринкового суспільства ґрунтується на принципі стихійності, проте стихійність розуміється як взаємодія різних сил, як своєрідний усереднений результат цілеспрямованих свідомих дій суб'єктів.

Література

1. <http://irr.org.ua>
2. Гаврилов А. И. Региональная экономика и управление: Учебное пособие.– М.: Юнити, 2002.– 239 с.– ISBN 5-238-00415-X.
3. [www. google.ru](http://www.google.ru)
4. <http://planeta.com>

5. www.zakaz.prompter.ru

6. www.niss.gov.ua

УДК 364

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В СФЕРЕ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Пивавар И. В., старший преподаватель кафедры политической экономии
Харьковский национальный экономического университет

Государственная политика ценообразования и регулирования тарифов в ЖКХ является составной частью общей ценовой политики Украины в период становления рыночной экономики и формирования отрасли.

Система тарифного регулирования должна обеспечивать предприятиям жилищно-коммунального хозяйства необходимый им для реализации производственных и инвестиционных программ объем финансовых ресурсов. Однако в современных условиях такой подход зачастую вступает в противоречие с целями государственной социальной политики. В связи с этим необходимо, чтобы тарифная политика реализовывала следующие основные принципы:

1. Полное возмещение затрат всем участникам процесса предоставления жилищно-коммунальных услуг конечным потребителям. С экономической точки зрения этот принцип достаточно очевиден – регулируемое предприятие должно получать финансовые ресурсы в объеме, достаточном для компенсации всех произведенных им обоснованных издержек.
2. Принцип оптимизации интересов всех сторон. Процесс установления тарифов затрагивает интересы большого количества сторон (собственника имущества, регулируемого предприятия, потребителей, инвесторов). Эти интересы противоречивы, и одна из основных задач системы тарифно-

го регулирования – обеспечить в ходе установления тарифа учет и сбалансированность этих интересов. В процессе формирования тарифа на жилищно-коммунальные услуги необходимо найти компромисс между техническими задачами и финансовыми потребностями поставщиков услуг и платежеспособным спросом потребителя.

3. Последовательность и прогнозируемость изменения тарифов. Это требование преследует выполнение трех целей. *Во-первых*, это создает ситуацию определенности в отношении будущих денежных потоков предприятия, что снижает риски инвестирования в него. *Во-вторых*, в течение регулируемого периода предприятие может проводить мероприятия по снижению издержек, а полученную экономию расходовать по своему усмотрению. *В-третьих*, данная мера будет способствовать предсказуемости изменения тарифа на коммунальные услуги для потребителей [1; 2].
4. Одной из основных проблем существующей системы тарифного регулирования государственных коммунальных предприятий является то, что решение об установлении тарифов зачастую диктуется не столько экономическими причинами, сколько политическими мотивами. Данную проблему можно решить использованием соответствующих принципов и процедур тарифного регулирования. В первую очередь это достигается повышением открытости процесса формирования и утверждения тарифов.

Переход на новую систему оплаты жилья и коммунальных услуг, введение адресных субсидий отдельным категориям граждан создают необходимые условия для разумного управления жилищным фондом и объектами ЖКХ. Основными направлениями реализации новой политики в сфере оплаты жилья и коммунальных услуг являются: постепенное повышение уровня оплаты населением жилищно-коммунальных услуг в пределах нормативов потребления; предоставление гражданам компенсаций на оплату ЖКУ; переход на договорные отношения собственников жилья и субъектов коммунальных предприятий.

Трансформация тарифной политики должна быть направлена на поддержание роста ставок оплаты жилищно-коммунальных услуг как минимум на уровне индекса потребительских цен, на недопущение уменьшения доли платежей населения в финансировании затрат по предоставлению жилищно-коммунальных услуг. При появлении устойчивой тенденции роста реальных доходов населения будет увеличиваться доля платежей населения в возмещении названных затрат. Необходимо создание механизма ценообразования, не допускающего завышения экономически обоснованного тарифа вследствие монопольного положения предприятий отрасли. При этом ставки оплаты содержания и ремонта жилья должны расти быстрее, чем ставки оплаты коммунальных услуг. Также включить в потребительскую корзину (при разработке соответствующих потребительских бюджетов населения) затраты на содержание и ремонт жилья и предоставление коммунальных услуг, исходя из нормативных минимальных социальных стандартов [3].

Дальнейшее изменение тарифной политики состоит в совершенствовании механизма ценообразования и определения критериев для обеспечения обоснованности затрат в условиях рыночной экономики, а также во введении инвестиционной составляющей (на строительство жилья и объектов инженерного благоустройства) и в дифференциации ставок оплаты жилищно-коммунальных услуг в зависимости от местоположения и качества жилья.

Литература

1. Ковалевский Г. В. Новые подходы и методы эффективного регулирования городов // Коммунальное хозяйство городов.– К.: Техника, 2004.– Вып. 57.– С. 193 – 200.
2. Лега Ю. Г., Качала Т. М., Чечетова Н. В. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки.– Черкаси: ЧДТУ, 2003.– 219 с.
3. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: Монографія / О. М. Тищенко, М. О. Кизим, Т. П. Юр'єва, І. В. Покуца.– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008.– 368 с.

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ ПРИ УПРАВЛЕНИИ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНЫМ ХОЗЯЙСТВОМ В РЕГИОНЕ

Пионтковский П. В., аспирант

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

Жилищно-коммунальное хозяйство (ЖКХ) Украины представляет сложную социально-экономическую систему, играющую важную роль в жизнеобеспечении населения и полноценного функционирования экономической инфраструктуры [4; 5]. Состояние ЖКХ Украины отражает на макроуровне многие накопившиеся нерешенные проблемы, связанные с функционированием отдельных отраслей, министерств и ведомств, и на мезоуровне (уровне региона) связано с сложным переплетением полномочий отдельных органов административно-территориального устройства. Кроме того, общие проблемные вопросы, характерные для всей экономики Украины, такие как: высокая энергоемкость и ресурсозатратность, отсутствие эффективных механизмов бюджетирования и контроля за расходующими ресурсами, низкий уровень внедрения инноваций, слабая мотивация персонала и социальная разобщенность привели к тому, что отрасль ЖКХ находится в кризисном состоянии и ее реформирование является одной из наиболее важных задач.

Несмотря на разработанный пакет проектов нормативно-правовых актов по реформированию ЖКХ, проблемы управления на региональном уровне недостаточно отражены [4]. Особенно мало внимания уделяется вопросам сложности принимаемых решений при управлении этой системой. В связи с этим в нашей работе предлагаются подходы к разработке механизма принятия решений при управлении ЖКХ в регионе.

Разработка управленческого решения предполагает изучение довольно большого объема информации, проведения его анализа, на основе которого ставится цель и рассматриваются наиболее при-

емлемые варианты достижения этой цели (решения) с точки зрения заданного критерия или критериев [1; 2].

В процессе принятия решений используются формальные (экономико-математические) и неформальные (эвристические) методы обоснования принимаемых решений, поскольку часто задачи являются слабо структурированными и требуют привлечения экспертов [3].

Различают следующие основные этапы разработки и реализации решений [1].

Первый этап – это подготовка решения, когда необходимо выявить и провести анализ проблемных ситуаций; сформировать цели; построить полное множество альтернатив (вариантов решений) и отобрать среди допустимых вариантов подмножество лучших решений.

Второй этап – непосредственно принятие решений. Этот этап включает оценку альтернатив со стороны ЛПР; оценку возможностей внедрения данной альтернативы; выбор единого решения.

Третий этап – реализация решения. На этом этапе происходит определение сроков, задач и исполнителей принимаемых решений; осуществляются работы по исполнению решения; исполняется решение и проводится контроль за этапами его исполнения; дается оценка результатов реализации и обобщение накопленного опыта.

Для принятия решений при управлении ЖКХ на уровне региона нами был разработан следующий механизм, включающий такие блоки:

1. Блок диагностики и анализа состояния ЖКХ в регионе. В этом блоке проводится сбор и подготовка необходимой информации о состоянии отраслей ЖКХ в регионе. Далее проводится сравнение показателей функционирования отраслей ЖКХ с некоторыми нормативными показателями. На этом этапе также проводится исследование характера тенденций изменения основных показателей состояния и функционирования отраслей ЖКХ и проводится прогноз их динамики для краткосрочного и долгосрочного периодов. Таким образом, после обобщения качественной информации и результатов статисти-

ческого анализа формулируется проблемная ситуация, характеризующая текущее состояние отраслей ЖКХ и динамику их развития с учетом результатов краткосрочного и долгосрочного прогнозов. С учетом накопленной ранее и обработанной информации и экспертных оценок формируются классы проблемных ситуаций, характеризующих состояние ЖКХ региона и на основании классификационных признаков или решающих правил проводится определение: к какому типу принадлежит выявленная проблемная ситуация.

2. Блок выработки решений. В этом блоке вначале с помощью коллективных экспертных оценок или при помощи ЛПР определяются цели, необходимые для разрешения данной проблемной ситуации и достижения заданных показателей функционирования отраслей ЖКХ в регионе. Далее формируется комплекс мероприятий (альтернатив), которые позволяют достичь заданной цели, т. е. желательного состояния отдельных отраслей ЖКХ в регионе. Поскольку эта цель может быть достигнута разными способами, то для оценки эффективности ее достижения должны быть представлены различные критерии (например, время достижения цели, затрачиваемые ресурсы, согласование интересов, качество обслуживания потребителей и т. д.). Также на этом этапе формируются система ограничений (по времени, имеющимся ресурсам, предельной стоимости проекта и пр.), необходимая для выбора допустимых мероприятий совершенствования и реформирования отраслей ЖКХ (альтернатив) из полного множества возможных мероприятий. Допустимые альтернативы, т. е. отобранные мероприятия, отвечающие выполнению системы заданных ограничений, оцениваются с позиции одного или нескольких критериев и ранжируются по степени предпочтительности.
3. Блок реализации и оценки эффективности внедрения решений. В этом блоке разрабатывается конкретная тактическая или стратегическая программа реализации принятых решений по управлению состоянием отраслей ЖКХ в регионе, определяются сроки выполнения каждой из работ, затрачи-

ваемые ресурсы, строится план-график исполняемых работ и осуществляется контроль за выполненными этапами. После реализации проведенных работ определяется реальная суммарная стоимость и эффективность принятого решения.

Приведенный механизм принятия решений по управлению состоянием ЖКХ в регионе позволит значительно повысить качество реализуемых мероприятий в данной сфере, улучшить степень их координации и выбрать наиболее эффективные мероприятия по достижению желаемого состояния ЖКХ в регионе с позиций оценки по различным критериям.

Литература

1. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навчальний посібник.– К.: ЦУЛ, 2003.– 420 с.
2. Кихлер Э., Шротт А. Принятие решений в организациях.– Х.: Гуманитарный центр, 2004.– 160 с.
3. Ковпаків В.М. Методи керування.– К.: МАУП, 1997.
4. Пакет проектів нормативно-правових актів із реформування житлово-комунального господарства.– К., 2008.
5. <http://www.minjkg.gov.ua>

УДК 330.14

МИРОВОЙ ФИНАНСОВЫЙ КРИЗИС ИЛИ СМЕНА МОДЕЛИ МИРОВОГО ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Погасий С. С., канд. экон. наук, ст. преподаватель,
Харьковский социально-экономический институт

Современное кризисное состояние мировой экономики требует полного пересмотра или коренной реформации существующей

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України ...

однополярной системы, основанной на капиталистической модели хозяйствования.

Возникновение современной модели капитализма своими корнями уходит в XVI век, когда в результате «золотого кризиса» [1] была нарушена система денежного обращения в странах западной Европы. Данный процесс совпал с изменением климатических условий на определенной территории: «малый ледниковый период» [1]. Для нормализации работы денежной системы обществу были остро необходимы новые источники финансирования, которыми и стали богатства католических монастырей, изъятые у них в результате реформации (Англия, Германия) и религиозных войн (Испания, Франция, Англия). Вследствие чего радикально изменилась базовая ценностная модель – снятие запрета на ссудный процент (ростовщичество) для производства, которое до этого представляло собой цеховую форму с ограниченной производственной мощностью [2].

К концу XVIII века была создана современная капиталистическая модель – «модель научно-технического прогресса» [1], основная цель которой – выделение свободных средств (кредитование) научно-исследовательских разработок и серийного производства, при котором валовая выручка от реализации продукции покрывает заемные средства с процентами и дает определенную норму прибыли. Специфика этой модели состояла в том, что в качестве инструмента повышения производительности труда использовался механизм разделения труда, который приводит к увеличению производства продукции – следовательно к расширению потребительского рынка. Бурное развитие научно-технического процесса привело к возникновению мировых индустриально развитых экономических центров (Великобритания, Германия, США, Япония). В результате конкурентной борьбы между этими центрами (инструментами которой являлись мировые войны 20-го века) остался один экономический центр – США, который на данный момент представляет однополярную модель мирового хозяйствования [3].

Однако в настоящее время развитие мировой экономики замедляется. Одним из факторов, влияющим на данный процесс, является падение спроса. Это приводит к замедлению развития НТП вследствие нерентабельности внедрения новых технологий, т. е.

невозможности обслуживать ссудный капитал, что в свою очередь сказывается на технической деградации общества.

Исходя из вышеизложенного, можно предположить следующие тенденции развития мировой экономики:

1. Распад существующего однополярного мироустройства на ряд многополярных образований (региональных центров).
2. Изменение устоявшейся западной банковской системы, переход на одноуровневую систему во главе с национальными банками, которые будут естественными государственными банковскими монополиями.
3. Создание новой модели на основе «исламской банковской системы» [2], что, в свою очередь, приведет к застою НТП.

Литература

1. Хазин М. Г. / Регресс пошел. Режим доступа к публикации: http://worldcrisis.ru/crisis/150735/full_replic_
2. Кобяков А. Б. / Закат империи доллара и конец «Pax Americana». Режим доступа к публикации: <http://future.fcso.ru/content/view/130/209/>
3. Демура С. / Причины и последствия финансового кризиса: закономерности и случайности. Режим доступа к публикации: <http://www.mirovoy-crisis.ru/expert.php>

УДК 369.014:331.101

ВПЛИВ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ НА РОЗВИТОК ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Рад Н. С., перший заступник начальника
Головне управління Пенсійного фонду України в Донецькій області

Розвиток держави на сучасному етапі передбачає побудову високо-ефективної і конкурентноздатної економіки, що потребує високоякісних технологій, інновацій та відповідного людського капіталу. А про-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

голошення принципів соціальної держави означає формування більш високоякісних соціальних стандартів [1, с. 4]. Реформування пенсійної системи, започатковане Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», спрямоване як на підвищення соціальних стандартів, так і стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання та громадян через оновлену концепцію взаємовідносин між учасниками пенсійної системи, яка сформована на принципах пенсійного страхування. [2, с. 7].

Аналіз статистичних показників впродовж періоду реформування (2004 – 2008 рр.) вказує на те, що процеси активізації учасників економічних та пенсійних відносин відбуваються неоднозначно. Так, за даними органів Пенсійного фонду України в Донецькій області (органи ПФУ) загальна чисельність застрахованих осіб за цей період зменшилась на 111,5 тис. або на 6,4% та на початок 2009 року склала 1641,5 тис. осіб. При цьому, чисельність найманих працівників зменшилась на 185,4 тис., в тому числі у підприємців – фізичних осіб на 1,4 тис. Чисельність суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб збільшилась на 73,9% та склала 212,6 тис. Слід відзначити, що в контексті пенсійних відносин важливою є якісна характеристика структури трудових відносин, від якої в подальшому залежатиме якісний склад пенсійних виплат та розмір пенсійного віку, а саме його зниження. Так, за даними органів ПФУ області на початок 2009 року 509,4 тис. або 35,3% мали статус пенсіонерів із скороченням пенсійного віку, в тому числі пільгові категорії за списком 1 та 2 шкідливих професій 347,9 тис. осіб, по інвалідності – 145,7 тис. осіб, за вислугу років – 15,8 тис. осіб. Втім, в переважній більшості економіка області досі орієнтована на гірничодобувну, металургійну, хімічну та інші галузі. Так, з загальної чисельності працюючих у 2008 році, працівники енергетичної галузі та міністерства промислової політики становили близько 20,0% від загальної чисельності.

Доречно зауважити, що тенденції щодо мінімізації та ухилення від оформлення та декларування легальних трудових відносин продовжують спостерігатись. Так, з загальної кількості економічно активного населення області 2260,7 тис. осіб тільки 72,6% гро-

мадян мають трудові відносини або займаються підприємницькою діяльністю [3, с. 276]. Втім, серед підприємців – фізичних осіб, які сплачують фіксований податок тільки 5,2%, а з платників єдиного податку тільки 20,9% декларують використання найманої праці. При цьому середня чисельність працівників складає 1,6 та 2,6 особи відповідно. Середня задекларована чисельність працівників фермерських господарств складає 3,2 особи.

Поповнення застрахованих осіб за рахунок неформального сектору економіки, який вбачається одним з основних джерел залучення до декларування трудових та пенсійних відносин, можна вважати незначним. Так, за даними органів ПФУ області, загальна кількість договорів пенсійного страхування на добровільних засадах на початок поточного року становила 740. Поряд з цим, за даними статистики, в області налічувалось 118,2 тисяч особистих селянських домогосподарств, представники яких підлягають пенсійному страхуванню в добровільному порядку.

Заслуговує на увагу той факт, що одним з суттєвих джерел формування трудових відносин в області є особи пенсійного віку, чисельність яких на початок 2009 року становила 361,5 тис. осіб або 22,0%.

Таким чином, існуюча економічна структура та структура зайнятих в галузях економіки, надає підстави вважати розвиток трудових відносин в області суперечливим. Слід відзначити, що наявність, позитивних показників динаміки в кількісному вимірі без урахування напрямків трансформації якісних характеристик не може вважатись розвитком. В цьому контексті можна погодитись, що сучасна парадигма оцінки людського капіталу формується під впливом трансформації матеріального виробництва у площину нематеріального. Це робить пріоритетними знання, інтелект, високоефективні інформаційні технології тощо. Таким чином, людський капітал трансформується у поняття інтелектуальний капітал суспільства [4, с. 291]. А якість функціонування людського капіталу тісно пов'язана з мотиваційним механізмом [4, с. 295], одним з яких може бути досконала пенсійна система. Однак опитування, проведене

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

головним управлінням ПФУ в Донецькій області серед 4,5 тисяч респондентів показало, що діючий пенсійний механізм не відповідає сподіванням 52,3% опитаних. Перспектива подовження періоду економічної активності з настанням пенсійного віку цікавить 43,0% опитаних (41,7% з опитаних жінок та 44,9% опитаних чоловіків). В якості основної причини такого прагнення, 70,0% від бажаючих працювати, вважають майбутню нестачу коштів.

Однак, якщо розглянути наявну сукупність важелів впливу в межах пенсійного законодавства, можна сформулювати інтегральний показник мотивації, який може бути реалізований в напрямку активізації трудових та пенсійних відносин, а також мати вигляд наступного співвідношення:

$$K_{\text{мотив.}} = K_{\text{можл. осв.}} + K_{\text{можл. працевл.}} + K_{\text{можл. вис. з/пл.}} + K_{\text{можл. адекв. розм. пенс.}}$$

де $K_{\text{мотив.}}$ – це інтегральний коефіцієнт мотивації;

$K_{\text{можл. осв.}}$ – це коефіцієнт мотивації щодо можливості отримання освіти;

$K_{\text{можл. працевл.}}$ – це коефіцієнт мотивації щодо можливості якісного працевлаштування;

$K_{\text{можл. вис. з/пл.}}$ – це коефіцієнт мотивації щодо можливості високого рівня оплати праці;

$K_{\text{можл. адекв. розм. пенс.}}$ – це коефіцієнт мотивації щодо можливості адекватного заміщення заробітної плати адекватною пенсійною виплатою.

Запровадження вказаних мотиваційних чинників в межах пенсійного законодавства та суміжних відносин надасть можливість ефективно реалізувати концепцію пенсійного реформування в контексті соціально-економічного розвитку держави.

Література

1. Конституція України.– К.: Велес, 2006.– 48 с.

2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України від 09.07.2003 № 1058 [Електронний ресурс].– Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua>

3. Статистичний щорічник Донецької області за 2007 рік. Державний комітет статистики України. Д.: Головне управління статистики у Донецькій області.– 2008.– 459 с.

4. Марцин В. Трансформація людського капіталу // Регіональна економіка.– 2007.– № 1 (43).– С. 290 – 296.

УДК 631.158:658

СЦЕНАРНОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Решетняк Е. И., канд. экон. наук, доцент кафедры экономики предприятия

Иванова О. А., канд. экон. наук, доцент кафедры экономики предприятия

Харьковский государственный университет «Национальная украинская академия»

В настоящее время в условиях нестабильности внутренней и внешней среды хозяйствования регионы, с целью повышения своей эффективности, находятся в постоянном поиске инструментов управления, позволяющих разработать стратегию деятельности с учетом максимальной отдачи от вложенных средств в развитие. На деятельность регионов оказывает влияние большое количество разнообразных факторов, так как регион – это целостная система со своей структурой, функциями, связями с внешней средой, историей, культурой, условиями жизни населения. Кроме того, это сложное образование, которое характеризуют высокая размерность, большое количество взаимосвязанных подсистем различных типов с локальными целями, многоконтурность управления, иерархичность структуры, значительное временное запаздывание координирующих воздействий при высокой динамичности элементов, неполная определенность состояний элементов и др.

В тоже время, изучение функционирования регионов показывает, что это сложнейшая система, в которой зависимости между

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

элементами не могут быть описаны линейными функциями, так как жизнь общества обычно характеризуются нелинейными процессами. Изучение общественной жизни в регионе возможно на основе структуризации, т. е. выделения подсистем, совместное функционирование которых определяет динамику развития региона. Как социально-экономическая система регион может быть представлен в виде совокупности пяти основных подсистем: системообразующей базы; системообслуживающего комплекса; экологии; населения; инфраструктуры рынка.

Все это приводит к тому, что разработать эффективный план развития регионов является очень сложной и многоаспектной задачей. Анализ планов развития регионов после и даже в процессе их реализации показывает их несостоятельность, что объясняется невозможностью предсказать с достаточной степенью точности значения основных элементов подсистем, входящих в регион и, следовательно, невозможностью разработки адекватного плана развития.

Сценарное планирование является наиболее перспективным методом проектирования развития деловой единицы в условиях сложности и многоаспектности структуры и нестабильности среды функционирования, следовательно, дает значительное преимущества при разработке адекватных планов развития регионов. Исходя из различных предположений о вероятном развитии, получают альтернативные базовые предпосылки для обоснования целесообразности реализации стратегического плана. На основании разработки сценариев развития вследствие комплексного изучения ситуации можно осуществить поиск принципиально новых подходов к пониманию будущего и, как следствие, повысить эффективность планирования в долгосрочном периоде за счет своевременности реагирования на изменившиеся условия.

Под сценарным планированием понимается разработка мероприятий, позволяющих в наибольшей степени адаптироваться к возможной будущей ситуации, в которой окажется регион, а также с учетом возможных путей развития, ведущих к этой ситуации.

В условиях высокой неопределенности и быстрых изменений окружающей среды разработать стратегию с опорой на един-

ственный вероятностный прогноз является слишком рискованным. В сегодняшнем мире часто бывают скачки, внезапные перемены, события, которые просто невозможно предвидеть и которые могут привести к неадекватности принятия управленческих решений. В нестабильном окружении существует множество возможных вариантов будущего. Основой сценарного планирования является конструирование, создание различных «историй», разных и одинаково правдоподобных вариантов развития будущего, которые являются хорошо структурированными и логичными. Таким образом, стратегия перестает быть жестким планом и приобретает необходимую гибкость для того, чтобы организация оставалась успешной при различных вариантах развития будущего.

При разработке альтернативных сценариев необходимо использовать не только методы, основой которых является пролонгация в будущее тенденций прошлого развития, но также необходимо учитывать возникновение новых факторов воздействия на основании качественных методов прогнозирования. Оценки прошлого, в этом случае, должны служить лишь для понимания взаимосвязей различных факторов.

На базе выявленных факторов внешней среды может быть составлен наиболее вероятный сценарий развития будущего, который будет принят как базовый. На основании этого сценария под влиянием внутренних факторов предприятия формируется стратегия развития региона. Однако базовый сценарий может измениться под влиянием возмущающих событий, и развитие может пойти по другому направлению. Проанализировав возможные возмущающие факторы, оценив их по степени вероятности возникновения и значимости для результирующих показателей, осуществляется разработка альтернативных планов, позволяющих предприятию без значительных потерь адаптироваться к изменившейся.

В целом, сценарное планирование, дополненное учетом риска на основе метода квазинейтральной рискофобии, дает некоторые преимущества как в процессе разработки стратегии предприятия, так и в особенности при ее реализации в нестабильных рыночных условиях. Руководители и исполнители планов получают возмож-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

ность быстро действовать в неблагоприятной ситуации, которая была заранее смоделирована, что дает значительные преимущества, за счет сокращения времени реагирования и снижения текущих затрат.

Литература

1. Mimi James And Timothy M. Koller Valuation in emerging markets.– The McKinsey Quarterly, 2000.
 2. Jay Ogilvy, Peter Schwartz, Plotting Your Scenarios. Global Business Network. December, 2004.
 3. Попов. С. А. Стратегическое управление.– М, Инфра-М, 2000.– С. 74 – 78.
 4. Койн К. Как упорядочить процесс разработки стратегии // «Экономические стратегии», 2001.– № 4.– С. 14 – 21.
 5. Данников В. Применение сценариев в нефтегазовом бизнесе // «Экономические Стратегии».–2004.– № 5-6.– С. 86 – 89.
-
-

ДК 332:311.21(477.64)

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ТА СТРУКТУРИ ПОКАЗНИКА «ЯКІСТЬ ЖИТТЯ» ЯК ОСНОВНОГО ІНДИКАТОРА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Сергєєва Л. Н., д-р екон. наук, професор

Теряник О. А., ст. викладач

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

Двадцять перше століття на думку мислителів, політиків, економістів є століттям якості. Якість життя визнана міжнародним співтовариством одним з головних показників, що характеризують розвиток країн і народів. Відступають у минуле орієнтири тільки на науково-технічний прогрес, на побудову тих або інших моделей ін-

дустріального розвитку. Пошук нових шляхів економічного розвитку привів до усвідомлення, що тільки якість життя може найбільшою мірою виражати цілі світового співтовариства [1].

У сучасних умовах господарювання особливу значимість набули питання дослідження міжнародного досвіду оцінки якості життя, вдосконалення накопиченого досвіду регіонального планування, програмного управління якістю життя як основного фактора економічного росту в регіонах. Разом з тим питання про структуру категорії «якість життя» і методи її статистичної оцінки дотепер залишаються дискусійними [2].

У наш час існує декілька концептуальних підходів до визначення якості життя (англ. – *quality of life*, скор. – QOL; нем. – *Lebensqualität*, скор. LQ). Ми розділяємо точку зору, відповідно до якої якість життя повинна розглядатися як категорія, що постійно еволюціонує, що може наповнюватися різним змістом залежно від соціальних ідеалів того або іншого співтовариства, історичного періоду часу, підходу до визначення суті й ін. [3; 4]. Вивчення різних підходів до визначення сутності категорії «якість життя» дозволяє зробити висновок з одного боку про неможливість вироблення єдиного, раз і назавжди встановленого його формулювання, а з іншого боку – про те, що управління розвитком держави та регіонів потребує визначення його чіткого змісту.

Покажемо своє бачення категорії «якість життя» на основі узагальнення існуючих підходів і точок зору.

Якість життя – це суб'єктивно-об'єктивна категорія, яка включає в себе об'єктивно існуючі умови реалізації матеріальних потреб і духовних цінностей та суб'єктивне сприйняття індивідумом рівня задоволеності поточним станом та відповідності цих умов його очікуванням, впевненість в їх реалізації в майбутньому.

Схематично концепцію структури поняття «якість життя» подамо таким чином (рис. 1).

Для кількісної оцінки показників якості життя авторами запропоновано систему статистичних показників, які кількісно оцінюють об'єктивну та результативну складові, тобто складові першого та третього рівня [5].

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

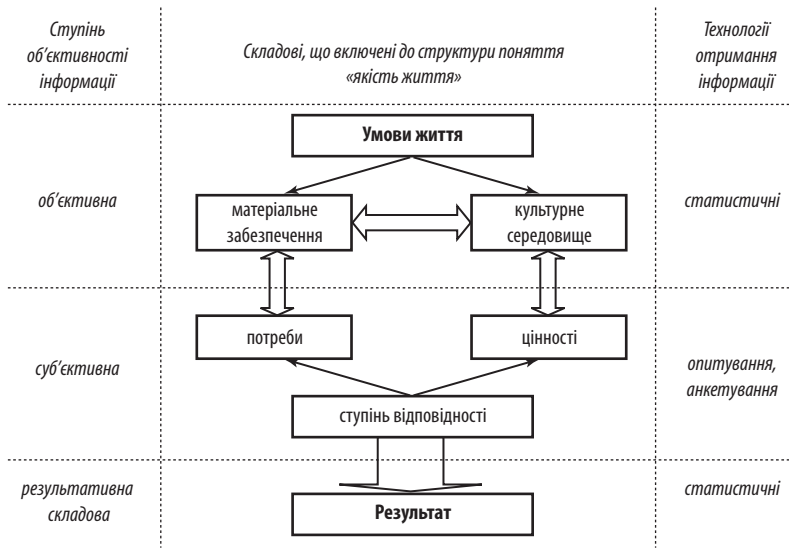

Рис. 1. Концепція структури поняття «якість життя»

Говорячи про структуру категорії «якість життя», слід зауважити, що вона охоплює всі аспекти людської діяльності: професійні, суспільні, моральні, інтелектуальні, духовні. Однак, зазначимо, що деякі складові якості життя є взаємовиключаючими, тобто високий рівень однієї складової унеможливає високе значенні іншої. Отже, чим вище рівень розвитку промисловості й національного доходу на душу населення, тим вище рівень урбанізації і гірший стан навколишнього середовища. А досягнення високого рівня освіти потребує значних зусиль з боку людини, що зменшує її можливості проведення повноцінного дозвілля та не кращим чином відбивається на стані її здоров'я.

Таким чином, можна відзначити, що якість життя є інтегральною, комплексною характеристикою фізичного, матеріального, морального, духовного стану індивіда й суспільства, що є індикатором ефективності процесу управління розвитком регіону.

Література

1. Пономаренко В. С., Кизим М. О., Узунов Ф. В. Рівень і якість життя населення України: Монографія.– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003.– 226 с.
2. Калачова І. В. Показники людського розвитку як інструмент оцінки ефективності соціально-економічної політики // Социально-экономические аспекты промышленной политики: Сб. науч. тр.– Т.1.– Донецк: ІЭП, 2006.– С. 78 – 85.
3. Манцуров І. Г. Методологія статистичного оцінювання економічного зростання та конкурентоспроможності країни.– К.: КНЕУ, 2006.– 36 с.
4. Мірошніченко О. Ю. Статистичне оцінювання рівня життя населення.– К.: КНУ, 2008.– 20 с.
5. Теряник О. А. Визначення статистичних показників якості життя в регіоні. Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць.– Дніпропетровськ: ДНУ, 2008.– С. 1158 – 1169.

УДК 334.012.64

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ПО РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Соболь С. М., канд. екон. наук, професор

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

Ефективність управлінських рішень щодо державного регулювання малого бізнесу (МБ) значною мірою залежить від точності й правильності висновків, отриманих в процесі аналізу його розвитку. Водночас багато аспектів методології економічного аналізу цього сектору національної економіки залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, стандартні методи аналізу територіальної структури МБ дозволяють оцінити тільки окремі аспекти його розвитку за відхиленнями досягнутих результатів від середніх, мінімальних, базисних тощо, тоді як на практиці часто виникає потреба у комплексній оцінці.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Для розрахунків інтегральних показників рівня розвитку МБ (малих підприємств за новими критеріями [1] та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності) по регіонах України запропоновано використовувати метод відстаней [6, с. 90 – 91]. Формування ознакової множини інтегральної оцінки здійснювалося за відносними показниками, які, на наш погляд, дозволяють врахувати основні функції МБ в економіці регіону та забезпечити їх регіональну співставність. Відповідно до цього розрахунки інтегральних показників рівня розвитку МБ по регіонах України у 2007 р. здійснювалися за формулою:

$$K_{jt} = \sqrt{\left(\frac{M_{jt}}{M_{\delta t}}\right)^2 + \left(\frac{Ч_{jt}}{Ч_{\delta t}}\right)^2 + \left(\frac{B_{jt}}{B_{\delta t}}\right)^2}, \quad (j = 1 \div 27), \quad (1)$$

де K_{jt} – інтегральний показник рівня розвитку МБ у 2007 р. в j -ому регіоні;

M_{jt} , $M_{\delta t}$ – кількість суб'єктів МБ у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у 2007 р. в j -ому та базовому регіоні (одиниць);

$Ч_{jt}$, $Ч_{\delta t}$ – середньорічна кількість зайнятих у суб'єктів МБ працівників у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у 2007 р. в j -ому та базовому регіоні (осіб);

B_{jt} , $B_{\delta t}$ – обсяг реалізованої суб'єктами МБ продукції (робіт, послуг) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у 2007 р. в j -ому та базовому регіоні (млн грн).

Показники рівня розвитку суб'єктів МБ умовного базового регіону визначалися як мінімальні фактичні їх значення по всій сукупності регіонів України. Можливості методу відстаней при побудові інтегрального показника дозволяють оцінити і динаміку зміни рейтингу досліджуваного об'єкту впродовж певного періоду. Для цього необхідно сконструювати такий показник, у якому б знайшли відображення як відмінності у рейтингу об'єктів на початок і на кінець періоду, так і зміни у самій базі для порівняння. Для розрахунків інтегральних показників динаміки розвитку МБ по регіонах України ($K_{jt/t-1}$) за період 2004 – 2007 рр. була використана формула, запропонована С. Д. Головіним [2, с. 45 – 47]:

$$K_{jt/t-1} = \frac{2K_{jt}^2}{K_{jt}^2 + K_{j(t-1)}^2 - K_{jot}^2}; \quad (j = 1 \div 27),$$

де K_{jt} – інтегральний показник рівня розвитку МБ у 2007 р. в j -ому регіоні;

$K_{j(t-1)}$ – інтегральний показник рівня розвитку МБ у 2004 р. в j -ому регіоні;

K_{jot} – коефіцієнт зміни рівня бази порівняння за період 2004 – 2007 рр.

Коефіцієнт K_{jot} у свою чергу, розраховувався за формулою:

$$K_{jot} = \sqrt{\left(\frac{M_{jt}}{M_{\delta t}} - \frac{M_{j(t-1)}}{M_{\delta(t-1)}}\right)^2 + \left(\frac{Ч_{jt}}{Ч_{\delta t}} - \frac{Ч_{j(t-1)}}{Ч_{\delta(t-1)}}\right)^2 + \left(\frac{B_{jt}}{B_{\delta t}} - \frac{B_{j(t-1)}}{B_{\delta(t-1)}}\right)^2}, \quad (j = 1 \div 27).$$

Розрахунки інтегральних показників рівня і динаміки розвитку МБ по регіонах України на основі запропонованої методики дають підстави для таких висновків.

Для МБ в Україні наявні значні диспропорції у його регіональній структурі (максимальна величина інтегрального показника у Дніпропетровській області більше за його мінімальну величину у Тернопільській області в 4,5 рази).

Рівень розвитку МБ в цілому є вищим в індустріально розвинутих областях (Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Донецька) і, як правило, нижчим в областях, де переважає аграрний сектор (Тернопільська, Чернігівська, Сумська, Закарпатська).

Для більшості областей з високим рейтингом рівня розвитку МБ (Дніпропетровська, Донецька, Київська) характерними є нижчі темпи його розвитку і, навпаки, прискорену динаміку розвитку МБ демонструють регіони з нижчим рейтингом (Вінницька, Чернівецька, Черкаська).

Відслідковується тенденція, хоча і дуже повільна, до зменшення розриву в рівнях розвитку МБ по регіонах України.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» № 523-ІУ від 18.09.2009 р.
2. Головнин С. Д. Оценка результатов хозяйственной деятельности промышленных предприятий.– М.: Финансы и статистика, 1986.– 64 с.
3. Єріна А. М. Статистичні аспекти визначення рейтингів. // Статистика України.– 2004.– № 4.– С. 74 –79.
4. «Основні економічні показники діяльності підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності за 2007 рік» Статистичний бюлетень, Державний комітет статистики України.– К., 2008.– 208с.
5. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні. Національна доповідь. – К.: Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва.– К., 2009.– 180 с.
6. Соболев С. М. Интегральная оценка уровня развития малых предприятий по регионам Украины // Стратегия экономического развития Украины: Наук. зб.– Вип. 15. Голов. ред. А. П. Наливайко.– К.: КНЕУ, 2004.– 182 с.

УДК 658.12

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ПІДТРИМКИ КОНТРОЛІНГОМ ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ТОРГОВЕЛЬНИМИ МЕРЕЖАМИ

Тарасюк М. В., канд. екон. наук

Київський національний торговельно-економічний університет

Цілевизначення в діяльності суб'єктів мережевого торговельно-го підприємництва є найважливішими елементами управління, також одними з ключових етапів впровадження та реалізації механізму контролінгу.

Ціллю, на думку Р. Л. Дафта [1], є бажаний майбутній стан, якого хоче досягти організація. Значення цілей визначається тим, що кожна організація існує заради певного результату, а цілі, з *одного боку*, дозволяють конкретизувати його, а з *іншого*, довести інформацію до співробітників та суспільства.

За результатами дослідження ряду наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців [2] можна визначити перелік завдань, які виконують цілі для ефективного управління торговельними мережами в умовах контролінгу:

- об'єднують зусилля всіх членів трудового колективу торговельної мережі в напрямку реалізації місії та забезпечення зростання та експансії на нові ринки суб'єкта мережевого торговельного бізнесу та усіх його підрозділів;
- правильне обґрунтування цілей торговельної мережі повинно сприяти підвищенню ефективності реалізації планової функції управління мережею;
- цілі повинні бути ефективним джерелом мотивації менеджерів та іншого персоналу торговельної мережі, тобто встановлені та доведені до кожного відповідального працівника, суб'єкта мережевого торговельного бізнесу, та усіх його підрозділів; повинні спонукати працювати більше, особливо в тому випадку, коли досягнення цілі передбачає отримання певної винагороди;
- цілі повинні забезпечувати функціонування ефективного механізму оцінки та контролю діяльності суб'єкта мережевого торговельного бізнесу та усіх його підрозділів, тобто якість функціонування торговельної мережі може бути оцінена в термінах рівня досягнення затвердженої системи цілей.

Під цілевизначенням Д. Ямпольська та М. Зоніс [3] пропонують розуміти процес розробки цілей, починаючи від загальних цілей організації та закінчуючи цілями окремих її підрозділів, за результатами якого утворюється так зване дерево цілей, яке лежить в основі всього процесу планування.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Як вважають більшість науковців [4], суб'єкти підприємницької діяльності, в тому числі торговельні мережі, повинні ставити перед собою та спрямовувати свою діяльність та всіх структурних підрозділів на досягнення чотирьох основних груп цілей: місії, стратегічні, тактичні та оперативні цілі. Розглянемо визначені основні групи цілей торговельних мереж:

місія – поставлене власниками та вищим менеджментом торговельної мережі фундаментальне, унікальне завдання, яке встановлює відмінний від інших суб'єктів бізнесу тип підприємництва, вид операційної діяльності, а також типи та якість товарів та послуг, що пропонуються споживачам;

стратегічні цілі – цілі встановлені вищим менеджментом мережі, які визначають загальні завдання діяльності, що необхідно досягти в довгостроковому періоді;

тактичні цілі – поставлені, як правило, менеджерами середньої ланки; ці цілі передбачають встановлення більш конкретних завдань, які треба виконати для досягнення стратегічних цілей торговельної мережі;

оперативні цілі – поставлені, як правило, менеджерами нижчої ланки; ці цілі встановлюють короткострокові завдання мережі та усіх її підрозділів, які необхідно виконати для досягнення встановлених тактичних цілей.

Основними характеристиками ефективного, гармонічного та достатньо деталізованого цілеутворення в торговельних мережах слід вважати:

несуперечливість цілей – всі цілі торговельної мережі повинні бути спрямовані на виконання головної її стратегічної цілі;

доповнюваність цілей – цілі торговельної мережі повинні доповнювати одна одну, сприяти більш ефективному виконанню однієї на іншу та стратегічної цілі суб'єкта мережевого торговельного підприємництва в цілому;

глобальність цілей – система цілей торговельної мережі повинна охоплювати всі напрямки та аспекти господарської діяльності, забез-

печуючи координацію всіх підрозділів та бізнес-процесів на виконання головної стратегічної цілі;

прив'язка цілей до виконавців – відповідальність за виконання цілі торговельної мережі завдяки механізму їх декомпозиції повинна бути доведена до менеджерів усіх рівнів;

колегіальність встановлення цілей – в ході встановлення та обґрунтування цілей повинні бути враховані думки усіх зацікавлених у їх досягненні менеджерів торговельної мережі.

Як вказує П. Ф. Друкер [5], розроблена система цілей суб'єкта господарювання повинна надати ряд переваг, а саме: упорядкування та зведення усього спектру явищ підприємницької діяльності до невеликої кількості формулювань; перевіряти такі формулювання на практиці; прогнозувати поведінку; оцінювати доцільність рішень ще на етапі їх розробки; дає можливість підприємцю аналізувати свій досвід та, таким чином, підвищувати ефективність роботи. Дослідник зазначає, що всі цілі суб'єкта господарювання доцільно поділяти за ключовими сферами господарської діяльності: ринкове положення, інновації, виробнича потужність, матеріальні та фінансові ресурси, прибутковість, робота та навчання менеджерів, робота рядового персоналу та відносини з ним, зобов'язання перед суспільством.

Література

1. Дафт Р.Л. Менеджмент / Р.Л. Дафт.– СПб.: Питер, 2002.– 832 с.
2. Thompson K.R. Stretch targets: What makes them effective? / K. R. Thompson, W.A. Hochwarter, N.J. Mathys // Academy of management executive.– Aug.– 1997.– Р. 48 – 57.
3. Ямпольская Д., Зонис М. Планирование как функция менеджмента. Вид планирования [Электронный ресурс] / Д. Ямпольская, М. Зонис.– Режим доступа: <http://www.inventech.ru/lib/management/management-0016/>.
4. Гріфін Р., Яцура В. Основи менеджменту [Підручник] / Р. Гріфін, В. Яцура.– Львів: Бак, 2001.– 624 с.
5. Друкер Питер Ф. Практика менеджмента [Пер. с англ.] / Питер Ф. Друкер.– М.: Изд. дом «Вильямс», 2007.– 400 с.

ПОДАТКОВИЙ БОРГ З ОГЛЯДУ ТЕОРІЇ АСИМЕТРІЇ

Тимченко О. М., канд. екон. наук, доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Пошук шляхів подолання податкової заборгованості в Україні потребує, насамперед, вибору теоретико-методологічних підходів до вивчення даної проблеми. Науковий доробок представників неокенсіанського напрямку, зокрема, В. Вікрі, Дж. Міррліса, Дж. Акерлофа, Дж. Стигліца дає можливість дослідити податковий борг як результат асиметричності інформації – ситуації, коли частина учасників ринку володіє такою інформацією, якою не володіють інші зацікавлені особи. Науковці досліджували цю ситуацію на прикладі ринків товарів, страхування, кредиту, праці. Дж. Акерлоф на основі теорії асиметрії пояснив шість макроекономічних явищ: існування вимушеного безробіття; вплив монетарної політики на обсяг випуску і рівень зайнятості; неможливість прискорення дефляції в умовах високого безробіття; переважання недостатнього рівня заощаджень на момент виходу на пенсію; надмірні коливання цін на ринку цінних паперів у порівнянні із зміною фундаментальних ринкових умов, постійну наявність бідних прошарків населення з деструктивною поведінкою [1, с. 228]. Чи можливо, виходячи з теорії асиметрії, пояснити феномен податкового боргу?

На нашу думку, у сфері оподаткування також характерною є ситуація невизначеності та неповноти інформації, якою володіють учасники податкових відносин. Так, В. Вікрі, досліджуючи проблему оптимального оподаткування доходів з позицій мотивації та напруженості праці, зазначав, що фактична продуктивність праці платників податків державі не відома [2, с. 271]. З огляду на предмет нашого дослідження, держава не володіє достатньою інформацією про стан операцій платника, наслідком яких є нарахування та сплата податків. Це дозволяє платнику приховувати доходи та інші об'єкти опо-

даткування, що призводить до виникнення податкового боргу. Держава намагається згрупувати платників за ризиковими категоріями порушників податкового законодавства, проте вона недостатньо обізнана про рівень ризику стосовно окремих платників. Це впливає на якість відбору платників для податкового контролю. Порушники, яким удається уникати систематичного контролю або цей контроль для них виявляється не результативним, закріплюють стиль поведінки неплатника, що загострює проблему заборгованості. З другого боку, платники податків недостатньо обізнані, як правильно застосувати те чи інше положення податкового законодавства у конкретній ситуації. Це особливо відчувається в умовах недосконалості нормативно-правових актів, що регламентують процес оподаткування, наявності суперечностей в них, неврегульованих питань, можливості подвійного трактування окремих норм. Як наслідок, численні помилки в нарахуванні сум податків та обов'язкових платежів, що виливається у невиконанні податкового зобов'язання.

Асиметричність інформації у сфері оподаткування можна, на нашу думку, трактувати також як недостапний рівень знань платників з питань економіки та оподаткування, що призводить до нерозуміння і неусвідомлення необхідності своєчасно і в повному обсязі сплачувати податки державі. Платники не володіють достатньою інформацією щодо можливих негативних впливів податкового боргу на соціально-економічний розвиток суспільства в цілому, від чого вони самі можуть безпосередньо постраждати як господарючі суб'єкти. Подібно до того як обман продавців на ринку подержаних автомобілів призводить до недобросовісної поведінки і витіснення з нього доброякісних товарів (що доведено Дж. Акерлофом [3]), у сфері суспільних послуг обман податкоплатників призводить до недостатньої кількості суспільних благ та погіршує їх якості. З другого боку, держава володіє недостатньою інформацією щодо можливих наслідків нераціонального оподаткування, що може спотворити фіскальну поведінку платника і перетворити його на податкового боржника.

Викладене вище дозволяє зробити висновок, що пошук шляхів подолання податкової заборгованості з огляду теорії асиметрії має сконцентруватися на удосконаленні інформаційної бази, що вико-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

ристовується у сфері оподаткування та податкового менеджменту. Йдеться про її розширення, обґрунтування критеріїв систематизації показників, розробку методик аналізу даних, удосконалення програмного забезпечення для автоматизованої обробки статистичної інформації і ув'язки окремих баз між собою, формування та ведення податкової історії платника.

Література

1. Акерлоф Дж. Поведенческая макроэкономическая теория и макроэкономическое поведение // Эковест.– 2004.– Вып. 4.– № 2.– С. 188 – 228.
 2. Довбенко М. В. Видатні незнайомці (наукові ідеї, здобутки та життя економістів – лауреатів Нобелівської премії).– К., 2000.– С. 271.
 3. Акерлоф Дж. Рынок «лимонов»: неопределённость качества и рыночный механизм // THESIS: теория и история экономических и социальных институтов и систем.– М., 1994.– Вып. 5.
-
-

УДК

КЛАСТЕРИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Хаустова В. Є., канд. екон. наук, докторант

Курочкіна І. Г., канд екон. наук

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків)

Процеси глобалізації, світова фінансова криза, висока конкуренція на ринках промислових товарів і сучасні досягнення науки змінили вектор розвитку економіки і організації промисловості. Сьогодні формування виробничих структур спрямоване на підвищення конкурентоспроможності підприємств на основі інтеграції, розвитку виробничої кооперації і створення інноваційних економічних систем.

Деякі механізми інтеграції промислових підприємств, які вжива-

ні в зарубіжній практиці, передбачають непряму дію на промисловий розвиток підприємств через створення умов для розвитку бізнесу. Одним з таких дієвих механізмів є кластерний підхід. Даний підхід ґрунтується на обліку позитивних синергетичних ефектів, тобто близькості споживача і виробника, мережевих ефектах і дифузії знань і умінь за рахунок міграції персоналу і виділення бізнесу.

Проведені в роботах [1 – 3] порівняльні дослідження показали, що кластери підприємств є продуктом трансформації природи суб'єкта господарювання в умовах глобалізації економіки. З одного боку, підприємство з ізольованого «чорного ящика» перетворюється на структуровану глобальну корпорацію з центрами прибутку, змінюючи свої межі, залежно від кон'юнктури ринку. З іншого боку, інтеграційні процеси породжують квазіінтеграційні інфраструктурні об'єднання, у тому числі і кластери підприємств. І у тому, і в іншому випадку відбувається трансформація меж суб'єкту господарювання. Кластер в цьому контексті є сукупністю юридично самостійних підприємств, які практично не володіють ринковою владою, займаються узгодженим і скоординованим бізнесом, а також формують виробничу інфраструктуру, межі якої досить часто не співпадають з межами адміністративних утворень.

Проведені в роботі [4] дослідження, довели, що кластер як форма інтеграції підприємств володіє такими специфічними ознаками: переважання організаційних зв'язків між елементами – суб'єктами господарювання; спільне управління активами (або частиною активів за встановленою домовленістю); узгоджена виробнича діяльність; об'єднання на договірних засадах наступних функцій (або створення загальних підрозділів для реалізації функцій): збут, логістика, постачання, маркетинг; законодавчо не встановлена обов'язкова наявність стосунків економічної залежності між юридичними особами; законодавчо не передбачена певна організаційно-правова форма; можливість створення загальної виробничої інфраструктури.

Виходячи з наведених специфічних ознак, на думку авторів, найбільш цікавою є остання – можливість створення загальної виробничої інфраструктури.

Загальна виробнича інфраструктура кластерів зазвичай включає

варіант, коли в структурі буде відсутній той або інший елемент. В цьому випадку кластер буде менш конкурентоспроможним, але в той же час він прагнучим до залучення переваги, якої не вистачає.

Таким чином, запропонована структура кластеру дозволить підвищити конкурентоспроможності підприємств, а також рівень інноваційного потенціалу і, як наслідок, підвищить інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання.

Література

1. Сольский С. Б. Кластерный подход к организационным преобразованиям на транспорте // Известия Иркутской государственной экономической академии (Байкальский государственный университет экономики и права). – 2007. – № 2 (52). – С. 100 – 103.

2. Сольский С. Б. Кластерный подход к формированию межрегиональной инфраструктуры. // Экономические аспекты структурного реформирования экономики: сб. трудов международной научно-практической конференции. – Иркутск: ИрГУПС, 2007. – С. 144 – 150.

3. Дементьев В. Е. Интеграция предприятий и экономическое развитие. – М.: ЦЭМИ РАН, 1998. – 216 с.

4. Пилипенко А. А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 408 с.

УДК 675/677: 332.12.(477)

ОБҐРУНТУВАННЯ НАСЛІДКІВ СТРУКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Хвесик М. А., член-кор. УААН України, д-р екон. наук, проф.

Царенко О. В., канд. екон. наук, доцент, докторант
РВПС України НАН України (м. Київ)

В останні десятиліття конкурентні переваги стали однією з основоположних ідей для розроблення економічної політики регіонів країни. Для підвищення конкурентних переваг легкої про-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

мисловості регіонів об'єктивно необхідно проведення інституціональних трансформацій у самих підгалузях регіонів країни. Але на сьогоднішній день не дістали належного висвітлення теоретико-методологічні та прикладні аспекти формування конкурентних переваг галузі, питання міжгалузевої взаємодії в сучасних умовах та комплексування виробництв різних галузей, відсутня узагальнена методика інституціональних трансформацій галузі регіонів країни .

Кожному рівню розвитку конкретних галузей країни завжди відповідає певна структура економічних інститутів та форм організації виробництва, які забезпечують розширене відтворення. Проведений нами аналіз зарубіжного досвіду розвитку легкої промисловості [2; 4] показав, що при виборі організаційної структури виробництва в легкій промисловості упор повинен бути зроблений на створення переважно дрібних та середніх фірм, що дозволить їм швидко перенастроювати виробництво з урахуванням запитів споживачів.

Повинно бути оптимальне поєднання крупних, середніх і дрібних підприємств, кожне з яких повинно бути орієнтоване на певний сегмент ринку і мати свою специфічну стратегію розвитку [1].

Проведений нами аналіз факторів конкурентних переваг легкої промисловості Донецько-Придніпровського та Західноукраїнського регіонів показав, що в регіонах сприятливіші умови для розвитку швейної та хутрово-хутряної промисловості .

В даний час в легкій промисловості Донецько-Придніпровського регіону є об'єктивні передумови для інтеграції підприємств легкої промисловості та створення фінансово-промислових груп як на холдинговій основі, так і на основі акціонерних товариств. Для посилення регулюючої ролі держави в розвитку легкої промисловості представляється доцільним організація державних холдингів(можлива назва «Придніпровшвейхолдінг») шляхом капіталізації боргів підприємств легкої промисловості, випуску акцій під суму боргу і формування контрольного пакету акцій у держави. Створення такої холдингової компанії в легкій промисловості Донецько-Придніпровського регіону дозволить заповнити дефіцит корпоративного і асоціативного рівнів регулювання в регіоні та підтримати підприємства галузі. Здійснення інституціональних трансформацій в хутрово-хутряній промисловості Західноукраїнського регіону вимагає розробки мето-

дичних основ проведення таких перетворень.

Аналіз розвитку хуторно-хутряної промисловості в Західно-українському регіоні показав, що комплексують фактором її подальшого розвитку є посилююча взаємозалежність таких стадій відтворювального процесу, як:

I – виробництво кормів;

II – кліткове хуторне звівництво;

III – виробництво предметів споживання з хуторної сировини (пальта, шапки тощо) (хуторно-хутряна промисловість);

IV – реалізація готової продукції споживачу (торгівля).

Специфіка економіко-географічного положення Західноукраїнського регіону (а це: величезна протяжність території, різні природно-кліматичні пояси, розташування багатьох районів у прибережній зоні тощо) практично визначає спеціалізацію звівництва в окремих адміністративних одиницях (областях) вищезгаданого регіону [3]. Економічний результат інституціональних перетворень, що проводяться, може бути досягнутий в результаті зниження витрат або зростання доходів. Отже, величина очікуваного повного економічного ефекту від проведених інституціональних перетворень буде більше, ніж сума ефектів за окремими статтями перетворень, тобто спостерігається синергитичний ефект.

Література

1. Базиліук Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: [монографія] / Я. Б. Базиліук.– К.: НІСД, 2002.– 132 с.

2. Рубін Ю. Б. Портфель конкуренції та управління справами / Ю. Б. Рубін.– К.: Укрмінтек, 1996.– 734 с.

3. Черненко С. О. Конкуренція та ефективність товарних ринків в Україні: монографія / С. О. Черненко.– К.: Бібліогр, 2006.– 171 с.

4. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер.– М., 1982.– 176 с.

ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМИ ЗМІНАМИ

Фоломкіна І. С., канд. екон. наук, ст. викладач

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Стратегічні зміни посідають центральне місце в реалізації стратегій підприємства і складають його концептуальну основу. Стратегічні зміни є ключовим об'єктом в процесі управління реалізацією стратегій підприємства.

Якщо заплановані стратегічні рішення щодо майбутнього розвитку підприємства являють собою стратегічний набір, то стратегічні зміни – це дії підприємства в процесі його практичної реалізації.

О. С. Віханський під стратегічними змінами розуміє ключ до здійснення стратегії [1, с. 126], В. Д. Немцов та Л. Є. Довгань – серцевину виконання стратегії [2, с. 366], А. Т. Зуб – процес переводу організації на новий рівень [3, с. 58], В. О. Василенко та Т. І. Ткаченко вважають, що зміни виступають як носії нової якості в ході розвитку підприємства [4, с. 279]. Збігаються думки вчених відносно того, що стратегічні зміни – це не самоціль, а засіб досягнення стратегічних цілей підприємства.

Під *стратегічними змінами* пропонується розуміти зміни, що проводяться в ході реалізації стратегій для досягнення визначених стратегічних цілей підприємства і передбачають переведення стратегічного потенціалу підприємства з існуючого стану в новий бажаний стан.

В сучасній літературі існують різні підходи щодо управління стратегічними змінами, хоча всі вони мають деякі спільні моменти. Найбільш розповсюджені з них такі.

1. Підходи до управління змінами І. Ансоффа [5]: примусове управління, адаптивні зміни, кризове управління, метод «акордеону» (керовані зміни).

2. Підходи до управління реалізацією стратегічних змін фірми ADL [4, с. 285]: командир (авторитарний підхід), контролер (контролюючий підхід), партнер (підхід співробітництва), культурний лідер (зміна культури), вихователь чемпіонів (чемпіонський підхід).
3. Стратегії здійснення змін за Торлі і Уірденіусом [3, с. 260]: директивна стратегія, стратегія, заснована на переговорах, нормативна стратегія, аналітична стратегія, стратегія, орієнтована на дію.
4. Стилї проведення змін О. С. Віханського [1, с. 129]: конкурентний стиль, стиль самоусунення, стиль компромісу, стиль пристосування, стиль співробітництва.

Узагальнення вищенаведених підходів дозволило нам виділити шість основних підходів до управління стратегічними змінами в залежності від стилю управління, який використовується на підприємстві, і ступеня залучення працівників до здійснення стратегічних змін (рис. 1).

Стилї управління, що використовуються

		<i>Авторитарний</i>	<i>Демократичний</i>	<i>Ліберальний</i>
<i>Залучення працівників до управління стратегічними змінами</i>	<i>Висока</i>	Нормативний підхід	Підхід співробітництва	Чемпіонський підхід
	<i>Низька</i>	Директивний підхід	Контролюючий підхід	Компромісний підхід

Рис. 1. Підходи до управління стратегічними змінами

Нормативний підхід передбачає використання авторитарного стилю управління при проведенні стратегічних змін з високою залученістю працівників. Цей підхід передбачає виявлення загального відношення до змін, прагнення сформулювати почуття відповідальності окремих осіб не тільки за здійснення змін, але і за досягнення загальних стратегічних цілей підприємства.

Директивний підхід передбачає використання авторитарного стилю управління при проведенні стратегічних змін, але при низь-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

кій залученості працівників. При цьому підході керівник нав'язує зміни підлеглим, сам вирішує, що необхідно зробити і яким чином, не залучаючи до цього працівників.

Підхід співробітництва передбачає використання демократичного стилю управління при високому ступені залучення працівників до проведення стратегічних змін. Керівництво прагне не тільки до того, щоб реалізувати свої підходи і досягти цілі, але і до того, щоб встановити відношення кооперації з незгодними працівниками.

Контролюючий підхід передбачає використання демократичного стилю управління при проведенні стратегічних змін та низький ступінь залучення працівників. Зміст стратегій підприємства, порядок здійснення дій з її реалізації доведені до виконавців, керівник контролює процес реалізації стратегій, але не залучає працівників до розробки і коригування заходів при цьому.

Чемпіонський підхід передбачає використання ліберального стилю управління при проведенні стратегічних змін та високий ступінь залучення працівників і базується на розробці мотиваційних схем для працівників, щоб в якомога більшому ступені залучити їх до реалізації стратегій і досягти при цьому високих результатів, даючи значну свободу дій.

Компромісний підхід передбачає використання ліберального стилю управління при низькому ступені залучення працівників до проведення стратегічних змін і має на увазі встановлення компромісу між керівництвом, тими, хто підтримує стратегічні зміни, та тими, хто їх опирається.

Вибір найбільш оптимального підходу до управління стратегічними змінами дозволяє підвищити ефективність реалізації стратегій підприємства, приймати стратегічні рішення в залежності від ситуації.

Література

1. Виханский О. С. Стратегическое управление: Учебник.– 2-е изд., перераб. и доп.– М.: Гардарики, 1999.– 296 с.

2. Немцов В.Д . Стратегічний менеджмент: Навч. посібник / В. Д. Немцов, Л. Є. Довгань.– К.: ТОВ «УВПК «ЕксОб», 2001.– 560 с.

3. Зуб А.Т. Стратегический менеджмент: теория и практика: Учеб. пособие.– М.: Аспект пресс, 2002.– 415 с.

4. Василенко В. О. Стратегічне управління підприємством: Навч. посіб. / В. О. Василенко, Т. І. Ткаченко.– К.: Центр навчальної літератури, 2004.– 400 с.

5. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия.– СПб: Питер Ком, 1999.– 416 с.

УДК 658.153

ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Черкашина М. В., канд. екон. наук, доцент
Академія внутрішніх військ МВС України (м. Харків)

На сучасному етапі розвитку економіки України однією з найважливіших проблем промислових підприємств є дефіцит оборотних коштів. Ця проблема викликана, перш за все, економічною кризою. Але вплив здійснюють також такі негативні фактори, як проблеми збуту продукції, зростання неплатежів, неефективне планування необхідної величини оборотних активів та їх нерациональне використання, криза в банківському секторі, нестабільність політичної ситуації країни.

Оборотні активи є важливою складовою матеріальної основи процесу виробництва. Їх ефективне використання обумовлює прибуткову роботу підприємства та необхідний рівень рентабельності.

До складу оборотних активів промислових виробничих підприємств відносять: виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію, дебіторську заборгованість, поточні фінансові інвестиції та грошові кошти [1].

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Основну частину оборотних активів складають запаси та дебіторська заборгованість.

Нарощування загальної суми дебіторської заборгованості та виникнення в її складі простроченої дебіторської заборгованості є однією з ключових причин, що призводять до зниження як величини реально працюючих оборотних активів, так і швидкості їх обороту. В наслідок цього, підприємство потребує залучення додаткових фінансових ресурсів для своєчасного погашення своїх зобов'язань. Проте використання таких ресурсів вимагає додаткових фінансових зобов'язань по них. Це ставить підприємство у фінансову залежність від інших суб'єктів господарювання і при будь-яких змінах умов кредитування воно може визнати себе неплатоспроможним. Тому однією з важливих задач є розробка ефективної політики керування дебіторською заборгованістю, причому політика повинна бути спрямована на оптимізацію її загального розміру і структури.

Запаси на промислових підприємствах відносяться до числа об'єктів, які вимагають великих капіталовкладень. Це, значною мірою, впливає на рівень логістичного обслуговування та визначає політику підприємства в цілому. Проте не всі підприємства правильно оцінюють свої майбутні потреби в наявних запасах. Багато підприємств зіштовхується з проблемою, коли їм доводиться вкладати в запаси набагато більше коштів, ніж розраховували. Товарно-матеріальні запаси завжди вважалися фактором, що забезпечує безпеку системи матеріально-технічного постачання, її гнучке функціонування.

Політика ефективного управління запасами дозволить підприємствам знизити тривалість виробничого і всього операційного циклу. Також це буде сприяти визволенню з господарського обороту частини фінансових коштів для реінвестування їх в інші активи.

Реалізація управлінських рішень щодо оборотних активів обумовлює необхідність вирішення таких завдань, як дослідження економічної сутності оборотних активів та їх виникнення в сучасних умовах господарювання, доповнення їх класифікації й обґрунтування критеріїв визначення, удосконалення методики управління формуванням активів підприємства та їх використанням у опера-

ційному процесі, оптимізації їх обороту в грошовій і матеріальній формах, управління ризиками їх використання .

Література

1. Асаніна А. В. Управління оборотним капіталом [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2007-1/Asanina_107.htm
 2. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін.– К.: КНЕУ, 2005.– 536 с.
-
-

УДК 338.2:364.144

ПРОБЛЕМИ НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ МІЖ РІЗНИМИ ВЕРСТВАМИ НАСЕЛЕННЯ

Черненко С. М., канд. екон. наук, науковий співробітник
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)

Серед серйозних проблем, які стоять перед керівництвом нашої країни на сучасному етапі розвитку, однією з найважливіших і найсуперечливіших є проблема нерівномірності розподілу доходів між різними верствами населення.

В період глибокої економічної кризи проблеми стабілізації і зростання рівня життя населення, створення умов для повноцінного відтворення і ефективного функціонування трудового потенціалу стають провідними. Це пов'язано з тим, що від економічної стагнації найбільше потерпає особистий фактор виробництва, а втрати досягнутих параметрів рівня життя населення можуть бути настільки значними, що процес відтворення людського потенціалу змінює знак із плюса на мінус, тобто призводить до його глибинної деградації. Зазначене є вкрай соціально небезпечним явищем, яке не тільки масштабно руйнує продуктивні сили суспільства, а й небезпечно дестабілізує соціально-політичну ситуацію в країні.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Всупереч поширеній тезі головною причиною помітного зниження рівня добробуту та переважної більшості населення усіх без винятку країн під час ринкових трансформацій стала не світова економічна криза (хоча вона, звичайно, посилила негативні зрушення), а докорінна зміна соціальної сфери, що існувала за командно-адміністративної економіки.

Аналіз проблем нерівномірності розподілу доходів між різними верствами населення, розробка і запровадження ефективних регулюючих заходів обмеження процесів суспільної маргіналізації та економічної «тінізації», а також дослідження, метою яких є теоретичне і практичне вирішення комплексу проблем ринково-еквівалентного стимулювання праці та відтворення на якісно новій основі трудового потенціалу суспільства – не тільки актуальні, а й найбільш складні економічні проблеми, які необхідно вирішити в умовах глобальної економічної кризи на засадах оптимальної узгодженості інтересів різних соціальних верств населення.

Тіньові доходи не тільки накладають свій відбиток на динаміку доходів населення, а є й джерелом глибокої нерівномірності розподілу доходів між різними верствами населення по рівню доходів, наростання соціальних протиріч. Така ситуація є загрозою суспільного спокою і потребує негайних заходів задля детінізації економіки. Необхідною умовою прогресивного розвитку суспільства є органічне поєднання економічного і соціального, що знаходить свою реалізацію у створенні в країні соціально-орієнтованої ринкової економіки, підпорядкованості реформування економіки суспільним цілям.

Основою аналізу нерівномірності розподілу доходів між різними верствами населення є вибіркові обмеження умов життя домашніх господарств.

Триває процес майнового розшарування населення. Найбільш уразливими в цій ситуації стали сім'ї з дітьми, неповні сім'ї, сім'ї пенсіонерів. Найбільшу тривогу викликає матеріальне становище сучасної сім'ї з дітьми: і рівень доходів, і витрати, і поширення бідності, і раціон харчування характеризуються значно гіршими показниками, ніж в цілому по Україні. Низький рівень заробітної плати батьків не завжди дозволяє забезпечити більш-менш пристойне існування

своїм дітям. Причому, із зростанням кількості неповнолітніх дітей в сім'ях пропорційно підвищується і рівень бідності. Викликає занепокоєння матеріальне становище неповних сімей. Так, за рівнем загальних і грошових доходів неповні сім'ї помітно поступаються середній українській родині. У формуванні загальних доходів молодих сімей значно вагомішим (в порівнянні з іншими типами сімей) є внесок грошових надходжень, особливо це помітно у нечисленній групі молодих сімей без дітей. Характерним є помітно менший внесок надходжень від особистого підсобного господарства. Це, безумовно, є результатом орієнтації молоді на інші види економічної діяльності. Рівень життя молодих сімей корельований з наявністю дітей, оскільки діти в молодих сім'ях, як правило, дошкільного віку, відповідно жінки в цих сім'ях дуже часто не працюють. Більш високий в цілому рівень життя молодих сімей супроводжується значно нижчим, ніж в цілому по Україні, рівнем майнового розшарування, що обумовлює менші масштаби бідності.

Сформована в останні роки соціальна структура українського суспільства, для якої характерною є висока диференціація окремих соціальних груп за рівнем життя, велика частка бідного населення та низька частка середнього класу, за роки економічного зростання суттєво не змінилась. Високий ступінь соціальної нерівності, за якої доходи найзаможніших верств населення в 13 – 16 разів перевищують доходи найбідніших, підсилюється високою часткою «тіньових» доходів, розподіл яких є ще більш нерівномірним. Масове збідніння населення та відсутність дієвого потужного середнього класу призводить до концентрації доходів у заможній еліті, яка укріплює свої позиції за допомогою владних структур.

ПРОБЛЕМЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ

Юзык Л. А., канд. экон. наук, доцент кафедры маркетингового менеджмента
Донецкий национальный университет экономики и торговли им. Михаила Туган-Барановского

С точки зрения информационной открытости социальных программ, в настоящее время компании находятся в состоянии переходного периода. С одной стороны, многие крупные компании уже реально раскрыли полную информацию, касающуюся их социальных программ, с другой – подавляющее большинство предприятий пока готовы в лучшем случае на частичное раскрытие соответствующей информации.

Решения компаний о раскрытии информации, касающейся их социальных программ, формируются под воздействием двух групп факторов. Первая группа объединяет потенциальные угрозы и конфликты, которые возникают для компании в результате раскрытия информации об истинном масштабе ее социальной деятельности. Вторая группа объединяет те внешние условия, которые способствуют раскрытию информации о социальных программах компании.

При измерении социальных инвестиций важно анализировать не только то, сколько средств вкладывается в социальные программы, но и как и насколько комплексно организован процесс инвестирования. Вопрос о раскрытии информации о социальных инвестициях выходит далеко за рамки парадигмы «открытость – это хорошо».

Что сдерживает раскрытие информации о социальных инвестициях? Среди факторов, препятствующих раскрытию информации о социальных инвестициях, можно выделить следующие:

1. Конфликт между менеджерами и инвесторами (собственниками) компании.
2. Конфликт между производителем и потребителем.

3. Конфликт между компанией и фискальными органами государства.
4. Конфликт между работниками компании и слоями населения с низкими доходами.
5. Конфликт между группами получателей и распределителей социальных инвестиций.
6. Конфликт между компанией, властями и общественностью.

Что стимулирует раскрытие информации о социальных инвестициях?

В противовес перечисленным факторам, препятствующим раскрытию информации о социальных инвестициях, имеется ряд важных условий и потребностей компаний, которые стимулируют раскрытие информации о социальных программах. Среди них можно выделить:

1. Желание компаний обнародовать реальные проблемы ведения бизнеса.
2. Желание компаний сформировать позитивный корпоративный имидж и создать благоприятное общественное мнение о компании.
3. Необходимость достижения высокой степени «прозрачности» компании с последующим выходом на международный фондовый рынок.
4. Необходимость сотрудничества с зарубежными партнерами, инвесторами и экспертами, которые учитывают социальные программы российских компаний.
5. Расширение сфер деятельности крупных российских фирм за пределы страны.

Хотя информационная прозрачность компаний далека от идеальной, все же и недооценивать достигнутый уровень нельзя. Несмотря на множество неблагоприятных факторов, препятствующих информационной открытости компаний, их влияние явно переоценивается. Фактически сдвиг в сторону раскрытия бизнесом своих социальных программ в цивилизованном формате уже произошел.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Во многих компаниях социальная политика реализуется исходя из принципов, утвержденных высшим исполнительным органом, социальные программы осуществляются регулярно, а средства на их реализацию выделяются в рамках общего бюджетного планирования. При раскрытии необходимых финансовых показателей многие компании имели в основном психологические и информационно-учетные проблемы временного характера. Подобные причины неготовности компаний к обмену соответствующей информацией не являются принципиальными и относятся к числу легко устранимых.

Литература

1. «Информационная открытость социальной политики российских компаний».– Москва: Ассоциация Менеджеров, 2004 г.
 2. Доклад о социальных инвестициях в России за 2004 год / Под общей ред. С. Е. Литовченко.– М.: Ассоциация Менеджеров, 2004.– 80 с.
-

УДК 327 (477)

ВІД НАМІРІВ – ДО ДІЙ НА ШЛЯХУ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНСЬКИХ РЕГІОНІВ

Ярошко О. З., аспірантка

Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України

Транскордонне співробітництво двох і більше держав є однією із форм кооперації сусідніх країн. Його мета полягає у вирішенні спільних проблем адміністративно-територіальних одиниць та забезпечення їх сталого соціально-економічного зростання. Наукове завдання цього дослідження – аналіз процесу цілереалізації у сфері транскордонного співробітництва України.

Цілями транскордонного співробітництва України визначено: забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів та рівня життя населення, поліпшення загальнодержавних зовнішньоекономічних

показників, в тому числі збільшення обігу товарів і послуг, залучення іноземних інвестицій та додаткових обсягів міжнародної технічної допомоги [10 – 11]. У двосторонніх відносинах України з сусідніми державами, як правило, у формі договірних норм співробітництва прикордонних територій розглядається як один із пріоритетів міждержавної співпраці [1 – 6]. Зазначена сфера співробітництва – предмет регулювання спеціальних двосторонніх міждержавних угод України з Російською Федерацією, Білоруссю і Молдовою, де окреслено і пріоритети транскордонної співпраці: торгово-економічна, науково-технічна, гуманітарна, екологічна, транспортна, правоохоронна сфери, ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, а також механізми переміщення через кордон товарів і послуг і перетину його громадянами, що проживають у прикордонні [19 – 21].

Про ефективність певного інструменту співробітництва можна судити за отриманими результатами. Маючи 7 сусідів і 19 (із 25) регіонів із прикордонним статусом, Україна інституціоналізувала у формі єврорегіонів такого роду співпрацю із всіма державами-сусідами, проте не всі 19 регіонів у ній задіяні, а лише 9: Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька, Закарпатська, Волинська, Одеська, Чернігівська, Харківська і Сумська області. Загалом створено 7 єврорегіонів: міжнародна асоціація «Карпатський єврорегіон» (1993) за участю Польщі, Словаччини, Угорщини і Румунії, єврорегіони «Буг» (1995) – Польщі і Білорусі, «Нижній Дунай» (1998) і «Верхній Прут» (2000) – Румунії і Молдови, «Дніпро» (2003) – Росії і Білорусі, «Слобожанщина» (2003) і «Ярославна» (2007) – Росії, заплановано створення єврорегіонів «Сян», «Дністер», «Донбас» і «Чорне море».

Однією із цілей транскордонного співробітництва України, як вже вище зазначалось, є залучення іноземних інвестицій у економіку регіонів. Станом на кінець 2008 – початок 2009 років, за даними обласних головних управлінь статистики, країни-партнери України по єврорегіонах інвестували у вище перелічені області: в Івано-Франківську область – усі 5 країн, причому обсяг польських інвестицій становив 10,9% від загального обсягу (2 місце) [16], а у Львівську – 17% (1 місце) [18], у Чернівецьку область інвестували,

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

серед інших, Польща і Румунія [14], у Закарпатську – сукупний показник інвестицій з Угорщини, Польщі і Словаччини становив 22,2% [15], у Волинську – Польща (разом із Великою Британією та Кіпром 79%) [7], у Чернігівську – 9,5% (2 місце) Польща, тоді як Росія лише 1,6% [17] та 2,2% в Харківську [13], а в Сумській області за показником інвестицій остання взагалі не фігурує, проте сукупно 47% інвестицій походженням із Кіпру і Віргінських островів, скоріш за все, це здебільшого і є російський капітал [12]. Фінансування проектів / програм у межах створених єврорегіонів за участю країн-членів ЄС здійснюється за рахунок структурних фондів ЄС у рамках відповідних програм сусідства (понад 80% коштів у кожному проекті – кошти ЄС) [8], в той час як транскордонна співпраця регіонів колишніх радянських республік здійснюється переважно за кошти місцевих бюджетів [9].

Таким чином, транскордонне співробітництво як один із інструментів соціально-економічного розвитку українських регіонів, зростання зовнішньоекономічних показників із залученням зовнішніх ресурсів національного розвитку, перебуває у стадії становлення: створено 7 єврорегіонів за участю 9 із 19 прикордонних одиниць адміністративного поділу України. Результати співпраці в рамках єврорегіонів за участю країн-членів ЄС дещо кращі за рахунок фінансування проектів із структурних фондів цієї Організації. Держави-партнери України по єврорегіонах інвестували у прикордонні території України, проте переважно члени ЄС, причому провідні позиції за обсягом прямих іноземних інвестицій займає Польща. В цілому, існує значний потенціал транскордонної співпраці України.

Література

1. Договір між Україною та Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18 травня 1992 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
2. Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією від 2 червня 1997 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

3. Договір про добросусідство, дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Молдова від 23 жовтня 1992 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

4. Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь від 17 липня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

5. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

6. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорською Республікою від 6 грудня 1991 року [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

7. Економіка Волині у 2008 році [Електронний ресурс].– Режим доступу : // <http://www.vous.in.lutsk.ua/>

8. Інформація стосовно проектів, які виконуються в рамках Євро регіону «Верхній Прут» [Електронний ресурс].– Режим доступу: // http://minregionbud.gov.ua/news/data/attach/1572/evro_verhniy_prut.doc

9. Інформація стосовно проектів, які виконуються в рамках Євро регіону «Слобожанщина» [Електронний ресурс].– Режим доступу : // http://minregionbud.gov.ua/news/data/attach/1572/evro_slobojaschina.doc

10. Про схвалення Концепції Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007 – 2010 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 року № 149–р [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

11. Про транскордонне співробітництво : закон України від 24 червня 2004 року № 1861–IV [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

12. Прямі іноземні інвестиції в економіку Сумської області у 2008 році [Електронний ресурс].– Режим доступу: // http://www.sumystat.sumy.ua/arx/zez/zez5_08.htm

13. Прямі іноземні інвестиції в область (Харківська область) [Електронний ресурс].– Режим доступу: // http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/stat/stat_inf/zovneconom/tab5.html

14. Прямі іноземні інвестиції в область (Чернівецька область) [Електронний ресурс].– Режим доступу: // <http://oblstat.cv.ukrtel.net/statinf/zovekdij/pri.htm>

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

15. Прямі іноземні інвестиції в регіон (Закарпатська область) [Електронний ресурс].– Режим доступу : // http://www.stat.uz.ua/statinfo/zez/inozem_invest010109.pdf

16. Прямі іноземні інвестиції в регіон (Івано-Франківська область) [Електронний ресурс].– Режим доступу : // <http://stat.if.ukrtel.net/>

17. Прямі іноземні інвестиції в регіон (Чернігівська область) [Електронний ресурс].– Режим доступу : // <http://chernigivstat.gov.ua/statdani/zovnzD5.htm>

18. Прямі іноземні інвестиції у Львівську область [Електронний ресурс].– Режим доступу : // http://www.stat.lviv.ua/ukr/si/oper/2008/t101208_5.pdf

19. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво прикордонних областей України та Республіки Білорусь від 12 травня 1997 року [Електронний ресурс].– Режим доступу : // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

20. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво прикордонних областей України та адміністративно-територіальних одиниць Республіки Молдова від 11 березня 1997 року [Електронний ресурс].– Режим доступу : // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

21. Угода між Урядом України та Урядом Російської Федерації про співробітництво прикордонних областей України та Російської Федерації від 27 січня 1995 року [Електронний ресурс].– Режим доступу : // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

УДК13:658.8

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗБУТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Яценко В. В., аспірантка кафедри економіки та маркетингу
Харківський національний економічний університет

Розвиток ринкових відносин у країнах світового економічного співтовариства привів теоретиків і практиків в області менеджменту до висновку, що успіх роботи підприємства, його конкурентноздатність визначається розробкою всіх елементів системи його управління, одним з аспектів якої є управління збутовою політикою

організації. У цьому зв'язку особливого значення набуває удосконалювання системи управління збутом, у першу чергу, стратегічного управління [1]. Вітчизняні вчені неодноразово досліджували питання здійснення комплексних досліджень щодо системи управління збутовою політикою з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства, розглядали пріоритети його розвитку [2]; аналізували довгострокову стратегічну перспективу поживлення товарної активності та впровадження нових моделей стратегічного розвитку, які відповідають сучасному стану конкурентного ринкового середовища [3]; досліджували процеси інвестування інноваційних процесів розвитку підприємства [1; 3], велика увага приділялася аналізу відтворювальних, галузевих, секторних, регіональних, технологічних пропорцій розподілу конкурентних позицій підприємств [2; 4; 5].

В умовах постійної загострюючої конкуренції задача завоювання й утримання підприємством стійкої конкурентної позиції на ринку вимагає формування і реалізації адекватної, науково обґрунтованої стратегії управління усім комплексом збутової системи підприємства, зокрема використання сучасних збутових технологій у своїй практиці [2].

Для вирішення цих проблем пропонується мікроекономічна модель стратегічного управління збутом підприємства з обґрунтуванням необхідності і доцільності використання прогресивних збутових технологій. Структуру управління збутом будемо розглядати, спираючись на системно-структурний підхід, запропонований М. Портером, як сукупність пропорцій і відносин, що характеризують розвиток підприємства в даних умовах і в даний момент, де пропорції відображають відносну величину і значимість елементів, а відносини охоплюють відносини між елементами системи [3, с. 232].

Запропонований підхід дозволяє відобразити систему управління збутом підприємства у вигляді моделі – структурної схеми, яка відображає підсистеми, зв'язки між ними усередині системи і зв'язки підсистем з зовнішнім середовищем, що дозволяє обґрунтовано сформулювати стратегії просування цілих груп або окремих продуктів з використанням сучасних збутових технологій, зняття або скоро-

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

чення виробництва окремих асортиментних груп продуктів. Запропонована модель оптимізації збутової системи за допомогою використання електронної комерції (брендсайтів) підприємства є одним із ефективніших інструментів прийняття (обґрунтування) рішень відносно формування його збутової політики. Головними елементами моделі є: брендсайти першого покоління (сайти-брошури); брендсайти другого покоління (складні сайти); брендсайти третього покоління (віртуальні вітрини) та брендсайти четвертого покоління (віртуальні магазини). Нові медіа-засоби продажів підвищують активність покупців і їхню вірність, чого не можливо домогтися при використанні колишніх каналів комунікації. Особистісний характер брендсайту враховує переваги споживачів, що впливає на спосіб подання інформації. Брендсайти останнього покоління вимагають високотехнологічного, активно особистісного брендового досвіду. У них використовуються нові технології створення тривимірного віртуального простору, а також відстежуються потоки інформації, одержуваної споживачем. Віртуальні магазини пропонують перцептуальні натяки, якими люди користуються, роблячи покупки в реальному світі. Переваги природного руху, інтуїтивного розуміння і доброзичливості таких брендсайтів робить їх привабливими для споживачів, і, відповідно, ефективно підвищують купівельну активність.

Запропонований підхід об'єднує найважливіші елементи обґрунтування, формування та реалізації збутової політики підприємства дає можливість використати матричний підхід за допомогою кластеризації існуючих заходів електронної комерції. Для кожного варіанту сполучення цілей продажу та обмеженості коштів на створення брендсайтів пропонуються різні управлінські рішення щодо їх використання під час формування та реалізації збутової системи підприємства.

Література

1. Мак-Доналд М. Стратегическое планирование маркетинга.– СПб.: Питер, 2000.– 320 с.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

.....

2. Дикань В. Л. Обеспечение конкурентоустойчивости предприятия. – Х.: Основа, 1995.– 106 с.

3. Портер М. Международная конкуренция.– М.: Международные отношения, 1993.– 896 с.

4. Голубева С. Менеджмент сбыта (опыт Германии), РЭФ, 1994.– 109 с.

5. Джоунз Г. Торговый бизнес: как организовать и управлять.– М.: ИНФРА-М, 1996.– 152 с.

Секція 2
ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВО-ПОДАТКОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ
РОЗВИТКОМ

УДК 336.02:336.564.23

**ВЛИЯНИЕ ФИСКАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ
НА ФИНАНСОВЫЕ ПОТОКИ
И ФОРМИРОВАНИЕ ФОНДОВ**

Алексеев И. В., д-р экон. наук, профессор, заведующий кафедрой финансов
Национальный университет «Львовская политехника»

Наибольшее влияние финансово-экономического кризиса ощутили страны, где не уделялось внимание развитию собственного производства, делалась ставка на экспорт дешевой рабочей силы и приток от нее валютных поступлений. Определенную лепту в такой результат вносят фискальная политика и связанные с нею финансовые потоки. Одна часть денежных потоков просто не пришла в страну, *во-первых*, из-за необходимости содержать себя в стране по месту работы; *во-вторых*, из-за решения выехавших людей – остаться за рубежом. Другая часть денежных потоков, пришедшая от трудовых мигрантов, разделилась таким образом, что налоги уплачиваются не с самой большей их доли.

Только моделирование потоков финансовых ресурсов могло бы дать правильную ориентацию в построении фискальной политики, в определении источников получения денежных средств для потребностей государства, отдельных территорий и общин, предприятий и граждан. Предприниматели и предприятия требуют

инвестиций с целью развития своего производства, обеспечения достаточным объемом оборотных средств для производственной деятельности и сбыта готовой продукции. Физические лица, не являющиеся предпринимателями, ограничиваются потребностью в заработной плате.

Независимая государственная политика, безусловно, предполагает самостоятельность в организационном строении и правовом обеспечении финансовой сферы. Приоритетными вопросами были в 90-ые годы, *во-первых*, созидательные аспекты (становление и развитие финансовой системы) и, *во-вторых*, антикризисные мероприятия и программы, направленные на преодоление дефицита государственного бюджета, обслуживание государственного долга и др. Главным методом обеспечения поступлений доходов в бюджеты являлся – фискальный. Наряду со старыми задачами, возникли новые вопросы, в том числе в связи с финансово-экономическим кризисом, требующие от фискальных органов согласования налоговой деятельности с формированием новых финансовых потоков.

Проблемы финансовых потоков активно изучались и далее исследуются, как в связи с государственным и местными бюджетами, так и в интересах банковских учреждений, и субъектов предпринимательской деятельности. Фискальная политика государства связана с финансовыми потоками. Ведь одним из ключевых аспектов этой политики является соблюдение баланса интересов государства и предпринимателей, баланса налоговых потоков и потоков обслуживания текущей деятельности и программ развития субъектов хозяйствования. Стало уже аксиомой представление о том, что фискальная политика, изначально сориентированная на наполнение государственного бюджета, должна учитывать интересы налогоплательщиков, имея целью расширение и укрепление налоговой базы.

Результатом изучения финансовых потоков стало создание, еще задолго до нынешнего кризиса, резервных и стабилизационных фондов, в чем, однако, Украина отстала. Поиск вариантов разрешения проблем кризисного периода вновь привел ученых к необходимости рассмотрения соотношения таких финансовых потоков

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

как «доходы – расходы» различных фондов финансовых ресурсов и к определению роли налогов в процессе формирования этих потоков и фондах.

Нынче следует серьезно задуматься и в отношении различных отложенных платежей в сфере налоговых отношений. Ведь все, на что мы надеемся, но что уже сегодня не оправдало ожиданий в смысле получения налоговых поступлений, может завтра обернуться не просто потерей бюджетных доходов, но провалом государственных и местных проектов и программ экономического и социального развития государства, регионов, городов и т. п. Рассчитывать следует лишь на те финансовые ресурсы, которые уже находятся в распоряжении органов управления.

Развитие отечественной экономики, безусловно, требует упорядочения всех финансовых потоков. При этом фискальная политика должна способствовать повышению стабильности не только бюджетной системы государства, но и служить надежным источником резервных финансовых ресурсов для преодоления кризисных явлений. Перечисленные задачи требуют разрешения ряда вопросов в процессе регулирования экономики посредством налоговой системы на макроуровне и на микроуровне.

Можно сделать вывод о необходимости такого построения фискальной политики, которое бы позволяло обеспечивать все необходимые финансовые потоки. *Во-первых*, учитывать интересы государства, отдельных территорий и общин наряду с интересами предприятий и граждан, как работающих на предприятиях, так и нетрудоспособных. *Во-вторых*, учитывать уроки мирового финансово-экономического кризиса, главным из которых является неукоснительное соблюдение правила о формировании резервов финансовых ресурсов на различных уровнях государственного и корпоративного управления. *В-третьих*, корректировка деятельности финансовой инфраструктуры с целью обеспечить постоянный контроль деятельности всех субъектов финансового рынка.

Література

1. Гайдучький П. І. Глобалізація економічної рецесії та фінансової нестабільності / Гайдучький П. І., Паливода К. В. / Фінанси України.– 2008.– № 1.– С. 24 – 32.
2. Вишнеvский В. П. Налогообложение: теории, проблемы, решения / В. П. Вишнеvский, А. С. Веткин, Е. Н. Вишнеvская и др.; Под общ. ред. В. П. Вишнеvского.– Донецк: ИЭП НАН Украины, 2006.– 504 с.
3. Иванов Ю. Б. Роль оподаткування в стимулюванні інноваційних процесів // Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: Монографія / За заг. ред. проф. Ю. Б. Иванова.– Х.: ВД «ИНЖЕК», 2007.– С. 88 – 111.
4. Майбуров И. А. Сущность и классификация налоговых льгот / Майбуров И. А. / Налогообложение: проблемы науки и практики: Монография.– Х.: ИД «ИНЖЕК», 2008.– С. 93 – 112.
5. Корнеев В. В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках: Монографія.– К.: НДФІ, 2003.– 376 с.

УДК 336.77

ОСОБЕННОСТИ БАНКОВОЙ СИСТЕМЫ КОРОЛЕВСТВА ИОРДАНИИ

Ала Айхам Метри Даход (Иордания)

Банковская система Иордании находится в непрерывном развитии и совершенствовании. Структура банковской системы Иордании по состоянию на 2007 год представлена на *рис. 1*.

Возглавляет банковскую систему Центральный банк Иордании [1]. Он выступает регулирующим органом во всей финансовой системе и поддерживает финансовую стабильность в Королевстве; гарантирует конвертируемость национальной валюты – иорданского динара; выпускает банкноты и монеты; хранит и управляет золотовалютными резервами; действует в качестве банка, предо-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

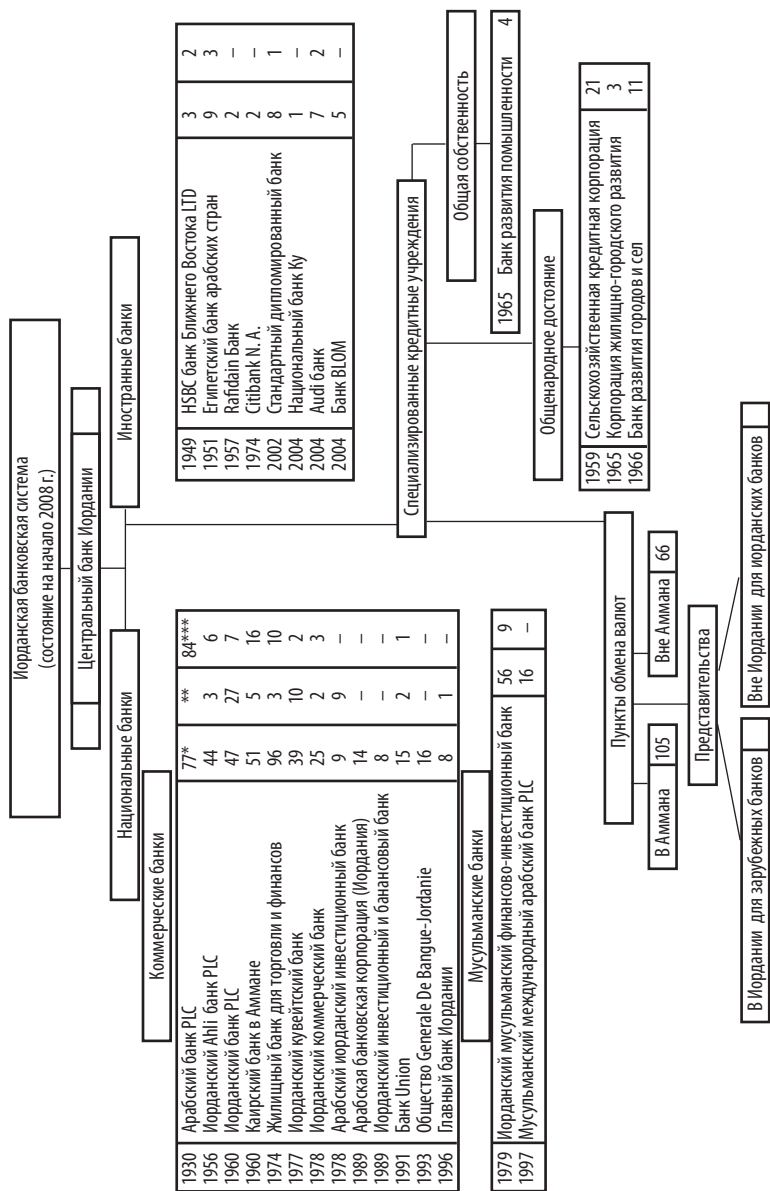

Рис. 1. Иорданская банковская система (* – количество представительств в стране, ** – количество минипредставительств, *** – представительств за рубежом)

ставляющего банковские услуги правительству и государственным финансовым институтам; рефинансирует коммерческие банки; консультирует правительство по финансовым вопросам; осуществляет банковскую политику, основываясь на законе о банках [2].

Что касается коммерческих банков, то крупнейшими банками Иордании являются Arab Bank и Housing Bank, активы которых составляют 24,5 млрд долл. и 2,2 млрд долл. соответственно [3]. Причем Arab Bank, кроме иорданского, представлен на рынках банковских услуг еще ряда стран. Всего в стране действует 13 местных коммерческих банков и 8 филиалов иностранных банков (Citibank, HSBC, National Bank of Kuwait и еще ряд арабских банков). Кроме того, в стране действует четыре специальных кредитных института (Корпорация сельскохозяйственного кредита, Корпорация развития жилищного и городского строительства, Городской и сельский банк развития и Банк промышленного развития), а также два исламских банка, работающих на основе исламских традиций, которые не принимают взимание процентов с долгов.

Исламские банки вместо процентов по вкладам предлагают своим вкладчикам участвовать в прибылях того предприятия, в которое банк сам вкладывает их деньги. При этом необходимо соблюдение обязательного условия: вкладчик должен разделить и возможные убытки. Это – так называемое доленое финансирование. Есть вариант услуг, когда банк предоставляет беспроцентный кредит, но взамен участвует сам в прибылях кредитуемого им бизнеса. Исламские банки предполагают взаимовыручку – если мусульманин-должник по каким-то причинам не может рассчитаться с долгом, то ответственность по его долгу может взять на себя добровольно третья сторона. В других арабских странах такие банки очень распространены, например, в Пакистане, а также в Иране.

В докладе показано, что особенностями банковской системы Королевства Иордании являются: успешное поддержание денежной стабильности на фоне мирового экономического и финансового кризиса; доверие населения и предприятий народного хозяйства к политике в банковской сфере и банкам, действующим на территории Иордании; проведение структурных реформ, гибкой денежно-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

кредитної політики; гарантування неухватності і розумності функціонування банківської системи; забезпечення фінансової і економічної безпеки як власної фінансової сфери, так і суб'єктів економічного господарювання.

Література

1. <http://www.cbj.gov.jo>
 2. Закон о банках. С изменениями и дополнениями.– Published in the Official Gazette, Issue No. 4448 dated August 1, 2000, As amended by Temporary Law No.46 of 2003.– Published in the Official Gazette No. 4600 dated June 1, 2003.
 3. <http://www.mof.gov.jo>
-

УДК 368.029. (330)

ЧИННИКИ, ЯКІ ФОРМУЮТЬ КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ СТРАХОВОГО СЕКТОРА

Білик І. В., викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільський національний економічний університет

Страховий ринок вимагає існування багатьох страхових компаній, які пропонують широкий спектр страхових продуктів і конкурують між собою. Конкурентне середовище визначає умови функціонування і розвитку страхових закладів, встановлює шанси і загрози для усіх його суб'єктів. При виборі фірми клієнт може керуватися як привабливістю пропозиції (пропонованих послуг), так і фінансовим станом страховика, який повинен гарантувати виплату страхового відшкодування у разі настання збитку, а, отже – його безпеку. З огляду на ці зміни, шанси утриматися на ринку мають лише ті, хто зрозумів суть конкуренції, яка полягає в доведенні клієнту, що саме він є кращим з погляду якості пропонованих послуг, різноманітності

ті страхових продуктів, нововведень, платоспроможності, простоти і швидкості ліквідації збитку.

Поняття «конкурентоздатність» вживають не лише економісти, а й політики, а також цей термін функціонує у повсякденному житті суспільства. У широкому розумінні – конкурентоздатність означає «...здатність до досягнення успіху в економічному змаганні» [3, с. 32], у вузькому – «...здатність до отримання і навіть збільшення обсягів ринку» [1, с. 446].

На конкурентоздатність страхової компанії впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники [5, с. 19]. Зовнішні чинники, тобто макроекономічні, охоплюють економічне, правове, суспільне, демографічне, технологічне, політичне та міжнародне середовище (рис. 1).

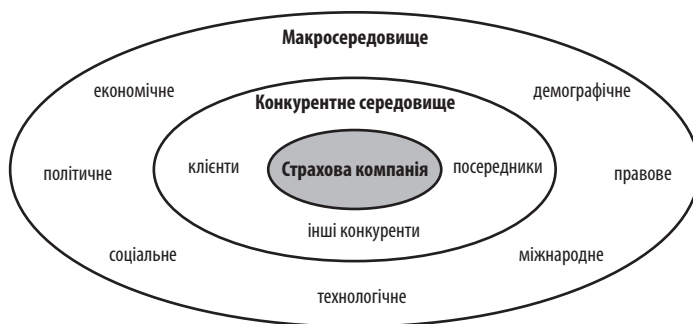

Рис. 1. Площина аналізу страхової компанії [5, с. 19]

Економічне середовище є найбільш складним чинником, що впливає на діяльність страховика. Рівень доходів суспільства, зайнятість та безробіття, обсяги виробництва, ціни, грошова пропозиція та інші фактори у фінансовому секторі – це основні змінні, які повинна аналізувати страхова компанія. До найважливіших економічних явищ, що великою мірою впливають на страхову діяльність, належить циклічність економіки та інфляція.

Соціальне оточення визначає поведінку споживача. Потрібно також виділити демографічні змінні: вік, стать, сімейний стан, дохід, національність, освіта, професія та змінні культурного характеру, які теж визначають модель поведінки клієнтів.

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

Технологічний прогрес створює умови для розвитку, управління, удосконалення страхових продуктів, їх продажу, обслуговування клієнтів, надання додаткових послуг. Нові технології сприяють видозміні і створенню нових страхових продуктів.

Політично-правове середовище детально визначає умови функціонування страхових компаній, сферу їх діяльності. Законодавчі акти визначають права та обов'язки страховиків та страхувальників, умови здійснення страхового посередництва, державного нагляду й контролю за страховою діяльністю.

На діяльність страхових компаній, як і на страховий ринок загалом, мають вплив й тенденції, що виступають на *міжнародних ринках*.

З метою здійснення повного аналізу шансів та загроз необхідно розпізнати і визначити також внутрішні обмеження діяльності страховиків, зокрема:

- а) пропозицію, тобто страховий портфель компанії;
- б) групу цільових покупців;
- в) канали дистрибуції;
- г) масштаби компанії та розмір її засобів;
- г) корпоративну культуру [5, с. 40].

Саме тому страхова компанія здійснює аналіз середовища, на підставі якого може визначити свої шанси і загрози та прийняти певну стратегію дій, щоб мати змогу конкурувати з іншими компаніями.

У зв'язку з цим розрізняють такі можливі стратегії конкуренції [4, с. 92]:

- цінова стратегія, тобто отримання переваги у сфері контролю та зниження ціни (витрат), яка вимагає великої частки на ринку, доступу до засобів (коштів);
- стратегія створення ринку означає впровадження нового продукту на ринок;
- стратегія диференціювання, тобто одержання переваги завдяки унікальності послуги, рішень, що впливають на тісніший зв'язок зі страховиком;

- стратегія сегментації, яка означає наближення (пристосування) діяльності фірми до потреб різних сегментів ринку (груп споживачів);
- стратегія концентрації, тобто отримання переваги завдяки концентрації дій на певному сегменті, який найменш охоплений страховим захистом компаній, домінуючих на ринку;
- стратегія спеціалізації, що означає спробу опанування одного сегмента ринку і намагання бути кращим лише в конкретному сегменті;
- стратегія «ніші» означає виготовлення такого продукту чи послуги, виробленням якого не хочуть займатися підприємства, що мають сильні позиції.

На нашу думку, підвищити свою конкурентоздатність страхова компанія може, *по-перше*, за допомогою запровадження інновацій, тобто нововведень щодо удосконалення існуючого асортименту послуг, запровадження нових продуктів та додаткових послуг, використання сучасних способів їх реалізації. *По-друге*, шляхом укрупнення самих страхових компаній на ринку, тобто за допомогою концентрації капіталу. Це досягається створенням страхових груп, консолідації страховиків з банками, залученням іноземних інвестицій.

Здорова конкуренція є каталізатором розвитку і насамперед вона корисна для клієнтів, а також мобілізує до діяльності та пошуку новаторських шляхів вирішення проблем діяльності страхових компаній, що у кінцевому результаті впливає на конкурентоздатність страхового сектора загалом.

Рівень конкуренції на страховому ринку визначає попит на страхові послуги, а також детермінує розмір економічного потенціалу, купівельну спроможність населення, традиції і відкритість ринку. Усі перелічені чинники в найближчий період визначать кількість та структуру компаній на страховому ринку України.

Література

1. Begg D. Fischer S., Dornbusch M. Makroekonomia, Warszawa: Poltext, 1996.– 446 s.

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

2. Noga A. Globalizacja działania towarzystw ubezpieczeniowych a lokalne inwestycje // Perspektywy rozwoju krajowych rynków ubezpieczeniowych w okresie globalizacji.– Zakopane.– 2000.– S. 5.

3. Noga A. Makroekonomia a przedsiębiorczość.– Warszawa, 2003.– S. 92.

4. Roder K., J. Visan, Marketing ubezpieczeń na życie, Warszawa: PWE, 1997.– S. 19.

5. Transformacja systemowa a konkurencyjność przedsiębiorstwa /red. nauk. Lubinski M., Smuga T., Warszawa: Poltext, 1995.– S. 32

УДК 336.14

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Биков Д. Я., аспірант кафедри фінансів

Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Бюджетний дефіцит є об'єктивним явищем, іманентно характерним для державних фінансів. Він привертає до себе все більшу увагу як представників економічної науки, так і фінансової практики. Особливої важливості набувають питання ефективного управління бюджетним дефіцитом.

В контексті глобалізації він розглядається як інструмент макрофінансової стабілізації і економічного зростання. Актуальними серед фінансистів – практиків та науковців є дискусії з приводу впливу бюджетного дефіциту на макроекономічну стабільність та фінансову безпеку.

Зростає значення загальновизнаних підходів і статистичного інструментарію до відображення результативних показників функціонування державних фінансів різних країн. Це дає можливість усвідомити вагомість національних економік і фінансів в контексті світового господарства. До так званих міжнародних стандартів, які

стосуються статистики державних фінансів, можна віднести методичні положення, розроблені Організацією об'єднаних націй (ООН), Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Європейським співтовариством (ЄС) і Міжнародним валютним фондом (МВФ).

Свої особливості і специфіка щодо бюджетного дефіциту існує і в Україні, особливо це стосується методики його обчислення та технології управління ним Міністерством фінансів.

Однією з вихідних проблем, пов'язаних із бюджетним дефіцитом в Україні, є методика його обчислення, яку критикують як вітчизняні фінансисти, так і міжнародні експерти.

Незважаючи на різні підходи до розрахунків бюджетного дефіциту, загальна формула обрахунку бюджетного дефіциту в усьому світі має вигляд:

$$БД = P_{\text{вви}} \times БД\%,$$

де $БД$ – бюджетний дефіцит, млн грн;

$БД\%$ - рекомендований рівень бюджетного дефіциту, вище якого настає ймовірність кризових процесів в економіці (рекомендації ЄС та МВФ).

$$P_{\text{вви}} - \text{реальний ВВП.}$$

Найвразливіше місце даної формули – реальний ВВП, обрахунків якого проводиться не просто не точно, але навіть методично некоректно.

$$P_{\text{вви}} = (H_{\text{вви}} : A_{\text{вви}}),$$

де

$$P_{\text{вви}} - \text{реальний ВВП.}$$

$$H_{\text{вви}} - \text{номінальний ВВП.}$$

$$A_{\text{вви}} - \text{дефлятор ВВП.}$$

Для обчислення дефлятора необхідно мати індекс інфляції, що буде відповідати реальному росту цін у країні. Дефлятор ВВП вимірює інтенсивність інфляції (або дефляції), коли є зниження або підвищення загального рівня цін в країні. Якщо індекс цін виявився більшим за одиницю, це свідчить про дефлювання ВВП (елімінуван-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

ня інфляції). Якщо ж індекс цін менший за одиницю, то треба проводити інфлювання ВВП (очищення номінального ВВП від впливу інфляції).

Цей підхід має суттєві недоліки, що робить дану методику неефективною. Перше, що не забезпечує ефективності в обчисленні – це визначення реального ВВП. Щоб обчислити реальний ВВП, потрібно номінальний ВВП скорегувати на інфляцію. З визначенням номінального ВВП проблем майже не виникає, хіба що важко врахувати тіньовий ВВП, що звичайно зменшує базу обрахунку реального ВВП. Але для державних фінансів цей момент не відіграє важливої ролі відносно державного бюджету та бюджетів всіх інших рівнів; централізація відбувається тільки за рахунок реального ВВП, що не враховує тіньову економіку. Тому іншою проблемою, яка лишається, є проблема дефлювання ВВП.

Важливим недоліком методики Міністерства фінансів України є й те, що вона використовується лише один раз – при розрахунку макроекономічних показників в процесі підготовки проекту державного бюджету на наступний рік. Як не прикро, але при моніторингу надходжень до бюджету і виникненню профіциту внаслідок збільшення темпів інфляції, не приймається рішення про перерахунок бюджетного дефіциту на основі того, що база обчислення реального ВВП змістилась в сторону зменшення. За відсутності прийняття рішення про перерахунок бюджетного дефіциту, даний показник залишається на такому ж рівні, при цьому здійснюються державні запозичення та збільшення державного боргу. При прийнятті рішення про перерахунок бюджетного дефіциту, показник дефіциту зменшується, а відповідно скорочується обсяг державних запозичень – державний борг залишається на попередньому рівні.

Неефективне планування і управління бюджетним дефіцитом може призвести до прихованого профіциту і до сприяння прискоренню темпів інфляції. Тому необхідно відмовитись від існуючих підходів до обчислення інфляції. Це дасть можливість більш точно визначення реального ВВП (до якого прив'язується бюджетний дефіцит), а також здійснення поквартального перерахунку основних макроекономічних показників, в тому числі й бюджетного дефіци-

ту. Це в свою чергу створить передумови для здійснення постійного моніторингу та контролю за бюджетним дефіцитом як інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку.

Література

1. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федоров, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова.– К.: КНЕУ, 2004.– 864 с.
2. Гладченко Л. П. Бюджетний дефіцит: джерела і механізм його фінансування / Ринок цінних паперів України.– 2003.– № 3-4.– С. 15 – 25.
3. Гладченко Л. П. Традиційний підхід до визначення дефіциту, його аналітичне значення // Вісник УАДУ.– 2003.– № 2.– С. 255 – 262.

УДК 330.143

СОВРЕМЕННЫЕ МЕХАНИЗМЫ НАКОПЛЕНИЯ КАПИТАЛА КОМПАНИЙ

Брюховецкая Н. Е., д-р экон. наук, проф., зав. кафедрой финансов
Донецкий университет экономики и права

Булеев И. П., д-р экон. наук, проф., зав. отделом проблем экономики предприятий
ИЭП НАН Украины (г. Донецк)

1. Ценные бумаги следует рассматривать как важнейший дополнительный и альтернативный источник финансирования предприятий всех видов, различных сфер национальной экономики и международного сотрудничества. Понимание опыта функционирования механизма рынка ценных бумаг и всех его составляющих элементов необходимо украинскому предпринимательству для определения конкретных условий и способов привлечения денежных накоплений населения и предприятий в экономику, выработки государственной стратегии развития финансового рынка в Украине.
2. Ссудный капитал является исторической категорией, поскольку возникает на определенном этапе развития капита-

лизма. В процессе воспроизводства часть полученного денежного капитала вновь направляется в производство, а другая часть высвобождается и направляется на рынок ссудных капиталов. Е. Жуков полагает, что «ссудный капитал представляет собой денежный капитал, отдаваемый собственником-капиталистом в ссуду функционирующим капиталистам и приносящий процент, т. е. непосредственно ссудным капиталом следует считать особую категорию денежного капитала, выделившуюся как капитал-собственность»¹.

3. Фиктивный капитал возникает в результате того, что часть временно свободных денежных средств субъектов хозяйствования направляется не в процесс производства, а передается под определенный процент финансово-кредитным институтам. Сумма процента, получаемая на депозиты банков, является собственностью, и это является подтверждением выделения ссудного капитала в форме капитала-собственности.
4. Фиктивный капитал возникает в результате приобретения ценных бумаг – долговых требований, дающих право на получение определенного дохода. Природа фиктивного капитала такова, что одно и то же требование, один и тот же капитал может находиться в разных руках и проявляться в разных формах. Повышение или обесценивание стоимости ценных бумаг не всегда свидетельствует об изменении реально функционирующего капитала. Обособленное движение фиктивного капитала приводит к разрыву между реальными материальными активами и их денежной оценкой по ценным бумагам.
5. Поскольку мелкие суммы не могут действовать как денежный капитал, рынок ссудных капиталов посредством их объединения банками, другими финансово-кредитными институтами, фондовыми биржами формирует мощный денежный капитал, способствующий концентрации и централизации производства и капитала.

¹ Жуков Е. Б. Ценные бумаги и факторы рынка: Учеб. пособие для вузов.– М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995.– 224с.

6. В 70-е гг. прошлого столетия промышленность ведущих стран Запада развивалась в основном за счет внутренних источников финансирования (нераспределенной прибыли и амортизации). На рынке ссудного капитала аккумулировалось порядка 30% необходимых для развития средств. Исключение составляла Япония, экономика которой за все послевоенные годы на 60% зависела от рынка ссудного капитала. С 80-х годов ситуация кардинально в развитых странах стала меняться в сторону большей мобилизации средств на финансовом рынке.
7. В настоящее время все большую значимость приобретает фиктивный капитал – накопление и мобилизация капитала в виде ценных бумаг: акций, облигаций корпораций, государственных ценных бумаг. Фиктивный капитал возникает и развивается на основе ссудного капитала, действующего в кругообороте реального и денежного капиталов. Ссудный и фиктивный непрерывно взаимодействуют, взаимопроникают и превращаются друг в друга. На практике это реализуется посредством вкладов в банки, другие финансово-кредитные учреждения, путем покупки и продажи акции и облигаций корпораций и государства, производных финансовых инструментов и др.
8. Вопросы, требующие решения:
 - В какой мере возможно увеличение накопления капитала на рынке ссудных капиталов?
 - В какой степени рынок ссудных капиталов обеспечивает экономику капиталом?
 - В какой мере рост капитализации зависит от уровня развития рынка ссудного капитала, определяется им?
 - Какова зависимость экономики, субъектов хозяйствования от кредитов и займов, поступающих с рынка ценных бумаг?

Литература

1. Жуков Е. Б. Ценные бумаги и факторы рынка: Учеб. пособие для вузов.– М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1995.– 224 с.

УДК 336.64

РОЛЬ І МІСЦЕ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Васильчук І. В., аспірант

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Майбутнє існування усіякої організації передусім залежить від конкурентної позиції підприємства на ринку, правильно обраних орієнтирів майбутнього розвитку та розробленого механізму їх досягнення. Для досягнення очікуваних головних цілей організації має бути розроблена відповідна стратегія. В науковій літературі існують різні визначення сутності категорії «стратегія», зокрема існує підхід, який визначає стратегію як «вибір продукції або сегменту ринку для здійснення діяльності, а також вибір способу забезпечення конкурентоспроможної позиції у даному сегменті ринку (продукції)» [1, с. 694]. Прибічники іншого підходу визначають стратегію як «методи конкуренції і ведення бізнесу, які обирає менеджмент для задоволення клієнтів, успішної конкуренції та досягнення глобальних цілей організації» [2, с. 41]. Нашому розумінню стратегії більш імпонує формулювання стратегії як довгострокового плану дій щодо досягнення головної мети, або, більш розгорнуто, в трактовці як «напрямок і діапазон діяльності організації на тривалий період часу, що дозволяють їй досягти переваг в середовищі, що змінюється, за рахунок конфігурації ресурсів і компетенцій з метою виправдати очікування зацікавлених сторін» [3, с. 33].

У наведеному трактуванні для визначення сутності фінансової стратегії підприємства вважаємо ключовими слова – «за рахунок

конфігурації ресурсів і компетенцій», оскільки фінансова стратегія має забезпечити досягнення головної мети відповідними фінансовими ресурсами – їх структурою, методами та умовами залучення, напрямками використання, що неможливо здійснити ефективно без володіння менеджментом відповідними компетенціями.

Для визначення ролі і місця фінансової стратегії в системі стратегічного управління підприємством необхідно визначитися із чинною системою організаційної ієрархії та системою цілей. Так, більшість авторів зазначають [2; 3; 4], що фінансова стратегія є частиною загальної стратегії економічного розвитку підприємства, тому вона має по відношенню до неї підлеглий характер і має бути погоджена з її цілями і напрямками. Водночас місія, напрямок розвитку, довгострокові і короткострокові цілі та стратегія їх досягнення створюють стратегічний план підприємства. Зазвичай кожне підприємство повинно мати стратегічні і фінансові цілі. Стратегічні цілі – це укріплення положення організації в галузі і підвищення конкурентоспроможності, фінансові цілі – це заплановані фінансові показники [2, с. 39]. Отже, фінансова стратегія має забезпечити досягнення, *по-перше*, фінансових цілей підприємства, *по-друге* – стратегічних цілей за рахунок ефективної стратегії фінансування.

В системі ієрархії фінансова стратегія займає місце підпорядкованої. Так, існує поділ стратегій на два рівні – бізнес-стратегія і стратегії бізнес-одиниць – операційні стратегії [3, с. 37]; або на три рівні – бізнес-стратегія – функціональна стратегія (виробництво, маркетинг, інновації, кадри і фінанси) – операційна стратегія; або на чотири рівні (для диверсифікованої компанії) – корпоративна стратегія – бізнес-стратегія – функціональна стратегія – операційна стратегія. На функціональному (ресурсному) рівні стратегія забезпечення фінансовими ресурсами займає центральне місце, тому що більшість проектів стратегічного розвитку потребують відповідного фінансування. Також важливо зазначити, що фінансова стратегія – залучення фінансових ресурсів – рівнозначна з інвестиційною стратегією – розміщення фінансових ресурсів, а тому ці стратегії мають розглядатися у взаємодії, оскільки ефективно інвестування коштів

та оптимальна структура їх залучення визначають чи забезпечує бізнес-стратегія фінансову цінність для власників підприємства.

Водночас фінансова стратегія є комплексним поняттям, оскільки передбачає проведення емісійної політики підприємства – щодо забезпечення фінансовими ресурсами, дивідендної політики – щодо розподілу чистого прибутку та політики взаємовідносин з банками – щодо залучення довгострокових кредитів. Загальна мета цих політик укладається в мету фінансової стратегії та загальнокорпоративну мету, яка може бути визначена як забезпечення фінансових очікувань зацікавлених сторін, зокрема, збільшення цінності для власників підприємства.

Таким чином, фінансова стратегія виступає як складова загальної стратегії підприємства, яка забезпечує належну конфігурацію і достатність фінансових ресурсів для досягнення цілей організації, зокрема і фінансових. Фінансова стратегія має підпорядкований характер і виступає основою для розробки бізнес-стратегії (корпоративної стратегії) підприємства.

Література

1. Арнольд Глен. Порадник з корпоративних фінансів: Посібник з фінансових ринків, рішень та методів / Пер. з англ.; За наук. ред. О. Б. Максимової.– Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2007.– 752 с.
2. Томпсон-мл., Артур, А., Стрикленд III, А., Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа.– 12-е издание: Пер. с англ.– М.: ИД «Вильямс», 2009.– 928 с.
3. Джонсон, Джерри, Шоулз, Кивен, Уиттингтон, Ричард. Корпоративная стратегия: теория и практика.– 7-е издание: Пер. с англ.– М.: ООО «ИД Вильямс», 2007.– 800 с.
4. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия.– К.: Эльга, Ника-Центр, 2004.– 720 с.

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Владичин У. В., канд. екон. наук, кафедра банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет ім. Івана Франка

З метою мінімізації ризиків банківської діяльності в Україні і світі іноземні банківські операції мають регулюватися не лише ринковими, але й державними регуляторами. Ретроспективний аналіз іноземної банківської діяльності показує, що у певні періоди історичного розвитку економіки держава в різній мірі втручалася у господарську та банківську діяльність.

Від VI ст. до н. е. до початку XIII ст. н. е. у Стародавньому Вавилоні, Стародавній Греції та Стародавньому Римі державна влада не втручалася в розвиток банківської діяльності, не існувало законодавства і юридичних документів, які б здійснювали регулювання та захист інтересів клієнтів та банкірів. Лише з виникненням римського права («Закони XII таблиць» у V ст. до н. е.) були розроблені норми правовідносин, які забезпечували правове регулювання діяльності банківських установ.

Розвиток банківської діяльності у Стародавньому Римі майже не відрізнявся від її еволюції у Греції. Банківський капітал був приватним, а римські банкіри (аргентарії) спеціалізувались на окремих видах операцій. Характерним для римського банківського капіталу в IV ст. до н. е. було його законодавче регулювання та розроблені римлянами різні юридичні форми документів, які полегшували здійснення банківських операцій. Для здійснення банківської діяльності використовувалися іноземні капітали. В епоху Великої Імперії в Римі почав розвиватись також державний банківський капітал. Однак діяльність державних банків в Римі дещо відрізнялась від функціонування таких банків у стародавньому Єгипті і була пов'язана лише із справлянням податків та управлінням державним майном. Бан-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

ківські капітали формувались з державних коштів, а також із вкладів, взятих на зберігання і податкових платежів.

Розвиток іноземної банківської діяльності в деяких країнах Європи припадав ще на епоху середньовіччя, зокрема на період економічного відродження (IX ст. н. е.) та активного розвитку торгівлі, ремесел, сільського господарства. Розвиток банківської справи в Середньовічній Європі знаменувався високим розвитком безготівкових операцій, жорстким контролем держави за діяльністю банків з приватними та іноземними капіталами. Першим банком зі сформованим банківським капіталом у сучасному розумінні вважається Венеціанський банк, який було створено у 1157 році. Характерним для цього періоду було також існування дрібних банків з приватними та малими за обсягами банківськими капіталами. Однак у XIV ст. у Венеції було прийняте та реалізоване в XVI ст. рішення про заміну усіх приватних банків одним державним. Так простежується виникнення державного банківського капіталу.

На цьому етапі розвитку спостерігається об'єднання банківського капіталу з торговельним, про що свідчить створення торговельно-банківських компаній. Капітал таких компаній утворювався за рахунок власних коштів (внесків учасників) та залучених капіталів (деPOSITIV, що вносилися місцевими жителями в основну контору). З розвитком торговельно-банківських компаній можна пов'язати залучення іноземного капіталу, оскільки іноземці могли вносити свої капітали у філії таких компаній, які були відкриті в інших містах чи країнах.

Розвиток банківництва в країнах Близького Сходу відбувався під впливом ісламу, який забороняв використання банківського капіталу для отримання прибутків.

Регулювання іноземної банківської діяльності у період кін. XX – поч. XXI ст. в європейських країнах можна охарактеризувати як стадію невтручання в розвиток банківської діяльності. З боку державних органів здійснюється нагляд і регулювання шляхом стимулювання та активного залучення іноземного банківського капіталу.

З початком періоду адміністративно-командної системи господарювання в Україні можна виділити головні особливості розвитку банківської діяльності, серед яких: повний державний контроль за банками і пряме втручання держави в розвиток банківської діяльності та економіки; заперечення приватної власності на банківський капітал, обмеження і заборони на участь іноземного капіталу та існування лише державного банківського капіталу; націоналізація банків і встановлення державної монополії на банківську діяльність, створення єдиного державного банку з мережею філій та відділень; виконання народногосподарських планів економічного і соціального розвитку.

Лише в 90-ті рр. XX ст.– поч. XXI ст. у постсоціалістичних країнах (Чехії, Угорщині, Словенії, Хорватії, Сербії, Польщі, Білорусі, Україні та ін.) спостерігається становлення та розбудова системи банківського нагляду за діяльністю банківських установ. Іноземними інвесторами проводиться дослідження нових ринків банківських послуг, і з відміною обмежень і заборон з'являється можливість для розширення сфери діяльності іноземних банків.

На початку XXI ст. у країнах з ринковою економікою держава відіграє лише регулюючу роль у банківництві, забезпечуючи законодавчу регламентацію діяльності банків з іноземним капіталом та вжиття необхідних заходів у випадках виникнення кризових явищ.

Таким чином, спостерігаємо, що поряд із приватними та державними банківськими установами починає розвиватися іноземна банківська діяльність. У переважній більшості країн світу регулюванню банківської діяльності у різні часові інтервали приділялась певна увага. Витоки державного регулювання іноземного банківництва сягають стародавніх часів, при цьому в основному регулювання відбувалось шляхом втручання держави в діяльність банківських установ в умовах недосконалості правового та юридичного оформлення банківських операцій.

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Віннікова О. С., аспірантка

Харківський національний економічний університет

На кожному етапі розвитку економічної думки уявлення про необхідність державного втручання в економіку постійно переглядалося. На сучасному етапі вже зрозуміло, що жодна розвинена економіка не зможе існувати без різноманітних засобів державного регулювання.

Рівень державного втручання залежить від обраної економічної політики держави. При цьому одним з основних напрямів економічної політики є податкова політика держави.

Термін «державна податкова політика» досить часто використовується як політиками, так і вченими, однак єдиного підходу до його визначення на сьогодні не існує. Тому актуальним є аналіз існуючих підходів та пошук визначення, яке б відтворювало сутність поняття «державна податкова політика», а також терміну «податкове регулювання», бо досить часто ці поняття використовуються як синоніми, що не є вірним.

Аналіз існуючих визначень терміну «державна податкова політика» дозволяє виділити шість підходів. Так, більшість науковців розуміють податкову політику:

- 1) як діяльність держави [10; 3; 12; 11; 13];
- 2) сукупність (систему) заходів [3; 7; 4; 6; 13];
- 3) сукупність дій [5; 9];
- 4) сукупність актів [3; 6];
- 5) сукупність рішень [9; 15];
- 6) систему відносин [8].

Однак сама по собі політика не є діяльністю держави, тим паче що її проявом може бути й бездіяльність. Не є політка й сукупністю заходів, дій, актів або рішень.

Політика – це загальний напрямок діяльності держави, певного класу або політичної партії; лінія поведінки в чому-небудь, певне ставлення до кого-, чого-небудь [2]; система цілей та засобів їх досягнення тієї чи іншої держави у сфері внутрішнього і зовнішнього життя [1].

Враховуючи зазначене, державну податкову політику можна охарактеризувати як напрямок діяльності держави, систему цілей та засобів їх досягнення у сфері оподаткування.

Визначення ж податкової політики як діяльності держави ототожнює її з податковим регулюванням. Але ці два поняття не є синонімами, бо податкове регулювання є засобом реалізації державної податкової політики.

Аналіз існуючих підходів до визначення податкового регулювання дозволяє зробити висновок, що як і у випадку з визначенням терміну «податкова політика», більшість науковців характеризують податкове регулювання як комплекс або сукупність мір, дій або заходів. Однак оскільки сам по собі комплекс заходів не розкриває сутності регулювання, то більш ґрунтовним є визначення податкового регулювання як цілеспрямованого впливу держави на учасників економічних відносин за допомогою засобів та інструментів податкової політики [7].

Таким чином, в результаті аналізу було виділено суттєві ознаки досліджуваних понять, на які необхідно звернути увагу на сучасному етапі формування податкової політики держави.

Література

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка.– К.: Юрид. думка, 2007.– 992 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Т. Бусел.– К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004.– 1440 с.

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

3. Данілов О. Д., Флісак Н. П. Податки в Україні: Навчальн. посіб.- К.: УкрІНТЕІ, 2003.– 348 с.
 4. Дікань Л. В. Деякі аспекти оподаткування в Україні / Л. В. Дікань, Т. С. Воїнова, Є. Б. Бережний // Фінанси України.– 1999.– № 4.– С. 107 – 112.
 5. Дікань Л. В. Податкова система: Навчальний посібник / Л. В. Дікань, Т. С. Воїнова.– Х.: Вид. ХДЕУ, 2002.– 252 с.
 6. Зазвонова Л. А. Налоги и налогообложение: Учеб. пособие / Л. А. Зазвонова, Ф. Ф. Фомин.– К.: Издат-во Епрор. унив., 2003.– 266 с.
 7. Іванов Ю. Б. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів. Наукове видання / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, В. В. Карпова та ін.– Х.: ХНЕУ, 2006.– 240 с.
 8. Карасев М. Н. Налоговая политика и правовое регулирование налогообложения в России.– М.: ООО «Вершина», 2004.– 224 с.
 9. Концепція реформування системи оподаткування в Україні / За ред. кол. авторів Фінансово-економічного інституту при Державній податковій адміністрації України.– Ірпінь, 2000.– 263 с.
 10. Крисоватий А. І. Державна податкова політика і система податків // Фінанси України, 1998.– № 1.– С. 64.
 11. Лайко П. А., Жарко Р. П. Податкове регулювання підприємницької діяльності: Монографія.– К.: ННЦІАЕ, 2007.– 254 с.
 12. Налоги. Словарь-справочник.– М.: Инфра, 2000.– 240 с.
 13. Пансков В.Г. Налоги и налогообложение в Российской Федерации: Учебник для вузов. – 6-е изд., доп. и перераб. – М.: Международный центр финансово-экономического развития, 2004. – 576 с.
 14. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін.– К.: КНЕУ, 2002.– 378 с.
 15. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение: Учебник.– 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 576 с.
-
-
-

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗБИТОК, НАНЕСЕНИЙ НАСЕЛЕННЮ ЗАБРУДНЕННЯМ ДОВКІЛЛЯ, ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОДАТКІВ

Гаркушенко О. М., молодший науковий співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України (м. Донецьк)

У зв'язку зі значним рівнем забруднення довкілля в Україні виникла необхідність прийняття заходів щодо екологічного регулювання в державі.

У світовій практиці для боротьби з негативним антропогенним впливом на навколишнє природне середовище (НПС) широко застосовуються екологічні податки. Їх введення в податкову систему країн дозволяє не лише скорочувати рівень викидів/скидів у довкілля забруднюючих речовин і утворення відходів, а й вирішувати соціально-економічні проблеми. Наприклад, поширеною є практика скасування (зменшення ставок) обов'язкових платежів, які негативно впливають на економіку країни. Скорочення надходжень від цих платежів компенсується надходженнями від екологічних податків. Такий перерозподіл коштів сприяє підвищенню якості довкілля й позитивно впливає на економіку країни (концепція «подвійного дивіденду») [1]. Проте першочерговою метою введення екологічних податків в світі є охорона НПС та стимулювання раціонального користування обмеженими природними ресурсами.

В цілому, у провідних зарубіжних країнах екологічні податки є перспективним інструментом екологічного та фінансово-податкового регулювання, незважаючи на те, що їх доля у ВВП цих країн не перевищує 3,5% [2].

В той же час в Україні, незважаючи на значний рівень забруднення НПС, частка платежів природноресурсного і природоохоронного призначення у 2000 – 2007 рр. не перевищувала 0,5% ВВП країни

[3, с. 129], а використання надходжень від цих платежів не завжди чітко регламентоване [4].

Така ситуація пояснюється, зокрема, недосконалістю методик оцінки впливу забруднення НПС на населення країни. Тобто мається на увазі, що зіставлення сум екологічного збитку, якого зазнає населення країни внаслідок забруднення довкілля, із надходженнями до бюджетів від платежів природоохоронного призначення дозволило б точніше визначити, наскільки ці платежі компенсують нанесений життю та здоров'ю населення збиток. Це важливо, оскільки праця є одним з виробничих ресурсів країни, і від якості людського капіталу, а саме – стану здоров'я трудящих, залежить можливість підвищення темпів виробництва в країні і економічного зростання економіки в цілому.

Статистично доведено, що в Україні існує досить тісний зв'язок між рівнями захворюваності, особливо на хвороби органів дихання, та забруднення довкілля [5, с. 18]. Тому можна припустити, що поліпшення якості НПС позитивно вплине на стан здоров'я населення країни.

В Україні фактично не існує методики оцінки збитку, якого зазнає населення держави внаслідок забруднення НПС.

У СРСР було розроблено методику визначення економічної ефективності природоохоронних заходів [6], у якій також було запропоновано методику розрахунку збитку, що наноситься здоров'ю та життю трудящих внаслідок забруднення НПС, але цьому напрямку не було приділено достатньо уваги. Крім того, вважається, що на сучасному етапі розвитку суспільства ця методика потребує удосконалення.

У Росії виконана певна робота у цьому напрямку – проведено оцінку збитку здоров'ю населення країни від забруднення атмосферного повітря [7]. За цими даними сумарна оцінка смертності і захворюваності, обумовлених забрудненням повітря, складає близько 36 млрд €/рік або приблизно 6% ВВП країни. Для порівняння, платежі за користування природними ресурсами не перевищують 3,5% ВВП Росії, а за забруднення – менше 1% [3, с. 90, с. 104].

Відповідно до проведеної оцінки збиток від смерті однієї людини у цій країні перевищує 43 тис. € (з урахуванням того, що не у всіх випадках смертність обумовлена саме забрудненням атмосферного повітря).

Якщо застосувати отримані дані до умов України, то в 2008 р. збиток від смерті внаслідок забруднення атмосферного повітря наближався до 10 млрд €, або 11 – 12 % ВВП України. Тобто, за цими розрахунками в Україні економічний збиток від смерті внаслідок забруднення повітря принаймні в 50 разів перевищує суми зборів за його забруднення, що можна вважати суттєвим аргументом на користь значного підвищення ставок збору за забруднення НПС.

Така оцінка економічного збитку є дуже грубою, оскільки умови України та Росії розрізняються. Тому для надання більш точної оцінки і, відповідно, встановлення адекватних, нанесеним населенню економічних збитків ставок за забруднення НПС в Україні, необхідно розробити власну методику оцінки даного виду збитків.

Література

1. Kerr S. Ecological tax reform / S. Kerr – Wellington: Motu Economic and Public Policy Research, 2001.– 52 p.
2. Статистичні дані по країнам ОЕСР [Електронний ресурс].– OECD.– 2006.– Режим доступу: www.oecd.org/statistics.
3. Гаркушенко О. Н. Концептуальные основы экологического регулирования: моногр. / О.Н. Гаркушенко / НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти.– Донецк, 2008.– 159 с.
4. Міщенко В. Дієвість економічних підойм екологічної політики (чи «забруднювач платить»?) / В. Міщенко // Економіка України.– 2002.– № 7.– С. 62 – 69.
5. Стан навколишнього природного середовища Донецької області у 2007 році: екон. доповідь / Держкомстат України. Головне управління статистики у Донецькій області.– Донецьк, 2008.– 23 с.
6. Временная типовая методика определения экономической эффективности осуществления природоохранных мероприятий и оценки экономиче-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

ского ущерба, причиняемого народному хозяйству загрязнением окружающей среды.– М.: Экономика, 1986.– 95 с.

7. Сидоренко В. Н. Моделирование и экономическая оценка ущерба здоровью населения регионов России от загрязнения атмосферного воздуха / В. Н. Сидоренко // Вестник СамГУ. Естественнонаучная серия.– 2006.– № 9(49).– С. 270 – 276.

УДК 338.46

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ

Давискіба К. В., канд. екон. наук
Харківський національний економічний університет

На сучасному етапі зростає потреба фізичних осіб у забезпеченні стійких гарантій захисту своїх економічних інтересів, пов'язаних зі здійсненням різних видів господарської діяльності та збереженням визначеного рівня добробуту. При цьому найбільш ефективною формою соціального захисту, механізмом впливу на реалізацію основних напрямів соціально-економічної політики, що успішно функціонує в багатьох країнах, є страхування.

Використання страхування як важливого механізму забезпечення стабільності соціально-економічного положення в країні передбачає формування оптимальної структури страхових послуг, пріоритетний розвиток видів страхування, які найбільшою мірою сприятимуть захисту інтересів як населення, так і підприємницького сектора економіки.

Необхідно відзначити, що особливе регулююче навантаження несе добровільне довгострокове страхування життя. Будучи з усіх видів страхування найбільш наближеним до категорії кредиту, цей вид використовується державою для непрямого регулювання грошової маси і боротьби з інфляцією поряд з іншими кредитно-грошовими регуляторами. У практиці розвинутих країн цей вид страхування проводиться в рамках державних програм розвитку довгостроко-

вого накопичувального страхування, що розробляються державою з метою залучення коштів населення для наступного їхнього вкладення в розвиток економіки. Держава надає страхувальникам ряд податкових пільг, що стимулюють укладання договорів страхування. Та частина засобів, що недоодержується державою через податкові пільги на першому етапі, надалі відшкодовується державі у виді доходу від використання коштів населення в інвестиційній діяльності. До того ж відволікання зайвої грошової маси на довгострокове страхування (а через нього – на інвестиції) знижує поточний платоспроможний попит, а отже, стримує інфляцію [2].

Саме тому чинною редакцією Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» [1] (далі «Закон») передбачені певні інструменти податкового регулювання щодо страхової діяльності, а саме – наступні податкові пільги.

Застосування ставки податку на прибуток в розмірі нуль відсотків щодо доходів від здійснення страхової діяльності юридичних осіб з довгострокового страхування життя та пенсійного страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення у разі виконання наступних вимог до укладання таких договорів: якщо страховик здійснює відрахування у математичні резерви із страхування життя, то сума інвестиційного доходу, що належить страховику, зменшується на суму відрахувань у такі математичні резерви, що не можуть перевищувати 85% суми інвестиційного доходу, який належить страховику. При цьому частина інвестиційного доходу, отриманого від розміщення коштів резервів із страхування життя, що належить страховику, визначається як різниця між сумою доходу, отриманого (нарахованого) від розміщення коштів резервів із страхування життя, та сумою витрат страховика на ведення справи, які не можуть перевищувати 15% отриманого інвестиційного доходу (п. 2, ст. 7 Закону).

Також відзначено, що у разі порушення вимог договору довгострокового страхування життя або договору недержавного пенсійного забезпечення, в тому числі їх дострокового розірвання, доходи у вигляді суми валових внесків, отримані страховиком за такими договорами, оподатковуються за ставкою 3% у податковому періоді,

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

в якому відбувся факт такого порушення, з нарахуванням пені на суму податкового боргу (абз. 1, пп. 4, п. 2, ст. 7 Закону).

Також відзначено, що у разі здійснення іншої страхової діяльності, крім діяльності з виконання договорів довгострокового страхування життя, а також пенсійного страхування в межах недержавного пенсійного забезпечення відповідно до Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», до отриманого оподаткованого прибутку застосовується, згідно Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», знижена ставка податку, що дорівнює три відсотки (абз. 3, пп. 1, п. 2, ст. 7 Закону).

Застосування розглянутих інструментів податкового регулювання стосовно оподаткування прибутку підприємств спрямовано на стимулювання розвитку ринку страхових послуг в Україні в цілому та особливо в сфері довгострокового страхування життя та пенсійного страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення.

Література

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» // <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Ованесян Н. М. Механизм воздействия страхования на реализацию основных приоритетов социально-экономической политики // Экономический вестник Ростовского государственного университета.– 200.– Т. 5.– № 2.– ч. 2.– С. 226 – 230.

УДК 336.225

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Десятнюк О. М., канд. екон. наук, доцент
Тернопільський національний економічний університет

Складність завдання оцінювання ризиків податкової системи в державі можна співставити хіба що з його актуальністю і важли-

вістю для соціально-економічного розвитку. Вирішення цього завдання дасть змогу об'єктивно враховувати проблеми оподаткування в країні і розробляти адекватні заходи їх усунення. «Ефективне управління ризиками в кінцевому підсумку сприяє утвердженню цивілізованого підприємництва, обов'язком якого є зміцнення демократичної держави та зростання добробуту населення» [1, с. 46].

Очевидно, що чим складнішим і невизначенішим є податкове середовище, тим актуальнішою є потреба урахування ризиків, побудова й удосконалення адекватного інструментарію їхнього аналізу, моделювання та управління на засадах синергетичного та системного підходів.

Враховуючи те, що ризики податкової системи мають діалектичну об'єктивно-суб'єктивну структуру, їхнє оцінювання слід розглядати як інтегрований етап процесу управління. Це багатовимірна величина, що характеризує можливі відхилення від цілей і очікуваних результатів, можливі негативні наслідки з урахуванням впливу контрольованих і неконтрольованих факторів, прямих і зворотних зв'язків. Тому методологічні основи оцінювання ризиків містять широкий діапазон дослідження: від якісної характеристики причин і факторів, що створюють можливість негативних наслідків в процесі оподаткування, до кількісного вимірювання показників, що служать сигналом про розгортання несприятливих подій у податковому середовищі та очевидним вимірювальним свідченням про можливість реалізації ризиків.

Наукою розроблено цілу систему показників кількісного оцінювання ступеня ризиків. Проте жоден з цих показників не забезпечує отримання адекватних результатів за будь-яких обставин. Встановлення певного єдиного показника як кількісної міри ризику є спробою подолати невизначеність, що зробити неможливо, характеризуючи випадкову величину (ефективність, збитки) одним показником. Відтак, вважаємо кількісне оцінювання ризиків багатовимірною величиною, компоненти якої відображають різні грані ризиків й формуються залежно від мети дослідження, а також суб'єктивних чинників, які характеризують ставлення суб'єктів ризиків до невизначеності. Кількісне вимірювання є лише одним з елементів кількісного аналізу

і покликане, виходячи з адекватного відображення ситуації, встановити об'єктивну міру ризиків в певній шкалі вимірювань.

Професор В. Вітлінський щодо цього вважає актуальним завдання побудови аксіоматичної теорії обрання підмножини кількісних показників ступеня ризику (з множини можливих) стосовно до об'єкта дослідження, обраної системи цілей, системи гіпотез, а також ставлення до нього суб'єкта ризику (управлінської команди), враховуючи те, що ризик є економічною категорією, має діалектичну об'єктивно-суб'єктивну структуру [2].

Одним із головних завдань моніторингу ризиків податкової системи є вміння суб'єктів управління здійснювати об'єктивний аналіз, робити правильний вибір із множини альтернативних варіантів, раціонально працювати в умовах невизначеності, неповноти і асиметрії інформації, а також конфліктності. Тому об'єктивною необхідністю є розробка сукупності показників, які достатньо повно характеризують основні риси розбудови податкової системи і аналіз яких дасть змогу оцінити податкові ризики. Очевидно, що кількість таких показників є безмежною, проте важливо виокремити ті, які фактично і оптимально відображають можливість реалізації ризиків.

Методологічною основою оцінювання ризиків податкової системи і її підсистем на всіх рівнях управління є розробка, вимірювання і аналіз сукупності об'єктивних економічних показників, котрі характеризують стан і тенденції зміни відповідних складових податкової системи і можуть розглядатися як індикатори потенційної можливості змін у майбутньому. У структурі податкової системи ризику кожного суб'єкта податкових правовідносин не можуть бути виявлені і оцінені не інакше ніж через аналіз його позиції і тенденцій її зміни в тому або іншому сегменті цієї системи. Тому в оцінюванні податкових ризиків методологічно фундаментальними є принципи додатковості і множинності зіставлення.

Вимірювання ризиків податкової системи має будуватися на методології загальної теорії вимірювань. Властивостями, що оцінюються, є такі характеристики структури і стану податкової системи та її зовнішнього середовища, які дозволяють виявити і диференці-

ювати за потенційними наслідками її можливі майбутні стани або траєкторії розвитку.

Відтак, найбільш повно характеристика прояву ризиків податкової системи, на наш погляд, може бути виражена в трьох групах показників.

У *першій групі* – універсальні базові показники стану і змін податкової системи, відстеження яких дасть змогу видокремити ризики її розвитку і ефективності. *Друга група* показників – спеціальна, оснований на показниках діяльності державних податкових органів і використовується для спостереження за процесом ефективності адміністрування податків у державі. *Третя група* об'єднує показники виконання податкової дисципліни платниками податків і характеризує вплив їхньої поведінки на рівень ризиків оподаткування.

Такий системний методологічний підхід до оцінювання ключових показників функціонування податкової системи дасть змогу відстежувати результати якісних і кількісних зрушень у суспільстві, викликаних трансформаційними процесами в оподаткуванні та вчасно розробляти заходи мінімізації податкових ризиків.

Література

1. Вовчак О. Д., Каменяш І. Г. Податкові ризики в системі управління економічною безпекою підприємницьких структур України // Фінанси України.– 2008.– № 11.– С. 41 – 46.
2. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посібник.– К: КНЕУ, 2003.– 408 с.

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖНО ВІД ОБСЯГІВ ПОДАТКОВОГО БОРГУ ЗА ВИДАМИ ПОДАТКІВ

Дорожкіна Г. М., канд. екон. наук, доцент

Турик О. С., студентка фінансового факультету

Харківський національний економічний університет

На сучасному етапі розвитку Україна знаходиться на стадії трансформації економіки. Трансформаційні процеси мають дуже складний та неоднозначний характер. В даний момент спостерігається диспропорція в рівні розвитку регіонів України, що значно ускладнює трансформаційний процес.

Для подолання диспропорційності розвитку регіонів необхідно провадити ефективну та виважену державну та регіональну політики в сфері фінансування пріоритетних напрямків розвитку економік.

В сучасних умовах досить важливою є проблема недонадходжень до бюджетів, що ставить під загрозу нормальне функціонування країни в цілому та кожного регіону окремо. Головною причиною невиконання дохідної частини бюджету є податкова заборгованість платників податків

Проблемою податкової заборгованості займалися такі вчені, як Азаров М. Я., Бенедисюк І., Десятнюк О. М., Іванов Ю. Б., та інші. В своїх працях вони приділяли увагу причинам та наслідкам виникнення податкового боргу, але подальшого дослідження потребує питання класифікації регіонів залежно від податкової заборгованості за видами податків.

Метою даної статті є класифікація регіонів України залежно від обсягів їх податкової заборгованості за видами податків.

Під класифікацією регіонів України розуміється виділення одиниць класів регіонів з точки зору обсягів їх податкового боргу за видами податків.

Побудова класифікації можлива на основі використання методів кластерного аналізу [1]. Для побудови класифікації регіонів України використовується пакет статистичних методів STATISTICA 6.0, а саме – метод кластеризації [2]. Регіони класифіковані за обсягом податкового боргу з податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, податку з доходів фізичних осіб та місцевих податків. Результати кластеризації регіонів України показані на *рис. 1*.

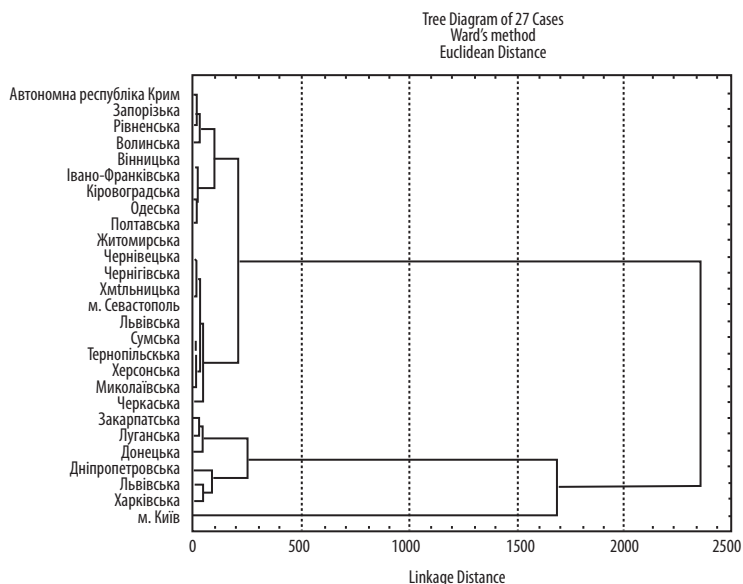

Рис. 1. Горизонтальна дендограма розподілу областей України на кластери в залежності від суми податкового боргу за видами податків в 2008 р.

До першого кластеру належить м. Київ. До другого – Дніпропетровська, Донецька, Київська, Луганська, Львівська та Харківська області. До третього – Автономна республіка Крим, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області та м. Севастополь.

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

Таким чином, найбільшими боржниками є регіони, які мають найбільший рівень соціально-економічного розвитку. Чим більш розвинений регіон, тим більша сума його податкового боргу.

Важливим є співвідношення між податковою заборгованістю за різними видами податків. Аналіз співвідношення дозволяє визначити пріоритетні напрямки удосконалення податкової політики.

Якщо проаналізувати структуру податкового боргу за видами податків, то можна зробити висновок, що найбільша заборгованість з податку – на додану вартість. Це, в першу чергу, свідчить про необхідність адміністрування даного податку, адже саме він є основним джерелом наповнення дохідної частини бюджету. Спостерігається досить значна заборгованість з податку на прибуток підприємств по всіх регіонах, але найбільша вона у м. Києві, що пояснюється досить великою кількістю державних підприємств у даному місті. Як правило, ці підприємства є здебільшого збитковими, тому вони не мають можливості своєчасно та в повній мірі розраховуватись за своїми податковими зобов'язаннями.

Таким чином, для зменшення обсягу податкової заборгованості перед бюджетом держава має, в першу чергу, звернути увагу на регіони, які ввійшли до другого кластеру в результаті проведення кластерного аналізу. Питома вага даних областей в загальній кількості досліджуваних регіонів України займає лише 22,2%, і при цьому на них припадає 48% всієї податкової заборгованості до Зведеного бюджету України. Також необхідно приділити увагу фінансуванню розвитку підприємств, що належать до державної власності.

Література

1. Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика: Монография / Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Кубах А. И., Давыскиба Е. В.– Х.: ИД «ИНЖЕК», 2005.– 176 с.
2. Электронный учебник по статистике.– М.: StatSoft, inc., 2001 // www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ПОДАТКУ (ВНЕСКУ)

Дудар Ю. В., викладач-стажист

Харківський національний економічний університет

Одним з базових компонентів соціальної політики в країнах з розвинутою ринковою економікою є загальнообов'язкове соціальне страхування, механізми якого дозволяють ефективно акумулювати і цілеспрямовано розподіляти фінансові ресурси, забезпечуючи матеріальну підтримку, медичну допомогу і соціальний захист працюючим і членам їх сімей у випадках настання відповідних ризиків.

На думку багатьох науковців та політиків, сьогоденна система загальнообов'язкового соціального страхування в Україні не відповідає покладеним на неї завданням. Зниження рівня соціального захисту застрахованих – не тільки поточна проблема, а і довгострокова тенденція.

Важливим недоліком діючої системи державного соціального страхування є те, що функціонування окремих внесків у державні фонди відбувається незалежно та неузгоджено з іншими їх видами, що значно ускладнює систему державного соціального страхування та підвищує затрати на адміністрування внесків з точки зору як держави, так і платників внесків.

Шляхом вирішення проблеми подальшого розвитку та вдосконалення системи загальнообов'язкового соціального страхування є консолідація внесків у єдиний соціальний податок. Саме податок, а не внесок, тому що сум коштів, що акумулюються у цільових фондах, недостатньо для виплат пенсій та страхових сум відшкодування. Існує й інша точка зору – повинен бути внесок, а не податок, тому що при податку кошти не матимуть цільового призначення, а значить, задоволення соціальних потреб у повному обсязі не може бути.

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

Єдиний соціальний податок (внесок) передбачає зосередження внесків на державне пенсійне страхування, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності, на загальнообов'язкове державне медичне страхування.

Прогнозується, що прийняття Закону «Про єдиний соціальний податок» створить умови для уникнення дублювання страховими фондами однакових функцій по формуванню страхових коштів, забезпечить прозорість фінансових потоків, надасть можливість більш раціонально використовувати грошові кошти на визначені Законом потреби та страхові виплати. Крім того, включення до єдиного соціального податку внеску на медичне страхування (який у сьогоденні відсутній) дозволить збільшити фінансування медичних закладів та підвищити якість надання медичних послуг.

Наступним позитивним моментом запровадження єдиного соціального податку (внеску) є те, що роботодавець повинен зареєструватися, подавати звітність та вести облік лише в одному фонді (податковій інспекції), порівняно з сьогоденням – у чотирьох, що ускладнює процедуру адміністрування.

Верховною Радою України було прийнято низку законопроектів стосовно введення єдиного соціального податку (внеску), але жоден з них не був прийнятий. Останнім є проект Закону №2647 «Про єдиний соціальний внесок» від 17.06.2008 р. [1], запропонований В. А. Кириленко. Цим законопроектом передбачається формування окремого фонду, а не виділення коштів на зумовлені потреби з бюджету України.

Платниками єдиного соціального внеску запропоновано як роботодавців, так і найманих працівників, тобто спостерігається аналог між функціонуючими утриманнями та нарахуваннями.

Розмір єдиного соціального внеску, а також пропорції його розподілу за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування в законопроекті [1] запропоновано встановлювати

Верховною Радою України в Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік. Такий розмір визначається з урахуванням потреб фінансування заходів, спрямованих на профілактику страхових випадків; створення резерву коштів для забезпечення виплат та надання соціальних послуг застрахованим особам; покриття адміністративних витрат для забезпечення функціонування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. На думку автора, розміри єдиного соціального податку (внеску) повинні бути константними (аналогічно податку на додану вартість, податку з доходів фізичних осіб та ін.), можливий лише перерозподіл відсоткового співвідношення на фінансування необхідних соціальних страхових випадків. Щорічна ж зміна ставок внеску буде не тільки свідчити про нестабільність законодавства, а й призведе до коливання податкової віддачі фізичних та юридичних осіб, що буде відображатися на їх платоспроможності.

Запровадження єдиного соціального податку (внеску) дозволить не тільки забезпечити більш ефективне використання коштів на страхові потреби та спростити систему адміністрування, а й підвищити якість контролю.

Для ефективного впровадження єдиного соціального податку (внеску) необхідна подальша його методологічна розробка з прогнозуванням можливих наслідків його прийняття та їх аналіз для соціально-економічної системи України.

Література

1. Проект Закону № 2647 «Про єдиний соціальний внесок» від 17.06.2008 р / <http://kyrylenko.com.ua>
-
-

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Єніна-Березовская А. О., аспірантка кафедри оподаткування
Харківський національний економічний університет

Питання ухилення від сплати податків актуальне для Української держави з давніх часів, а в умовах сьогодення дане явище набуває масовий характер. Ухилення від сплати податків становить значну частину тіньової економіки країни. За даними Міністерства економіки, рівень тінізації в 2003 – 2004 роках – 31%, в 2005 – 28%, в 2006 – 34%, в 2007 – 32% від реального ВВП. Це говорить про те, що до державного бюджету надходить набагато менше коштів, ніж потрібно для виконання державою своїх функцій. На жаль, підприємці, приймаючи рішення про ухилення від сплати податків, не звертають уваги на той факт, що страждають від таких дій насамперед громадяни країни, бо держава стає неспроможною виконувати свої соціальні функції.

Проблеми ухилення від сплати податків розглядалися багатьма закордонними і українськими вченими, такими як Г. Агарков, М. Азаров, В. Білоус, А. Веткін, В. Вишневський, А. Воронкова, В. Дедекаєв, А. Єлісеєв, А. Зрелов, Ю. Іванов, В. Карпова, А. Кізіма, А. Крисоватий, М. Кучерявенко, Л. Липник, В. Лисенко, Д. Тихонов, П. Цимбал та ін. Однак досі не має єдності в визначенні поняття «ухилення від сплати податків», методах розрахунку корисності мінімізації податкових платежів, механізмах та способах ухилення від сплати податків та уникнення податків, в визначенні важелів впливу держави на зменшення кількості податкових правопорушень та в методах попередження ухилень від сплати податків.

Виходячи з вищевикладеного, автор ставить за мету проаналізувати позиції українських та закордонних вчених з приводу ухилення від сплати податків, причини виникнення та масштабний розвиток цього явища.

Проблема масового ухилення від сплати податків в Україні пов'язана перш за все з тим, що податкова система країни тільки формується в складний період преходу від адміністративно-командної економіки до ринкової, окрім цього цей перехід супроводжується кризовими явищами. Саме з цієї причини сьогодні вона недостатньо розвинута, містить велику кількість невідповідностей, до того ж дуже динамічно змінюється, що обумовлює появу великої кількості лазівок в законодавчих актах. Окрім переліченого можна зазначити також те, що при створенні податкової системи України не використовувалась жодна методологія економічної теорії, що й обумовило невинувато високий рівень податкового тягаря – близько 60%.

Слід зазначити, що фізичні і юридичні особи сприймають податки, як частину прибутку, що вилучається, в той самий час, коли його можна було б обміняти на певні індивідуальні блага або на розвиток бізнесу. В першу чергу саме така позиція платників податків обумовлює їх бажання несплачувати податки. На жаль, в нашому суспільстві спостерігається розповсюджена думка, що людина, яка ухиляється від сплати податків не є злочинцем, а навпаки талановитим підприємцем. На нашу думку необхідно також відмітити, що бажання збагатитися – не єдина причина ухилення від сплати податків. Науковці та спеціалісти з питань безпеки та правоохорони виділяють наступні причини – економічні причини податкової злочинності.

Економічні причини:

- погіршення фінансового становища бізнесу та населення [1, с. 11];
- особливості податкової системи та податкової політики, що проводиться в країні [4];
- зміни загальної економічної кон'юнктури, що з'являються в період економічних криз та навпаки – в періоди розквіту економіки [1, с. 11];
- розбалансованість банківської системи, криза платежів, інфляційні процеси, дефіцит бюджету [3, с. 258];
- відсутність легальної можливості забезпечення конкурентоспроможності в цілому ряду сфер бізнесу – ухилення від

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

сплати податків перетворилося на важливий фактор конкурентоспроможності [4].

Політичні причини:

- пов'язані з регулюючою функцією податків, коли за їх допомогою держава проводить соціальну чи економічну політику [4];
- лобіювання інтересів окремих груп платників податків [3, с. 258].

Технічні причини:

- недосконалість форм та методів податкового контролю [4];
- недосконалість юридичної техніки податкового законодавства – складність податкової системи. Вона обумовлює зниження ефективності податкового контролю та створює можливість уникнути сплати податків [1, с. 12];
- недостатня підготовленість керівників та бухгалтерів підприємств [4];
- недостатній рівень юридичної та економічної підготовки працівників органів контролю у сфері оподаткування [3, с. 258];
- складність та суперечливість податкового законодавства [3, с. 258];
- брак досвіду боротьби з податковими правопорушеннями законодавства [3, с. 258];
- недостатня захищеність працівників органів контролю при виконанні ними службових обов'язків [3, с. 258].

Правові причини:

- недосконалість норм податкового законодавства, окремих податкових механізмів [4];
- недостатній розвиток міжнародної співпраці в справах боротьби з податковою злочинністю [4].

Морально-психологічні причини:

- негативне відношення до існуючої податкової системи – жорстка податкова система багато в чому не стимулює працю виробника, а, навпаки, підштовхує його до утаювання прибутків та несплати податків [4]. Платник податків не поважає систему, яка не поважає його як платника, не враховує його можли-

вості по сплаті податків. Також низька віддача з боку держави у виді суспільних благ [2, с. 817];

- низький рівень правової культури населення [4];
- корислива мотивація [2 с. 817] та могутній власницький інстинкт, який особливо інтенсивно виявляється на рівні особистості [3, с. 258];
- відсутність моральної відповідальності за ухилення від оподаткування [3, с. 258];
- несприймання платниками податків законодавства у сфері оподаткування [3, с. 258].

Таким чином, потрібно зауважити, що платник податків приймає рішення про ухилення від сплати податків керуючись не лише якоюсь однією з перелічених причин. В більшості випадків на такі його дії впливає одразу кілька факторів в комплексі. Хоча майже завжди присутнє, насамперед, бажання поживи. Однак даний перелік причин ухилення від сплати податків не є вичерпним.

Література

1. Жестков С. В. Правовые основы налогового планирования (на примере групп предприятий) / Жестков С. В.– М., Академический правовой университет, 2002.– 141 с.– Серия «Библиотека налогового юриста».
 2. Иванов Ю. Б. Податкова система / Иванов Ю. Б. Крисоватий А. І., Десятнюк О. М.– К.: Атіка, 2006.– 920 с.
 3. Иванов Ю. Б. Податковий менеджмент / Иванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізіма А. Я., Карпова В. В.– К.: Знання, 2008.– 525 с.
 4. <http://kiev-security.org.ua/b/x232/ch8p1.shtml#2>
-
-

СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ

Затонацька Т. Г., канд. фіз.-мат. наук, доцент кафедри економічної кібернетики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В період кризи завжди відчувається брак інвестиційних ресурсів, тому необхідно саме в цей період використовувати державні інструменти щодо стимулювання інвестиційної діяльності в країні.

Важливим джерелом інвестиційного ресурсу у кризовий період є бюджетні видатки. Взагалі, державне регулювання економіки у кризовий період посилюється, і головними стають взаємодія монетарної та бюджетно-податкової політики. Мета монетарної політики – стабілізувати ціну національної валюти та знизити інфляційні процеси; податково-бюджетної – використовуючи різні бюджетно-податкові інструменти, стабілізувати стан економіки та стимулювати інвестиційні процеси в країні. Тому важливим у кризові періоди для управління та координації інвестиційних процесів, є цілеспрямоване використання бюджетних інвестицій у розвиток економіки та людського капіталу (при одночасному зниженні інфляційних очікувань). Треба відзначити, що державні інвестиції повинні стимулювати приватні, створювати для них фундамент.

Дослідивши зарубіжний досвід та особливості економіки України, необхідно чітко визначити структуру та обсяги видатків на економічну діяльність, саме які галузі економіки доцільно першочергово фінансувати державі, які привалюють в певних регіонах, або які можуть тимчасово надати робочі місця (транспортна інфраструктура, будівництво готелів та інше) або фундаментальні дослідження, які в майбутньому періоді дозволять отримати інноваційну продукцію.

Не менш важливим є збереження потенціалу для розвитку держави в післякризовий період, для чого необхідно створити умови для збереження основних ринків збуту для вітчизняних компаній.

Таким чином, доводиться констатувати, що задля подальшого розвитку країни стає життєво необхідним переосмислити видаткову складову бюджету у напрямі оптимізації та удосконалення соціальної складової на користь фінансування інвестиційних проєктів. Серед можливих елементів значного перерозподілу бюджетних видатків можна відзначити соціальну сферу та сферу державного управління.

В законі України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України»[1] передбачено створити за рахунок понадпланових надходжень від приватизації державного майна та цільового розміщення державних цінних паперів Стабілізаційний фонд, кошти якого можна використати в наступних напрямках:

- кредитування або співфінансування довгострокових інфраструктурних, інвестиційних та інноваційних проєктів загальнодержавного значення;
- здешевлення кредитування проєктів малого та середнього бізнесу, зокрема таких, що впливають на підвищення рівня зайнятості населення;
- викуп державою у кредиторів іпотечних кредитів.

Також, в ст. 8 п.2 закону України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» зазначається, що згідно із спеціальним режимом оподаткування сума податку на додану вартість, нарахована сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів (послуг), не підлягає сплаті до бюджету та повністю залишається у розпорядженні такого сільськогосподарського підприємства для відшкодування суми податку, сплаченої (нарахованої) постачальнику на вартість виробничих факторів, а за наявності залишку такої суми податку – для інших виробничих цілей.

Слід зазначити, що провідна роль інвестицій у суспільному виробництві зумовлюється не тільки тим, що вони, трансформуючись у елементи реального капіталу, формують матеріальну основу су-

спільного виробництва та створюють реальні передумови для розширеного відтворення економіки. Модернізація економіки на основі технологічного інноваційного оновлення стимулюють інвестиції, викликають необхідну «хвилю» інвестиційних витрат. Необхідно зауважити: *по-перше*, саме з активізації інвестиційної діяльності у фазі стагнації починаються процеси оновлення морально застарілого основного капіталу; *по-друге*, інвестиційний процес, перетворюючись у процес систематичної реалізації інновацій, впроваджує у виробничий процес найновіші досягнення наукового технічного прогресу. Саме таким чином інвестиції стають визначальним фактором економічного зростання. Останнє ж значною мірою залежить від наукової обґрунтованості орієнтирів, пріоритетів, шляхів розвитку, джерел фінансового забезпечення та інших аспектів інвестиційної стратегії [2] та особливостей формування інвестиційних процесів.

Тому не можна погодитися з фахівцями та вченими, які повністю заперечують будь-які податкові пільги в зв'язку з проблемою наповнення бюджету. В зв'язку зі спадом виробництва, зростаючим рівнем безробіття, необхідно розробити Державну програму підтримки малого і середнього бізнесу, що дозволить у перспективі значно збільшити доходи бюджету.

На рівні державних інституцій необхідно розробити та запровадити заходи щодо стимулювання інвестиційних процесів в галузях народного господарства, активізації інвестиційних процесів в регіонах, що дозволить подолати наслідки економічної кризи.

Література

1. Закон України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 31.10.2008 р. № 639-VI.– ЛІГАБізнесІнформ

2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця.– К.: Інститут економічного прогнозування; Фенікс, 2003.–1008 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Іванов Ю. Б., д-р екон. наук, професор, в. о. зав. відділом
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України,
зав. кафедри оподаткування Харківського національного економічного університету
Бражнікова Н. В., студентка 5 курсу фінансового факультету
Харківський національний економічний університет

Соціально-економічний розвиток регіонів України суттєво відрізняється за різними макроекономічними показниками, ВРП, наявними доходами населення, рівнем зайнятості, споживанням, рівнем податкового навантаження, наданням субсидій, залученням інвестицій тощо. Це зумовлено як специфічними природнокліматичними, так і економічними умовами, а також характером спрямованості продуктивних сил з урахуванням історичних, демографічних, соціальних, екологічних та інших особливостей.

У зв'язку з цим, постає актуальне питання щодо інструментів проведення податкової політики з метою підвищення ефективності функціонування регіонів країни.

Зацікавленість з боку як іноземних, так і вітчизняних інвесторів економічними процесами в нашій країні в останні роки зумовлюється функціонуванням спеціальних режимів оподаткування суб'єктів господарювання. Специфіка даного роду інструментів пояснюється тим, що вони активно впливають на такі загальноекономічні процеси: збільшення обсягів виробництва товарів (послуг, робіт), посилення активності зовнішньоекономічного обміну, сприяння зростанню чисельності зайнятих, підвищує рівень життя населення тощо. Відповідно до статті 9 Закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік» від 23.12.04 № 2285-IV [1] скасовані усі специфічні особливості податкового режиму оподаткування, крім функціонування технопарків. Хоча треба

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

відмітити, що досвід функціонування даного роду інструментів показав, що спеціальні режими оподаткування суб'єктів господарювання необхідно розглядати як інструмент проведення податкової політики вітчизняної економіки, який здатний з мінімальними витратами і в середньостроковий період дати позитивний результат розвитку не тільки окремих підприємств, але й цілих регіональних комплексів.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що в Україні існують заходи до вирішення існуючих регіональних проблем в сфері оподаткування, з точки зору інструментів проведення податкової політики. Тому посилюючи регулюючу роль держави в економіці і соціальному розвитку вимагається удосконалення та підвищення ефективності цього механізму, зокрема це:

- створення спеціального податкового режиму для суб'єктів промислових зон, надання податкових канікул, тобто звільнення суб'єктів підприємницької діяльності від оподаткування прибутку протягом трьох років та застосування зменшеної на 50% ставки відповідно до податку протягом двох наступних років;
- створення спеціального податкового режиму інноваційного типу розвитку підприємств, нарощення виробництв високотехнологічної та наукоємкої продукції на основі активізації інвестиційної діяльності промислових підприємств за рахунок створення технопарків у фондоемних галузях промисловості;
- визначення на законодавчому рівні переліку загальнодержавних податків, за якими може встановлюватися спеціальні податкові режими оподаткування, а також умови надання за кожним податком та збором, за обов'язковими платіжками. Крім того, визначення порядку податкових зобов'язань суб'єктів спеціальних податкових режимів;
- посилення впливу місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у консолідації зусиль щодо створення у вільних економічних зонах, на територіях пріоритетного розвитку сприятливого підприємницького клімату за

рахунок науково-дослідних центрів або регіональних інвестиційних маркетингових інститутів, організацій (підприємств, установ), які здатні виконувати організаційні, інформаційні, методичні та інші функції по супроводженню бази даних інвестиційних пропозицій, проектів та надавати безкоштовні консультації для пріоритетних суб'єктів підприємництва;

- запровадження діалогу з населенням та компаніями з метою надання їм інформації стосовно їх прав та обов'язків відповідно податкового законодавства;
- створення постійно діючого форуму між країнами для того, щоб держави мали змогу обмінюватися інформацією стосовно стягнення податків, зборів (обов'язкових платежів);
- забезпечення узгодженості та відповідності національних податкових систем з метою створення умов для реалізації економічного та валютного союзу;
- боротьба з податковими махінаціями та ефективно вирішення інших порушень у сфері оподаткування [1];
- створення умов для подальшого інтегрування України до світової спільноти, адаптації податкового законодавства до Європейського Союзу.

Перелічені пункти дозволять досягти головного – встановлення соціально-економічного розвитку регіонів країни.

Література

1. Закон України «Про державний бюджет України на 2005 рік» від 23 грудня 2004 р. № 2285-IV // Відомості Верховної Ради, 2005 р.– № 7-8.

2. Іванов Ю. Б., Бражнікова Н. В. Податкові аспекти легалізації доходів в офшорних зонах // Сучасні проблеми фінансового моніторингу.– Х.: ХНЕУ, 2008.– 128 с.

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗНИЖЕННЯ СТАВОК ПОДАТКІВ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Іванов Ю. Б., д-р екон. наук, професор

Дідух В. В., студентка

Харківський національний економічний університет

У статті розглянуто механізм дослідження ефекту від застосування пільги у вигляді зниження ставок податку на прибуток та податку на додану вартість для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю.

Одним з інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності є зниження ставок на певні податки при виконанні проєктів інноваційної спрямованості [2]. Оскільки на сьогодні в Україні не існує законодавчої практики розрахунку ефекту від зниження ставок окремих податків, а саме податку на прибуток та ПДВ, можливим є моделювання даної ситуації та дослідження ефекту від такого зниження для інноваційних підприємств та тих, що реалізують інноваційні проєкти. Імітаційне моделювання будемо проводити за допомогою програмного продукту Vensim [3; 4; 5], що застосовується для побудови системно-динамічних моделей.

Кінцевим показником, зростання параметрів якого необхідно домогтись, є інноваційна активність підприємства. Оскільки цей показник не є замкнутою системою, на нього впливає ціла низка факторів. Розглянемо їх у взаємозв'язку.

Інноваційна активність є результатом здійснення підприємством витрат на інновації, які є складовою науково-технічних витрат. Останні разом з оплатою праці та матеріальним оснащенням є статтею видатків суб'єкта господарювання. А видатки формуються за рахунок доходів, які підприємство отримує від здійснення господарської діяльності. Прибуток складається з власних коштів, тобто безпосередньо винагороди від господарських операцій,

та запозичених коштів, складовою яких є фінансування за рахунок Державного бюджету, особливо це стосується інноваційних підприємств.

Власні кошти формуються за рахунок амортизаційних відрахувань та коштів, що залишилися після оподаткування. Із загальної маси податків та зборів, які є обов'язковими до сплати у бюджет були обрані тільки два, а саме – податок на прибуток підприємства та податок на додану вартість. Причиною такого вибору є те, що вказані види платежів створюють найбільше навантаження на бюджет суб'єкта господарювання.

Амортизаційні відрахування, враховуючи специфіку діяльності суб'єктів, що досліджуються в роботі, в даній моделі складаються з амортизаційних відрахувань основних фондів групи 3 та групи 4. Це обумовлено тим, що для цих груп Законом України [1] передбачено прискорену амортизацію у розмірі 20% на рік.

В результаті збалансована дія усіх розглянутих факторів призведе до зміни рівня інноваційної активності підприємства.

Після побудови імітаційної моделі, її необхідно запустити в дію (див. *рис. 1*). Рядом з вхідними елементами є шкали, завдяки яким можна змінювати значення цих елементів, в результаті чого буде змінюватися і економічний ефект від впровадження податкової пільги. А це, в свою чергу, сприяє більш швидкому отриманню результатів моделювання на основі зміни окремих складових моделі ефекту від впровадження податкових пільг.

Крім того, без значних зусиль можна отримати графічний вигляд динаміки зазначеного показника [див. *рис. 2*].

Проаналізуємо отримані результати моделювання. Зростання інноваційної активності українських суб'єктів господарювання відбуватиметься за умови зниження ставок податку на прибуток до 22% та ПДВ до 17%. Вказаний висновок можна підтвердити *рис. 2*, де бачимо зростання рівня інноваційної активності у часовому періоді, що дорівнює трьом рокам.

Необхідність зниження ставки ПДВ до 17% наголошується у проекті Податкового кодексу [ст. 15, 11].

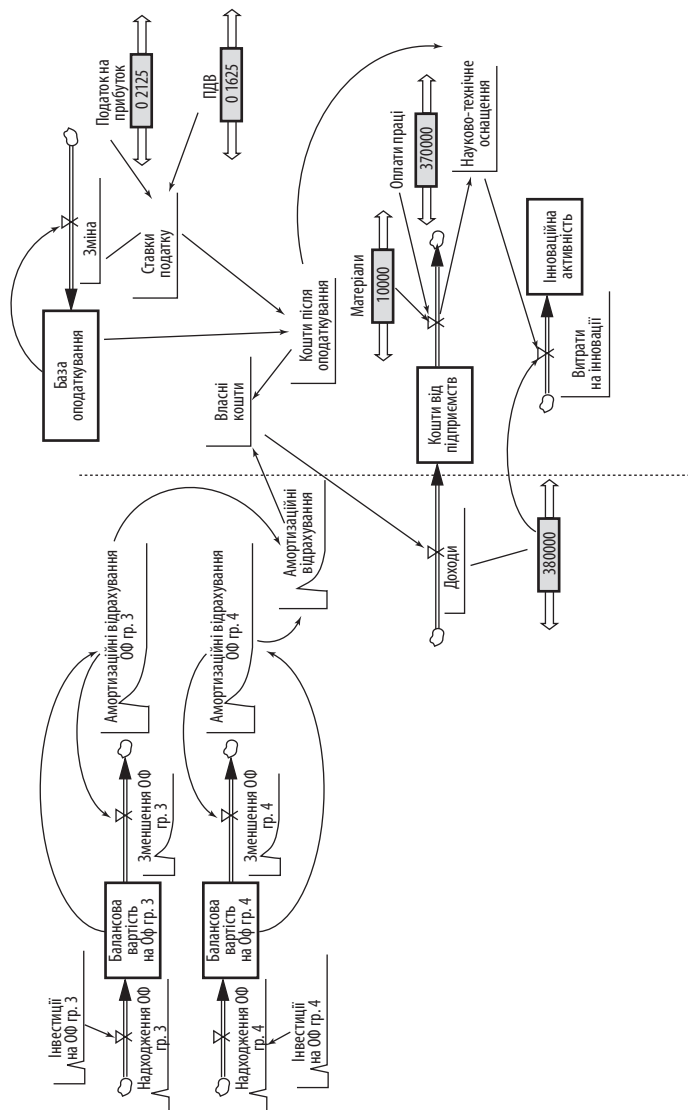

Рис. 1. Імітаційна модель визначення ефекту від впровадження пільги у вигляді зменшення податкової ставки

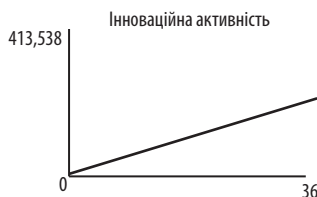

Рис. 2. Графічний вигляд динаміки інноваційної активності у розрізі часу

Проте для остаточного впровадження податкової пільги у вигляді зниження податкової ставки податку на прибуток підприємств та ПДВ необхідне детальне дослідження наслідків цього заходу не тільки для підприємств, але й для держави в цілому, оскільки зниження ставок може викликати значне скорочення надходжень у бюджет. Тому потрібно всебічно розглянути усі аспекти даного питання та прорахувати можливі варіанти його вирішення не тільки за допомогою імітаційного моделювання, але й з використанням інших прийомів та інструментів.

Література

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» № 334/94 – ВР від 28 грудня 1994 р. // www.rada.gov.ua
2. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: Монографія / За заг. ред. проф. Ю. Б. Іванова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 448 с.
3. Кузнецов Ю. А., Перова В. И. Применение пакетов имитационного моделирования для анализа математических моделей экономических систем: Учебно-методический материал по программе повышения квалификации «Применение программных средств в научных исследованиях и в преподавании математики и механики». – Нижний Новгород, 2007. – 98 с.
4. Методические указания к выполнению лабораторных работ по курсу «Имитационное моделирование» для студентов специальности 7.050102 дневной формы обучения / Сост. А. В. Милов, Т. В. Биткова, О. Ю. Полякова. – Х.: Изд-во ХГЭУ, 2001. – 48 с.
5. Vensim: User's guide. Version 5. Ventana Systems, Inc. Revision Date: July 4, 2007.

ПДВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

Івасько І. М., аспірант

Інститут економіки і прогнозування НАН України (м. Київ)

Система оподаткування сільського господарства в індустріальних країнах є нормативним інструментом державного регулювання агропродовольчого сектору економіки. У всіх країнах сільське господарство підлягає оподаткуванню, але оподаткування аграрного сектору кожної країни має ряд відмінних від загального оподаткування характеристик.

Приєднання України до світової організації торгівлі (СОТ) вимагає приведення національного законодавства в частині регулювання діяльності у сільському господарстві до вимог і правил цієї організації. Однією з ключових вимог СОТ є забезпечення вільного доступу товарів до внутрішніх ринків будь-якої країни та недопущення податкової дискримінації, а також застосування інструментів державного протекціонізму щодо продукції вітчизняного походження у формах та обсягах, що не суперечать параметрам, встановленим за результатами переговорного процесу.

Це зумовлює необхідність реформування чинного механізму податкового регулювання господарської активності у аграрній галузі, і в першу чергу в частині фінансової підтримки сільського господарства за рахунок особливого порядку справляння ПДВ та зниження рівня митних бар'єрів. Проте, на відміну від інших галузей, сільське господарство має свою специфіку, що в першу чергу пов'язано із забезпеченням продовольчої безпеки країни. Головним чином проблема стосується функціонування спеціальних режимів ПДВ, що певною мірою сприяли економічному розвитку агропромислового комплексу.

Параграф 2 Статті III ГАТТ «Національний режим щодо внутрішнього оподаткування та регулювання» передбачає: «Товари, які походять з території будь-якої сторони, імпортовані на територію будь-якої іншої сторони, не повинні підпадати, прямо чи опосередковано, під внутрішні податки та інші внутрішні збори будь-якого роду, які перевищують податки та збори, що прямо чи опосередковано застосовуються до аналогічних вітчизняних товарів».[1]

Донедавна в сфері сільського господарства для підприємств галузі функціонували такі спеціальні режими справляння податку на додану вартість, які направлені на підтримку розвитку сільськогосподарського виробництва :

- режим акумуляції сум ПДВ (окремо по рослинницькій та тваринницькій продукції);
- режим виплати дотацій переробними підприємствами;
- застосування нульової ставки ПДВ при продажу молока та м'яса живою вагою.

У звіті робочої групи з питань вступу України до СОТ зазначено, що Україною взято зобов'язання щодо зміни режиму непрямого оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, яке полягає у відміні нульової ставки ПДВ для вітчизняних виробників молока та м'яса при здійсненні поставок на переробні підприємства та припинення практики виплати дотацій переробними підприємствами [2].

Відповідно до Закону України від 31 жовтня 2008 року № 639 «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» з 1 січня 2009 року скасовується нульова ставка податку на додану вартість за операціями з поставки сільгосптоваровиробниками молока і м'яса живою вагою переробним підприємствам, тобто зазначені операції оподатковуватимуться за ставкою 20% [3]. Таким чином, вирішується проблема дискримінації імпортованої молочної та м'ясної сировини, яка підлягає оподаткуванню податком на додану вартість за ставкою 20%.

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

Таким чином, за допомогою спецрежимів ПДВ створюються сприятливі умови для розвитку сільськогосподарських підприємств та стимулювання їх господарської діяльності. Обсяги фінансових ресурсів, що формуються за допомогою спецрежимів ПДВ у 2006 – 2007 рр. перевищили 40% загальних обсягів державної фінансової підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні [4].

До переваг спецрежиму акумуляції (накопичення) сум ПДВ віднесено те, що він дає змогу суттєво покращити фінансове забезпечення сільськогосподарських товаровиробників і при вступі України в СОТ функціонування даного режиму не викликає заперечень діючих її членів; він не включається у заходи «жовтого кошику», а, відповідно, дозволяє збільшити підтримку понад встановлений поріг СВП; має більшу ефективність, ніж пряме бюджетне фінансування, оскільки йому притаманні адресність спрямування коштів, відсутність впливу адміністративного фактора, зв'язок із діяльністю підприємств, що має стимулюючий вплив на їх розвиток; дія в автоматичному режимі робить даний режим незамінним інструментом підтримки.

До числа недоліків, які притаманні даному режиму, слід віднести позбавлення виробників та експортерів сільськогосподарської продукції, закупленої у суб'єктів спецрежиму, можливості отримання бюджетного відшкодування, та використання даного режиму в схемах оптимізації податкового навантаження.

Література

1. <http://www.minagro.kiev.ua/page/?3923>
2. Соколовська А. Податкова система України: теорія та практика становлення.– К.: НДФІ, 2004.– 372 с.
3. <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=620-17/>
4. Панцов А. Особенности налоговой политики в странах с развитой рыночной экономикой // АПК: экономика, управление.– 2008.– №1.– С. 48 – 53.

ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

Голкін І. В., старший науковий співробітник відділу бюджетного регулювання
Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління» (м. Київ)

Більшість країн, в яких здійснюється бюджетна реформа, вважають цей процес постійним. Визнається важливість даної реформи: їй відводиться ключова роль в забезпеченні ефективного функціонування всього державного сектора. Реформа розглядається як процес, який ніколи не можна вважати завершеним. Досягнення певного рівня — це не остаточне вирішення поставлених завдань, а вихід на маршрут, який веде до наступного рівня. Розподіл державних коштів ніколи не буває оптимальним, оскільки потреби і пріоритети постійно змінюються. Більш того, за відсутності ринкових стимулів постійно приходиться долати інерцію і самозаспокоєність з ціллю підвищення соціально-економічної ефективності бюджетних видатків.

Впровадження програмного підходу є необхідним елементом впровадження системи бюджетування, орієнтованого на результат. Розглянемо, як даний метод використовується в міжнародній практиці.

З ціллю справжнього огляду слід особливо відзначити, що у всіх даних країнах впровадження програмного підходу відноситься до всіх видатків бюджетів (у федеральних державах — федерального бюджету).

Можна виділити дві основні моделі управління фінансів у державних органах з погляду застосування методів бюджетування, орієнтованого на результат.

Одну з моделей можна умовно назвати «*контрактною*», коли система фінансування побудована на контрактних відносинах. Тобто, наприклад, міністерство фінансує «підвідомчі» агентства на підставі контракту про надання послуг. Таким чином, велика

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

кількість послуг надається різними організаціями, відібраними на конкурсній основі, і державні організації в таких умовах, в деяких областях, не мають особливої переваги в порівнянні з приватним сектором і конкурують з ним в процесі надання суспільних послуг. Наочною ілюстрацією такого принципу фінансування є відома система приватних в'язниць. У такій системі вся система фінансування, в т. ч. і підвідомчих міністерству агентств, здійснюється на основі контракту.

Контрактна модель більшою мірою властива таким країнам, як Великобританія, Австралія, Нова Зеландія, Канада, ПАР. У таких системах формування бюджету є формулюванням цілей розвитку, передбачуваних напрямів видатків та їх оцінка, що є необхідним для досягнення такої мети.

Ступінь деталізації розробки цілей, і, відповідно, формулювання і формалізації програм в цих країнах істотно відрізняється [1].

Інша модель фінансування може бути умовно названа *«адміністративною»* – коли вищий рівень фінансує нижчі організації на основі специфічних цільових показників і бюджетних завдань [2].

«Контрактний принцип» також застосовується в країнах з перевагою *«адміністративної системи»*. Але він практично не розповсюджується на взаємини відомств і підвідомчих агентств, а стосується закупівель ряду послуг, у тому числі і в організаціях, які зайняті в су-спільному секторі і спеціалізуються на їх наданні.

Міжнародний досвід впровадження програмних принципів можна умовно розділити на оригінальні розробки декількох передових країн з англосакською правовою традицією і на досвід їх адаптації в інших країнах. Ефективним виявилось взаємне проникнення передового досвіду. Наприклад, досвід Нової Зеландії на рівні мікроменеджмента в розділенні функцій власника державних установ і замовника бюджетних послуг з укладенням формальних контрактів і розширенням фінансової гнучкості державних організацій, активно переймається і адаптується Великобританією, Канадою, США. У свою чергу, Нова Зеландія, починаючи з кінця 90-х рр., прагне підсилити зв'язок між результатами діяльності і розподілом

фінансових ресурсів на рівні органів влади і бюджету в цілому, враховуючи досвід Великобританії і Канади за оцінкою крупних галузевих програм видатків.

Аналіз міжнародного досвіду дозволяє виділити єдині рекомендації по складанню програм відомств (і програм міжвідомчого характеру) – тобто фактично бюджетних програм, які можливо застосовувати в Україні.

Повинна бути визначена кінцева кількість основних місій, або напрямів діяльності державної політики. Причому ці місії повинні бути визначені так, щоб покривати діяльність, що фінансується за рахунок бюджетних джерел, в повному обсязі.

Для кожної місії повинні бути сформульовані конкретні цілі діяльності. Їм повинні відповідати один (або декілька, але дуже небагато) ключових показників, що визначають ступінь її досягнення.

Програми діяльності відомств повинні бути чітко співвіднесені з реалізацією конкретної (одній) цілі діяльності. За допомогою декількох програм, співвіднесених з кожною ціллю, повинен вирішуватися комплекс завдань, направлених на їх реалізацію.

За кожною програмою повинні бути сформульовані конкретні заходи і система показників, що оцінюють реалізацію програми в цілому і окремих її етапів (для регулярного моніторингу реалізації програми).

Таким чином, програмна структура обов'язково є чіткою ієрархічною системою: місії – цілі – завдання – програми – заходи програми.

Програма повинна мати прозорий і чіткий механізм управління, повинен бути закріплений конкретний відповідальний за її реалізацію (конкретна особа). Причому сказане має відношення як до відомчих, так і до міжвідомчих програм. Кількість міжвідомчих програм повинна бути мінімальною.

У програмі бюджетні ресурси, необхідні для її реалізації, повинні бути чітко пов'язані з очікуваними результатами поточного і довгострокового характеру. Не повинно існувати позапрограмної діяльності (тобто діяльності, яка не пов'язана з конкретною мі-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

сією і ціллю державного органу) і, відповідно, в ідеалі не повинно бути як таких позапрограмних видатків.

Повинні бути налагоджені:

- чітка система планування діяльності держави за програмним принципом;
- постійна система оцінки результатів діяльності по всьому спектру програм;
- механізм ухвалення рішень щодо перегляду напрямів діяльності в рамках програми і програм в цілому, заснований на оцінці результатів і направлений на поліпшення досягнення мети і виконання місії.

Причому результати оцінки діяльності відомств в цілому повинні з певною періодичністю (як правило, щорічно) подаватися в такий орган, де їх результати можуть враховуватися не тільки в управлінні програмою, але і в бюджетному процесі.

Література

1. Ханс де Брюйн. Управление по результатам в государственном секторе / Пер. с англ.– М.: Институт комплексных стратегических исследований, 2005.– С. 120, 127.

2. Синк Д. С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. В. И. Данилова-Данильяна.– М.: Прогресс, 1989.– С. 355.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ З ОПОДАТКУВАННЯ

Капустник К. В., завідувач лабораторії судових економічних досліджень
Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса

У теперішній час нестабільність, недосконалість та неузгодженість чинного податкового законодавства призводить до виникнення суперечок між державними контролюючими органами та платниками податків, які у багатьох випадках вирішуються у судах. Враховуючи, що за порушення цього законодавства передбачені досить вагомі фінансові санкції, адміністративна та кримінальна відповідальність, важливу ролі у вирішенні спірних питань відіграватиме незалежна, кваліфікована оцінка обставин податкових суперечок. Відповідно до діючого законодавства України, цією оцінкою є судово-економічна експертиза.

Загальна мета інформаційного забезпечення судової експертизи – створення упорядкованої системи збору, збереження, передачі та використання даних у судовій експертизі взагалі та у конкретних експертизах.

Система інформаційного забезпечення допомагає вирішувати важливу проблему типології експертних завдань – принцип їх оптимізації, тобто оптимальне використання структурних елементів експертних завдань з метою достовірного пізнання за допомогою спеціальних знань обставин справи [1].

Документальні інформаційні джерела, які використовуються при проведенні експертних досліджень, можна розділити на дві групи.

Перша група – це носії інформації, які одночасно є об'єктами досліджень.

До них насамперед відносяться:

- реєстри бухгалтерського і податкового обліку;

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

- первинні бухгалтерські документи;
- документи фінансової звітності;
- документи податкової звітності;
- документи статистичної звітності.

До *другої групи* відносяться інші види інформаційних документальних джерел, таких як:

- бізнес-плани підприємств;
- аудиторські звіти;
- письмові обґрунтування напрямків стратегічного розвитку підприємств;
- акти перевірок контролюючих органів;
- накази про облікову політику підприємств та ін.

Обидві ці групи інформаційних документальних джерел об'єднує їх зовнішнє походження, тобто вони надаються експерту підприємствами, або іншими замовниками разом з постановою експертного завдання. Інформаційний обсяг цих документів і обумовлює остаточне формування експертного завдання та безпосереднє впливає на категоричність та обґрунтованість експертних висновків. Характерною ознакою цього інформаційного блоку є ідентифікування інформації з конкретним підприємством.

Функціонування експертної діяльності, як і окремої інформаційної системи, неможливо без існування різноманітних інформаційних баз даних програм автоматизованого пошуку інформації з використанням ПЕОМ.

Подібні бази даних формуються в експертній установі і використовуються при виконанні експертиз у залежності від змісту експертного завдання.

Насамперед це систематизована база податкового законодавства та база даних, що містить затверджені та зареєстровані різноманітні експертні методики.

Але ,з точки зору оптимізації інформаційного забезпечення експертних досліджень, доцільно створити інформаційну базу експертних прецедентів.

На можливість застосування дії «пошук прецеденту» в алгоритмі діяльності експерта-ергономіста вказували А. Т. Ашеров і В. В. Сабадаш [2]. На погляд автора подібний підхід можна застосувати при виконанні економічних досліджень. Тобто пропонується створення бази даних експертних досліджень, пов'язаних з вирішенням конкретних ситуативних завдань, у тому числі з проблемних питань оподаткування.

Інформаційна модель цієї бази повинна містити наступні параметри:

- перелік експертних завдань, типологізованих за змістом проблемних питань оподаткування;
- необхідні об'єкти досліджень;
- уніфіковані алгоритми вирішення наведених завдань;
- можливі варіанти експертних висновків (категоричні, вірогідні, альтернативні, умовні).

За умови постійного поновлення такої бази у ході експертної практики можливо створення банку даних стосовно практичних шляхів вирішення типологізованих експертних завдань.

Крім того, подібна динамічна інформаційна модель дає змогу відслідковувати вплив експертних висновків на вирішення суперечливих питань з оподаткування.

Інфологічна схема функціонування цієї моделі наведена на *рис. 1*.

Використання інформаційної бази експертних прецедентів дозволить:

- підвищити якість експертних досліджень з метою більш повного задоволення потреб підприємств;
- скоротити час виконання експертиз за рахунок прискорення процесу вибору конкретного алгоритму дослідження;
- визначити напрями удосконалення існуючих експертних методик або розробки нових.

Рис. 1. Інфологічна схема функціонування бази даних «експертних прецедентів»

Література

1. Сегай М. Я. Типология экспертных задач: / Криминалистика и судебная экспертиза.– К.: «Вища школа», 1988.– Вип. 37.– С. 9 – 18.
2. Ашеров А. Т. Сабадаш В. В. Судебно-эргономическая экспертиза несчастных случаев в системах «Человек – техника – среда»: Монография.– Х.: УІПА, 2008.– С. 145.

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Кукурудз О. М., канд. екон. наук

Київський національний торговельно-економічний університет

Зараз чи не найголовнішим питанням, що стоїть на порядку денному як перед державною владою, так і перед нацією взагалі, є необхідність докорінних змін у забезпеченні якісних характеристик життя людей. Пенсійне забезпечення – одна з найважливіших сфер соціальної політики держави. Турбота про людей похилого віку стає все більш важливою складовою державної політики з огляду на зростання тривалості життя та збільшення частки пенсіонерів у загальній кількості населення. Із зростанням реальної заробітної плати кількість людей, що будуть незадоволені рівнем своєї пенсії, зростатиме. В існуючому пенсійному забезпеченні принцип страхування реалізується не повною мірою і, по суті, має адміністративно-розподільчий характер та не забезпечує залежності розміру пенсій від розміру сплачених внесків. За рахунок страхових внесків здійснюються окремі види виплат, які не пов'язані з трудовим вкладом, не залежать від участі у фінансуванні пенсійного забезпечення і сприяють утвердженню утриманських настроїв. Також не забезпечується взаємозв'язок між трудовою діяльністю працівника і розміром його пенсії, а також відсутня зацікавленість працівника у формуванні пенсійного бюджету.

Пенсійну політику слід розглядати в розрізі тих політичних і соціально-економічних тенденцій, які набувають розвитку в суспільстві. При побудові пенсійної системи необхідно враховувати, що її основна мета полягає в забезпеченні гарантування мінімального рівня життя всім особам похилого віку, що мають необхідний трудовий стаж та забезпечення надійних умов для того, аби працююче населення могло робити заощадження на старість. Саме ця функція пенсійної системи поки що відсутня в Україні, але її розвиток передбачений у державній програмі реформування пенсійної системи.

Досить важливими є систематизація і планування в проведенні пенсійної реформи.

Першочерговими завданнями пенсійної реформи в Україні є: встановлення прямої залежності розмірів виплат від тривалості трудового (страхового) стажу роботи та розміру заробітної плати, з якої сплачуються страхові внески; сприяння продовженню працездатного віку з метою зменшення демографічного навантаження на фінансову основу пенсійного забезпечення; сприяння легалізації доходів і скороченню неформальної зайнятості населення; перегляд чинного законодавства та впорядкування надання пільг окремим категоріям громадян у пенсійному забезпеченні; запровадження добровільного недержавного пенсійного страхування як додаткового пенсійного забезпечення; вдосконалення організаційної структури Пенсійного фонду України з метою зменшення адміністративних витрат, пов'язаних із виплатою та доставкою пенсій.

Чинна пенсійна система забезпечує рівні виплати майже кожному пенсіонеру. Якщо система спирається на податок з фонду заробітної плати, тоді розмір пенсій має бути пов'язаний з розміром сплаченого податку. Суми пенсій повинні відрізнятись відповідно до заробітку і трудового стажу. Отже, нинішня система не життєздатна, якщо вона заохочує високооплачуваних працівників уникати сплати внесків. Альтернативним рішенням могло б стати забезпечення єдиного розміру пенсій для кожного пенсіонера, а при цьому фінансування має здійснюватися за рахунок загальних надходжень, а не на основі податку на фонд заробітної плати.

Для запровадження багаторівневої системи з обов'язковим фондним компонентом необхідно розв'язати комплексні завдання, які, до речі, передбачають створення певних мінімально достатніх умов, а саме розвиненість фінансового ринку та наявність установ, здатних виконувати функції адміністративного управління і нагляду. Крім того, необхідно, щоб країна мала фіскально здійсненну стратегію вирішення проблеми переходу від фінансування виключно солідарної системи до направлення частини надходжень фондovому компоненту. Протягом перехідного періоду система соціального забезпечення, як правило, зазнає втрат, до яких країна не готова.

МОДЕЛИ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ КОРПОРАЦИЙ

Колесова И. В., канд. экон. наук, доцент

Севастопольский национальный технический университет

На современном этапе развития экономики в условиях мирового финансового кризиса остро встает вопрос не только о сохранении позиций, но и о дальнейшем развитии предприятий. Наиболее значима эта проблема для корпоративных структур, непосредственно связанных с фондовым и кредитным рынками, по которым кризис нанес самый тяжелый удар.

Формирование и функционирование адекватного финансового механизма является актуальной и сложной задачей, поскольку результаты деятельности корпораций зависят от имеющихся финансовых ресурсов и их эффективного использования.

Анализ публикаций зарубежных и отечественных экономистов показывает, что существует множество подходов к представлению финансового механизма экономического роста корпораций.

И. А. Бланк предлагает использовать модель устойчивого экономического роста предприятий, основными параметрами которой являются целевые стратегические показатели формирования капитала [1, с. 189]. Модель устойчивого экономического роста является регулятором оптимальных темпов развития объема операционной деятельности (прироста или снижения объема реализации продукции) или в обратном ее варианте – регулятором основных параметров финансового развития, представленных системой финансовых коэффициентов (коэффициентами рентабельности реализации продукции, капитализации чистой прибыли, леввериджа активов, оборачиваемости капитала).

По мнению И. В. Черняевой, современный подход к формированию финансового механизма корпораций состоит в признании и обосновании двухуровневой модели внутреннего механизма вос-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

производства капитальных ценностей, в том числе продуктовая и воспроизводственная модели, сравнительная характеристика которых представлена в *табл. 1* [2, с. 47].

Таблица 1

Сравнительные характеристики моделей

Финансовая модель	Соответствие финансовой концепции	Концепция	Базовый критерий	Цель реализации
Продуктовая	Классическая теория финансов	Распределение (перераспределение) произведенного товара в стоимостной форме	Рост ВВП на душу населения	Рост производства товаров, работ, услуг
Воспроизводственная	Неоклассическая теория финансов	Финансовое поведение крупных товаропроизводителей и частных инвесторов на фондовом рынке	Внутренняя стоимость бизнеса	Прирост капитала в обществе

Модели И. А. Бланка, И. В. Черняевой сводятся к определению пропорций экономического равновесия и выявлению сложившихся источников устойчивого финансового развития корпораций на основе только внутренних факторов без учета влияния факторов внешней среды.

Как свидетельствует анализ литературы, в мировой практике разработаны и модели оптимизации распределения финансовых ресурсов внутри корпоративных структур. Можно выделить три основные группы моделей распределения:

- динамическое моделирование деятельности корпораций;
- модели согласования инвестиционных интересов дочерними предприятиями корпоративных структур;
- модели, основанные на максимизации рентабельности активов.

Результаты сравнительного анализа указанных моделей отражены в *табл. 2*.

Преимущества и недостатки моделей

Модели распределения финансовых ресурсов	Преимущества	Недостатки
Динамические модели	Контроль соблюдения критерия оптимальности Полноты отражения исходной информации Проведение более детальных исследований	Неэффективность использования для оперативного управления Формирование существенного объема исходных данных с учетом внешних и внутренних факторов Идеальные модели
Модели согласования инвестиционных интересов предприятиями корпоративных структур	Возможность отбора наиболее привлекательных инвестиционных программ Эффективное распределение финансовых ресурсов между предприятиями Учет организационной формы интеграции	Используются при формировании среднесрочных и долгосрочных проектов Не позволяют эффективно распределять финансовые ресурсы на текущие нужды предприятий
Модели максимизации рентабельности активов	Возможность оптимально распределять ресурсы в целях максимизации прибыли Обеспечение функционирования центров затрат в соответствии с потребностями корпорации	Использование только в горизонтальных типах интеграции

Модели финансового механизма развития корпораций представляют собой сложный многокомпонентный инструмент управления финансами, который должен отвечать требованиям полноты отражения значимой информации; адекватности отражения специфики деятельности корпорации; объективности расчетных данных, расширяемости, адаптивности и управляемости.

Литература

1. Бланк И. А. Управление формированием капитала.– К.: Ника-Центр, 2000.– 512 с.
2. Черняева И. В. Финансовый механизм экономического роста / И. В. Черняева // Финансы и кредит.– 2006.– № 30.– С.47 – 52

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДИХ СІМЕЙ

Комарова Г. В., викладач-стажист

Харківський національний економічний університет

Податкове регулювання є дієвим засобом впливу держаної політики на соціально-економічні процеси. Серед напрямків податкового регулювання важливе місце займає підтримка молодих сімей, що набуває особливої актуальності в сучасних кризових умовах.

Всю систему інструментів податкової підтримки молодих сімей можна показати у вигляді *рис. 1*.

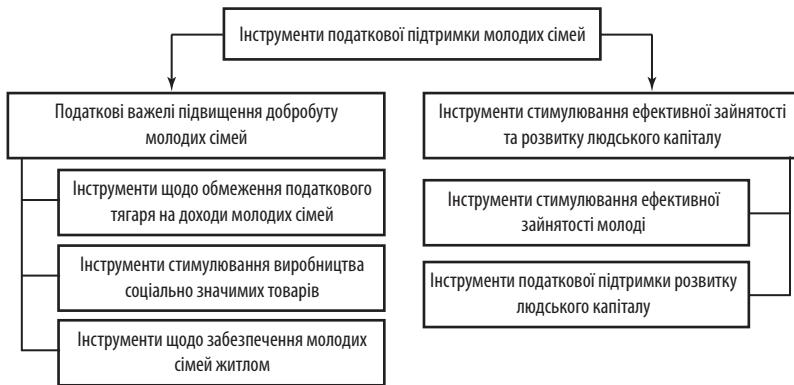

Рис. 1. Інструменти податкової підтримки молодих сімей

Зі схеми видно, що всю сукупність інструментів податкової підтримки молодих сімей можна розподілити на дві групи. Надамо коротку характеристику кожного з зазначених інструментів. Важливе місце в політиці державної підтримки молоді займають заходи щодо обмеження податкового тягаря на доходи молодих сімей. До них можна віднести: встановлення економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян або вдосконалення

механізму функціонування податкової соціальної пільги з податку з доходів фізичних осіб; прогресивне оподаткування особових доходів громадян та встановлення прогресивних ставок непрямих податків – залежно від ступеню соціальної значущості товарів; встановлення інших пільг з оподаткування доходів громадян тощо, – які сприяють дотриманню принципу соціальної справедливості.

Серед заходів податкової підтримки молоді необхідною є активізація виробництва соціально значимих товарів, до яких слід віднести заходи держави щодо податкового стимулювання національних виробників зазначеної продукції. Реалізація даного завдання полягає у застосуванні щодо відповідних суб'єктів господарювання цільових податкових пільг. При цьому їх надання повинно супроводжуватися моніторингом та контролем за економічною активністю зазначених підприємств, динамікою фінансових результатів від їх діяльності, оцінкою їх фінансової стійкості, платоспроможності, конкурентоспроможності, визначенням долі ринку, що припадає на дані суб'єкти тощо.

Як податковий інструмент забезпечення молодих сімей житлом можна навести приклад російського майнового вирахування при придбанні житла, що надається один раз в житті в сумі 1 млн руб. Механізм дії даного важеля схожий на податковий кредит з податку з доходів фізичних осіб, що діє в Україні. Однак впровадження цього інструменту на теренах української економіки повинно супроводжуватися більш досконалим обґрунтуванням механізму його адміністрування. Так, на відміну від російської практики доцільно встановлювати не фіксовану суму вирахування, а певний відсоток від вартості житла, що забезпечить більший регулюючий потенціал даної податкової пільги.

Говорячи про інструменти забезпечення ефективної зайнятості молоді та розвитку людського капіталу, слід зазначити, що вирішення даної проблеми полягає у застосуванні стимулюючих заходів щодо працедавців, які забезпечують дану групу населення робочими місцями та здійснюють підвищення їх кваліфікації. Особливо актуальним є стимулювання розвитку людського капіталу. Згідно чинного законодавства [1] платник податку має право на включення

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

витрат, пов'язаних з професійною підготовкою, навчанням, перепідготовкою або підвищенням кваліфікації осіб, які перебувають у трудових відносинах з таким платником податку або тих, які не перебувають з ним у трудових відносинах, але уклали з ним письмову угоду про взяті ними зобов'язання відпрацювати у платника податку після закінчення вищого та (або) професійно-технічного навчального закладу та отримання спеціальності (кваліфікації) не менше трьох років до валових витрат у розмірі до 3 відсотків фонду оплати праці звітного періоду. Таке формулювання унеможливує компенсацію витрат, пов'язаних з навчанням працівників, понесених суб'єктами малого підприємництва. Крім того, встановлений ліміт (3% від фонду оплати праці) не завжди дозволяє «покрити» витрати працедавця і, відповідно, стримує його дії щодо оплати освітніх послуг. Тому доцільно внести відповідні зміни до законодавства у напрямку підвищення граничного обсягу витрат на навчання, що дозволяється включати до валових витрат. Альтернативою даному інструменту може бути надання платникам права на компенсацію витрат окресленого типу шляхом їх вирахування з бази оподаткування прибутку підприємства, застосовуючи механізм податкової знижки, або безпосередньо з суми податку (через механізм податкового кредиту).

Запропонована автором система інструментів податкової підтримки молодих сімей охоплює дві найважливіші проблеми, які виникають перед молоддю – це обмежений рівень доходів, а також складності з працевлаштуванням. Наведені в публікації конкретні заходи податкової політики повинні бути більш детально досліджені та оцінені з позиції ефективності, що становить напрями подальших досліджень.

Література

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР (у редакції Закону України від 22.05.1997 р. №283/97-ВР зі змінами та доповненнями) // www.liga.net

ОСНОВНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА ФОРМИ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Корнєєв М. В., старший викладач кафедри фінансів
Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

У сучасному світі спостерігається певна тенденція до сепаратизації територіальних економік і набуття їх владними інститутами фінансової автономії. На нашу думку, під фінансовою автономією органів місцевого самоврядування можна розуміти законодавчо обмежену систему правоспроможностей органів місцевого самоврядування стосовно формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Основними властивостями категорії «фінансова автономія органів місцевого самоврядування» є:

- системність, оскільки існує кілька аспектів прояву фінансової автономії органів місцевого самоврядування, що в цілому створюють єдине розуміння складного явища;
- комплексність, оскільки незважаючи на складність явища фінансової автономії, системність, конкретні аспекти його прояву спостерігаються одночасно, у взаємодії, формуючи сукупність синергічних впливів;
- суб'єктивно-об'єктивний характер. Зокрема фінансова автономія існує як об'єктивне явище, що притаманне майже всім фінансовим системам. Однак ступінь реалізації фінансової автономії може бути оцінений суб'єктивно і може бути суттєво змінений за допомогою суб'єктивних впливів;
- дискретність, оскільки застосовувати поняття фінансової автономії і оцінити її рівень можна тільки до конкретного органу (групи органів) місцевого самоврядування (тобто дискретно), інакше дане поняття втрачає сенс;
- просторово-часова конкретність, оскільки сприйняття того чи іншого рівня фінансової автономії органів місцевого само-

врядування і, відповідно, використання фінансової автономії як інструменту впливу на соціально-економічний розвиток території може відбуватись в конкретних просторово-часових умовах. Прояв фінансової автономії в умовах певної національної економіки і певної економічної формації матиме іншу суб'єктивну оцінку, що буде обумовлено конкретними об'єктивними обставинами.

Пропонується виокремлювати наступні форми фінансової автономії органів місцевого самоврядування за напрямом впливу на соціально-економічний розвиток території:

- стимулююча, тобто така, що приводить до покращення характеристик соціально-економічного розвитку території. Як різновид стимулюючої фінансової автономії органів місцевого самоврядування можна визначити оптимальну фінансову автономію, завдяки досягненню якої буде відбуватись довгострокове стійке покращення характеристик соціально-економічного розвитку території;
- дестимулююча, тобто така, що приводить до погіршення характеристик соціально-економічного розвитку території. Як різновид дестимулюючої фінансової автономії можна зазначити деструктивну фінансову автономію, досягнення значення якої приводитиме до руйнування існуючої системи фінансових відносин на окремій території.

Досягнення певного кількісного рівня фінансової автономії є наслідком реалізації процесів децентралізації (централізації), що виникають в результаті функціонування фінансового механізму. Однак, оскільки фінансова автономія спричиняє зворотній вплив на соціально-економічний розвиток території і тим самим змінює закономірності функціонування фінансового механізму, а також входить до складу механізму регулювання розвитку території, то її можна віднести до складу фінансових інструментів фінансового механізму розвитку території. Тим самим є доцільним класифікувати інструментарій фінансового механізму на вбудований і зовнішній (*рис. 1*).

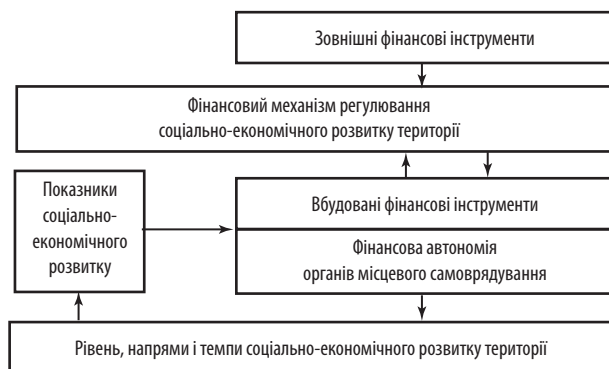

Рис. 1. Система зв'язків, що виникають при застосуванні інструментарію фінансового механізму регулювання соціально-економічного розвитку території

Зовнішній інструментарій обумовлює структуру і закономірності функціонування фінансового механізму регулювання розвитку території, його використання приводить до зміни напрямів і темпів розвитку території. Однак при зміні напрямів і темпів розвитку території не відбувається якісної чи кількісної зміни самого інструментарію, оскільки відсутній зворотний причинно-наслідковий зв'язок між фінансовими інструментами і економічним середовищем, розвиток якого вони регулюють.

Вбудований інструментарій спричиняє зміни економічного середовища, розвиток якого він регулює, але при цьому внаслідок існування зворотного причинно-наслідкового зв'язку між фінансовим інструментом і середовищем, змінюється сам. Використання вбудованих фінансових інструментів потребує більшого рівня обґрунтованості, ніж використання зовнішніх інструментів, оскільки необхідним є врахування сукупності як прямих, так і зворотних зв'язків між фінансовими інструментами і наслідками їх застосування.

Таким чином, необхідність виокремлення фінансової автономії органів місцевого самоврядування у окрему економічну категорію підтверджується результатами семантичного аналізу її формування,

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

виявленням специфічних рис фінансової автономії як категорії, результатами формування класифікаційних груп всередині категорії та аналізом механізму їх взаємодії тощо. Фінансова автономія органів місцевого самоврядування включена в систему синергічних зв'язків функціонування фінансового механізму регулювання соціально-економічного розвитку території.

Література

1. Дроздовська О. С. Теоретичні засади фінансової децентралізації / О. С. Дроздовська // Фінанси України.– 2002.– № 8.– С. 24.
2. Корнєєв М. В. Фінансова автономія регіонів України в сучасному нормативно-правовому полі / М. В. Корнєєв // Схід: Аналітично-інформаційний журнал.– 2008.– № 5 (89)– С. 15 – 17.
3. Лаврів М. Місцеві податки і збори як атрибут фінансової автономії органів місцевого самоврядування / М. Лаврів // Регіональна економіка.– 2003.– № 3.– С.197 – 207.
4. Леонідова О. Фінансування діяльності органів місцевого самоврядування / О. Леонідова // Фінансове право.– 2006.– № 7.– С.142 – 145.
5. Нестеренко А. С. Фінансова самостійність місцевого самоврядування та її забезпечення / А. С. Нестеренко // Митна справа.– 2002.– № 6. – С.88 – 92.

УДК 336.14

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Лаврентьєв М. М., аспірант

Науково-дослідний фінансовий інститут ДННУ «Академія фінансового управління»
Міністерства фінансів України (м. Київ)

Запорукою економічного розвитку країни є стабільне, рівномірне, довгострокове економічне зростання її регіонів. Без допомоги

державного регулювання здійснити це вкрай важко. А із врахуванням кризових явищ і як наслідок – загального уповільнення і навіть падіння багатьох показників соціально-економічного розвитку (ВРП, середня заробітна плата, інвестиції в основний капітал, ПІІ та інші), для виправлення ситуації втручання держави є необхідним.

Для розвитку регіонів необхідна наявність чіткої стратегії їх розвитку, що включатиме перелік програм розвитку регіонів на середньострокову та довгострокову перспективу з розподілом їх за пріоритетом першочерговості. Цей пріоритет впливає з невідкладних заходів розвитку регіонів і створення мультиплікативних ефектів та відповідної фінансової підтримки на їх виконання.

На даний час існує Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року (Стратегія), затверджена постановою КМУ від 21 липня 2006 р. № 1001, перший етап реалізації якої передбачав протягом 2006 – 2008 рр. забезпечення розроблення та затвердження регіональних стратегій розвитку, які визначають пріоритетні напрями розвитку регіонів на середньо- та довгострокову перспективу [1]. Але, враховуючи кризовий стан економіки, необхідно переглянути регіональні стратегії на можливість їх фінансового забезпечення у визначені строки. Тим паче, що на початку другого етапу (2009 – 2015 роки), який передбачає реалізацію довгострокової стратегії розвитку кожного регіону, виконання програм подолання депресивності територій, укладення угод щодо регіонального розвитку, спрямування державних інвестицій на розбудову соціально-економічної інфраструктури регіонів, відбувається розгортання кризових явищ в економіці країни.

Тому актуальним на даний час є перегляд використання бюджетного регулювання, а саме його інструментів у вирішенні питання фінансування програм, закладених у регіональних стратегіях.

Дієвим інструментом в період дефіциту місцевих бюджетів є використання трансфертів з державного бюджету.

У державному бюджеті починаючи з 2007 року передбачаються програми підтримки регіонального розвитку, зокрема стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності окремих територій. Відповідно до пріоритетів Стратегії щороку в державно-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

му бюджеті визначається обсяг цільових субвенцій на інвестиційні проекти регіонального розвитку, що розподіляються відповідно до встановленого Кабінетом Міністрів України порядку.

Але Стратегія розроблялась в період стійкого економічного зростання, і закладені в ній терміни її реалізації були розраховані також з урахуванням на подальше економічне зростання. Економічна криза внесла свої корективи. Так, у Державному бюджеті на 2009 р. трансферти капітального характеру не є захищеними статтями. Дефіцит державного бюджету призведе до недофінансування програм капітального характеру, які заплановані у регіональних стратегіях. Це, в свою чергу, ще більше посилить кризу, так як на даний час необхідно розбудовувати реальний сектор економіки і збільшувати робочі місця, які в свою чергу збільшать внутрішній платоспроможний попит.

Тому в період кризи для максимально ефективного використання такого інструмента як трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію регіональних стратегій розвитку та виконання самої Державної стратегії регіонального розвитку необхідно:

1. Переглянути за результатами першого кварталу показники соціально-економічного розвитку країни та на їх основі внести зміни до державного бюджету, в плані зменшення його дефіциту та можливостей його покриття.
2. Утримання соціальних стандартів на рівні минулого року, врахувавши інфляційну складову. Цей бюджет повинен бути бюджетом розвитку.
3. Переглянути можливість виконання усіх запланованих на 2009 р. програм для реалізації регіональних стратегій, звернути увагу на терміни їх виконання. Саме перехід місцевих бюджетів на програмне їх виконання повинен забезпечити ефективний перерозподіл обмежених ресурсів.

Недостатньо високий рівень розвитку виробничої і невиробничої інфраструктури, зокрема житлово-комунального, готельного, дорожнього, вулично-дорожнього господарства, енергетичного сектору, транспортних та інформаційних комунікацій, стримує

економічне зростання країни та її регіонів. У зв'язку з цим в першу чергу необхідно підтримувати програми з розбудови та модернізації інфраструктури національного та загальноєвропейського значення, а також інфраструктури регіонів, міст та міських агломерацій, які можуть відігравати роль полюсів зростання. Це сприятиме зміцненню зв'язків між регіонами, підвищенню рівня просторової мобільності населення, інвестиційної привабливості території, які мають основне значення для залучення додаткових інвестицій, досягнення високого рівня продуктивної зайнятості населення.

4. Розглянути можливість використання запозичень з державних банків до спеціального фонду місцевих бюджетів (бюджетів розвитку) на виконання програм, закладених в регіональних стратегіях, за допомогою рефінансування цих банків Національним банком України.

Література

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001/ ЛІГА:ЗАКОН.– ЛІГАБізнесІнформ.

УДК 338.98

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Лобозинська С. М., канд. екон. наук, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

Державне регулювання банківської системи покликане відіграти визначальну роль у стабілізації фінансово-господарського життя країни. Подолання рецесії можливе за умови відновлення фінансової стійкості банківської системи, яка значно похитнулася від навалльної потуги кризи осені 2008 року. З огляду на це, важливим є переоцінка

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

пріоритетності завдань державного регулювання банківської системи. При цьому, першочерговим завданням повинно бути чітка ідентифікація сучасних проблем банківського ринку. На нашу думку, найважливішими проблемами державного регулювання банківської системи України, які потребують негайного вирішення, є: проблема капіталізації банківської системи та проблема регулювання ліквідності банківських установ.

За результатами проведення аудиту першої групи банків за величиною активів було виявлено потребу у докапіталізації цих банківських установ на суму 24,7 млрд грн. За оцінками різних експертів, у банківську систему України необхідно влити капітал на суму від 50 до 70 млрд грн. [1, с. 14]. Для цього у Державному бюджеті передбачено витрати на докапіталізацію у розмірі 44 млрд грн. Проте реальні механізми входження держави у капітал банків ще до кінця не розроблені. Відсутній чіткий механізм націоналізації державною вітчизняних банківських установ. У розроблених концепціях містяться положення, які суперечать світовій практиці. Зокрема, мінімальний пакет акцій, які може викупити держава у банку складатиме 10%, що, в принципі, не відобразиться суттєво на капіталі банку, який відчуває гостру потребу у надходженні грошових вливань. Для прикладу, іноземні держави (Велика Британія, Німеччина, США) використовують схему участі держави у капіталі банку за методикою 50% + 1 акція, що дозволяє здійснювати ефективне керівництво під час скрутного становища банку. Окрім того у вітчизняній програмі капіталізації не є продуманим механізм контролю над вкладеними державними коштами.

Починаючи з жовтня 2008 р. до березня 2009 р. депозити фіз. осіб зменшилися у гривні на 26,72 млрд грн або на 21,1%, а депозити фізичних осіб у валюті – на 3,46 млрд дол., або на 22,09%. [1, с. 14]. Такий масштабний вплив коштів похитнув фінансову стабільність банків і породив значний розрив ліквідності у банківських установах. Для поновлення ліквідності єдиним джерелом залишалися канали рефінансування НБУ (у зв'язку з світовою фінансовою кризою запозичення на зовнішніх ринках стали недоступними, внутрішні джерела накопичення капіталу були перекриті недовірою

населення до банківської системи). У період з вересня до лютого 2009 року НБУ рефінансував вітчизняні банки на суму 110,6 млрд грн. В основному видані ресурси направлялися на погашення депозитів перед вкладниками банків, імпортні закупівлі та валютні спекуляції, а не на кредитування економіки. При цьому у січні 2009 року рефінансування практично було зупинено (видано кредитів на суму лише 1,4 млрд грн), що значно погіршило ситуацію із наповненням економіки грошима [2, с. 6]. Зупинка рефінансування була породжена політичним протистоянням різних гілок влади Кабінету Міністрів та НБУ. За таких умов фінансове становище банків тільки погіршувалося. Підтвердженням цього стало значне зростання кількості банків, у яких було запроваджено тимчасову адміністрацію та введено кураторів НБУ. Отож, політика рефінансування потребує пошуку нових інструментів підтримки ліквідності банківських структур та конструктивної взаємодії різних гілок влади при розробці фінансової стратегії виходу з банківської кризи.

Важливою проблемою, яка потребує вирішення, є і проблема організації процесів реєстрації, реорганізації та ліквідації банківських установ та врегулювання діяльності проблемних банків. Зважаючи на загрозований стан у банківській системі, наприкінці січня 2009 року НБУ ввів новий додатковий інструмент нагляду під назвою «особливий режим контролю». Цей інструмент передбачає введення інституту кураторства. Суть його полягає у призначенні в банківську структуру уповноваженої особи від НБУ для контролю над виконанням менеджерами банку вимог регулятора. На куратора покладається забезпечення контролю за ефективністю використання кредитів рефінансування та забезпечення збалансованої політики управління активами та пасивами у банку. Проте свою ефективність ця ланка контролю поки що не довела. Зазвичай після введення куратора в банку призначається тимчасовий адміністратор. Тому доцільно вдосконалювати, на наш погляд, дистанційний нагляд та інспектування на місцях із широким застосуванням системи раннього реагування.

При організації контролю за банківською системою необхідно вирішити проблему налагодження тристоронньої взаємодії між

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

внутрішніми аудиторами, зовнішніми аудиторами та інспекторами Національного банку України. Це б дало змогу своєчасно виявляти труднощі в банку та запускати в дію превентивні заходи безпеки. А на державному рівні необхідно якнайшвидше вирішувати проблему координації діяльності органів державного регулювання банківської системи України. Лише спільними зусиллями можливо з найменшими втратами відновити економічне зростання економіки України.

Література

1. Вяземський А. Зачем банки в Украине наращивают капитал // Дело.– 2009.– № 38.– С. 14.
 2. Герасимова Т. Кабмин держит банки на голодном пайке // Дело.– 2009.– № 8.– С. 6.
 3. Грынков Д. Прокураторы // Бізнес.– 2009.– № 10.– С. 30 – 31.
-
-

УДК 658.001.2:621] (477)

ВИЗНАЧАЛЬНІ ФАКТОРИ РЕЙТИНГУВАННЯ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Логвиненко Ю. Л., асистент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет «Львівська політехніка»

Високий рівень конкуренції та гостра нестабільність сучасних фінансово-економічних умов як в національному, так і в міжнародному вимірах вимагають від суб'єктів господарювання різних галузей, форм власності та масштабів діяльності постійного відслідковування власних ринкових позицій з метою пристосування до нових макро- та мікроекономічних реалій і прийняття в їх рамках адекватних управлінських рішень. В результаті, особливо актуальною постає проблема розроблення і застосування систем рейтингування аналітиками суб'єкта господарювання. На противагу чисельним

методикам фінансово-економічного аналізу, саме неупереджено розроблений рейтинг забезпечує організації базу для зіставлення з діловими партнерами та конкурентами на ринку, а також чимало інших переваг і є орієнтиром для подальших дій у коротко- та довгостроковій перспективі.

Беручи за об'єкт рейтингового дослідження підприємства машинобудівної галузі вітчизняної промисловості, слід, перш за все, розуміти їх виняткову роль в процесі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки та ефективності її розвитку. При цьому значна матеріаломісткість та енергоємність, потреба в науково-інноваційному забезпеченні, а також яскраво виражена експортна зорієнтованість машинобудівних підприємств України ставить їх у залежність від низки факторів різного рівня та змісту, котрі, як прямо, так і опосередковано здійснюють помітний вплив на всі аспекти їх діяльності. Відповідно, налагодження процесу рейтингування в рамках машинобудівного комплексу вимагає уточнення ключових чинників, котрі в сукупності забезпечують формування конкретних умов реалізації процесу розроблення рейтингу та вносять свої корективи у його результати.

Аналізуючи дію факторів, що мають місце в процесі рейтингування машинобудівних підприємств, доцільно зазначити, що вони можуть впливати як прямо, так і опосередковано, тобто реалізувати свою функцію через інші чинники. При цьому до *прямих* факторів впливу слід віднести, перш за все, ті, що виникають на рівні внутрішнього середовища функціонування підприємства – об'єкта рейтингування – і безпосередньо залежать від особливостей його діяльності. За змістом їх доцільно розподілити на такі (табл. 1):

До факторів безпосереднього впливу на процес рейтингування можемо віднести й окремі елементи зовнішнього середовища функціонування досліджуваної організації. Кредитори, постачальники, клієнти та конкуренти наділені потужними важелями впливу на об'єкт рейтингування на усіх етапах його виробничої та реалізаційної діяльності і, будучи ключовими зовнішніми користувачами рейтингової інформації, формують власні вимоги до основних засад розроблення рейтингу, його подання та функціонування. Окремо

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

групою чинників прямого зовнішнього впливу виступають органи державної влади (Кабінет Міністрів України, Національний Банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку), котрі формують правове середовище діяльності підприємницьких структур та регулюють основні аспекти їх функціонування, зокрема й ті, що стосуються розроблення та застосування рейтингових систем оцінювання. Особливого значення в умовах впливу факторів зовнішнього середовища прямої дії на процес рейтингування набуває *регіональний аспект* функціонування машинобудівних підприємств. Основні засади політики місцевих органів державної влади, наявність та рівень доступу до джерел сировинно-матеріальних та кредитних ресурсів, інтелектуальний потенціал, вигідність економіко-географічного розміщення, рівень розвитку та інвестиційна привабливість значно відрізняються в межах окремих регіонів і чітко відображаються на умовах рейтингування вітчизняних машинобудівних підприємств.

Таблиця 1

Характеристика факторів прямої дії внутрішнього середовища функціонування об'єкта рейтингування

Фактори прямої дії внутрішнього середовища функціонування об'єкта рейтингування	Зміст факторів прямої дії внутрішнього середовища функціонування об'єкта рейтингування
1	2
Організаційно-управлінські	Враховують організаційно-правову форму діяльності машинобудівного підприємства, його розміри, організаційну структуру, склад управлінського персоналу, сукупність його дій в процесі розроблення системи менеджменту, підходи та методи керівництва тощо
Фінансово-економічні	Формують можливість злагодженого проведення процесу рейтингування з точки зору рівня фінансового забезпечення усіх його аналітико-розрахункових процедур
Матеріально-технічні	Є характерними факторами, що мають місце під час рейтингування машинобудівних підприємств і відображають здатність досліджуваних об'єктів до налагодження безперебійного забезпечення необхідним обсягом матеріально-сировинних ресурсів. Крім того, цей фактор враховує стан техніко-технологічного оснащення машинобудівного підприємства та впливає на рівень автоматизованості всіх його процесів, в тому числі й реалізацію рейтингової діяльності

Закінчення табл. 1

1	2
Кадрові	Відображають ступінь забезпечення підприємства персоналом необхідної структури та кваліфікаційного рівня; при цьому в межах машинобудівної галузі особлива увага акцентується на роботі команди науково-технічних працівників та інноваторів, котрі забезпечують формування та розвиток виробничого потенціалу підприємств
Інформаційні	Впливають залежно від рівня системності організації документо-обігу на підприємстві, згодженості комунікаційного процесу та можливості доступу до інформаційних джерел, необхідних в процесі формування рейтингової оцінки

Виключної актуальності в сучасних умовах набуває група *факторів непрямої дії*, адже вітчизняні машинобудівні підприємства є інтегровані у міжнародне економічне середовище і успішність їх функціонування перебуває у тісній залежності від кон'юнктури міжнародних ринків. Так, експорт продукції машинобудування у січні 2009 р. скоротився на 37,9% (360 млн дол. США) в порівнянні із аналогічним періодом у 2008 р., що було зумовлено негативними ефектами світової економічної кризи в країнах – основних торговельних партнерах України. Внаслідок цього у січні 2009 р. обсяг реалізації машинобудівних підприємств склав 3709 млн грн, що на 52% нижче у порівнянні з аналогічним періодом минулого року і, таким чином, сигналізував про серйозні стагнації процесів у вітчизняному машинобудуванні [1].

Отже, процес рейтингування машинобудівних підприємств передбачає обов'язкове врахування сукупності чинників, котрі, здійснюючи прямий та опосередкований вплив в умовах внутрішнього та зовнішнього середовищ їх діяльності та з урахуванням регіональної складової, забезпечують побудову об'єктивних рейтингових оцінок та їх ефективне функціонування.

Література

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ: ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ

Ляпина Т. М., канд. экон. наук, доцент кафедры «Налоги и налогообложение»
Тюменский государственный университет

Дальнейшее совершенствование теории и практики налогообложения, формирование и реализация эффективной налоговой политики во многом зависят от человеческого фактора, то есть тех молодых специалистов, которые придут на смену нынешним налоговым работникам.

В условиях перехода на двухуровневую подготовку кадров в высшей школе необходимо уточнить некоторые подходы к сочетанию теоретических и практических основ обучения студентов специальности «Налоги и налогообложение» для последующей работы в налоговых органах.

Студенты 5-го курса, обучающиеся по данному направлению, четко выделяют положительные и негативные стороны своей будущей специальности. Например, при анкетировании они отмечают обширную область знаний, полученных по специальности; наличие льгот у госслужащих; достаточно глубокое изучение экономических и юридических наук; востребованность на современном этапе; широкий профиль применения; возможность карьерного роста; знание законодательства РФ; многогранность профессии. В числе основных негативных моментов студенты указывают, что не хватает навыков практики.

Таким образом, в ближайшем будущем развивать и совершенствовать теорию и практику налогообложения будут молодые специалисты нового поколения, которые проходят обучение в высшей школе в условиях перехода к Болонскому процессу, что предполагает серьезную специализацию в процессе обучения в вузе.

Как положительный момент следует отметить всегда существовавшую заботу руководителей системы налоговых органов о под-

готовке будущих кадров. Достаточно сказать, что государственный образовательный стандарт данной специальности – единственный из экономических специальностей, который был подписан в свое время министром МНС РФ по налогам и сборам Г. И. Букаевым. Серьезный подход министерства явился признаком внимания к вопросам подготовки будущей смены в налоговой системе и продолжением традиций финансовых органов. Можно привести такой пример из архивных материалов Тюменского областного финансового отдела. В приказе по министерству финансов от 20 января 1950 года № 114 в соответствии с «Положением о производственной практике» 1938 года были закреплены за учебными заведениями конкретные финансовые органы для прохождения производственной практики студентами финансово-экономических учебных заведений, с указанием сроков и размеров оплаты руководителям практики на местах. За тюменским облфинотделом значился Иркутский финансово-экономический институт.

Однако современная ситуация требует некоторой корректировки в связи с предпочтениями будущих выпускников, которые видны из мониторинга представлений выпускников специальности «Налоги и налогообложение» о будущем месте работы. Современный экономический кризис внес существенные дополнения, и выпускники 2009 г. реально рассуждают о сокращении вакансий для трудоустройства в налоговые органы, что видно из результатов анкетирования.

Представление студентов спец. налоги и налогообложение ТюмГУ о предполагаемом месте работы

Предполагаемое место работы	Удельный вес опрошенных в %	
	2005 г.	2009 г.
В налоговых органах	37	41
В коммерческих организациях	30	47
В судебных органах	3	1
В органах МВД	8,6	2
В органах госуправления	7,1	2
Не знаю	14,3	7
Итого:	100	100

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

В соответствии с наметившимися тенденциями хотелось бы обратиться к руководству ФНС помочь решить проблему более эффективной организации практики студентов в налоговых органах и целевой подготовки студентов, желающих работать в налоговых органах. Для этого, думается, нужно изменить политику ФНС и, например, создать возможность студентам на практике работать с программами ЭОД, что пока недоступно студентам по причине налоговой тайны.

В настоящее время результаты анкетирования студентов выпускников показывают, что они оценивают свое представление о будущем рабочем месте на 3,5 балла из максимальных 5 баллов.

Заслуживает внимания опыт некоторых аудиторских фирм г. Тюмени, заключающих ученический договор со студентами 4-го курса по вопросам будущего трудоустройства. Учитывая такой опыт, хотелось, чтобы федеральная налоговая служба отбирала после 3-го курса студентов на конкурсной основе и действовала совместно с кафедрой по формированию специалиста. Соответственно кафедра должна учесть данное направление подготовки через постоянное обновление спецкурсов по согласованию с УФНС.

Таким образом, одной из важнейших составляющих налоговой реформы является повышение уровня налогового администрирования, что требует, прежде всего, повышения уровня квалификации работников налоговых органов и постоянного притока молодых специалистов, ориентированных на длительную работу.

МІНІМІЗАЦІЯ СПЛАТИ ПДВ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ДАТИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА НА ПОДАТКОВИЙ КРЕДИТ

Ляшенко Ю. І., канд. екон. наук

Кулик П. Л., аспірант

Національний університет ДПС України (м. Ірпінь)

В нашій державі, як і в багатьох інших країнах світу, податок на додану вартість (ПДВ) є одним із основних джерел формування доходної частини бюджету. Тому зрозуміло, що ефективне функціонування цього податку є важливим для економіки країни [3, с. 108]

Питанням законодавчої неврегульованості механізму адміністрування податку на додану вартість в Україні присвячено багато праць сучасних авторів. Серед них О. Данілов, В. Лисенко, М. Науменко, А. Соколовська, А. Сігайов, А. Скрипник, Б. Карпінський, В. Парнюк, В. Мельник, Т. Паянок та ін. Однак, незважаючи на певну кількість праць, напрями подальшого вдосконалення механізму справляння цього податку в Україні досі залишаються до кінця не реалізованими.

Відповідно до чинного Закону України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 року N 168/97-ВР датою виникнення права платника податку на який вважається: дата здійснення першої з подій; або дата списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату товарів (робіт, послуг); або дата отримання податкової накладної, що засвідчує факт придбання платником податку товарів (робіт, послуг) [1].

Дана норма закону теоретично розрахована тільки на сумлінних платників податків, проте на практиці мало хто хоче платити податок до бюджету, і тому багато платників податків використовують дану норму Закону на свою користь.

Розглянемо простий приклад, в якому, цілком законно використовуючи дану норму закону, платники податків мінімізують

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

свої податкові зобов'язання з ПДВ: двоє і більше «пов'язаних» осіб (суб'єктів господарювання), підраховуючи в кінці звітного періоду результати діяльності з точки зору сплати ПДВ, з'ясовують, що у суб'єкта № 1 за звітний період очікується ПДВ до сплати, наприклад, в розмірі 10,0 млн грн, а у другого очікується від'ємне значення на 15,0 млн грн. Якщо у суб'єкта № 2 процес відшкодування через перенесення від'ємного значення на кілька звітних періодів, проведення документальних та зустрічних перевірок основних поставачальників затягнеться на декілька місяців, то суб'єкт № 1 повинен сплатити податок до бюджету. Навіщо платити кошти до бюджету «живими грішми», якщо можна використати згадану норму закону у двох варіантах:

- а) в кінці звітного періоду суб'єкт № 1 перераховує суб'єкту № 2 авансові кошти в сумі 60,0 млн грн за товари, які нібито буде отримано у майбутньому, і відповідно включає до податкового кредиту з ПДВ 10,0 млн грн та як наслідок – ПДВ до бюджету платити не потрібно ($10 - 10 = 0$).
- б) в кінці звітного періоду суб'єкт № 2 виписує суб'єкту № 1 товарні та податкові накладні нібито на продаж товарів, які будуть зберігатись у продавця, на суму 60,0 млн грн, і як і у випадку «а», підприємство № 1 включає до складу податкового кредиту 10,0 млн грн і подає до органу податкової служби декларації без заявленої до сплати суми податку.

Наприкінці наступного місяця підприємства цієї ж фінансово-промислової групи знову прораховують результати роботи звітного періоду та, як і у попередньому періоді, здійснюють мінімізацію сплати податку на додану вартість через «коригування» очікуваних нарахувань податку до сплати шляхом використання дозволеної законом норми. Чим більше у фінансово-промисловій групі суб'єктів господарювання, тим легше здійснювати «коригування» очікуваних до сплати сум податків.

І такі прості схеми мінімізації використовуються суб'єктами господарювання на постійній основі. Як правило, дана схема є актуальною, коли у складі фінансово-промислової групи є «підприємство-відшкодувальник».

Тому, зважаючи на те, що вимоги Закону стосовно дати виникнення права платника на податковий кредит дозволяють мінімізувати сплату податку до бюджету, сьогодні є доцільним внесення змін до Закону України «Про ПДВ», згідно з якими правом виникнення платника податків на податковий кредит з ПДВ будуть обов'язкові дві умови:

- 1) оплата товарів (робіт, послуг);
- 2) придбання товарів (робіт, послуг).

Згадані зміни суттєво ускладнять механізм штучного формування податкового кредиту з метою мінімізації сплати податку та забезпечать збільшення надходжень податків до бюджету.

При цьому, зважаючи, що всі «махінації» проводяться як правильно з податковим кредитом, дату виникнення податкових зобов'язань з цього податку на даному етапі слід залишити без змін.

Запропоновані пропозиції є спробою конкретизувати в певній мірі механізм оподаткування ПДВ, однак, щоб ПДВ став універсальним фінансовим інструментом економіки України, необхідно цей механізм вдосконалювати і надалі, виправляти ті недоліки, які зараз є у вітчизняній практиці.

Література

1. Закон України «Про податок на додану вартість» від 3 квітня 1997 року № 168/97-ВР із внесеними змінами та доповненнями.

2. Ляшенко Ю. І., Кулик П. Л. Диференціація ставок податку на додану вартість в Україні в умовах світової фінансової кризи // Науковий вісник Національного університету ДПС України.– 2009.– № 1(44) 2009.– С. 107 – 111.

НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ АКТИВИЗАЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ¹

Морозов В. В., канд. экон. наук, доцент, старший научный сотрудник
Институт экономики УрО РАН (г. Екатеринбург)

Одним из главных условий и факторов выхода экономики страны и регионов из состояния экономического кризиса и перехода на путь устойчивого инновационного развития, значительной активизации инвестиционной деятельности является формирование прогрессивной государственной налоговой политики и эффективного механизма налогообложения хозяйствующих субъектов.

Одним из основных факторов, оказывающих определяющие влияние на степень инвестиционной активности производителя, является уровень налоговой нагрузки на хозяйствующего субъекта. По расчетам, предельный уровень налоговой нагрузки, за которой производитель лишается интереса к активной инвестиционной деятельности, оценивается в 35 – 38%. Такой уровень налоговой нагрузки характерен сегодня для большинства активно развивающихся стран, таких как Китай, Индия, Бразилия, Вьетнам, Малайзия и др. При этом в них широко используется система налоговых каникул и других налоговых льгот для активных инвесторов.

Снижение налоговой нагрузки на производителя может идти в нескольких основных направлениях. *Во-первых*, за счет сокращения количества, качественного совершенствования состава собираемых налогов и структуры приоритетных сфер налогообло-

¹ Исследование проводится в рамках программы фундаментальных исследований Президиума РАН № 26 «Научно-технологический прогноз развития экономики России», проект «Закономерности формирования и функционирования саморазвивающихся экономических систем (хозяйствующих агентов, территорий, регионов) на основе использования передовых организационных и управленческих технологий».

жения. *Во-вторых*, за счет сокращения нормативов мобилизации традиционных и оптимизации вновь вводимых, взамен действующих, налогов. *В-третьих*, через предоставление налоговых льгот и освобождений активным отечественным и иностранным инвесторам, в том числе и ведущим свою экономическую деятельность в зонах с особым налоговым режимом. *В-четвертых*, за счет предоставления права субъектам федерации и муниципальным образованиям самостоятельного снижения уровня налогообложения по отдельным видам налогов. *В-пятых*, через законодательное определение государственных нормативов предельных налоговых изъятий из доходов хозяйствующих субъектов в бюджеты и внебюджетные фонды для каждого иерархического уровня управления.

Другим базовым принципом и основной задачей **совершенствования налоговой политики** является придание ей инвестиционной направленности. Задача придания налоговой политике инвестиционной направленности должна реализоваться за счет трех основных направлений. *Во-первых*, за счет четкого определения и предназначения одного или группы крупных и стабильных налогов, сборов или платежей на инвестиционные цели. В качестве такого единого налога может выступать или специальный инвестиционный налог, вводимый на замену действующим, или крупный и стабильный федеральный налог, взимаемый сегодня. В качестве наиболее вероятного для этой цели может быть использован налог на добавленную стоимость. В том случае, если инвестиционная направленность должна обеспечиваться рядом федеральных налогов, в Налоговом Кодексе следует определить стабильные нормативы отчислений от этих налогов на инвестиционные цели.

Во-вторых, инвестиционная направленность в налоговой политике государства должна обеспечиваться за счет безусловного инвестиционного использования амортизационных отчислений. Такой подход базируется на самой сущности понятия амортизационных отчислений как ресурсов, предназначенных для расширенного воспроизводства основных фондов. Сегодня российское государство, по-существу, отказывается от этого принципа, предоставив хозяйствующим субъектам право значительно уменьшать нормативы

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

амортизационных отчислений, определив в качестве исходной базы для расчётов амортизации остаточную стоимость основных фондов; узаконив введение вольного режима проведения ускоренной амортизации и разрешив хозяйствующим субъектам самостоятельно определять предназначение и использование амортизационных отчислений. Поэтому около половины амортизационных ресурсов выпадает из инвестиционного оборота. Выход из создавшегося положения мы видим в разработке комплекса мер по приданию использованию амортизационных отчислений исключительно инвестиционного характера.

В-третьих, инвестиционная направленность налоговой политики обеспечивается через оптимизацию системы налоговых льгот. В период введения Налогового Кодекса Правительство России придерживалось тактики жесткого сокращения налоговых льгот. В результате были упразднены практически все налоговые льготы инвестиционного характера. Между тем, по мнению отечественных и зарубежных экономистов, именно инвестиционные льготы способны значительно активизировать процесс экономического развития и должны использоваться в первую очередь.

Сегодня в России постепенно возрождается механизм налогового стимулирования инвестиционной деятельности. Однако этот процесс носит бессистемный, хаотический характер и масштабы его весьма незначительны.

В мировой экономике сегодня применяется несколько видов инвестиционных налоговых льгот. Первым среди них является ускоренная амортизация. Ко второму типу налоговых льгот относится полное или частичное вычитание из налогооблагаемого дохода затрат на инвестиции, инвестиционный налоговый кредит и создание инвестиционных резервов с отложенным налогообложением. Третий тип налоговых льгот – введение налоговых каникул или снижение налоговых ставок для отдельных, вновь создаваемых предприятий, отраслей и развивающихся территорий инновационной направленности.

Все эти типы инвестиционных налоговых льгот функциональны и могут успешно использоваться в российской экономике. Однако

при их использовании необходимо учитывать специфику российских экономических и инвестиционных отношений и детально разработать механизм их практического применения.

УДК 336.221 (351х)

СУЩНОСТЬ НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ¹

Найденов А. С., экономист

Институт экономики УрО РАН (г. Екатеринбург)

Общепризнанным является факт, что налогообложение является одним из важнейших инструментов воздействия государства на экономическую систему. В связи с этим представляется, что совершенствование налогообложения должно быть основано на четком понимании сущности, целей и задачах налогового администрирования. Данное обстоятельство обусловило выбор темы исследования.

Анализ научных работ показал, что в научной литературе нет единства трактовки понятия «налоговое администрирование». Согласно исследованию, проведенному Мишустиним М. В. [5], для ряда авторов характерен узкоспециализированный подход: работа налоговых органов по реализации налогового механизма (Мишустин М. В., Остапова М. Т., Перонко И. А. и Чухнина Г. Я.). Другой подход более широкий, он характеризует налоговое администрирование как систему управления «налоговыми отношениями» [4] (Красницкий В. А., Перонко И. А., Миронова О. А., Ханафеев Ф. Ф.).

Авторская трактовка понятия налоговое администрирование подразумевает целенаправленное, системное воздействие государства на экономику посредством использования различных управ-

¹ Исследование выполнялось при финансовой поддержке Российского гуманитарного научного фонда – Урал (проект № 09-02-83224 а/у)

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

ленческих методов в сфере налоговых и иных финансовых отношений. Иными словами, налоговое администрирование представляет собой совокупность форм и методов реализации государством налогового механизма.

Такая комплексная трактовка понятия налогового администрирования позволит провести системный анализ эффективности всего налогового механизма и его воздействия на экономику.

Кроме того, анализ международного опыта функционирования налоговых органов показывает широту охвата задач, решаемых ими. Помимо администрирования всех форм налогов, органы налогового администрирования занимаются вопросами таможенного законодательства (Австрия, Бельгия, Испания); социальной поддержкой населения (пособия, студенческие займы и т. д.) – США, Великобритания; вопросами недвижимости (США, Португалия); перепись населения (Норвегия) [3, с. 31].

Одним из широко развитых направлений работы органов налогового администрирования является стратегическое планирование. При этом планированию подвергается не только объемы налоговых поступлений, но также проведение мероприятий по совершенствованию предпринимательской среды, улучшению системы налогообложения. С этой целью, по данным, приведенным в [3, с. 58], около 70% развитых стран применяют практику регулярных исследований состояния налоговой системы посредством опроса налогоплательщиков.

Отсюда и широко распространенный принцип публичности работы налоговых органов. Согласно данным, опубликованным в [3], лишь 5 из 43 исследованных стран не практикуют принцип публичности работы органов налогового администрирования.

Такой широкий охват различных направлений деятельности органов налогового администрирования объясняется стремлением сконцентрировать различные аспекты экономической жизни, опосредованные существованием налогов, а также те, которые с налогами тесно взаимосвязаны. Такая концентрация позволяет направить экономическую систему наиболее эффективным способом, поскольку исключает противоположное воздействие различных ее элементов.

Комплексность системы налогового администрирования с *одной стороны*, делает возможным упростить взаимодействие налогоплательщика и органов государственной власти. Однако с *другой стороны* – это может привести к чрезмерному административному давлению.

Чрезмерная бюрократизация системы налогового администрирования, связанная с расширением его функций, ухудшит предпринимательский климат и создаст дополнительные препятствия в развитии всей экономической системы в целом. Хотя уже сейчас российская система налогового администрирования испытывает серьезные затруднения с оптимизацией своей деятельности (согласно исследованиям, проведенным Всемирным Банком в 2008 году, российская налоговая система по своей привлекательности находится на 134 месте [1]).

Кроме того, комплексное управление экономической системой посредством налогового администрирования требует упрощения и совершенствования методов работы. Например, в результате исследований, представленных в [2, с. 9], практически четырехкратное превышение коэффициента соотношения затрат на налоговое администрирование и налоговых поступлений в Великобритании по сравнению с США по данным на 1976 год объясняется именно недостаточным использованием информационных технологий и излишней бюрократизацией налоговой системы.

Литература

1. Paying taxes 2008. The global picture. [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.oecd.org.
2. Prest A. R., The state of taxation. Consistency, inflation, incentives, public choice, terms of trade, government expenditure, enforcement, avoidance/evasion etc. London : The Institute of Economic Affairs , 1977. 116 p.
3. Tax Administration in OECD and Selected Non-OECD Countries: Comparative Information Series (2008). [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.oecd.org.

4. Миронова О. А., Ханафеев Ф. Ф. Налоговое администрирование.– М.: Омега-Л, 2008.

5. Мишустин М. В. Информационно-технологические основы государственного налогового администрирования в России. М.: Юнити-Дана, 2005.

УДК 336.075

ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВО-ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Непийвода О. Г., студентка

Огороднік К. А.

Вінницький торговельно- економічний Інститут КНТЕУ

Податки є не лише головним джерелом доходів бюджету, але й потужним фінансовим інструментом регулювання економіки. Розвиток ринкових відносин у країні завжди супроводжуються вдосконаленням системи податків, адже вони є платою суспільства за виконання державою її функцій.

Питання вдосконалення оподаткування знаходяться в центрі уваги наукової і громадської думки з отримання незалежності України. Особливо сьогодні, в пошуках шляхів виходу з економічної кризи, назріла необхідність податково-бюджетного регулювання в Україні замість проведення суто фіскальної податкової політики. Крім цього, сьогодні на державному рівні визнано гостроту проблеми оподаткування, пов'язаної з надмірністю податкового тягара. Останній і є однією з причин фінансової нестабільності підприємств, зменшення сукупного попиту і економічної кризи.

Податки – це особлива сфера виробничих відносин, своєрідна не лише економічна, а й фінансова категорія, а також найважливіший економічний важіль, що регулює взаємовідносини юридичних і фізичних осіб з державою в умовах ринку. Сутність податків як економічної, фінансової категорії полягає в тому, що вони є обов'язковими внесками в бюджет відповідного рівня чи в державні цільові фонди,

які здійснюють платники в порядку і на умовах, зазначених у відповідних законодавчих актах України про оподаткування.

Податки мають суспільний зміст і матеріальну основу. Суспільний зміст податків виявляється в перерозподілі національного доходу, у тому, що вони є частиною єдиного процесу відтворення, специфічною формою виробничих відносин. Матеріальною основою податків є грошові кошти, мобілізовані державою у платників податків.

Нині існує необхідність всебічного дослідження питань, пов'язаних із впливом системи оподаткування на економічні процеси. Українські вчені мають певні здобутки в дослідженні теоретичних і практичних аспектів оподаткування. У роботах О. Д. Василика, В. П. Вишневського, А. І. Даниленка, І. О. Луніної, В. І. Міщенко, С. В. Науменкової, Ц. Г. Огня, А. Соколовської, В. М. Суторміної, В. М. Федосова, Л. М. Шаблістої, С. І. Юрія та інших значна увага приділяється обґрунтуванню ролі і місця податків в економічній системі, дослідженню інституціональних чинників, які впливають на еволюцію податкових механізмів, напрямів реформування податкової системи тощо.

Здійснюючи регулювання економіки через податки, держава шляхом зменшення або ж збільшення маси податкових надходжень, зміни ставок податків і форм оподаткування, надання податкових пільг може сприяти створенню умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, стимулювати інвестиційну, інноваційну й підприємницьку активність.

Становлення податкової системи в Україні розпочалося без належного теоретичного обґрунтування. Як приклад використовувалися західні моделі оподаткування, але при цьому не враховувалися специфічні особливості соціально-економічного розвитку країни, пов'язані з глибокою деформованістю інфраструктури економіки України, рівнем розвитку сучасних форм грошового обігу тощо в нашій країні і в західних державах. Всі ці фактори визначають нестабільний характер податкової політики і справляють негативний вплив на розвиток макро- і мікроекономічних процесів у державі.

Податкова політика виявилася відірваною від структурної політики, яка в нинішніх умовах повинна бути основою економічної політики, створила значні податкові навантаження на товаровиробників, обумовила вилучення обігових коштів підприємств, спричинила зростання цін на продукцію, відкрила легальні і нелегальні шляхи для ухилення від сплати податків. Фактично податки на сьогодні використовуються як пасивний інструмент для забезпечення загальнодержавних потреб.

Отже, можна зробити висновок, що на сьогодні, рівень державного регулювання визначається питомою вагою фінансових ресурсів, які мобілізуються у формі податків, у їх загальній величині, а також у ВВП. Таким чином, податкові надходження у загальному обсязі фінансових ресурсів держави посідають значне місце. Податки виступають важливим інструментом регулювання економіки, перерозподілу ВВП на цілі економічного розвитку і соціальних гарантій населенню, такою умовою успішного розвитку економіки держави повинна стати ефективна податкова система. Тому для підвищення дієвості податкового механізму в державному регулюванні економіки країни необхідно посилити наукове обґрунтування податкової політики з метою забезпечення економічного розвитку, розвитку науки, освіти і культури, охорони здоров'я та дотримання прав людини.

Література

1. Андрущенко В. Камералістика: витоки фіскально-адміністративної науки // Вісник податкової служби України.– 2007.– Квітень–травень.– С. 46 – 53.
2. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки / Пер. із нім.– К.: Либідь, 2006.– 654 с.
3. Данілов О. Д., Фліссак Н. П. Податкова система України та шляхи її реформування.– К.: Парламентське видавництво, 2006.– 216 с.
4. Іващук І. О. Сучасне європейське оподаткування // Фінанси України.– 2007.– № 10.– С. 72 – 79.
5. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навчальний посібник.– К.: КНЕУ, 2007.– 240 с.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Прокопенко О. А., здобувач кафедри фінансів і кредиту
Київський економічний інститут менеджменту

Головним джерелом коштів, що надходять у розпорядження держави і використовуються для фінансування суспільних потреб, є податки. Виваженість та ефективність податкової політики впливає на всі сфери соціально-економічного життя держави та регіонів, тому ця проблема потребує глибоких досліджень у розрізі кожного регіону.

Дослідження впливу оподаткування на розвиток промисловості проводилося на базі Донецької області. Найбільш вагомими для платників податків Донецької області виявилися податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість та податок з доходів фізичних осіб. Регулюючий вплив на економічний розвиток здійснюють податок на прибуток та ПДВ.

У Донецькій області спостерігається зростання питомої ваги податку на прибуток у загальному обсязі податкових платежів, здійснених суб'єктами господарювання. Позитивним є зростання обсягів надходжень від податку на прибуток та поступового збільшення питомої ваги прибутку у ВВП, починаючи з 2003 р. Між питомою вагою податку на прибуток у загальній сумі податкових платежів та динамікою сплати податку на прибуток існує прямолінійна залежність. Така тенденція є позитивною з фіскальної точки зору, однак негативною з регулюючої, оскільки свідчить про перекидання тягря сплати податку на прибуток на прибуткові підприємства. Також було виявлено тісний обернений зв'язок між податковим навантаженням, яке формує податок на прибуток, та базою оподаткування. Це означає, що при збільшенні навантаження з податку на прибуток база оподаткування зростає.

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

Виявлені тенденції можуть негативно позначатись на динаміці інвестиційних та інноваційних процесів в регіоні. Однак однозначно можна стверджувати про необхідність звуження фіскальної дії податку на прибуток і активізацію регулюючої.

Особливо важливим для виробничої сфери є податок на додану вартість, причому не стільки через його ставку, скільки через його адміністрування, специфіка якого полягає в тому, що податкове зобов'язання часто виникає раніше за надходження коштів від реалізації, потребуючи мобілізації частини оборотних коштів. Чим дефіцитнішими є оборотні кошти для підприємства і чим складнішою є вироблена продукція, тим більше обтяжливим є сам ПДВ. Крім того існує постійна невпевненість у відшкодуванні сплаченого податку при експорті продукції, що також негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

Справляння ПДВ у Донецькій області відзначається нестабільністю. Частка зміни ПДВ у валовому випуску коливається від 3,44 до 0,01, середнє значення становить 1,46 %. Аналіз впливу ПДВ на економічний розвиток Донецької області показав, що тісного зв'язку між навантаженням ПДВ на економіку та змінами валового випуску і валової доданої вартості немає. Певна залежність між падінням обсягів виробництва валової доданої вартості та валового випуску продукції з одночасним зростанням частки ПДВ у валовому випуску спостерігається починаючи з 2004 р.

Результати проведеного кореляційно-регресійного аналізу свідчать, що виробництво валової доданої вартості в Донецькій області на 58,33% залежить від впливу ПДВ, це означає можливість використання регуляторних важелів цього податку. Ще менший вплив має ПДВ на виробництво валової продукції, зв'язок достовірний і не випадковий, про що свідчать відповідні значення критеріїв Стьюдента (11,07) і Фішера (4,99).

Тісного зв'язку між динамікою експорту та ПДВ в процесі аналізу також не було виявлено – $R^2 = 0,000685$. Критерії Стьюдента (6,098) та Фішера (4,2934) підтверджують достовірність отриманих результатів. Зважаючи на отримані результати аналізу впливу ПДВ

на експорт, необхідно переглянути механізм надання права використання нульової ставки ПДВ платникам, які здійснюють експортні операції. На наш погляд, право користуватись нульовою ставкою необхідно залишити тільки тим підприємствам, які здійснюють експорт високотехнологічної продукції. Такий захід, з одного боку, сприятиме підвищенню фіскальної ефективності ПДВ за рахунок зменшення обсягів бюджетного відшкодування та зменшення випадків фіктивного експорту, а з іншого боку, сприятиме увімкненню регуляторних важелів ПДВ в частині стимулювання виробництва конкурентоспроможної продукції на світовому ринку.

Якщо ПДВ негативно впливає на поточне функціонування підприємства, то податок на прибуток звужує можливості розширеного відтворення. До надлишкового оподаткування виробничої сфери, особливо трудомістких галузей, призводить високий сукупний рівень оподаткування фонду оплати праці. Чинна податкова система зумовлює значну нерівномірність розподілу податкового навантаження між сферою матеріального виробництва і фінансовими організаціями, незважаючи на істотні розбіжності в їх фінансових можливостях.

Як свідчить зарубіжний досвід, є прямий зв'язок між ставками податків і економічним зростанням. Ті країни з перехідною економікою, у яких податки вищі, ніж в Україні, мають і значно вищі доходи на душу населення. Вони ж демонструють і швидкі темпи економічного зростання, оскільки завдяки вагомим надходженням до бюджету мають можливість краще фінансувати розвиток людського капіталу і технологій. Але такий зв'язок можливий лише при активній позиції влади – розумному використанні податкових надходжень бюджету.

ШЛЯХИ ЗМЕНШЕННЯ ВПЛИВУ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ

Проскура К. П., канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів та кредиту
Київський економічний інститут менеджменту

Існує декілька підходів до розгляду податкового навантаження, що створюється за рахунок непрямого оподаткування. Найбільш розповсюджена точка зору, що ПДВ повністю перекладається на споживача [2; 5; 6]. Однак, така модель спрацьовує тільки в умовах ідеального ринку. На практиці податковий тягар від ПДВ розподіляється між споживачем та виробником в залежності від еластичності попиту та пропозиції. Тому проаналізуємо наслідки зниження базової ставки в умовах поліпольного ринку. Крім того, слід підкреслити, що значна частка суб'єктів господарювання обирає спрощену систему оподаткування, яка передбачає звільнення таких суб'єктів від сплати ПДВ (фізичні особи – підприємці та юридичні особи за умови сплати єдиного податку за ставкою 10%). В результаті, такі суб'єкти сплачують ПДВ при придбанні складових виробничого процесу, але не мають можливості його відшкодувати. Тому собівартість їх продукції автоматично збільшується (сплачений ПДВ включається в собівартість) [1; 3].

Проаналізуємо можливості покращення фінансового становища реального сектора економіки за рахунок зменшення базової ставки ПДВ. Розрахуємо розміри впливу на фінансовий стан підприємств зменшення ставки ПДВ до 18% та 15%. У випадку поліпольного ринку рівняння пропозиції та попиту для спрощення розрахунків подано у вигляді лінійних функцій. [4]. Пропозиція пропорційна різниці ринкової ціни P та собівартості P_0 .

$$x_1 = \frac{1}{k}(P - P_0). \text{ Тоді } P = (P_0 + kx)(1 + \tau). \quad (1)$$

Множник $(1 + \tau)$ з'являється внаслідок того, що P — це ціна споживача, $1/k$ — збільшення пропозиції за умови збільшення ринкової ціни на одиницю (P_0 — стала величина). Рівняння попиту

$$x = \frac{A - P}{r}$$

$$P = A - rx, \quad (2)$$

де A — максимально можлива ціна,

$1/r$ — зменшення попиту при збільшенні ціни на одиницю. Умова ринкової рівноваги дає змогу отримати рівноважні значення ціни за різних значень ставки ПДВ (див. *рис. 1*).

$$(P_0 + kx)(1 + \tau) = A - rx. \quad (3)$$

Знайдемо із (3) рівноважне значення попиту і пропозиції, а потім із виразу (2) рівноважне значення ціни:

$$x = \frac{A - P_0(1 + \tau)}{r + k(1 + \tau)}. \quad (4)$$

$$P = \frac{(Ak + rP_0) \cdot (1 + \tau)}{r + k(1 + \tau)}. \quad (5)$$

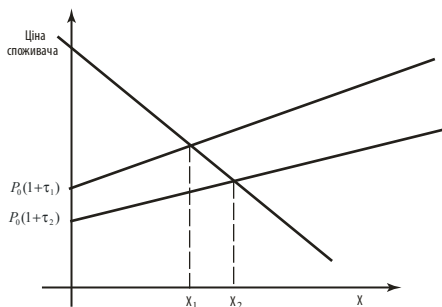

Рис. 1. Збільшення попиту при зменшенні ставки ПДВ в умовах поліпольного ринку

З метою оцінки впливу зниження базової ставки ПДВ на фінансовий стан підприємства введено поняття еластичності. Крім того,

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

в подальшому ми будемо використовувати поняття рентабельності, що дозволить позбавитись від таких величин, як A і P_0 .

Виразимо еластичність через P та знайдемо A :

$$\varepsilon = -\frac{dx}{dP} \frac{P}{x} = \frac{P}{A-P} \Rightarrow A = \frac{P(1+\varepsilon)}{\varepsilon}. \quad (6)$$

Рівноважну ціну виразимо через собівартість як $P = \rho P_0$, де $(\rho - 1)100\%$ — рентабельність виробництва. Крім того, вважаємо, що маргінальні величини k і r пов'язані співвідношенням: $k = lr$. З умови існування точки рівноваги випливає, що нахил кривої пропозиції менший, ніж нахил кривої попиту, тобто $l > 1$.

На підставі наведених розрахунків можна зробити висновок, що в умовах фінансової кризи зменшення ставки ПДВ буде сприяти суттєвому покращенню фінансового стану підприємств. Крім того, враховуючи кредитний механізм сплати ПДВ, зменшення базової ставки також суттєво покращує фінансовий стан підприємства за рахунок зменшення обсягів вилучення з обороту обігових коштів, що виникає внаслідок часового лага між сплатою податкового кредиту та виникненням податкових зобов'язань.

Література

1. Брехов С. С., Прокопенко В. В., Проскура К. П. Аналіз впливу податкового навантаження на рівень сплати податків підприємств різної форми власності в м. Києві // Науковий вісник НАДПСУ.– 2007.– № 1 (36).– С. 109 – 119.
2. Воротіна Л. І., Рега М. В. Податкове регулювання підприємств малого та середнього бізнесу // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право).– 2008.– №2(41).– С. 69 – 75.
3. Проскура К. П. Модель управління податкового навантаження на мікрорівні // Формування ринкових відносин в Україні.– 2007.– № 5.– С. 9 – 13.
4. Скрипник А. Сучасні підходи до прийняття нової редакції Податкового кодексу // Вісник Національного банку України.– 2005.– № 12.– С. 22 – 28.

5. Фель У., Оберендер П. Основы микроэкономики. Введение в теорию производства, спроса и рынка: Учебник и практическое пособие с задачами и решениями: Пер. с нем.– К., 1997.– 478 с.

6. David Oakley. Emerging nations hit by growing debt fears // Financial Times.– 2008, October, 14.

УДК 336.244

МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ

Рева Т. М., канд. екон. наук

Чумак О. П., курсант

Академія митної служби України (м. Дніпропетровськ)

В умовах інтенсифікації міжнародних інтеграційних процесів і вступу України до Світової організації торгівлі актуальності набувають питання підвищення ефективності митно-тарифного регулювання з метою захисту національних інтересів України.

Митно-тарифне регулювання є одним з методів системи регулювання міжнародної торгівлі. Його можна визначити як економічний важіль системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що здійснює ціновий вплив на вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, на стан платіжного торговельного балансу, на обсяги виробництва і споживання, на здійснення ефективних протекціоністських заходів відповідно до визначених суспільно-економічних стратегій [1].

Інструментом митно-тарифного регулювання є мито.

Правовою основою застосування митних тарифів в державі є Митний кодекс України, Закон України «Про Єдиний митний тариф», Закон України «Про Митний тариф України».

Мито є непрямим податком, що справляється з товарів, транспортних засобів та інших предметів, які переміщуються через мит-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

ний кордон країни. Це переміщення може бути здійснене в режимах ввезення, вивезення, транзиту та інших.

Реальними платниками мита на імпорт (ввізного мита) є споживачі товарів, що імпортуються. Але під час перетину митного кордону мито сплачує суб'єкт господарювання за рахунок своїх оборотних коштів, що, зрозуміло, впливає на його фінансовий стан. На період від сплати ввізного мита до реалізації споживачам товарів, що імпортуються, відбувається відволікання (імобілізація) оборотних коштів імпортерів [3].

Вивізне мито застосовується у разі значних відмінностей у рівні внутрішніх регульованих цін і вільних цін світового ринку на окремі товари, тобто для скорочення експорту певних товарів.

Мито виконує ті самі функції, що і податки та збори, проте має певні відмінності.

Фіскальна функція мита полягає в тому, що акумулюються кошти для виконання державою покладених на неї функцій. Такий фіскальний підхід був характерний для епохи протекціонізму, коли встановлювалися високі ставки мита, проте з початком інтеграційних процесів почало відбуватися послаблення ролі мита у формуванні доходів держави.

Регулююча функція мита полягає в тому, що завдяки диференціації ставок відбувається коригування національних та світових цін, формування раціональної структури зовнішньої торгівлі, захист національного виробника. Розрізняють три основні прояви цієї функції: протекціоністський – національна ціна значно нижче світової ціни разом зі сплаченим митом; стимулюючий – національна ціна перевищує світову разом зі сплаченим митом; стабілізуючий – національна ціна дорівнює світовій ціні разом зі сплаченим митом [2].

Серед розвинених країн практично не знаходиться таких, які б застосовували митно-тарифний інструмент регулювання як такий, що служить в основному для поповнення державної скарбниці. Митно-тарифне регулювання серед високорозвинених країн переважно застосовується як інструмент ефективного протекціонізму, тобто захисту внутрішнього ринку, а отже, забезпечення ефектив-

ного суспільного відтворення, оптимізації галузевої структури економіки, досягнення сприятливих макроекономічних показників [1].

Регулююча функція мита набула особливого значення в умовах економічних інтеграційних процесів.

Вступ України до СОТ пов'язаний з певними змінами в зовнішньоторговельному режимі. У зв'язку з цим Державна митна служба України з 16 травня 2008 року застосовує ставки ввізного мита, які відповідають міжнародним зобов'язанням України.

Для товарів, що імпортуються з держав-членів СОТ, запроваджується режим найбільшого сприяння, відповідно до якого будь-які привілеї, переваги, сприяння чи імунітет, які надаються товарам з будь-яких держав, повинні надаватися аналогічному товару, що походить з країн-членів СОТ.

У зв'язку з кризовою ситуацією та критичним станом платіжного балансу Україна збільшила на 13% митні ставки на імпорт деяких товарів, зокрема на легкові автомобілі та холодильники.

Митні тарифи змінюються в напрямку зниження ставок мита та їх уніфікації по товарним групам.

Отже, зміни в митно-тарифному регулюванні зовнішньої торгівлі після вступу до СОТ, поряд з іншими чинниками, призвели до наповнення ринку дешевими імпортними товарами, до скорочення національного виробництва, до зростання безробіття. З іншої сторони, економічні інтеграційні процеси одночасно відкривають нові можливості для міжнародної торгівлі, спрощення доступу до головних експортних ринків, зниження торговельних бар'єрів та створення сприятливих умов для зростання іноземних інвестицій в економіку України.

Література

1. Єгоров О. Функціональна система митно-тарифного регулювання на етапі інтеграції України до СОТ // Вісник АМСУ.– 2004.– № 1.– С. 3 – 12.
2. Лукьяненко Е. В. Налоговое регулирование международной торговли товарами: монография / Е. В. Лукьяненко; НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти.– Донецк, 2008.– 112 с.

3. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Підручник.– К.: Центр навчальної літератури, 2005.– 696 с.

УДК 336.2

СПЕЦІАЛЬНІ РЕЖИМИ ОПОДАТКУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Савка В. В., аспірант кафедри міжнародних фінансів
Тернопільський національний економічний університет

За роки становлення ринкової економіки в Україні податкова політика щодо сільського господарства та механізми її реалізації набули особливого значення. Одним з найважливіших елементів державного регулювання аграрного сектору економіки є система оподаткування сільськогосподарських виробників, яка впливає на обсяги, спеціалізацію та розміщення аграрного виробництва, на вибір організаційно правової форми підприємництва та рівень ефективності використання наявних ресурсів [1, с. 121]. Від того, яка система оподаткування застосовується в сільському господарстві, залежить стан справ в інших галузях та макроекономічна ситуація в цілому.

Питання оподаткування сільськогосподарських виробників входять до коло наукових інтересів багатьох вчених. Зокрема, даній проблематиці присвячено праці відомих вітчизняних вчених: В. Андрущенко, О. Василика, В. Вишневського, М. Дем'яненка, Д. Деми, О. Кириленко, А. Крисоватого, М. Кучерявенка, П. Лайка, І. Лукінова, І. Луніної, А. Поддєрьогіна, А. Соколовської, Л. Тулуша, В. Федосова та інших.

Відаючи належне науковим напрацюванням по даній проблематиці, варто наголосити, що питання оподаткування сільськогосподарських виробників за допомогою спеціальних податкових режимів, особливо в світлі сучасних процесів в галузі, є недостатньо розробленими. Це вимагає наукового обґрунтування та розробки

дієвого механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств, що зумовлює актуальність даної проблеми.

Зміни в податковому законодавстві для аграрного сектора розпочалися з прийняттям Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок» далі – ФСП [2] від 17 грудня 1998 року № 320, яким було запроваджено ФСП, як інструмент стимулювання сільськогосподарського виробництва.

Внаслідок запровадження ФСП вдалося дещо покращити фінансовий стан аграрних підприємств та збільшити податкові надходження до державного бюджету. Від сільського господарства до Зведеного бюджету у 2007 році надійшло майже 1,5 млрд грн, що на 323,3 млн грн (або на 28%) більше за показник 2001. У середньому за 2001 – 2007 роки обсяги сплати податків разом із ФСП від сільського господарства зросли на 28,7% із 1127,4 млн грн у 2001 році до 1450,7 млн грн 2007 р [3].

До позитивних наслідків запровадження ФСП можна віднести [1, с. 126]: стабільність бази та ставок оподаткування; стимулювання ефективного використання сільськогосподарських угідь; заохочення до нагромадження капіталу та інвестування; відсутність мотивації до приховування результатів господарювання, а отже, і зменшення кількості боржників; спрощення податкового обліку, звітності та прозорість справляння податків.

Окрім позитивних наслідків запровадження ФСП можна виділити і негативні наслідки запровадження: цей податок не враховує виробничі витрати та рівень прибутковості сільськогосподарських товаровиробників; обчислення податкових ставок здійснюється на недосконалій базі грошової оцінки угідь через нерозвиненість ринку землі; не всі включені до його складу податки залежать від розміру сільськогосподарських угідь, чим порушуються принципи справедливості; він ставить у нерівні умови платників податків, які мають у валовому виробництві різне співвідношення рослинницької та тваринницької продукції; істотно зменшено спрямування коштів до Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування.

Окрім ФСП важливим механізмом підтримки сільськогосподарських товаровиробників є податок на додану вартість. Відмін-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

ною рисою цього податку в порівнянні з іншими вважається його широка база. Проте, якщо застосовуються різноманітні пільги щодо оподаткування цим податком, то це призводить до звуження податкової бази й дискримінації окремих секторів економіки [4, с. 4].

До позитивних наслідків спеціальних режимів справляння ПДВ можна віднести: покращення фінансового забезпечення сільсько-господарських товаровиробників; в умовах, що склалися, запроваджений механізм має значний стимулюючий вплив на виробництво молока та м'яса в Україні [5, с. 258].

Поряд з позитивними наслідками даний механізм підтримки має певні недоліки: бюджет за такого порядку зазнає додаткового навантаження, при цьому для споживача ціна молочної і м'ясної продукції не знижується, оскільки на етапі переробки застосовується стандартна ставка ПДВ, що нівелює вплив застосування нульової ставки; розмір дотації суттєво залежить від господарської діяльності підприємства і може диференціюватись як за окремими переробними підприємствами, так і за окремими категоріями постачальників.

Отже, можна зробити висновок, що спеціальні режими оподаткування є важливим інструментом стимулювання сільсько-господарського виробництва, який зменшує податковий тиск на сільськогосподарських товаровиробників і на цій основі забезпечує нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.

Удосконалення окремих норм в податковому законодавстві для аграрного сектора економіки дасть можливість упорядкувати не лише справляння податків, а й забезпечить своєчасне і повне надходження до бюджету коштів від сплати податків.

Література

1. Могильний О. М. Регулювання аграрної сфери.– Ужгород: ІВА, 2005.– 400 с.
2. Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.98 № 320-XIV // Інформаційно-правова система ЛІГА : ЗАКОН.
3. Панорама аграрного сектору України /www.minagro.kiev.ua

4. Бабицкий Д., Стефан фон Крамон Таубадель. Налогообложение в сельском хозяйстве Беларуси.– Минск: Издательський центр ИПМ, 2004.– С. 4.

5. Аграрна реформа в Україні / П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, Ю. О. Луценко та ін.; за ред. П. І. Гайдуцького.– К.:ННЦІАЕ, 2005.– 424 с.

УДК 364.013

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Савченко Н. Г., старший викладач

Київський національний торговельно-економічний університет

Управління соціальною трансформацією населення і обумовленою нею соціально-політичною ситуацією є сферою національної безпеки в цілому і її компоненти – компоненти соціальної безпеки. В зв'язку з цим політика соціального захисту населення повинна передбачати продуману систему заходів, яка б забезпечувала можливість впливу на оздоровлення соціально-економічного стану конкретних прошарків і груп населення, викликала почуття життєвого оптимізму. Соціальна напруга, яка склалася в суспільстві, нечіткість образу майбутнього країни вимагає вибору і декларування пріоритетів соціального розвитку України, якими повинні стати соціальний захист, соціальна інтеграція населення, соціальне партнерство. Тому очевидним є те, що дані пріоритети повинні мати чітку програму, включаючи цілі, завдання, механізми і часові параметри реалізації. Це служить для багатьох людей обнадійливим орієнтиром в реальній ситуації, обумовленій складними умовами побудови соціально орієнтованої ринкової економіки і демократичної політичної системи в Україні.

Складність структури соціального захисту населення обумовлює необхідність створення досить розвинутої системи управління, при цьому головним суб'єктом управління соціальною сферою

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

мають виступати державні органи влади та органи місцевого самоврядування.

Соціальне управління виступає як управління процесами соціальної сфери суспільного життя, як засіб реалізації активної політики соціального захисту.

Фінансовий механізм передбачає комплексну взаємодію фінансових методів, фінансових інструментів і фінансових важелів, за допомогою яких забезпечуються оптимальні параметри формування фінансових ресурсів та максимальна ефективність їх використання з метою забезпечення соціального захисту населення.

Важливими методами фінансового механізму соціального захисту населення є соціальне планування, прогнозування, програмування, проектування та контроль. Для них характерний певний набір фінансових інструментів, які використовують для виконання завдань політики соціального захисту населення.

А саме, необхідно сказати про плани, прогнози, програми, проекти як підстави для реалізації цілей та завдань, визначених в ході соціального планування, прогнозування, програмування та проектування.

Поряд з цим, до фінансових інструментів, які забезпечують фінансовий вплив на рівень соціальної захищеності населення, слід відносити всі види трудових доходів громадян, численний перелік видів матеріального забезпечення, соціальних послуг, пільг населенню із системи державної соціальної допомоги, соціального страхування, а також системи недержавних соціальних виплат.

Однак слід зауважити, що ефективність використання відповідних методів та інструментів фінансового механізму, насамперед, залежить від фінансових важелів, які приводять їх в дію. Адже фінансові важелі в більшості своїй визначають результат від застосування конкретних методів, інструментів фінансового механізму. Тобто можна стверджувати, що на добробут громадян країни впливають такі фінансові важелі:

- грошові розміри оплати праці працівників, розміри всіх видів матеріального забезпечення, соціальних послуг, пільг населен-

ню (лише ті, які мають грошовий вимір) із системи державної соціальної допомоги, соціального страхування, а також системи недержавних соціальних виплат;

- державні нормативи видатків на охорону здоров'я, освіту, культуру;
- розміри відрахувань до фондів соціального страхування;
- фінансові показники прожиткового мінімуму в країні як базового соціального стандарту та основних соціальних гарантій (мінімального розміру заробітної плати, мінімального розміру пенсії, неоподаткованого мінімуму доходів громадян).

Фінансовий механізм соціального захисту – це цілісність, яка має в собі значний потенціал позитивного впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Соціальний захист населення та «анатомія» його фінансового механізму стають ключовими елементами рівня соціальної безпеки країни в умовах безповоротних глобалізаційно-інтеграційних процесів.

УДК 330.567.25:336.2

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПРИВАТНИХ ЗАОЩАДЖЕНЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ ФІСКАЛЬНОЇ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН

Славкова А. А., ст. викладач кафедри фінансів
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Підвищення соціального добробуту й матеріального благоустрою суспільства – фундаментальний конкретно-цільовий орієн-тир економічного зростання. Центральним питанням в контексті фінансового забезпечення зазначених позицій є рівень доходів

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

населення, що дозволяє задовольняти поточні споживчі потреби та реалізовувати потенційні можливості розширеної фінансово-інвестиційної діяльності громадян. Остання частина в напрямках витрачання розподілених, але неспожитих доходів населення практично відбувається через механізм формування «активних» заощаджень громадян як джерела утворення фінансово-інвестиційного потенціалу з подальшим їх спрямуванням на здійснення різноманітних капіталовкладень, що гарантує як збереження особистих грошових нагромаджень, так і дозволяє підвищити їх вартість та одержати додатковий дохід, засвідчуючи факт примноження багатства і збільшення приватної власності. Також, з макроекономічних бачень, як підтверджує сучасний досвід ринкового механізму господарювання, грошові нагромадження населення є найбільш потужним фінансово-інвестиційним засобом фінансування процесу розширеного суспільного відтворення через розвинену інфраструктуру та кон'юнктуру фінансового ринку; насичення економіки найбільш ліквідним платіжним засобом має жодним чином не перебільшене значення. Це – капіталізований (активний) спосіб утворення й використання заощаджень населення, що може здійснюватися лише у вказаній організованій формі.

Отже, питання проблематики формування, оптимального розподілу й ефективного витрачання доходів громадян у ринковій економіці є одним з домінуючих в системі реалізації суспільних фінансово-перерозподільних відносин. Відтак, раціональний підхід у визначенні частини доходів населення, здатної набути вигляду капіталізованих заощаджень, є вагомим потенційним стимулом до їх трансформування в потужний фінансово-інвестиційний ресурс.

Оподаткування доходів фізичних осіб зумовлює критерії, пропорції та обсяги внутрішнього розподілу фінансових ресурсів громадян – визначення тих частин, що спрямовуються у послідовності: 1) споживання; 2) заощадження. Заощадження – це підсумковий, фіскально не перерозподілений залишок та не спожитий дохід населення. Залежно від неспожитих населенням доходів й зумовлюються перспективи утворення особистих заощаджень. Таким чином, стадії

формування заощаджень населення передують дві фази розподілу та витрачання доходів:

- механізм фіскального адміністрування доходів фізичних осіб;
- забезпечення особистих потреб через споживання суспільних благ.

Отже, фінансовий потенціал доходів населення повинен в достатній мірі задовольняти фіскальні інтереси держави й особисті споживчі потреби і тільки після цього надавати можливості формуванню заощаджень. В силу цього, доходи громадян потрібно розглядати у двох розрізах (рис. 1): фіскальна платоспроможність; споживча платоспроможність.

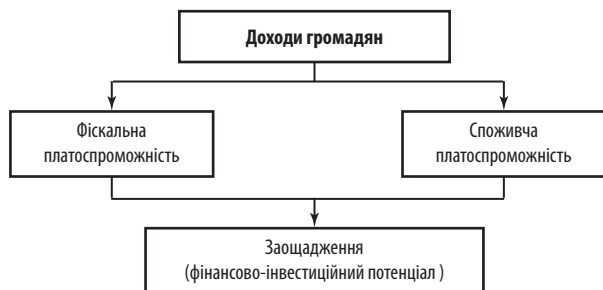

Рис. 1. Фіскальний механізм дії податку з доходів фізичних осіб в контексті впливу на процес формування приватних заощаджень

Позицію фіскальної платоспроможності доходів населення вдається можливим визначити як здатність сплачувати особистий прибутковий податок з того обсягу доходу, що перевищує необхідний його розмір, потрібний для забезпечення, насамперед, власних особистих потреб громадян. Механізм фіскального адміністрування доходів фізичних осіб повинен ґрунтуватись на врахуванні таких фінансово-соціальних компонентів, як максимально можлива наближеність до параметрів реалістичності державних соціальних стандартів та гарантій населенню, особливо – неоподатковуваного мінімуму та мінімального розміру заробітної плати (доходу), які гарантують первинне задоволення особистих потреб через споживан-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

ня суспільних благ. Відтак, споживча платоспроможність доходів населення є домінуючим показником, а фіскальна платоспроможність визначається як фіскальна достатність доходів платника – спроможність сплачувати податок на основі вирахування з доходів громадян обсягів споживчих потреб.

Позиція фіскальної платоспроможності доходів фізичних осіб в механізмі фіскального адміністрування зумовлює явну необхідність впровадження максимально оптимальної методики оподаткування доходів громадян, враховуючи доволі різку конфронтацію між різними прошарками населення, а також встановлення соціального компромісу між суспільством і «фіскальною» державою. Це створює підстави щодо кардинальної переорієнтації державної фінансової політики та реформування державної політики доходів, потребуючи якісного реформування системи державних соціальних стандартів та гарантій населенню. Вказане забезпечить можливості й утворить дійсні передумови формуванню потужного середнього класу як основи суспільства, відносному вирівнюванню доходів і матеріального забезпечення різних верств населення, посилить рівень платоспроможного споживчого попиту, поліпшить механізм фіскального перерозподілу суспільних доходів, підвищить фіскальну ефективність податку з доходів фізичних осіб, покращить дієвість механізму внутрішнього розподілу фінансових ресурсів громадян у відповідних пропорціях з можливістю створення капіталізованих (активних) заощаджень населення як потужного фінансово-інвестиційного потенціалу суспільства.

УДК 336.3

РИНОК МУНІЦИПАЛЬНИХ ПОЗИК: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сідельникова Л. П., канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри податкової та бюджетної політики
Херсонський національний технічний університет

В сучасних умовах посилюється роль органів місцевого самоврядування у фінансуванні довгострокових інвестиційних проєктів, спрямованих на розбудову інфраструктури на відповідній території. Законодавством України закріплено право місцевої влади залучати кошти на фондовому ринку шляхом випуску облігацій внутрішньої та зовнішньої позики, проте, на сьогодні внутрішній державний контроль та кон'юнктура на зовнішніх фінансових ринках не сприяють становленню системи місцевих запозичень як пріоритетного інструменту бюджетної політики в Україні.

За даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, протягом 2003 – 2007 рр. місцевими бюджетами зареєстровано 28 випусків облігацій місцевих позик на суму 784,8 млн грн (*рис. 1*) [3].

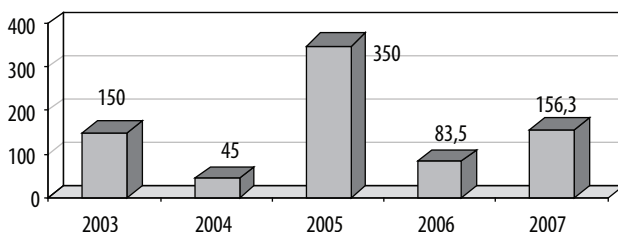

Рис. 1. Обсяг зареєстрованих випусків облігацій місцевих позик, млн грн

Як бачимо, обсяги розміщених облігацій є нестабільними, причому коливання виявляються досить істотними.

Дослідження показують, що місцеві запозичення займають надзвичайно низьку питому вагу у доходах місцевих бюджетів та у валовому регіональному продукті країни [1]. Основний приріст фінансових ресурсів на місцевому рівні формується переважно за рахунок трансфертів з державного бюджету, що не дає змоги місцевій владі представляти свої інтереси на фондовому ринку. Аналогічна тенденція спостерігається і по відношенню до ВВП. Досліджувані показники коливаються в межах 0,027 – 0,056% (для порівняння: в Австрії – 2,13%; Нідерландах – 2,33; Швейцарії – 3,42; Туреччині – 5,53%) [2].

Аналіз функціонування вітчизняного фондового ринку доводить, що органи самоврядування здійснюють місцеві позики переважно у формі випуску облігацій. У країнах Європейського Союзу, поряд з випуском облігацій, досить поширеною формою місцевих позик є кредит. Але головною умовою надання кредиту інституційними інвесторами є наявність застави, яка підлягає безпосередній оцінці рейтинговими агентствами. В Україні практика надання інвесторами кредиту місцевим бюджетам не набула поширення. Основна перешкода цьому – запутаність відносин у сфері власності (перехід комунальної власності до приватного сектора, мораторій на продаж землі).

Таким чином, розвиток інституту місцевих запозичень в Україні у подальшому залежатиме не тільки від розвитку фондового ринку, але й від державного контролю щодо всіх інструментів фінансової політики. Крім того, для здійснення запозичень місцеві бюджети повинні мати стабільну дохідну базу. Однак в Україні більшість місцевих бюджетів є дотаційними, а отже не може гарантувати своїм інвесторам виконання поставлених вимог.

На стан місцевого ринку цінних паперів безпосередньо впливають і доходи населення, адже фізичні особи є найбільш надійними інвесторами. Так, у США 73% муніципальних облігацій придбано фізичними особами [2]. На жаль, в Україні поки що невисокі соціальні гарантії, тому переважна частина доходів населення спрямована на поточне споживання, то того ж суспільство, як правило, виражає недовіру до влади щодо управління власними коштами.

Пріоритетним напрямом розвитку місцевих запозичень має стати глобальний вихід на зовнішні фінансові ринки, проте такий захід повинен супроводжуватися адаптацією вітчизняного законодавства до світових норм та посиленням державним контролем за інфляційними процесами.

Муніципальні запозичення в Україні мають стати вагомим джерелом наповнення доходної частини місцевих бюджетів та важливим інструментом інвестиційно-інноваційного розвитку територій. Для підвищення ролі місцевого самоврядування у посиленні інтеграційних процесів та підвищенні соціальних стандартів необхідно здійснити заходи за такими напрямами:

1. Законодавче закріплення та стандартизація муніципальної фінансової звітності з включенням інформації, яка є важливою для потенційних кредиторів.
2. Публічне розкриття місцевих фінансових звітів та бюджетів.
3. Встановлення верхньої та нижньої межі обсягу місцевих запозичень залежно від термінів позики.
4. Організація проведення аудиту місцевих бюджетів, які перевищують встановлений розмір.
5. Обґрунтування місцевого боргу та фінансових коефіцієнтів як на державному, так і на місцевому рівнях.
6. Розширення мереж агенств та консалтингових компаній, що спеціалізуються на рейтинговій оцінці кредитоспроможності адміністративно-територіальних одиниць, та законодавче закріплення тарифів на їхні послуги.
7. Впорядкування відносин у сфері розподілу власності.
8. Закріплення за кожним видом боргу джерел на його погашення.

Реалізація зазначених заходів, поряд з удосконаленням механізмів бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, сприятиме становленню інституту місцевих запозичень як найдієвішого інструменту регулювання соціально-економічних процесів в регіонах і країні в цілому.

Література

1. Максимова Л. П., Костіна Н.М. Місцеві запозичення як джерело фінансування перспективного розвитку регіонів // Наукові записки НУ «Києво-Могилянська Академія». – Серія: Економічні науки. – К., 2008. – Т. 81. – С. 57 – 61.
2. <http://www.worldbank.org.ua>
3. <http://www.ssmsc.gov.ua>

УДК 336.741.23(477)

ЗРОСТАННЯ РОЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ В БАНКІВСЬКОМУ КРЕДИТУВАННІ

Скоморович І. Г., канд. екон. наук, доцент кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

Відсутність будь-яких адміністративних заборон, стабільний курс гривні по відношенню до провідних світових валют та нижчий рівень процентних ставок призвели до того, що станом на 1 жовтня 2008 року питома вага кредитів, наданих суб'єктам господарювання і фізичним особам в іноземній валюті, становила 51,4 % із загально-го обсягу 565,9 млрд грн. З них 28,4 % припадало на суб'єктів господарювання, а 23 % – на фізичних осіб [1]. Такий стан справ викликав проблеми не тільки в позичальників, але й у кредиторів.

Для позичальників найбільші незручності виникли у зв'язку зі стрімким падінням курсу національної грошової одиниці, а також значним дефіцитом іноземної валюти на валютному ринку. Банки зіштовхнулися з іншою проблемою, яка полягала в тому, що НБУ змінив для них правила формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.

Глибший аналіз показує, що частка кредитів в іноземній валюті в усій сукупності кредитів, наданих суб'єктам господарювання, становить 44,8% [1]. Але, беручи до уваги відкритість вітчизняної економіки, відомо, що принаймні у підприємств-експортерів є над-

ходження в іноземній валюті. Під час розрахунку резерву за кредитними операціями в іноземній валюті достатніми вважаються надходження валютної виручки, які перевищують суму основного боргу та відсотків за ним.

У випадку з кредитуванням фізичних осіб частка кредитів, наданих в іноземній валюті, становить 62,7 %, з яких 95,4 % – довгострокові [1]. З огляду на те, що заробітну плату в іноземній валюті можуть отримувати лише працюючі за контрактами з фірмами-нерезидентами, переважна більшість українських позичальників-фізичних осіб прирекли себе на тривалий пошук дорогої іноземної валюти для повернення банкові основної суми боргу та сплати процентів за користування кредитом.

При цьому ніхто не звернув увагу на норми Правил надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту, затверджених постановою Правління НБУ № 168 від 10 травня 2007 р., які, зокрема, вимагають, що у разі надання кредиту в іноземній валюті, банки зобов'язані під час укладення кредитного договору:

- попередити споживача, що валютні ризики під час виконання зобов'язань за кредитним договором несе споживач;
- надати інформацію щодо методики, яка використовується банком для визначення валютного курсу, строків і комісій, пов'язаних з конвертацією валюти платежу у валюту зобов'язання під час погашення заборгованості за кредитом та процентами за користування ним [2].

Залишившись сам на сам з проблемами знецінення національної та дефіцитності іноземних валют, позичальники почали затримувати внесення сум, передбачених кредитними договорами. На таку ситуацію стрімко відреагував НБУ. Вже 1 грудня 2008 р. були внесені чергові зміни до Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, затвердженого постановою Правління НБУ № 279 від 6 липня 2000 р. Вони передбачали, що за однорідними споживчими кредитами в іноземній валюті та кредитами

в іноземній валюті, виданими позичальникам, у яких немає джерел надходження валютної виручки, коефіцієнт резервування лише за стандартними кредитами становить 50%. Якщо ж кредит потрапляє до однієї з категорій нестандартних («під контролем», «субстандартна», «сумнівна», «безнадійна»), цей коефіцієнт відразу зростає до 100 [3]. Отже, банк зобов'язаний формувати резерв на всю суму заборгованості за такою кредитною операцією.

Необхідно пам'ятати про те, що за однорідними споживчими кредитами, тобто кредитами на поточні потреби, які надані позичальнику-фізичній особі, і загальна сума їх за одним чи декількома кредитними договорами (незалежно від наявності забезпечення) не перевищує 20000 гривень, заборгованість позичальника відноситься до нестандартної, якщо платежі за такими кредитами прострочені навіть на один день.

Крім того, 29 грудня 2008 року була прийнята постанова Правління НБУ № 473, яка затвердила Порядок резервування коштів за сформованими резервами за кредитними операціями в іноземній валюті з позичальниками, у яких немає джерел надходження валютної виручки. Відповідно до її вимог сформований спеціальний резерв за зазначеними операціями банк повинен зберігати на окремому рахунку в НБУ. На кошти, що резервуються, Національний банк не нараховує проценти [4].

Отже, аналіз економічної ситуації в Україні та прийнятих останнім часом нормативних актів НБУ засвідчує, що зростання валютних ризиків для позичальників та жорсткіші вимоги до формування резервів під кредитні ризики для банків призведуть до збільшення частки банківських кредитів у національній валюті.

Література

1. Вимоги за кредитами, наданими в економіку України // Бюлетень Національного банку України.– 2008.– № 12.– С. 89 – 91.
2. Правила надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту, затверджені постановою Правління НБУ № 168 від 10 травня 2007 р. // www.rada.gov.ua

3. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, затверджене постановою Правління НБУ № 279 від 6 липня 2000 р. // www.rada.gov.ua

4. Порядок резервування коштів за сформованими резервами за кредитними операціями в іноземній валюті з позичальниками, у яких немає джерел надходження валютної виручки, затверджений постановою Правління НБУ № 473 від 29 грудня 2008 р. // www.nau.kiev.ua

УДК 336.71.02(477)

РОЗВИТОК БАНКІВНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА СКОРОЧЕННЯ ВИТРАТ

Созоник М. В., асистент кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

Однією з обов'язкових умов підтримки економічного розвитку держави є стабільна і надійна банківська система, оскільки банки володіють основними важелями впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки. Сучасні тенденції функціонування фінансового ринку України і світу вимагають від банків посилення стабільності та надійності їх діяльності, підвищення конкурентоспроможності банківських послуг. Не менш важливим аспектом діяльності банків є спроможність протистояти негативним тенденціям на ринку, проводити ґрунтовний аналіз діяльності банку, змінювати напрямки розвитку у зв'язку з потребою скорочення витрат і покращення ефективності діяльності [1, с. 166].

На сучасному етапі українська банківська система знаходиться на тому рівні, коли банки з найбільш прибуткових структур перетворюються на найближчі три-п'ять років в класичні «центри витрат». Таким чином, головною оцінкою роботи банків на період до 2012 року буде виключно їх ефективність, здатність працювати і роз-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

виватися при мінімальних витратах. Проблема скорочення витрат особливо актуальна після періоду бурхливого росту, коли ефективністю часто жертвували заради двозначних показників зростання, а отриманий прибуток покривав витрати, пов'язані з не завжди правильними управлінськими рішеннями та неефективною діяльністю персоналу.

Основними причинами проведення програм скорочення витрат банку є: значне погіршення кон'юнктури грошового ринку; підвищення рівня конкуренції на ринку фінансових послуг; розвиток електронної комерції та Інтернету як каналу продажів банківських продуктів, що характеризується низькою собівартістю; сприйняття споживачами банківських послуг як стандартного продукту, який може бути отриманий у будь-якому відділенні банку без значних відхилень в якості та ціні.

У сфері управління витратами банку загальна цільова установка на їм мінімізацію дає за початкової диверсифікації неоднозначний результат. Процентні витрати мають чітко виражений граничний рівень максимізації, збільшення якого веде до втрати клієнтів, дефіциту ресурсів та зниження темпів зростання. Зменшення непроцентних витрат веде до зниження якості банківських послуг, формування додаткових ризиків, а в окремих випадках – до припинення діяльності банку.

Основними напрямками зниження витрат є: персонал, витрати на оренду, представницькі витрати, транспортні витрати, витрати на маркетинг і рекламу, господарські витрати, аутсорсинг бізнес-процесів, благодійність. Банки можуть знижувати свої витрати, проте термін такої економії не може бути тривалим, оскільки зростання соціального напруження в колективі банку і зниження його іміджу негативно позначається на фінансових результатах діяльності.

Традиційно першим напрямком зниження витрат є персонал банку, оскільки його частка в операційних витратах, як правило, становить 50 – 55% [2]. Тому для зниження витрат на персонал доцільно аналізувати та оптимізувати діяльність банку на основі розрахунку трудомісткості банківських операцій, а саме: визначити оптимальну

кількість працівників, оптимізувати алгоритм здійснення операцій, автоматизувати діяльність за допомогою інформаційних технологій та програмного забезпечення, налагодити систему мотивації праці.

Особлива стаття витрат на персонал – невмотивовані бонуси. Так, за підсумками 2008 року банкіри з Волл-стріт отримали 18,4 млрд дол. США у вигляді бонусів [3]. Причому науковці вважають їх першопричиною виникнення фінансових проблем у банку, бо вони стимулюють банкірів проводити ризиковані операції. У разі успіху вони отримують мільйони, але, коли банк несе збитки, нічим не ризикують.

Для вимірювання ефективності бізнесу прийнято використовувати показник «Cost to Income Ratio» (CIR), який, як правило, дорівнює частці операційних витрат в операційних доходах банку. Найкращі значення даного показника мають банки, що працюють на Близькому Сході (25 – 37%), найменш ефективними залишаються японські банки (71,43%), банки Польщі (70,85%), Росії – 47,81%, США – 58,2% [2].

Доцільно використовувати такі основні принципи реалізації програми скорочення витрат: підтвердження керівництвом банку основних цілей і пріоритетів діяльності на найближчі 2 – 3 роки; корегування програми розвитку банку із врахуванням зміни стратегії; зниження операційних витрат, зокрема витрат на персонал, оренду приміщень, реклами тощо; призначення менеджерів відповідальних за реалізацію програми. При розробці системи зниження витрат діяльності банку можна керуватися практикою найбільш успішних банків, що застосовують подібні заходи або ж розробити власний підхід, який базується на детальному внутрішньому аналізі і розумінні потреб і проблем власного банку.

Література

1. Дьяконова І. І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України: Монографія.– Суми: ВТД «Університетська книга», 2007.– 400 с.

2. Пятков А. Повышение эффективности бизнеса банка: основные принципы и направления // Банковское обозрение.– № 2.– 2009 // <http://bo.bdc.ru/2009/2/optimizatsia.htm>

3. Хренников И., Говорун Ю. Премияльные из ниоткуда // SmartMoney.– № 10.– 2009 // <http://www.smoney.ru/article.shtml?2009/03/23/10145>

УДК 336:352

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Тищенко О. П., канд. екон. наук, доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Система фінансового забезпечення регіонів визначена Конституцією України та відповідними законами України, в яких закладено механізми здійснення державними та регіональними органами влади повноважень щодо формування та використання фінансових ресурсів. Фінансову основу місцевого самоврядування, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» становлять рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Крім того, активну участь у системі фінансового забезпечення регіонів приймає держава шляхом безпосереднього формування доходів бюджетів місцевого самоврядування, а також його фінансової підтримки. Держава виступає гарантом формування доходної бази місцевого самоврядування, достатньої для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб.

Слід зазначити, що наявний фінансовий механізм стимулювання економічних процесів на регіональному рівні не повною мірою відповідає сучасним потребам регіональної економіки. Фінансова децен-

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ: ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

тралізація, що спостерігається в Україні, останніми роками поступово призводить до посилення ролі місцевих бюджетів у забезпеченні регіонального розвитку фінансовими ресурсами. Їх частка у доходах зведеного бюджету країни становить близько 40%. Це приблизно відповідає мінімальному рівню загальноєвропейської тенденції фінансової децентралізації. Однак в той же час через відсутність прямої залежності між доходами місцевих бюджетів та обсягів податків, що збираються, місцеві органи влади позбавлені стимулів щодо збільшення доходів [1, с. 342 – 343]. Такі висновки підтверджуються також значною диференціацією регіонів країни за показниками доходів та видатків місцевих бюджетів в розрахунку на одну особу, та, крім того, свідчать про значну недосконалість існуючої в країні системи трансфертів. Так, у 2007 р. максимальними доходи були у м. Києві (5774,3 грн), а мінімальними – в Луганській області (1826,5 грн), тобто розрив складав 3,2 рази. Подібна тенденція спостерігається й за показником видатків місцевих бюджетів, розрив за яким складав 3,4 рази [2, с. 117].

Статистичні дані свідчать, що основною статтею доходів місцевих бюджетів (без врахування трансфертів) в Україні є податок з доходів фізичних осіб, питома вага якого у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів складає від 46,9 до 68,5% (середнє значення по Україні – 59,6%). Питома ж вага інших статей (плата за землю, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва, надходження від відчуження майна, податок з власників транспортних засобів тощо) є незначною і складає по кожній з них не більше 10% (табл. 1).

Таблиця 1

Структура доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у 2007 р. *

№ п/п	Статті доходів	Питома вага, %		
		В середньому по Україні	Мінімальне значення (регіон)	Максимальне значення (регіон)
1	2	3	4	5
1	Податок з доходів фізичних осіб	59,6	46,9 (АРК)	68,5 (Луганська)
2	Плата за землю	6,7	4,1 (Житомирська)	10,4 (Дніпропетровська)

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
3	Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	2,7	1,7 (м. Київ)	4,9 (Тернопільська)
4	Надходження від відчуження майна	3,0	0,6 (м. Севастополь)	7,8 (Чернівецька)
5	Податок з власників транспортних засобів	2,3	0,8 (м. Київ)	5,0 (Волинська)
6	Власні надходження бюджетних установ	7,6	3,1 (м. Київ)	17,6 (АРК)
7	Інші надходження	18,1	-	-

*Джерело: [2, с. 120].

Досить суттєвою у формуванні доходної частини місцевих бюджетів є трансфертна складова. Частка трансфертів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів становить 40 – 70% (і тільки в м. Києві біля 10%), що є свідченням високого ступеню залежності органів місцевої влади від «центру» та про обмежені можливості у прийнятті й реалізації власних рішень щодо перспектив розвитку підвідомчих територій.

Одним із напрямів посилення ролі місцевих бюджетів у розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць є, на нашу думку, збільшення їхньої наповнюваності. Навіть укрупнений аналіз свідчить про відсутність системної діяльності та значні резерви у цій площині, які можуть суттєво збільшити надходження до них. Це стосується, наприклад, збільшення надходжень від плати за землю, єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва, податку з власників транспортних засобів тощо, тобто тих видів податків, які «прив'язані» до конкретної території та можуть бути достатньо легко контрольованими. Адаже залишається незрозумілим, чому в розрахунку на 1 км² території сума плати за землю по окремих областях розрізняється більш, ніж у 10 разів, надходження від сплати єдиного податку в розрахунку на одне мале підприємство – в 1,7 рази тощо.

Як інший напрямку може розглядатись розширення власної доходної бази місцевих бюджетів. В даний час питома вага місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів складає не більше 5 – 7% [1, с. 339]. Крім того, доцільним було б також, виходячи з концепції «самоокупності» регіонів, вирішити на загальнодержавному рівні питання, щодо спрямування надходжень від деяких податків замість державного бюджету на місцевий рівень. Останнє дозволило б оптимізувати трансфертні потоки в масштабах держави, а також підвищити зацікавленість органів місцевої влади в кращій організації діяльності щодо наповнюваності та ефективного використання коштів власних бюджетів.

Література

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія /за ред. З. С. Варналія.– К.: НІСД, 2007.– 820 с.
2. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України за 2007 рік.– К.: Міністерство економіки України.– 2008.– 254 с.

УДК 06.044.5:378.1

СПЕЦИФІКА ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕГІОНУ

Філатова Т. В., канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів
Донецький університет економіки та права

В сучасних умовах світової фінансової та економічної кризи особливої актуальності набувають проблеми збалансування регіонального ринку праці та узгодження попиту та пропозиції кваліфікованих кадрів. Однією з передумов стійкого відтворення кваліфікованої робочої сили є стабільність функціонування вищих навчальних закладів, що прямо залежить від обсягів та джерел їх фінансування.

Проблеми фінансування системи вищої освіти висвітлювали у своїх працях Д. В. Полотенко [3] при дослідженні фінансово-

го забезпечення закладів освіти та шляхів його вдосконалення: Ц. Г. Огонь [2] при розгляданні бюджету освіти та напрямів його вдосконалення; І. В. Мороз [1] при аналізі кредитування навчання в системі вищої освіти України; А. М. Яременко [6] при дослідженні казначейського обслуговування навчальних закладів. Проте недостатньо дослідженими виступають проблеми фінансування системи освіти в промисловому регіоні.

Загальний аналіз фінансування сьогоденної вищої школи свідчить, що, *по-перше*, основним джерелом фінансування вищих навчальних закладів залишається державний бюджет. *По-друге*, реформа моделі фінансування вищої школи насамперед має передбачати заміну попереднього затратного механізму виділення коштів з державного бюджету на цільовий, такий, що врахував би не лише витрати освітнього закладу на підготовку одного студента, а й характер конкретних програм навчання та наукових досліджень, актуальність і якість яких визначається на конкурсній основі, та передбачав би у вартості підготовки спеціаліста частку накопичення, що може бути спрямована на розвиток матеріально-технічної бази, стимулювання працівників тощо. *По-третє*, оскільки держбюджетне джерело фінансування не в змозі задовольнити всі потреби у фінансових ресурсах вищих навчальних закладів, слід залучати додаткові джерела фінансового забезпечення підготовки кадрів [6].

Найближчим часом необхідно встановити реальну частину витрат на підготовку кадрів, що може бути профінансована з державного бюджету. З огляду на це можна визначити суму, що вноситься на навчання студентом. Для одержання потрібних коштів важливо надати право студентові одержувати державну освітянську пільгову довгострокову позику. Такі заходи насамперед сприятимуть поліпшенню фінансової бази вищих навчальних закладів. В умовах України практично не розвинена система кредитування вищої освіти. Головною причиною появи кредитних форм оплати освіти можна назвати низьку платоспроможність населення [2]. В сучасних умовах розвитку ринкової економіки виникає потреба розробки такого механізму державної підтримки розвитку системи освіти на місцевому рівні, який би дозволив ефектно використовувати додаткові кошти.

Це можливо через застосування ринкового механізму додаткового фінансування регіональної системи вищої освіти: відмовитися від фінансування установи і перейти на фінансування діяльності через конкурсне визначення кращих освітницьких проектів та програм. Тому найбільш ефективною може бути система розподілу додаткових бюджетних коштів на основі конкурсу (тендеру) річних програм (планів) роботи вищого навчального закладу з подальшим укладанням освітніх контрактів з кожним вищим навчальним закладом на той чи інший обсяг підготовки кадрів з урахуванням обсягів фінансування. Таким чином налагоджується економічно ефективна співпраця між вищими навчальними закладами і органами влади, в основі якої лежить виконання освітнього контракту, що укладається на основі попереднього конкурсу навчальних планів і проектів.

Структура нової моделі додаткового фінансування вищих навчальних закладів полягає у тому, що органи влади мають формувати пакет вимог до якості підготовки фахівців, визначати пріоритети у підготовці кваліфікованих кадрів, формувати пакет вимог до вищого навчального закладу, проводити конкурс навчальних планів та проектів, розміщувати замовлення на конкурсних засадах, фінансувати підготовку кваліфікованих кадрів на основі освітнього контракту. Пріоритети у підготовці фахівців визначаються на основі довгострокових та річних програм промислового розвитку регіону. Виходячи з цих програм, визначається попит на кваліфіковані кадри за спеціальностями та напрямками підготовки. Інформація про попит включається в Положення про конкурс навчальних планів, що будуть профінансовані у наступному періоді.

Положення про конкурс навчальних планів складається органами освіти і науки і затверджується відповідним органом влади. Механізм проведення конкурсу (тендеру) розробляється відділом освіти і науки обласної державної адміністрації і затверджується керівним органом конкурсу. Наприкінці навчального року кожний вищий навчальний заклад подає заявку на участь у тендері і навчальний план своєї діяльності. Відділ освіти і науки своїм наказом створює спеціальну комісію (Експертну раду) з представників професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів,

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

робітників відділу освіти і науки та профспілок для оцінки кожного поданого навчального плану.

Таким чином, впровадження конкурсної моделі дозволить ефективно використати додаткові бюджетні кошти, стимулюватиме підвищення якості освітніх послуг та навчальних планів, сприятиме зростанню конкурентоспроможності вищих навчальних закладів регіону.

Література

1. Мороз І. В. Кредитування навчання в системі вищої освіти України // Фінанси України.– № 4.– 2005.– С. 61 – 67.
2. Огонь Ц. Г. Бюджет освіти: підсумки і напрями вдосконалення // Фінанси України.– № 4.– 2007.– С. 20 – 27.
3. Полозенко Д. В. Фінансове забезпечення загальноосвітніх закладів і шляхи його вдосконалення // Фінанси України.– № 4.– 2005.– С. 27 –33.
4. Рудень В. В. Фінансування методичного забезпечення в Україні: проблеми і шляхи розв'язання // Фінанси України.– № 4.– 2005.– С. 33 – 38
5. Цимбал Л. І. Особливості ціноутворення на ринку освітніх послуг // Фінанси України.– № 4.– 2005.– С. 81 – 84.
6. Яременко Л.М. Казначейське обслуговування навчальних закладів // Фінанси України.– № 4.– 2005.– С. 19 – 23.

УДК 336.14

НЕДОЛІКИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Черновська М. М., викладач кафедри фінансів і кредиту
Економіко-правничий інститут (м. Чернівці)

В умовах незалежної України початок формування інституту місцевого оподаткування був покладений разом із прийняттям 20 травня 1993 р. Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» [2], яким визначалися 16 видів місцевих податків

і зборів, їх граничні розміри та порядок обчислення. Пізніше перелік місцевих податків та зборів був доповнений податком з продажу імпортованих товарів. У 1997 р. склад системи оподаткування був уточнений новою редакцією Закону України «Про систему оподаткування» [1], яким встановлювалися 2 місцевих податки та 14 місцевих зборів. Закон України від 17 вересня 1999 р. «Про додаткові заходи щодо фінансування загальної середньої освіти» [4] доповнив перелік місцевих зборів ще одним – збором за право використання суб'єктами підприємницької діяльності приміщень, пов'язаних з їх діяльністю, що знаходяться у центральній частині населеного пункту та у будинках, що є пам'ятками історії та культури. Проте у 2000 р. був прийнятий закон, який визнавав втрату чинності вищезгаданого закону від 17 вересня 1999 р. Починаючи з 1 січня 2004 р., скасовані ще два місцевих збори – готельний та за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон.

Місцеві ради (сільські, селищні, міські) відповідно до визначеного переліку запроваджують на своїй території місцеві податки і збори, визначають механізм їх справляння та порядок сплати. Крім того, обов'язковими до запровадження сільськими, селищними та міськими радами за наявності об'єктів оподаткування або умов, з якими пов'язано запровадження певних податків і зборів, є комунальний податок, а також збори: за припаркування автотранспорту, ринковий, за видачу ордера на квартиру, за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг, з власників собак.

Законодавче врегулювання порядку справляння місцевих податків і зборів в Україні створило необхідне правове поле для функціонування місцевого оподаткування, сприяло його становленню та зміцненню. В даний час визначилася позитивна тенденція збільшення як абсолютних надходжень місцевих податків і зборів, так і їхньої відносної величини в доходах місцевих бюджетів. В цілому по місцевих бюджетах України протягом останніх років частка місцевих податків і зборів знаходиться в межах 3 – 4%. Фіскальне значення місцевих податків та зборів по-різному проявляється у формуванні доходної частини бюджетів різних рівнів і видів. Перш за все, най-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

більш відчутна їх роль у доходах бюджетів територіальних громад міст, селищ і сіл.

Якщо розглянути структуру надходжень місцевих податків і зборів, то можна відзначити, що загалом вона є нераціональною: 3/4 усіх надходжень забезпечують лише комунальний податок та ринковий збір. Кошти від справляння ще інших чотирьох місцевих зборів практично не надходять останніми роками (за участь на бігах на іподромі; за виграш на бігах на іподромі; з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі; за право проведення кіно- і телезйомок). Частка п'яти наступних місцевих зборів не перевищує 1% у загальних надходженнях від місцевого оподаткування: це збори за видачу ордера на квартиру; курортний; за право використання місцевої символіки; за право проведення місцевого аукціону, конкурсного розпродажу і лотерей; з власників собак.

Структура надходжень місцевих податків і зборів набуває ще більш різких негативних рис на рівні окремих місцевих бюджетів. Адже у багатьох територіальних громадах, окрім комунального податку і ринкового збору, інші місцеві податки і збори не справляються через відсутність об'єктів оподаткування, що робить систему місцевого оподаткування надзвичайно вразливою – у випадках недержання запланованих коштів від зазначених двох податків власні доходи місцевих бюджетів можуть значно зменшитися.

Практика справляння місцевих податків і зборів за роки, що минули після виходу відповідних нормативних актів, виявила багато недоліків, які були зумовлені невирішеністю суто теоретичних проблем самої ідеї місцевого оподаткування в контексті зміцнення місцевого самоврядування, невизначеністю окремих організаційних процедур справляння місцевих податків і зборів, пріоритетів у наданні пільг.

Недоліками місцевого оподаткування в Україні є незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів; вузький перелік місцевих податків і зборів; відсутність самостійних прав у органів місцевого самоврядування щодо запровадження на своїй території власних місцевих податків і зборів; відсутність взаємозалежності між рівнем громадських послуг, які надаються на певній території, з по-

датковими зусиллями населення; нерозвинутість податків, які відображають політику місцевого самоврядування та ін.

Таким чином, вітчизняна система місцевих податків і зборів потребує не поверхневого доопрацювання і вдосконалення, а докорінного реформування відповідно до напрацьованих наукою про фінанси засад оптимального оподаткування. Місцеві податки і збори в Україні повинні стати надійним інструментом регулювання економічного розвитку територій, вирішення різнопланових проблем, які там виникають, зменшення соціальної напруги. В процесі реформування місцевого оподаткування необхідно змінити ставлення до місцевих податків та зборів і не розглядати їх як другорядні податки в складі системи оподаткування, суттєво підняти їх значення і роль у формуванні фінансових ресурсів місцевого самоврядування.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування»: Закон України від 18 лютого 1997 року // Відомості Верховної Ради України.– 1997.– № 16.
2. Про місцеві податки і збори: Декрет Кабінету міністрів України від 20 травня 1993 року // Відомості Верховної Ради України.– 1993.– № 30.
3. Про додаткові заходи щодо фінансування загальної середньої освіти: Закон України // Відомості Верховної Ради України.– 1999.– № 45.
4. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: Навчальний посібник.– Тернопіль: Астон, 2004.– 192 с.– С. 40 – 46.
5. Письменний В. Локальні податки і збори як економічна основа наповнення місцевих бюджетів // Вісник ТАНГ.– 2005.- № 1.
6. Данілов О., Мухомор Ю. Місцеві податки і збори: шляхи їх удосконалення в Україні // Вісник Державної податкової служби України.– 2000.– № 45.

МИНИМИЗАЦИИ УКЛОНЕНИЯ ОТ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В СФЕРЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО РЫНКА ⁴

Чусова А. Е., студентка, Уральский государственный технический университет – УПИ имени
Первого Президента России Б. Н. Ельцина (г. Екатеринбург)

Торговля является важной бюджетообразующей отраслью и формирует основы финансовой стабильности государства. Потребительский рынок России является на сегодняшний день одной из наиболее пораженных преступностью сфер экономики страны – это незаконное предпринимательство, уклонение от налогов, торговля фальсифицированной продукцией, мошенничество, контрабанда.

Именно в потребительском секторе производится львиная доля ВВП. Эксперты Interactive Research Group (IRG) оценили реальный размер российского ВВП на основе потребительских расходов. Они пришли к выводу, что официальная статистика занижает ВВП на 40 – 45%. Если эти расчеты верны, то потребительский рынок играет важную роль в экономике. Именно этот сектор должен быть главным налогоплательщиком, однако значительная часть российского потребительского рынка находится «в тени».

Торговля в данной сфере осуществляется на рынках и в стационарных торговых сетях. Рынок в данном случае является более подвержен правонарушениям, чем стационарные торговые сети (*рис. 1*).

На рынках широко распространена теневая деятельность. Это, в первую очередь, работа без кассы или периодическое не проведение дохода через кассу. Также это и нарушение санитарно-гигиенических условий. Конечно, это явления не исключены в стационарных торговых сетях, но там этих нарушений меньше.

⁴ Исследование выполнялось при финансовой поддержке Российского гуманитарного научного фонда – Урал (проект № 09-02-83224 а/у)

Рис. 1. Торгующие предприятия вне рынка и доля рынка в сфере потребительского рынка Свердловской области за период 2001 – 2008 гг.

Начиная с 2003 г. идет уменьшение доли рынка и увеличение торгующих организаций и индивидуальных предпринимателей, осуществляющих деятельность в стационарной торговой сети (вне рынка). Это является небольшим положительным моментом, главным образом, для качества продукции.

Предприятия, осуществляющие деятельность в сфере потребительского рынка, применяют специальные системы налогообложения. Это система налогообложения в виде единого налога на вмененный доход (глава 26.3 НК РФ) – упрощенная система налогообложения.

Проанализируем структуру розничной торговли по формам торговли (рис. 2).

Из выше сказанного следует, что потребительский рынок представлен в большей степени индивидуальными предпринимателями, крупными организациями и субъектами среднего предпринимательства, малыми предприятиями и розничными рынками, хотя их доля с каждым годом уменьшается (рис. 1).

Основная причина из-за которой не платятся налоги – большинство налогоплательщиков стремится максимизировать свою прибыль и не видит конкретного для себя результата от налогоо-

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

бложения своей прибыли. Еще одна важная причина – то, что необходимы неучтенные денежные средства для оплаты многочисленных «поборов» с малого бизнеса.

Рис. 2. Структура оборота розничной торговли по формам торговли Свердловской области за 2008 г.

Следовательно, для эффективного законного функционирования потребительского рынка необходимо применить финансовые рычаги и стимулы, учитывая структуру оборота потребительского рынка по формам торговли.

В качестве финансовых рычагов регулирующих данную сферу, в настоящее время выступает Налоговый кодекс Российской Федерации и другие нормативно-правовые акты. Данные правовые документы необходимо усовершенствовать.

В качестве финансовых стимулов можно предложить увеличение пороговых значений для применения специальных режимов налогообложения, расширение перечня затрат, принимаемых при применении упрощенной системы налогообложения.

Совершенствование системы налогообложения необходимо сопровождать мероприятиями по противодействию коррупции в сфере регулирования потребительского рынка. Следует стимулировать развитие.

Литература

1. Регионы России 2007: Стат. сб. / Госкомстат России.– М., 2007.– 857 с.

УДК 368:334 (477)

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Яворська Т. В., канд. екон. наук, кафедра банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка

Законодавче регулювання страхового бізнесу має базуватися на правових нормах, визначених актами законодавчих органів влади. Нині вітчизняне страхове законодавство потребує удосконалення та доопрацювання. Проведений нами аналіз страхового законодавства України дозволяє окреслити такі його проблеми. *По-перше*, зміни, що вносяться до законодавства, досить часто обумовлені не тільки об'єктивними потребами розвитку, а їх лобістським характером. Як тільки Закон опубліковується, виявляється, що необхідно вносити значну кількість поправок.

По-друге, відсутня законодавчо визначена термінологія страхового бізнесу. Особливо відчувається потреба у законодавчому визначенні поняття «страхова діяльність», бо законодавчо унормованими є такі поняття як «страхування» (воно не розкриває сутності страхової діяльності, а є суто правовим), «страховик», «предмет безпосередньої діяльності страховика». Єдиним нормативним документом (який втратив чинність), де було окреслено зміст «страхової діяльності» була Інструкція Міністерства фінансів України «Про умови ліцензування страхової діяльності на території України». Не зрозумілим є і те, що ліцензується: страхова діяльність чи здійснення окремих видів страхування. Плата страхувальника за отримання страхового захисту визначається як «страховий платіж»,

Секція 2. Інструменти фінансово-податкового регулювання соціально-економічного розвитку

а у дужках «страховий внесок, страхова премія». Варто відмовитись від зайвих ускладнень і використовувати загальноприйнятий у світі термін «страхова премія».

По-третє, перелік обов'язкових видів страхування занадто великий, по відношенню до окремих не запроваджено механізму їх реалізації та належна відповідальність за їх відсутність. У розвинутих країнах світу перелік обов'язкових видів страхування відрізняється від українського, а зростання обсягу страхових премій досягається не за рахунок обов'язкового страхування, а добровільних його видів. В Україні обов'язкові види страхування характеризуються низьким рівнем страхового відшкодування та, як правило, використовуються для задоволення певних інтересів. Окрім цього є види обов'язкового страхування, які дублюють норми загальнообов'язкового соціального страхування. Вважаємо, що на рівні держави має бути сформовано чіткі правові засади здійснення обов'язкового страхування, його перелік, вимоги до таких договорів та порядку їх укладання і виконання.

По-четверте, слабким є законодавче забезпечення страхової експертизи. Нині дана діяльність регулюється низкою законів («Про судову експертизу», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»), положення яких розвиваються і деталізуються у низці нормативно-правових актів, які суто страхової експертизи не стосуються. Залежно від виду страхування, необхідно чітко прописати діяльність відповідних експертів, бо досить часто обов'язки експерта виконують андеррайтери, хоча вони не мають для цього відповідних професійних знань. Тому окремо потрібен Закон України «Про страхову експертизу», де б визначалися основні засади страхової експертизи, відповідальність та обов'язки експерта, міжнародна співпраця щодо страхової експертизи.

По-п'яте, визначення та аналіз фінансового стану страхової компанії, процедура банкрутства та реорганізації також є ще одним проблемним питанням. У світі найвідоміший підхід – європейський, за яким правовою базою є рекомендації та правила, які спрямовані, передусім, на збереження чи відновлення платоспроможності страхової компанії, на можливість уникнення її банкрутства.

По-шосте, декларативними є норми статей щодо створення та діяльності товариств взаємного страхування, зокрема, лише надають право громадянам і юридичним особам створювати такі товариства. Організаційними, економічними та правовими засадами діяльності товариств взаємного страхування необхідно доповнити чинну нормативно-правову базу. У подальшому для їх ефективного розвитку необхідне прийняття окремого законодавчого акту.

По-сьоме, потребує розвитку законодавча база за окремими видами страхування (у першу чергу медичного та екологічного страхування), а також уточнення правовий статус страхових посередників. Окремі положення щодо захисту прав споживачів страхових послуг у Законах України «Про страхування», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та окремих положеннях Цивільного кодексу є суперечливими та фрагментарними. У зв'язку з цим необхідна розробка механізмів гарантування прав страхувальників на отримання страхового відшкодування у разі невиконання страховою компанією своїх зобов'язань.

Отже, лише наявність чітко окреслених концептуальних підходів дозволить доповнити вже існуючі законодавчі акти новими правовими нормами з одного боку, а з іншого – прийняти нові спеціальні закони, які б стосувалися фінансової оцінки страхових компаній, страхової експертизи, окремих видів страхування.

Література

1. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року.
2. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» № 2664-III від 12. 07. 2001 р
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» № 2745-III від 4.10.2001 р.

**СЕКЦІЯ З
СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ І МОДЕЛИ
В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ
ПРОЦЕСАМИ**

УДК 330.341.1

**ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
РЕГІОНІВ НА ОСНОВІ
ТАКСОНОМЕТРИЧНОГО МЕТОДУ**

Бубенко П. Т., д-р екон. наук, проф.

Владимирова М. С., аспірантка каф. ГіРЕ

Харківська національна академія міського господарства

Інноваційний потенціал визначається здатністю пропонувати і використовувати нові технології, залучати й освоювати інвестиції, створювати й активно просувати на ринки нову продукцію [1]. Автор статті приєднуються до думки ряду дослідників розглядати інноваційний розвиток регіонів як систему, оскільки саме системний підхід дає найбільш об'єктивні результати аналізу [2; 3].

Інноваційний розвиток регіонів є комплексним поняттям, яке включає, на нашу думку, такі три основні складові, які нерозривно зв'язані між собою:

- готовність підприємства регіону до впровадження інновацій: матеріально-технічне оснащення та інтелектуальна власність;
- науково-технічний потенціал інновації: організації та спеціалісти, які виконують наукові і науково-технічні роботи;
- інвестиційна підтримка: загальний обсяг витрат за напрямом інноваційної діяльності, державне фінансування та витрати

на наукові та науково-технічні дослідження, виконані власними силами наукових організацій.

Метою пропонованої методики є отримання показників, що характеризують інноваційний потенціал регіонів на підставі складових систем інноваційного розвитку для подальшого їх порівняння.

Оскільки порівняння інноваційного потенціалу регіонів для проведення комплексної оцінки доцільно проводити не за одним показником, а за системою показників, для їх оцінки використовують методи ранжирування. При виборі методики комплексної оцінки територій найчастіше в економічному аналізі використовується таксонометричний метод. Складені з використанням цього методу рейтинги дають комплексну оцінку діяльності економічних суб'єктів, дозволяючи виявити кращих по цілому ряду показників.

В основу таксонометричного методу (методу евклідових відстаней) закладений вибір еталону, в даному випадку «еталонного регіону», і порівняння оптимальних параметрів (координат) його вектора з відповідними параметрами векторів решти регіонів (знаходження евклідових відстаней, за якими і проводиться ранжирування районів: найменша відстань відповідає вищому місцю). Принципова відмінність даної методики від інших, використовуваних для рейтингової оцінки, полягає в представленні всіх статистичних даних за вибраними критеріями у вигляді матриці, де окремий рядок є вектор регіону, координатами якого є ті ж критерії.

Незважаючи на широке розповсюдження таксонометричного методу в економічному аналізі, він носить загальний характер і не зовсім адаптований для аналізу інноваційного розвитку регіонів як системи з певним набором входячих до неї складових і компонент, які складають ієрархічну причинно-наслідкову залежність. Оцінка складових проводиться за допомогою інтегрального показника, а його компонентів – за допомогою комплексних показників. Обидва ці показники формуються на базі таксонометричного методу, але мають принципові відмінності за своєю суттю. Комплексні показники характеризують рівень інноваційного розвитку окремих компонент складових потенціалу регіону. У свою чергу, інтеграль-

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

ний показник, розрахований на базі комплексних, характеризує рівень розвитку складових інноваційного потенціалу регіонів. Таким чином, масив комплексних показників є початковими даними при розрахунку інтегрального показника. Ці показники, у свою чергу, сформулюють шуканий показник, який назвемо – узагальнений інтегральний показник, що характеризує комплексний інноваційний потенціал регіону.

Отже, оцінку інноваційного потенціалу регіонів пропонується проводити за допомогою ряду узагальнених інтегральних, інтегральних і комплексних показників, розрахованих за допомогою модифікованого таксономічного методу.

Аналіз економічної діяльності об'єкту дуже часто по своїй формі є аналізом показників, тобто характеристик інноваційної діяльності регіону. При такому аналізі доцільно використовувати «систему показників компонентів», оскільки оцінити об'єктивно інноваційну діяльність регіону поодиноці або декількома показниками неможливо.

Для групування регіонів за рівнем розвитку складових інноваційного розвитку використовується ітеративний метод кластерного аналізу k -середніх, який дозволяє виявити внутрішню структуру розподілу регіонів за сукупністю аналізованих показників.

Таким чином, ітеративний метод k -середніх дозволяє побудувати необхідну кількість кластерів, розміщених на максимальних відстанях один від одного. Для опису характеристик отриманих кластерів пропонується використовувати діаграми, побудовані на підставі середніх значень компонент інноваційного розвитку по кожному з кластерів.

Пропонований вид графічного відображення інформації у вигляді діаграми многогранника, адаптований для аналізу рівня інноваційного потенціалу, є наочним і інформативним, оскільки несе інформацію про інтегральні показники і рівень комплексних показників по кожній з тих компонент, що його формують, що, у свою чергу, дозволяє зробити об'єктивні висновки про подальші шляхи інноваційного розвитку регіонів.

Література

1. Бубенко П. Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку: Монографія.– Х.: НТУ «ХПІ», 2002.– С. 316.
2. Актуальні питання методології та практики науково-технологічної політики / Під редакцією. Б. Малицького.– К.: Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, 2001.– С. 201.
3. Ковалев В. В., Волкова О. Н. Анализ хозяйственной деятельности предприятия.– М.: Проспект, 2002.– С. 30 – 50.

УДК 336.64

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гриневич Л. В., канд. екон. наук, доцент
Харківський національний економічний університет

Значимість дослідження інвестиційних процесів визначається необхідністю виявити співвідношення об'єктивних і суб'єктивних факторів розвитку інвестиційної діяльності на підприємствах. Процес дослідження інвестицій – це комплекс взаємозалежних систем аналітичної роботи окремих ланок виробничого процесу. Дослідник повинен мати якісну характеристику об'єкта й процесів у цілому, оскільки це дозволяє виключити помилки на різних етапах дослідження або вчасно виявити відхилення від логічного розуміння процесу.

При підготовці й проведенні дослідження інвестиційної діяльності можна виділити ряд етапів: складання загальної характеристики об'єкта й визначення мети дослідження; розробка процесу дослідження й аналітичних таблиць; встановлення залежностей окремих

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

систем; емпіричне обстеження й експеримент; теоретична обробка й зіставлення отриманих результатів із кращими аналогами, передовим досвідом; практичне застосування отриманих результатів при реалізації цільової програми. Результативність дослідження багато в чому визначається старанністю планування й організації даного процесу. Це насамперед висувається до визначення напрямків дослідження, його організації, трудових і фінансових ресурсів, строків проведення роботи в цілому і її окремих етапах, зіставлення й вибору раніше проведених досліджень, визначення документів для збору первинної інформації та її обробки, вибору об'єктів і масштабу впровадження результатів.

Конкретні дослідження інвестиційної діяльності на виробництві – це сукупність методів збору інформації щодо інвестицій (спостереження, опитування, науково-методичні й практичні конференції, експеримент, вибірковий метод, кращий досвід роботи, аналіз документів й ін.), методів кількісної і якісної обробки отриманих даних (логічні й математичні методи узагальнення й аналізу, перевірка висновків на реальній сукупності, визначення прогностичних напрямків, їх значень у вирішенні загальної проблеми) [1; 2].

Методи проведення дослідження інвестиційної діяльності включають збір соціальної інформації й методи її обробки.

До методів збору відносяться: анкетування (дозволяє охопити велику кількість людей і зібрати велику інформацію); інтерв'ювання (бесіда, опитування); вивчення первинних документів, спостереження (суцільне й вибіркове, включене й невключене, явне й сховане, довгострокове й короткострокове, колективне й індивідуальне); експерименти; науково-практичні конференції за темами [3; 4].

Методи обробки підрозділяються на статистичні, математико-статистичні, економіко-математичні, графічні й ін.

Конкретні дослідження інвестиційної діяльності ґрунтуються на вибіркових спостереженнях. Вибірка повинна допускати узагальнення результатів і перенесення їх на генеральну сукупність. План вибірки включає визначення генеральної сукупності, одиниць вибору, обсягу вибірки, обґрунтування методів і способів вибірок, умов

реалізації, призначення осіб, що проводять вибірку. Метод вибіркового спостереження, спираючись на теоретичні положення, дає можливість із високою точністю проводити узагальнення по всьому досліджуваному інвестиційному об'єкту. При цьому необхідно чітко визначити просторові й тимчасові межі генеральної сукупності. Суцільному обстеженню піддається об'єкт у цілому. Одиниця відбору – це елемент вибіркової сукупності, а одиниця спостереження – елементи сформованої вибіркової сукупності. В простих схемах відбору вони збігаються. При серійній вибірці одиницею відбору виступає статистична серія.

Анкетування – найпоширеніший метод опитування. Для дослідження інвестиційної діяльності підприємств доцільно застосовувати очні (індивідуальні й групові) і змішані анкети. Очна анкета заповнюється в присутності дослідника, але обов'язково під час відсутності представників адміністрації. В групову анкету дослідник записує думку групи осіб (сформульовану після обговорення). При змішаному анкетуванні дослідник заповнює анкету зі слів опитуваного. В деяких випадках для якісної оцінки інвестиційної діяльності на підприємстві застосовуються анкети, які заповнюються індивідуально, але в обмежений період часу, і збираються в спеціальні урни (або висилаються поштою) [6; 7]. Отже, анкетування дозволяє отримати дані та сформувати інформаційну базу для оцінки інвестиційної діяльності.

Література

1. Инвестиционная привлекательность регионов: причины различий и экономическая политика государства.– М.: Изд-во «ИЭПП», 2002. – 198 с.
2. Елисеєва И.И. Общая теория статистики. Учебник. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 386 с.
3. Ковалев В. В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности.– 2-е изд., перераб. и доп.– М.: Финансы и статистика, 2000. 512 с.
4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник.– К.: «Центр навчальної літератури», 2004.– 376 с.

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

5. Недоскин А. О. Нечетко – множественный анализ риска фондовых инвестиций.– СПб.: Спецлитература, 2002.– 182 с

6. Основи інвестиційної діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів./ Под ред. М. П. Денисенко.– К.: Альтера, 2003. – 338 с.

7. Трояновский В. М. Математическое моделирование в менеджменте // Учебное пособие.– 2-е изд., испр. и доп.– М.: Изд. РДЛ, 2000.– 256 с.

УДК 330.4:338.45

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КОРЕЛЯЦІЙНОГО
АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЩІЛЬНОСТІ
ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ
ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ**

Кащишин В. М., асистент кафедри фінансів

Бонецький О. О., асистент кафедри фінансів

Національний університет «Львівська політехніка»

У період структурних зрушень у світовій економіці важливо провести статистичний аналіз розвитку вітчизняної промисловості. Одним із важливих завдань аналізу є пошук та оцінка взаємозв'язків між окремими ознаками для певної сукупності даних.

Мета дослідження – визначити тісноту зв'язку між деякими фінансовими показниками у промисловості за допомогою коефіцієнта кореляції. Вихідні дані наведені у *табл. 1* [2].

Згідно із законодавством [1], підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

Тому вважається, що чистий прибуток є результатом діяльності підприємства за певний період в абсолютних показниках, а коефіцієнти рентабельності характеризують величину повернення вкладених (або витрачених) коштів у відносних показниках.

Таблиця 1

Показники розвитку промисловості України у 2000 – 2007 рр.

Роки	Обсяг реалізованої продукції промисловості (у фактичних цінах), млн грн	Основні засоби промисловості (у фактичних цінах, на кінець року), млн грн	Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, відсотків	Частка збиткових підприємств, відсотків	Середньорічна кількість найманих працівників у промисловості, тис.
2000	182718,3	285328	4,8	42	4461,8
2001	210842,7	311089	3,7	41	4267,2
2002	229634,4	339259	2,6	42	4063,5
2003	289117,3	362598	3,3	40	3943,6
2004	400757,1	420080	4,7	38	3941,2
2005	468562,6	463001	5,5	37	3913,3
2006	551729	501977	5,8	35	3851,8
2007	717076,7	645443	5,8	33	3690

Прибуток утворюється у процесі ведення фінансово-господарської діяльності і поступового зношування основних фондів. Найбільш загальним показником, який характеризує ефективність використання основних засобів, а також враховує дохід підприємства і залишкову вартість основних фондів, є фондovіддача. Показник фондovіддачі обчислюють відношенням обсягу виробленої продукції до середньорічної вартості основних фондів. Тому логічно припустити, що між фондovіддачею підприємства і його рентабельністю є тісний прямий зв'язок.

Найпоширенішим критерієм, який дає кількісну оцінку зв'язку між двома показниками, є коефіцієнт кореляції (r) (для прямолінійного зв'язку). Він розраховується за такою формулою [3, с. 323]:

$$r = \frac{\sum XY - \frac{\sum X \times \sum Y}{N}}{\sqrt{\left(\sum X^2 - \frac{(\sum X)^2}{N} \right) \times \left(\sum Y^2 - \frac{(\sum Y)^2}{N} \right)}}$$

де X – факторна ознака;

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

Y – результативна ознака;

N – кількість періодів спостережень (число пар значень X та Y).

Коефіцієнт кореляції є відносною мірою зв'язку між двома ознаками, тому він може набувати значення від -1 до $+1$. Знак коефіцієнта показує напрям зв'язку: додатне значення свідчить про прямий зв'язок (зростання однієї ознаки зумовлює зростання другої), від'ємне значення – про обернений зв'язок, а значення 0 – про відсутність лінійного кореляційного зв'язку. Чим ближче значення r до ± 1 , тим щільніший зв'язок.

Оскільки коефіцієнт кореляції набуває значень від -1 до 1 ($r \in [-1; 1]$), то варто зробити класифікацію можливих значень даного показника, поділивши область визначення на п'ять відрізків. Тому якщо $r \in [-1; -0,6)$, тоді вважатимемо, що зв'язок сильний обернений, при $r \in [-0,6; -0,2)$ – зв'язок слабкий обернений, якщо $r \in [-0,2; 0,2]$ – зв'язку немає, при $r \in (0,2; 0,6]$ – зв'язок слабкий прямий, при $r \in (0,6; 1]$ – зв'язок сильний прямий.

Обчислений коефіцієнт кореляції між фондovіддачею (табл. 2) і рентабельністю становить $0,789$, тобто є сильним прямим.

Таблиця 2

Коефіцієнт фондovіддачі промислових підприємств у 2000 – 2007 рр.

Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Фондовіддача, грн/грн	0,640	0,678	0,677	0,797	0,954	1,012	1,099	1,111

Коефіцієнт кореляції між часткою збиткових підприємств промисловості і значеннями фондovіддачі $-0,970$, тобто сильний обернений. Коефіцієнт кореляції між значеннями фондovіддачі і чисельністю працюючих на промислових підприємствах $-0,867$, тобто сильний обернений.

На підставі отриманих даних можна зробити такі висновки. Фондовіддача залежить від розміру доходу і від розміру основних виробничих фондів (залишкова вартість основних засобів). Вважається, що фондovіддача повинна зростати. Це може бути викликано як зростанням виручки підприємства, так і зменшенням вартості

основних виробничих фондів. У зростання вартості основних засобів включено також індексацію, яка є наслідком інфляційних процесів. Сильний прямий зв'язок між фондівіддачею і рентабельністю пояснюється тим, що кошти інвестуються у найприбутковіші галузі. Це призводить до збільшення залишкової вартості основних засобів і доходу одночасно. Зменшення частки збиткових підприємств промисловості відбулося за рахунок збільшення показника фондівіддачі. Сильний обернений зв'язок між фондівіддачею і чисельністю працюючих пояснюється взаємозамінністю цих ресурсів.

Література

1. Закон України «Про господарські товариства» №1576-ХІІ від 19 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991.– № 49.– ст. 682.
2. Основні показники розвитку промисловості / Статистичний щорічник України www.ukrstat.gov.ua.
3. Статистика финансов: Учебник / Под ред. проф. В. Н. Салина.– М.: Финансы и статистика, 2000.– 816 с.

УДК 332

ПРОЦЕССНЫЙ ПОДХОД В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ КОКСОХИМИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Кириченко Д. В., аспирант

Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (г. Харьков)

Украинские коксохимические предприятия в январе текущего года снизили производство кокса, по предварительным данным, на 30% по сравнению с аналогичным периодом прошлого года. Как сообщил представитель объединения коксохимических предприятий «Укркокс», падение объемов производства кокса обусловлено

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

снижением спроса на него в Украине, а также ухудшением конъюнктуры на мировых рынках металлопродукции. Отечественный кокс в настоящее время не является конкурентоспособным, что обуславливается множеством причин, среди которых – высокие цены на ресурсы, низкое качество выпускаемого кокса, а также неэффективность производственных процессов на отечественных предприятиях коксохимической отрасли. Поэтому для повышения эффективности функционирования отечественной коксохимической промышленности необходимо, прежде всего, позаботиться в настоящих условиях о восстановлении и повышении конкурентоспособности предприятий отрасли.

Конкурентоспособность предприятия является индикатором достижения высокой эффективности в рыночных условиях. При этом любое предприятие стремится достичь такого уровня конкурентоспособности, который помогал бы выживать на достаточно продолжительном временном отрезке. В связи с этим возникает проблема стратегического и тактического управления развитием способности предприятия выживать в изменяющихся рыночных условиях. Важным условием конкурентоспособности предприятия является эффективное использование имеющихся ресурсов и обеспечение непрерывного развития всех бизнес-процессов. Теоретические и методические вопросы формирования конкурентоспособного потенциала предприятия в Украине пока еще полностью не решены.

Авторами классических работ по анализу и оценке конкурентоспособности считаются М. Портер, Дж. Саймон, И. Ансофф, Й. Шумпетр, Ф. Кортлер, К. Прахалада, Г. Хемела; разработчиками теоретической модели исторического развития конкурентоспособности бизнес-единицы являются Р. Пейс и Э. Стефан. Кроме того, известны работы, посвященные вопросам конкурентоспособности предприятия и продукции, таких авторов как Х. Маккея, Б. Карлоффа, Р. Фатхудинова, Г.А. Багиева, А. Градова, М. Гельвановского, П. Завьялова, В. Тарасевича, А. Юданова. Среди отечественных ученых-экономистов, занимающихся анализом конкурентоспособности, известны работы Б. Губского, И.А. Поддубного, А. Воронковой, Н. Тарнавского, И. Акимова, З. Шершнева, В. Немцова и др.

Предприятие будет конкурентоспособным, если оно обладает неким преимуществом, которое позволяет ему выживать в рыночных условиях. Исходя из анализа работ ученых-экономистов по конкуренции и конкурентоспособности, можно сделать вывод о том, что при определении сущности понятия «конкурентное преимущество», необходимо учитывать, что конкурентное преимущество нельзя отождествлять с потенциальными возможностями компании. Конкурентное преимущество носит относительный, а не абсолютный характер, так как может быть оценено только путем сравнения характеристик, которые влияют на экономическую эффективность продаж.

Относительность конкурентного преимущества проявляется в привязанности к конкретным условиям и причинам. Например, конкурентное преимущество фирма может иметь на внутреннем рынке и не иметь его на внешнем зарубежном рынке.

Другой характеристикой конкурентного преимущества является его подверженность неоднозначному влиянию множества разнородных факторов. Основу конкурентоспособности хозяйствующего субъекта в современных условиях должны составлять конкурентные преимущества высшего порядка (высокая репутация фирмы, квалифицированный персонал, ведение долговременных научно-исследовательских работ по созданию новой продукции, развитая система управления, оптимальные бизнес-процессы, долговременные связи с покупателями и пр.), которые очень сложно скопировать конкурентам, и четко разработанная конкурентная стратегия.

Таким образом, целью работы является выделение возможных путей повышения конкурентоспособности коксохимической промышленности за счет усовершенствования и реинжиниринга бизнес-процессов предприятий отрасли.

В современном менеджменте в настоящее время основой для эффективного управления называют выделение различных бизнес-процессов компаний и разработка системы менеджмента с ориентацией на управление бизнес-процессами или так называемое «процессное управление». В эпоху постиндустриализации основ-

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

ным подходом образования и деятельности предприятий является реинтеграция отдельных операций в единые (межфункциональные) бизнес-процессы, то есть наборы операций, которые, рассматриваясь в совокупности, создают конечный результат – ценный для потребителя. В связи с этим возникает необходимость рассмотрения концепции процессного управления и возможности ее внедрения на отечественных предприятиях.

Основой процессного подхода является выделение и управление отдельными бизнес-процессами. Как отмечает Бьен Андерсен бизнес-процесс – это процесс-логическая последовательность связанных действий, которые преобразуют вход в результаты или выход.

Именно выделение и оптимизация бизнес-процессов в современный период позволит предприятиям коксохимической промышленности повысить конкурентоспособность отечественного кокса, как на внутреннем, так и на внешнем рынке сбыта. Реинжинирингу должны быть подвергнуты как основные, так и вспомогательные бизнес-процессы предприятий коксохимической промышленности – начиная от процессов поставки коксующихся углей и заканчивая выпуском готовой продукции. Наиболее эффективными станут те компании, которые объединяют в себе весь производственный цикл: уголь-кокс-металл.

Все выделенные бизнес-процессы должны быть подвергнуты анализу с точки зрения оптимизации логистической цепочки взаимосвязанных операций. Внедрение логистического подхода вместе с процессным позволит предприятиям коксохимической промышленности существенно сократить расходы, связанные со снабжением, производством, складированием, транспортировкой, сбытом. В этой связи роль логистики в современном производстве кокса становится весомым фактором товародвижения, если не определяющим, а, в конечном счёте – и искомым конкурентным преимуществом.

Обострённое внимание к логистике вызвано тем, что с её помощью практически любая фирма быстро может стать конкурентоспособной. Современная логистика позволяет снизить уровень

оперативных запасов на 30 – 50%, сократить время товародвижения на 25 – 45% и снизить продажную цену продукции на 20 – 30%. Логистика во взаимоотношениях в системе «производитель – потребитель» обеспечивает, в первую очередь, сокращение всего производственного цикла.

Таким образом, поиск путей повышения конкурентоспособности отечественных предприятий, производящих кокс, должен быть направлен прежде всего на снижение полных затрат всего производственного цикла, начиная с закупки и заканчивая поставкой готового кокса конечному потребителю.

UDK 330.4

Makarkina A .V., candidate of economical sciences, senior lecturer
head of the Intellectual Systems of Decision Making department of the DSEA

Prekrasnyi D. Y., engineer-economist,
Department of Prices and Production Cost of the NKMZ

Korotenko Y. D.,
head of the Foreign Languages department of the DSEA

CONSTRUCTION OF REGIONAL INTERBRANCH INPUT-OUTPUT TABLES ON THE BASIS OF ENTERPRISE PRIMARY STATISTICAL ACCOUNTING DATA

Effective management by a region as a complicated socio-economic system should be based on an adequate informative reflection of the processes taking place in it. For obtaining a complete picture of the region product formation with the necessary degree of particularization it is expedient to present information streams characterizing this process as input-output tables (I-O Tables) [1].

I-O Table is the synthesis of two tables, one of which characterizes the detailed structure of product distribution of every industry of economic system (tangible balance), and the other one characterizes the

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

structure of charges on the production in split of separate kinds of products (cost balance). *It allows binding the components of production and consumption of the products of industries of economy into comprehensive whole with the purpose of estimation of their mutual influence on the gross domestic product.*

Nowadays because of the chain of objective and subjective circumstances regional statistical services do not effectuate the construction of input-output tables. However these tables can be constructed based on the data of primary statistical accounting of regional enterprises according to the form №1-enterprise (annual) «Report on the basic indexes of enterprise activity» [2]. Regional statistics services dispose necessary information in four files of text format (*.prn), each consisting of many tables which represent different aspects of regional product formation process concerning different types of economic activity.

For the processing of statistical data contained in text files with the purpose of its systematization into a single input-output table the information system has been developed which allows to introduce automation of the search process of special purpose information and using the *OLE-Automation Microsoft Office* technology to transform the obtained results into *Microsoft Office Excel* tables. The system provides the construction of I-O Tables both in aggregated aspect (section profile) and in detailed aspect (industry profile) according to the *Classification of kinds of economic activity* [3].

The process of automatic formation of regional input-output tables includes the following stages. On the first stage the program constructs the files of industries-producers and industries-consumers using the total basic data, on the basis of which the 1st quadrant of I-O Table is built. The search is done by the section code, subsection code, or chapter of *Classification of kinds of economic activity*, which correspond to the addendum line code of the form №1-enterprise (annual). After the 1st quadrant being formed, with the purpose of final results verification, total indexes are calculated which are compared with the proper data of the statistical accounting. Deviations between calculation values and actual values are reported and corrected in case of necessity.

Analysis of the files containing the information about the production volume, depreciation, payment of labour, social deductions and other charges concerning each industry of region economy is carried out further. On the basis of this information the 3rd quadrant is formed which represents distribution of manufactured regional product. Regional product consumption presented in the 2nd quadrant of I-O Table is determined as the difference between the total regional product and the volume of intermediate purchases of definite industry products. The input-output table thus formed is transmitted by *OLE*-automation to *Excel* where for the sake of better perception it is designed by colour, types of fonts, borders of cell etc.

At the next stage a detailed I-O Table is formed. The significance lies in the fact that the input-output table is formed not as a new set of data, but as internal *Excel* references. It allows automatic obtaining of final results on a new sheet by correcting the proper cell of the necessary rank of the initial sheet.

The next and the final stage of the program execution is formation of aggregated I-O Tables. On this stage grouping of industries from the level of subsections to the level of sections and transformation of detailed matrix into extended matrix takes place. Aggregating process takes place by summing up of proper data on producers and consumers. The process goes on the same way as in case with detailed I-O Tables (by internal references) so a detailed I-O Table serves as an information generator that allows correcting information both at the stage of links verification and at the stage of detailed table formation thus receiving new aggregated table of balance automatically.

The obtained I-O Table can be used for the structural analysis of regional economy in the profiles of sections and industries. This table is the basis for the construction of mathematical models of input-output tables, which are used for estimation of indexes correlation reflecting the production, distribution and consumption of products by sections or industries of the region both statically and dynamically.

Literature

1. Москвин А. Звітний міжгалузевий баланс виробництва й розподілу товарів і послуг // Економіка України.– 1996.– № 4.– С. 35 – 43.
2. Роз'яснення по складанню статистичної звітності з структурної статистики від 01.10.2001 №05-3-1-8/372.– К.: Державний комітет статистики України, 2001.– 63 с.
3. Державний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 016-97.– К.: Держстандарт України, 1996.– 249 с.

УДК 005.941:303-71

ЗАСТОСУВАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Мілевська Т. С., викладач кафедри економічної статистики

Мілевський С. В., канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики

Харківський національний економічний університет

В період реформування економіки терміни «корпорація», «корпоративне управління» стали частіше використовуватися в засобах масової інформації і у літературі, поступово формуючи уявлення про систему управління, що використовується в корпораціях, як про один з найпростіших способів ефективного управління і виведення українських підприємств із кризи. Найбільш повне визначення наведено в «Великому комерційному словнику»: «Корпорація — широко розповсюджена в країнах з розвинутою ринковою економікою форма організації підприємницької діяльності, що передбачає часткову власність, юридичний статус і зосередження функцій управління в руках верхнього ешелону професійних керуючих (менеджерів), що працюють за наймом» [4].

Із цього визначення випливає обов'язковість наявності як мінімум декількох принципових умов для успішного функціонування

корпорації: розвиненість економіки, освоєне населенням підприємство, співіснування різних форм власності (захищених державою і шанованих населенням), достатня кількість професійних управлінців (менеджерів). Тому без виконання цих умов і доти, поки в масштабах держави (окремого регіону) або в окремій галузі не будуть створені необхідні нормативні і економічні передумови для успішної діяльності корпорацій, говорити про ефективну реалізацію принципів корпоративного управління передчасно.

Активний розвиток глобалізаційних процесів у світовій економіці також приводить до підвищення ролі корпорацій у рамках окремих національних економік. Глобалізація означає, що на сьогоднішній день суспільства, як окремі самодостатні елементи, не є більше первинними одиницями аналізу. Суспільства варто розглядати лише як систему в оточенні інших систем і, таким чином, як підсистему світового співтовариства.

У процесі функціонування корпорації в її корпоративне середовище залучаються тим або іншим чином різні категорії людей, тому керівництво корпорації в процесі прийняття рішень повинне враховувати інтереси таких економічних складових суспільства. Корпоративне середовище являє собою область взаємодії корпорації як об'єкта з тими, на кого вона може в чинність своїх можливостей впливати (рис. 1).

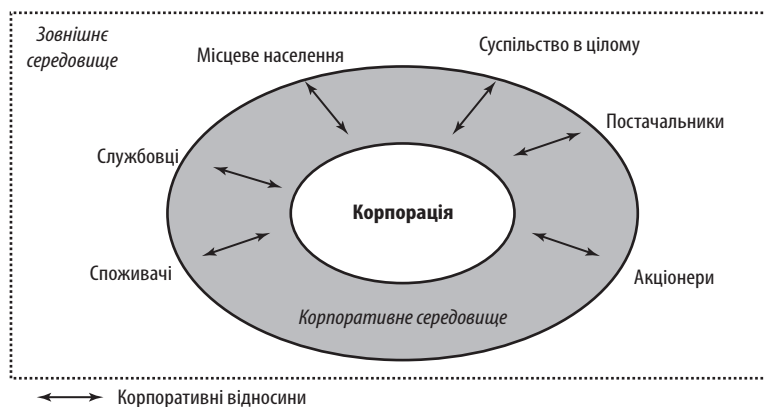

Рис. 1. Корпоративне середовище

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

Під час дослідження корпоративного середовища доречним та необхідним є застосування статистичних методів та моделей (табл. 1).

Таблиця 1

Статистичні методи та моделі дослідження корпоративного середовища

Елементи середовища	Статистичні методи дослідження
Місцеве населення	Методи соціально-демографічної статистики (дослідження рівня життя населення, зайнятості та безробіття, природний та механічний рух населення, склад та структура суспільства та ін.)
Суспільство в цілому	
Акціонери	Статистичні методи дослідження ринку капіталу (дослідження кон'юнктури фондового ринку, прогнозування курсу акцій, дослідження дій та очікувань акціонерів та ін.)
Службовці	Методи дослідження персоналу (дослідження матеріального та морального задоволення персоналу, дослідження та прогнозування продуктивності праці та ін.)
Споживачі	Статистичні методи дослідження ринку товарів та послуг (дослідження кон'юнктури ринку, дослідження прямого та зворотного товарообігу, дослідження товарообігу та ін.)
Постачальники	

Таким чином, розглядаючи процес взаємодії корпорації зі своїм середовищем, необхідним є застосування науково обґрунтованих та загальноприйнятих статистичних методів дослідження кількісних даних. Це дозволяє отримати об'єктивні результати досліджень, що покращує ефективність та підвищує адекватність отриманих прогнозів та рішень, що приймаються.

Література

1. Гламаздин Е. С., Новиков Д. А., Цветков А. В. Управление корпоративными программами: информационные системы и математические модели.– М.: ИПУ РАН, 2003.– 159 с.
2. Николаева С. А., Шибек С. В. Корпоративные стандарты: от концепции до инструкции, практика разработки.– М.: Книжный мир, 2003.– 333 с.
3. Реинжиниринг корпорации: Манифест революции в бизнесе / М. Хаммер, Д. Чампи.– М.: Манн, Иванов и Фербер, 2006.– 287 с.
4. <http://wikipedia.ru>

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ ОБРОБКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Огліх В. В., канд. фіз.-мат. наук доц. кафедри економічної кібернетики

Криворучко С. П., аспірант кафедри економічної кібернетики

Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара

Всесвітня фінансово-економічна криза охопила майже всі країни світу. Не минула вона і нашу державу. Деякі експерти стверджують, що пік її вже настав, інші – що тільки до нього наближаємося. Але, і тому, і в іншому випадку очевидно, що зараз національні підприємства переживають не найкращі свої часи. По своїй суті кризовий стан економіки є дуже мінливим явищем. Тому, для того, щоб забезпечити хоча б мінімальну результативність господарської діяльності, сучасним підприємствам необхідно приймати зважені, чіткі, але при цьому дуже швидкі рішення та діяти миттєво, оскільки ситуація може змінюватися дуже різко. Ефективність виробничої діяльності зараз безпосередньо залежить від уміння швидко продати свої результати. Такий стан речей вимагає від підприємців здійснювати ще більш чітке планування стратегії власної діяльності, оскільки конкуренція загострюється не тільки із зарубіжними виробниками аналогічної продукції, але й серед національних виробників споживчих благ.

Отже, кожен господарюючий суб'єкт перед початком здійснення виробничої діяльності повинен ретельно формувати свою бізнес-стратегію через проведення аналізу вже існуючого ринку благ, на який планує свій вихід виробниче підприємство та з'ясування можливих цільових груп споживачів і відповідних їм найбільш крупних існуючих виробників-конкурентів. Попередній аналіз ринку дозволить оцінити можливості позиціонування свого товару на ньому, через порівняння і визначення переваг благ, що планує виготовляти

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

виробниче підприємство, з вже існуючими аналогами. У разі отримання позитивних результатів перед підприємцем виникає необхідність в оптимальному розподілі та вкладенні грошових коштів у розвиток виробництва з метою отримання максимального прибутку в умовах мінливості зовнішнього середовища.

Очевидно, що проведення вищезазначених дій не можливе без застосування статистичних методів аналізу економічної інформації. Особливо це важливо за умов розвитку кризових явищ в економіці, оскільки брак та швидкоплинність статистичних даних унеможливають застосування загальноприйнятих методів та способів їх аналізу, і потребують розробки та використання сучасних та універсальних способів оцінки економічної інформації.

Саме тому, нами, для здійснення попереднього аналізу ринкової кон'юнктури та для з'ясування подальшої маркетингової стратегії розвитку підприємства, пропонується застосовувати метод аналізу відповідностей, який використовує статистичну інформацію щодо споживчих переваг та дозволяє згідно з обраними класифікаційними ознаками сегментувати існуючий ринок.

Застосування саме цього методу зумовлене такими його перевагами: *по-перше*, на відміну від традиційних, він дає змогу отримувати оцінки, на основі яких можливо сформувані змістовні висновки; *по-друге*, можливість аналізу залежності між класифікаційними ознаками, що мають однакову змістовну суть, потреба у якому виникає під час дослідження структури попиту та пропозиції на продукцію виробників; *по-третє*, розв'язання задачі передбачення однієї класифікаційної ознаки через відоме значення іншої, яка дуже часто виникає на практиці.

Необхідно зазначити, що під час будь-якого бізнес-планування виникає потреба в побудові якісних прогнозів. У такій ситуації мова звісно йде про короткострокові прогнозні дані, оскільки криза робить ненадійними вже середньострокові, не кажучи вже про довгострокові. Крім того, знову ж таки, в умовах розвитку кризових явищ підприємці вимушені знаходити прогнозні значення, спираючись на досить обмежену інформацію про значення показників у минулому.

Для вирішення даної проблеми пропонується використовувати методи нейросітьового прогнозування. Останнім часом вони набули широкого розповсюдження, і їх сфера застосування стала дуже різноманітною.

Переваги застосування нейронних мереж для розв'язання задачі прогнозування, полягають у тому, що сукупність штучних нейронів діють аналогічно їх біологічному прототипові, що дозволяє їм накопичувати досвід, завдяки такому поняттю, як навчання, для їх використання не потрібен дуже великий масив даних, крім того ці дані можуть містити в собі шум, оскільки одна із найголовніших відмінностей нейронних мереж, це те, що вони можуть виділити з зашумованої інформації найголовніше і використовувати лише основні факти для отримання кінцевого результату. І навпаки, методи прогнозування за допомогою нейронних мереж можуть також бути застосовані для надмірної кількості інформації, що є неповторною та суперечливою. Також позитивним моментом таких методів є те, що вони можуть бути використані навіть в тому випадку, коли невідомий алгоритм та принципи задачі, яка має бути розв'язана.

Роблячи висновок, необхідно ще раз відзначити, що в умовах неоднозначності та нестабільності економічного розвитку держави, формування ефективної бізнес-стратегії набуває ще більшої актуальності. Тому, ретельне та чітке планування виробничої діяльності через ефективний аналіз статистичної інформації є ефективним інструментом, що може допомогти національним виробникам не втратити свої позиції на ринку в умовах всесвітньої фінансово-економічної кризи.

Література

1. Блинов А. Когда в товарищах согласье есть / Блинов Андрей // Эксперт.– 2009.– № 11.– С. 10 – 11.
2. Огліх В. В. Формування бізнес-стратегії підприємства/ В. В. Огліх, С. П. Криворучко // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 231: У 9 т.– Т. II.– Дніпропетровськ: ДНУ, 2007.– С. 376 – 384.

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

Семенов П. А., аспірант кафедри економічної кібернетики
Харківський національний економічний університет

Прогнозування надходжень податків та зборів (обов'язкових платежів) до місцевих бюджетів являє собою важливу частину податкового аналізу. Сьогодні все більш важливу роль при податковому прогнозуванні і плануванні починають відігравати економіко-математичні моделі та методи, адже прогнози, які побудовані з використанням такого математичного апарату, дозволяють формувати реалістичні та економічно обґрунтовані плани надходжень податків та зборів (обов'язкових платежів) та надають можливість подальшого уточнення прогнозів мірою зміни економічної кон'юнктури в країні або в окремому регіоні. При цьому останнім часом особливої актуальності набули економіко-математичні методи, які б не тільки дали змогу зробити прогноз, але й надали можливість проведення аналізу можливих наслідків внесення змін у податкове законодавство, зміни соціально-економічної ситуації та вибору оптимальних мір податкового регулювання. Великим класом економіко-математичних моделей, який дозволяє проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки між різними чинниками, які впливають на результуючу ознаку є імітаційні моделі [1].

В роботі запропонована імітаційна модель аналізу надходжень податку з доходів фізичних осіб (далі – ПДФО) до місцевого бюджету, яка надає можливість будувати досить точний прогноз на декілька періодів, а також проаналізувати, як зміниться динаміка податкових надходжень у часі в залежності від зміни чинників, що впливають на результуючу ознаку.

Запропонована імітаційна модель складається з чотирьох рівнів, що описуються системою рівнянь: суми збору до Пенсійного фонду України та внесків до фондів загальнообов'язкового державно-

го соціального страхування (ВФ); прогнозних надходжень ПДФО з урахуванням очікуваного фонду оплати праці та відрахувань внесків до Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування (ПДФО1); прогнозних надходжень ПДФО з урахуванням впливу надання податкових соціальних пільг (ПДФО2); ПДФО військовослужбовців та інших категорій громадян (ПДФОвійськ).

Загальний вид моделі наведено на *рис. 1*.

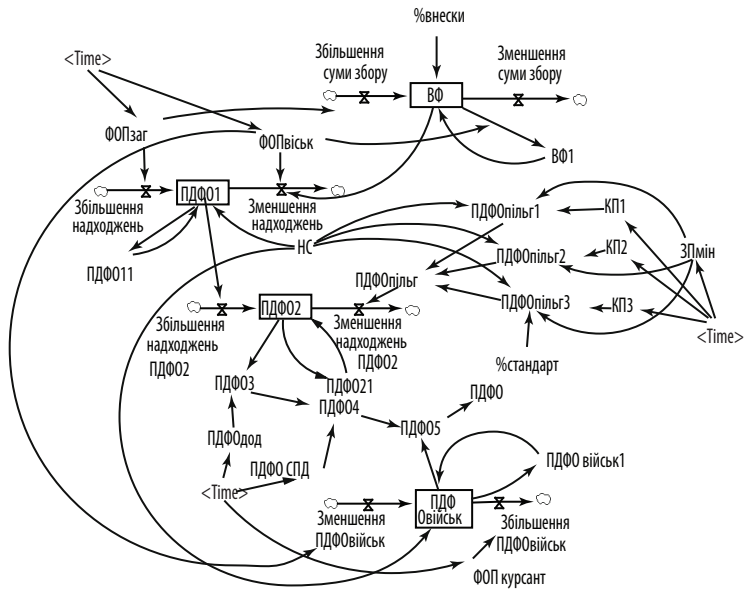

Рис. 1. Загальний вид імітаційної моделі

Графік прогнозних надходжень податку з доходів фізичних осіб, що отримані на основі побудованої імітаційної моделі, наведено на *рис. 2*.

Виходячи з того, що побудовані прогнозні показники не мають значних неузгодженостей з даними про реальні надходження податку, середня абсолютна процентна похибка прогнозу складає 7,4%, то

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

можна зробити висновок про адекватність моделі та можливість її застосування для планування та дослідження впливу окремих чинників на величину податкових надходжень.

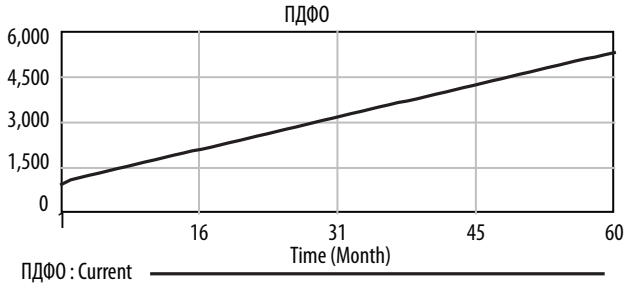

Рис. 2. Графік прогнозних надходжень ПДФО

Таким чином, побудована імітаційна модель може застосовуватись для аналізу та прогнозування надходжень ПДФО до місцевих бюджетів. Запропонована модель дозволяє підвищити якість прогнозу та проводити аналіз, як зміниться динаміка надходжень при зміні того чи іншого чинника. Крім цього, модель може бути легко адаптована к змінам середовища шляхом модифікації аналітичних виразів для опису вихідних змінних.

Література

1. Геєць В. М., Клебанова Т. С. Моделі та методи соціально-економічного прогнозування.– Х., ВД «ІНЖЕК», 2005.– 396 с.
2. www.ukrstat.gov.ua
3. www.dpa.kharkov.ua

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ТА СТРУКТУРИ ПОКАЗНИКА «ЯКІСТЬ ЖИТТЯ» ЯК ОСНОВНОГО ІНДИКАТОРА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Сергєєва Л. Н., д-р екон. наук, професор

Теряник О. А.

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

Двадцять перше століття, на думку мислителів, політиків, економістів, є століттям якості. Якість життя визнана міжнародним співтовариством одним з головних показників, що характеризують розвиток країн і народів. Відступають у минуле орієнтири тільки на науково-технічний прогрес, на побудову тих або інших моделей індустріального розвитку. Пошук нових шляхів економічного розвитку привів до усвідомлення, що тільки якість життя може найбільшою мірою виражати цілі світового співтовариства [1].

У сучасних умовах господарювання особливу значимість набули питання дослідження міжнародного досвіду оцінки якості життя, вдосконалення накопиченого досвіду регіонального планування, програмного управління якістю життя, як основного фактора економічного росту в регіонах. Разом з тим питання про структуру категорії «якість життя» і методи її статистичної оцінки дотепер залишаються дискусійними [2].

У наш час існує декілька концептуальних підходів до визначення якості життя (англ. – *quality of life*, скор. – *QOL*; нем. – *Lebensqualität*, скор. *LQ*). Ми розділяємо точку зору, відповідно до якої якість життя повинна розглядатися як категорія, що постійно еволюціонує, що може наповнюватися різним змістом залежно від соціальних ідеалів того або іншого співтовариства, історичного періоду часу, підходу до визначення суті й ін. [3; 4]. Вивчення різних підходів до визначення сутності категорії «якість життя» дозволяє зробити висно-

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

вок, з *одного боку*, про неможливість вироблення єдиного, раз і назавжди встановленого його формулювання, а з *іншого боку* – про те, що управління розвитком держави та регіонів потребує визначення його чіткого змісту.

Представимо своє бачення категорії «якість життя» на основі узагальнення існуючих підходів і точок зору.

Якість життя – це суб’єктивно-об’єктивна категорія, яка включає в себе об’єктивно існуючі умови реалізації матеріальних потреб і духовних цінностей та суб’єктивне сприйняття індивідумом рівня задоволеності поточним станом та відповідності цих умов його очікуванням, впевненість в їх реалізації в майбутньому.

Схематично концепцію структури поняття «якість життя» представимо таким чином (рис. 1).

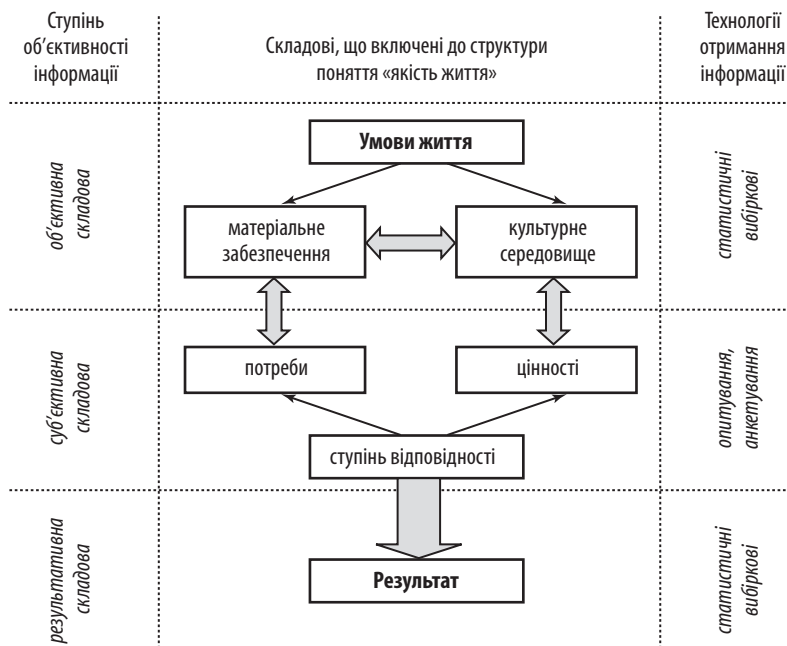

Рис. 1. Концепція структури поняття «якість життя»

Для кількісної оцінки показників якості життя авторами запропоновано систему статистичних показників, які кількісно оцінюють об'єктивну та результативну складові, тобто складові першого та третього рівня [5].

Говорячи про структуру категорії «якість життя», слід зауважити, що вона охоплює всі аспекти людської діяльності: професійні, суспільні, моральні, інтелектуальні, духовні. Однак зазначимо, що деякі складові якості життя є взаємовиключаючими, тобто високий рівень однієї складової унеможливає високе значенні іншої. Отже, чим вище рівень розвитку промисловості й національного доходу на душу населення, тим вище рівень урбанізації і гірший стан навколишнього середовища. А досягнення високого рівня освіти потребує значних зусиль з боку людини, що зменшує її можливості проведення повноцінного дозвілля та не кращим чином відбивається на стані її здоров'я.

Таким чином можна відзначити, що якість життя є інтегральною, комплексною характеристикою фізичного, матеріального, морального, духовного стану індивіда й суспільства, що є індикатором ефективності процесу управління розвитком регіону.

Література

1. Пономаренко В. С., Кизим М. О., Узунов Ф. В. Рівень і якість життя населення України: Монографія.– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003.– 226 с.
2. Калачова І. В. Показники людського розвитку як інструмент оцінки ефективності соціально-економічної політики // Социально-экономические аспекты промышленной политики: Сб. науч. тр.– Т. 1.– Донецк: ІЕП, 2006.– С. 78 – 85.
3. Манцуров І. Г. Методологія статистичного оцінювання економічного зростання та конкурентоспроможності країни.– К.: КНЕУ, 2006.– 36 с.
4. Мірошніченко О. Ю. Статистичне оцінювання рівня життя населення.– К.: КНУ, 2008.– 20 с.
5. Теряник О. А. Визначення статистичних показників якості життя в регіоні. Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць.– Дніпропетровськ: ДНУ, 2008.– С. 1158 – 1169.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВЕЙВЛЕТ-ФУНКЦИЙ ДЛЯ АНАЛИЗА ДИНАМИКИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНДИКАТОРОВ

Стрижиченко К. А., канд. экон. наук, доцент

Дмитрусенко К. О., аспирант

Харьковский национальный экономический университет

Экономика того или иного государства характеризуется определенным набором показателей (ВВП, индекс цен и т. д.). Динамика данных показателей отображает уровень развития экономической системы и является индикатором инвестиционной привлекательности. В связи с этим, актуальным является вопрос повышения качества анализа, моделирования, а также прогнозирования обозначенной динамики. Под качеством в контексте данной работы подразумевается уровень адекватности моделей и точности полученных прогнозных значений. Особое внимание в данной статье уделено повышению качества анализа динамики развития сегментов финансового рынка Украины.

В настоящее время исследователь располагает широким спектром инструментов анализа динамики экономических индикаторов. Однако структура данных индикаторов, особенности развития, природа факторов, оказывающих на них влияние, зачастую достаточно сложны, случайны и подчиняются нелинейным законам динамики. Это требует постоянной модернизации математического аппарата, позволяющего осуществлять анализ развития обозначенных показателей и, соответственно, процессов, которые данные показатели характеризуют.

Таким образом, целью данной работы является обоснование использования методов вейвлет-анализа для моделирования динамики развития индикаторов, характеризующих структурные элементы финансового рынка Украины.

Теории вейвлетов посвятили свои труды такие ученые, как Хаар Дж. Морлет и А. Гросман, Гуппилауд, Ингрид Добеши, Натали Дел-прат, Ньюланд и многие другие [2].

Вейвлет-преобразование сигналов является обобщением спектрального анализа, типичный представитель которого – классическое преобразование Фурье. Вейвлеты – это название семейств математических функций определенной формы, которые локальны во времени и по частоте, и в которых все функции получаются из одной базовой (порождающей) посредством ее сдвигов и растяжений по оси времени. Вейвлет-преобразования рассматривают анализируемые временные функции в терминах колебаний, локализованных по времени и частоте [1]. Вейвлетный анализ представляет собой особый тип линейного преобразования сигналов и отображаемых этими сигналами физических данных о процессах и физических свойствах природных сред и объектов. Вейвлетные функции базиса позволяют сконцентрировать внимание на тех или иных локальных особенностях анализируемых процессов, которые не могут быть выявлены с помощью традиционных преобразований Фурье и Лапласа. Принципиальное значение имеет возможность вейвлетов анализировать нестационарные сигналы с изменением компонентного содержания во времени или в пространстве, когда результаты анализа должны содержать не только общую частотную характеристику сигнала, но и сведения об определенных локальных координатах, на которых проявляют себя те или иные группы частотных составляющих, или на которых происходят быстрые изменения частотных составляющих сигнала. Именно упомянутая возможность позволяет выдвинуть гипотезу о целесообразности использования вейвлет-анализа для выявления особенностей развития структурных элементов финансовых рынков.

Вейвлеты имеют вид коротких волновых пакетов с нулевым интегральным значением, локализованных по оси аргументов (независимых переменных), инвариантных к сдвигу и линейных к операции масштабирования (сжатия/растяжения) [3; 4]. По сравнению с разложением сигналов на ряды Фурье, вейвлеты способны с гораздо более высокой точностью представлять локальные особенности

Секція 3. Статистичні методи і моделі в управлінні соціально-економічними процесами

сигналов, вплоть до разрывов 1-го рода (скачков) [2]. Одна из главных и особенно плодотворных идей вейвлетного представления сигналов на различных уровнях декомпозиции (разложения) заключается в разделении функций приближения к сигналу на две группы: аппроксимирующую – грубую, с достаточно медленной временной динамикой изменений, и детализирующую – с локальной и быстрой динамикой изменений на фоне плавной динамики, с последующим их дроблением и детализацией на других уровнях декомпозиции сигналов [2]. При этом важной особенностью применения вейвлет-функций при анализе и декомпозиции временных рядов является возможность осуществления восстановления исходных рядов из полученных детализирующих и аппроксимирующих составляющих. Отдельным направлением исследования в данной области может служить выявление из числа существующих вейвлетов того, который с наименьшей погрешностью соответствует динамике исследуемого финансового показателя. Под данным соответствием имеется в виду возможность декомпозиции и восстановления исходного ряда при помощи определенного вейвлета с наименьшей потерей идентичности.

В качестве вывода необходимо отметить, что вейвлет-функции являются перспективным аппаратом с точки зрения анализа динамики составляющих финансового рынка. Данное применение обозначенных функций является недостаточно изученным на современном этапе, однако существует ряд их особенностей, подтверждающий целесообразность применения функций «всплесков» для изучения динамики экономических индикаторов.

Литература

1. Бендат Дж., Пирсол А. Прикладной анализ случайных данных.– М.: Мир, 1989.– 540 с.
2. Давыдов А. В. Цифровая обработка сигналов: Тематические лекции.– Екатеринбург: УГГУ, ИГиГ, кафедра геоинформатики, 2007.
3. Новиков Л. В. Основы вейвлет-анализа сигналов: Учебное пособие.– СПб.: Изд-во ООО «МОДУС+», 1999.– 152 с.

4. Петухов А. П. Введение в теорию базисов всплесков.– СПб.: Изд. СПбГТУ, 1999.– 132 с.

УДК 338.512

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ КОМПЕНСАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Пашкевич М. С., асистент кафедри економіки підприємства
Національний Гірничий Університет (м. Дніпропетровськ)

Проблема управління відтворенням виробничих ресурсів промислових підприємств є надзвичайно актуальною для розвитку економіки України, оскільки від її вирішення залежить стабільний, ефективний виробничий процес при наявності дієвої системи постійного збереження виробничих ресурсів, внаслідок чого підтримується виробничий потенціал підприємства. Ефективне управління відтворенням виробничих ресурсів багато в чому спирається на ефективне управління процесом компенсації понесених виробничих витрат підприємства. Таким чином, удосконалення управління процесом компенсації виробничих витрат промислового підприємства являє собою актуальне наукове завдання.

Аналіз існуючих досліджень дозволив виявити деякі не розглянуті раніше питання, що потребують подальшого розвитку та окреслити напрямки удосконалення управління процесом компенсації виробничих витрат.

Зокрема, удосконаленню підлягає система показників оцінки ефективності управлінських дій у процесі компенсації понесених виробничих витрат, а також система факторів, що впливають на рівень компенсації витрат підприємства у ході виробництва і реалізації продукції.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Традиційно, показником оцінки ефективності діяльності промислового підприємства є рентабельність, яка відбиває ефективність управління процесом формування виробничих витрат та використання виробничих ресурсів. Однак показник рентабельності не враховує та не відображає рівень компенсації виробничих витрат та відтворення виробничих ресурсів. Адже, внаслідок впливу факторів низький рівень компенсованих виробничих витрат виручкою від реалізації продукції спричиняє дефіцит виробничих ресурсів. В умовах відсутності реальних грошових коштів підприємство змушене залучати платні фінансові джерела, що спричиняє зниження потенційної можливості отримання прибутку у майбутніх періодах.

Враховуючи вищенаведене, оцінку ефективності управління процесом компенсації виробничих витрат з метою відтворення виробничих ресурсів промислового підприємства пропонується проводити за показником реалізованої економічної вигоди, яка являє собою потенційну можливість отримання підприємством грошових коштів від використання активів. Реалізованою економічна вигода вважатиметься при реальному отриманні грошових коштів від використання виробничих ресурсів.

Таким чином, реалізована економічна вигода від використання виробничих ресурсів показує обсяг прибутку, реально отриманого у грошових коштах після реалізації продукції, на гривню усіх витрачених виробничих ресурсів у ході виробництва і реалізації продукції та розраховується таким чином:

$$PEB = \frac{\Pi_{\text{ч}}^B}{C_B},$$

де PEB – реалізована економічна вигода (грн/грн);

$\Pi_{\text{ч}}^B$ – прибуток, виражений реальними грошовими коштами, отриманими у ході виробництва і реалізації продукції (грн);

C_B – обсяг продуктивних та непродуктивних виробничих витрат у ході виробництва і реалізації продукції (грн).

Під час ефективного управління процесом компенсації виробничих витрат цей показник прагне до збільшення.

Удосконалення методичного підходу управління процесом компенсації виробничих витрат передбачає не тільки оцінку поточного стану управління за показником реалізованої економічної вигоди, але й визначення впливу факторів на рівень компенсації понесених виробничих витрат.

Серед факторів, що потребують обов'язкового врахування під час управління процесом компенсації виробничих витрат, особливе місце займають непродуктивні витрати, обсяги яких збільшують собівартість реалізованої продукції, зменшують комерційну маржу, зменшують реалізовані вигоди від використання виробничих ресурсів. Особливої уваги потребують непродуктивні витрати, обсяги яких не можуть бути компенсовані виручкою від реалізації, що спричиняє високий рівень ризику втрати понесених виробничих ресурсів.

Таким чином, важливим аспектом удосконалення управління процесом компенсації виробничих витрат є обґрунтування та розробка моделі оцінки ефективності управління за показником реалізованої економічної вигоди, який на відміну від існуючих дозволяє врахувати тільки ті обсяги прибутку, що отримані у вигляді реальних грошових коштів, а також ті обсяги використаних виробничих ресурсів, що виражено у продуктивних та непродуктивних понесених витратах. А також доцільності набуває встановлення впливу та врахування обсягів непродуктивних витрат під час підвищення ефективності управління процесом компенсації понесених виробничих витрат промислового підприємства.

Література

1. Бойко В. В. Некоторые вопросы управления затратами предприятий Украины в условиях работающей рыночной экономики / В. В. Бойко, М. С. Пашкевич // Горный информационно-аналитический бюллетень: Тез. докл.– М., 2007.– С. 318 – 320.
2. Волонцевич С. О. Оптимізація структури витрат як фактор підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств: автореф. дис. канд екон. наук: 08.07.01 / Харківський тех. ун-т «Харківський політехнічний інститут».– Х., 2006.– 18 с.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

3. Голов С. Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С. Ф. Голов.– К.: «СКАРБИ», 1998.– 384 с.

4. Гришко Н. Місце процесу управління витратами в діяльності промислового підприємства / Н. Гришко // Економіст: науково-практичний журнал.– 2006.– № 11ю– С. 68 – 69.

5. Єгоркіна Т. О. Мотиваційний механізм управління витратами підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Донський нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган–Барановського, Донецьк, 2008.– 17 с.

УДК 37:311.312 (477)

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВИТРАТ
ДОМОГОСПОДАРСТВ В СТРУКТУРІ
МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІКИ ОСВІТИ**

Тимошенко І. В., канд. екон. наук, доцент

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

Розвиток системи освіти в Україні породжує досить різноманітні й багато в чому суперечливі економічні процеси, без вивчення яких неможливо ухвалення будь яких раціональних управлінських рішень як на рівні окремої сім'ї, так і на рівні держави в цілому. Цим обумовлюється необхідність дослідження установок сімей щодо їхнього відношення до вибору освіти для їхніх дітей, а також нагальність аналізу витрат, які несуть домогосподарства у зв'язку з отриманням освіти. Динаміка установок сімей, що віддзеркалюється у мотивації їхнього вибору того чи іншого закладу освіти, а також розмірів і структури витрат сімей на освіту, може служити свідченням того, які тенденції – позитивні, продуктивні чи, навпаки, – негативні, деструктивні – беруть гору внаслідок реалізації освітньої політики держави. Наприклад, відносна позитивна динаміка розміру коштів, що витрачаються домогосподарствами на освіту офіційним шляхом, може свідчити про поступове становлення в країні цивілізованого ринку освітніх послуг. Навпаки, зростання обсягу неформальних

витрат, пов'язаних з отриманням освіти (хабарі, подарунки, «добročинні» внески тощо) є досить об'єктивним індикатором подальшого поглиблення кризи і руйнування національної системи освіти.

На жаль, існуюча в теперішній час в Україні практика статистичного спостереження доходів і витрат домогосподарств не дозволяє скласти цілісну об'єктивну картину формування і розподілу витрат, що пов'язані з отриманням освіти. Державне статистичне обстеження домогосподарств, яке регламентується наказами Держкомстату України № 415 від 30 червня 2004 р. і № 266 від 22 червня 2006 р., передбачає заповнення учасниками панелі таких форм, як «Щоденник поточних витрат домогосподарства», «Журнал квартальних витрат», а також «Квартальний запитальник про витрати і доходи домогосподарства». При цьому дослідження витрат домогосподарств на освіту у цих формах передбачає відповіді лише на вельми обмежену кількість питань, до того ж таких, у яких відсутня необхідна деталізація реального змісту цих витрат:

- плата за дитсадок, інші дошкільні заклади;
- плата за навчання та за уроки репетиторів у початковій, середній школі, ліцеї, гімназії та інших середніх навчальних закладах;
- плата за навчання та уроки репетиторів у вищих учбових закладах: академії, університети тощо;
- плата за курси (водіїв, бухгалтерів, іноземних мов т. ін.), гуртки, музичну, художню школу (студію) тощо;
- оплата спортивної секції, басейну, спортзалу тощо, квитків (абонементів) на різні спортивні змагання, прокат спортінвентарю тощо.

Зрозуміло, що така методика спостереження домогосподарств не дозволяє визначити реальні обсяги і структуру формальних і неформальних витрат, відповідно до головних етапів процесу навчання (підготовка та вступ до закладу освіти, навчання, випуск і отримання відповідного офіційного свідоцтва про закінчення закладу освіти).

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

У зв'язку з цим було б за доцільне скористатися тим позитивним досвідом, що його було накопичено у інших країнах колишнього СРСР, і, перш за все, досвідом організації моніторингу економіки освіти в Російській Федерації. Змістом моніторингу економіки освіти в Росії є система збирання, аналізу, узагальнення та презентації даних по економіці освіти для осмислення процесів, що відбуваються у сфері освіти, розробки державної освітянської політики та прийняття управлінських рішень. Це – системне обстеження ресурсів сфери освіти, переваг і стратегій головних учасників ринку освітніх послуг (від сімей учнів до роботодавців і держави в цілому). Він проводиться з 2002 р. на замовлення Міністерства освіти і науки Російської Федерації Державним університетом – Вища школа економіки разом з Державним Комітетом статистики РФ, фондом «Громадська думка» та Аналітичним центром Юрія Левади. У числі найважливіших результатів реалізації проекту, які щорічно оновлюються, – детальна характеристика витрат, які несуть домогосподарства при підготовці дитини до вступу до начального закладу того чи іншого рівню, навчанні у ньому і отриманні відповідного свідоцтва про його закінчення.

Наприклад, у тому розділі Моніторингу, якій присвячений дослідженню вищої освіти, в структурі річних витрат середнього російського домогосподарства на підготовку дитини до вступу до ВНЗ виділяються такі витрати:

- оплата навчання на підготовчих курсах для підготовки до ВНЗ;
- оплата послуг репетиторів з підготовки до ВНЗ;
- купівля літератури, копіювання матеріалів для підготовки до ВНЗ;
- оплата тестування до вступних іспитів (пробні іспити, платні олімпіади тощо) і оплата вступних іспитів до ВНЗ;
- оплата оформлення документів і медкомісії до ВНЗ;
- оплата проживання у гуртожитку на час здачі іспитів у ВНЗ;
- подарунки або хабарі за більш м'яке ставлення при оформленні документів, при медогляді та ін.;

- подарунки або хабарі на іспитах та / або як платня за зарахування до ВНЗ;
- інші витрати, пов'язані з вступом до ВНЗ.

Такі ж саме докладні і обґрунтовані характеристики даються у Моніторингу тим витратам, що стосуються етапів самого навчання у ВНЗ та його закінчення.

Впровадження російського досвіду моніторингу системи освіти у вітчизняну практику вивчення ринку освітянських послуг, на нашу думку, не тільки забезпечило б без сумніву важливі результати, а до того ж дозволило б суттєво зекономити ресурси, не витрачаючи їх на винахід «українського велосипеда».

УДК 332:330.43

ЩОДО ПРОБЛЕМИ НАРОЩУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Харламова Г. О., канд. екон. наук, асистент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сьогодні Україна пропонує достатньо широкий набір переваг для розміщення прямих інвестицій. Але сама наявність таких переваг не означає автоматичного надходження капіталу. Ситуація ускладнюється через існування факторів, що знижують інвестиційну привабливість країни та її регіонів.

Іноземні інвестиції надходять в усі регіони України, проте їх розподіл залишається дуже нерівномірним [1]. Найбільші капітали на протязі усього періоду, що аналізується, йдуть у економічно сильні регіони. З точки зору інвестицій, існують ніби дві, кардинально різні України: Київ (32% від загальних ПІІ у 2008р.) та решта регіонів із значним лідерством Дніпропетровської обл. [3]. Частка ПІІ для інших регіонів не перевищує 5% від загального об'єму надходжень ПІІ, а для багатьох регіонів – взагалі в межах 1%.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Обсяг іноземних інвестицій на душу населення є важливим показником, за допомогою якого можна порівняти активність окремих регіонів щодо залучення капіталу (табл. 1, розрахована за даними [3]). За останні роки ситуація по регіонах значно покращилася. Якщо у 2001р. 52% регіонів мали інвестицій до 50 дол. США на душу населення, то вже у 2007 – 2008 рр. їх частка зменшилася до 11%. У той же час зросла частка регіонів з обсягом інвестицій на одного мешканця понад 100 дол. США. Найбільше іноземних інвестицій на одну особу наростаючим підсумком з початку інвестування залучено до Києва – 2179 дол. США (станом на початок 2008 р.), найменше – у Чернівецьку область (40,8 дол. США).

Таблиця 1

Розподіл регіонів за обсягами ПІІ на душу населення

Обсяг ПІІ на душу населення в регіоні	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007	
	Кількість регіонів	Питома вага, %	Кількість регіонів	Питома вага, %	Кількість регіонів	Питома вага, %	Кількість регіонів	Питома вага, %	Кількість регіонів	Питома вага, %	Кількість регіонів	Питома вага, %	Кількість регіонів	Питома вага, %
До 50 дол. США	14	52	13	48	6	22	4	15	4	15	3	11	3	11
51 – 100 дол. США	10	37	8	30	11	41	9	33	8	30	8	30	8	30
Понад 100 дол. США	3	11	6	22	10	37	14	52	15	55	16	59	16	59
Загалом	27	100	27	100	27	100	27	100	27	100	27	100	27	100

Неоднорідність інвестиційного процесу проявляється не лише на рівні регіонів-реципієнтів, а й на рівні інтересів інвесторів у цих регіонах. Бізнесмени із Угорщини, Чехії, Польщі, Словаччини вкладають капітали у харчову промисловість, торгівлю, деревообробну промисловість. Інвестори із США, Великобританії, Німеччини віддають перевагу Дніпропетровській, Донецькій, Одеській і Черкаській областям. На Дніпропетровщині їх найбільше цікавлять машинобудування і металообробка, торгівля, харчова і хімічна промисловість, будівництво, транспорт, на Донеччині – машинобудування і металообробка, борошномельно-круп'яна галузь харчової промисловості, торгівля, на Одещині – торгівля, фінанси і кредит, будівництво, ма-

шинобудування і металообробка, транспорт, на Черкащині – хімічна промисловість, а також харчова промисловість і сільське господарство. Нідерландські інвестори охоче вкладають капітали у Київську (тут сконцентровано майже 4/5 усього обсягу інвестицій) і Львівську області, де їх цікавить харчова промисловість. Вибірково вкладають («репатріюють») кошти інвестори з Кіпру, основна частина їх інвестицій припадає на Одеську, Дніпропетровську, Львівську, Миколаївську і Полтавську області. Обсяг інвестування із Кіпру такий великий, що у кожному українському регіоні складає найбільшу частку. Загалом капітал інвесторів з Кіпру концентрується у таких галузях, як машинобудування і металообробка (Дніпропетровська, Полтавська обл.), торгівля (Дніпропетровська, Львівська, Одеська обл.), хімічна і паливна промисловість (Луганська обл.), харчова промисловість (Львівська, Миколаївська, Полтавська обл.), фінанси (Одеська обл.), сільське господарство (Хмельницька обл.). Російські інвестори основну частину своїх капіталів спрямовують у Крим (зокрема, м. Севастополь), у галузі: охорона здоров'я (будівництво санаторіїв і будинків відпочинку), будівництво житла. У Києві зосереджені інвестиції у фінансовому, кредитному і страховому секторах економіки. Інтерес іноземних інвесторів до Києва, природний і зрозумілий.

Нерівномірність розподілу надходжень ПІІ за регіонами України обумовлює доцільність математично-обґрунтованого дослідження регіонального інвестиційного потенціалу України [2].

Великої уваги потребує іноземний інвестиційний вплив вкладень у інфраструктуру промисловості регіону. В умовах, коли встановлення та підтримка прямого контролю за регіональним промисловим комплексом за допомогою прямих іноземних інвестицій (ПІІ) декларативно та законодавчо контролюється в інтересах держави, іноземні інвестори інвестуючи у інфраструктуру досягають тієї ж цілі – контролю за зберігаючими економічний суверенітет національними підприємствами, але вже не прямими, а непрямыми методами. Також інвестуючи у місцеву інфраструктуру чи створюючи там власну інфраструктуру (збутові мережі, рекламні агентства, сервісні центри, банки, страхові компанії і т. д.) іноземні

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

інвестори переслідують ціль забезпечити собі максимально сприятливий режим для подальшого захоплення ринку, чи розширення туди поставок власної продукції, чи вивозу сировини на найбільш сприятливих умовах.

Подальше дослідження інвестиційного потенціалу, як складного динамічного процесу, має бути зосереджено на впливі регіонального фактору на надходження ПІІ. Процес прямого іноземного інвестування в Україні потребує стратегії, яка буде спрямована на використання ресурсного потенціалу регіонів.

Література

1. Харламова Г. О. Неоднорідність інвестиційного простору України // Актуальні проблеми економіки.– 2006.– № 2.– С. 27 – 33.
2. Харламова Г. О. Моделювання впливу регіонального фактору на надходження прямих іноземних інвестицій в Україні // Економіс.– 2007.– № 5.– С. 50 – 53.
3. Офіційний Інтернет – сайт: Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 338.32.053.3

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ЭНЕРГЕТИКО- СЫРЬЕВОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ КОКСОВЫХ БАТАРЕЙ

Шпилевский А. В., аспирант

Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (г. Харьков)

До сьогоднішнього дня основними критеріями оцінки промислових установок, використовуваних в горно-металургічному комплексі, в т. ч. коксохімічному виробництві, є їх виробнича потужність і продуктивність. На основі цієї теоретичної передумови будується подавляюче число сучасних

менных методик оценки эффективности промышленных установок, а следовательно, и технологий, основанных на их использовании. В национальной коксохимии практическое использование данной теоретической основы хорошо просматривается на примере отчетов и справочников издаваемых УНПА «Укркокс». Данное теоретическое видение, в практическом приложении к коксохимическому производству, на сегодняшний день, сформировало устойчивую мировую тенденцию повышения производительности коксовых батарей за счет увеличения полезного объема производительных камер коксовых печей. При этом данная тенденция формировалась в период устойчивого развития мировой экономики и соответствовала природе данного процесса. Сегодня же, когда развитие мировой экономики приостановилось, а большинству экономик индустриальных стран присущи признаки экономической рецессии, становится очевидным, что выше охарактеризованный теоретический посыл к оценке эффективности промышленных установок, в нашем случае коксовых батарей, предоставляет частный случай, не отвечающий реалиям современности. Данное утверждение подтверждается положениями экономической теории, являющихся отражением накопленного практического опыта, который свидетельствует о том, что в условиях спада производства наибольшая доля непроизводительных затрат (считай убытков) на содержание основных средств промышленности приходится как раз на содержание наиболее производительных (прогрессивных, технически сложных) промышленных установок. Данное явление, как правило, обусловлено невозможностью выведения из производства промышленных установок с высокой производительностью (мощностью) из-за её несоответствия (существенного превышения) величин снижения спроса на продукцию предприятий. Для предприятий коксохимии эта проблема является ещё более сложной из-за непрерывного рабочего цикла коксовых батарей и определяет возможность снижения объемов производства кокса только за счет адаптации режима работы коксовых батарей к сложившимся условиям (востребованному объему производства).

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України ...

В долговременном видении тенденция спада объемов производства металлургического кокса в Украине начала складываться с 1980 года и продолжается до сегодняшнего дня. Именно эта тенденция на сегодня и определила значительный излишек производственных мощностей в отечественной коксохимии. Так, производственные мощности украинской коксохимии по коксу валовому 6% влажности на 01.01.2008 года составили 24,3 млн т., при его фактическом производстве 20,6 млн т., т. е. недогруз производственных мощностей уже в указанном периоде составлял более 15%, и сегодня эта ситуация еще более усугубилась в связи с падением производства определяемого влиянием мирового финансового кризиса.

Таким образом, в условиях сокращения объемов производства, которые сегодня характерны для большинства отечественных коксохимических предприятий, для оценки эффективности использования коксовых батарей должен использоваться методический подход, основанный на принципах отличных от ранее применявшихся. Данный подход предложен в настоящем исследовании эффективности коксовых батарей различных конструкций, основные результаты которого предлагаются вашему вниманию.

Использованный в исследовании методический подход к оценке эффективности технологического процесса коксования, основан на использовании методики комплексного сравнительного анализа ресурсопотребления различных промышленных установок. В нашем случае, в ходе анализа оценивалась эффективность использования сырья (каменного угля) и энергии (тепла) при процессе коксования в коксовых батареях с камерными коксовыми печами. Сравнению подлежали приведенные к сопоставимому виду характеристики отечественных коксовых батарей обобщенных в аналитической выборке. В аналитическую выборку было включено 48 коксовых батарей, полностью использовавших годовой фонд рабочего времени (всего на предприятиях Украины в 2007 году эксплуатировалось 59 коксовых батарей).

Комплексную оценку эффективности коксовых батарей различных конструкций в условиях недогруженности производственных

мощностей целесообразно проводить на основе совокупности показателей характеризующих расход сырья (угольной шихты) и энергии (тепла) на производство единицы сухого валового кокса.

Сравнительная оценка энергетико-сырьевой эффективности коксовых батарей проведена с помощью и приведенной на *рис. 1* матрицы.

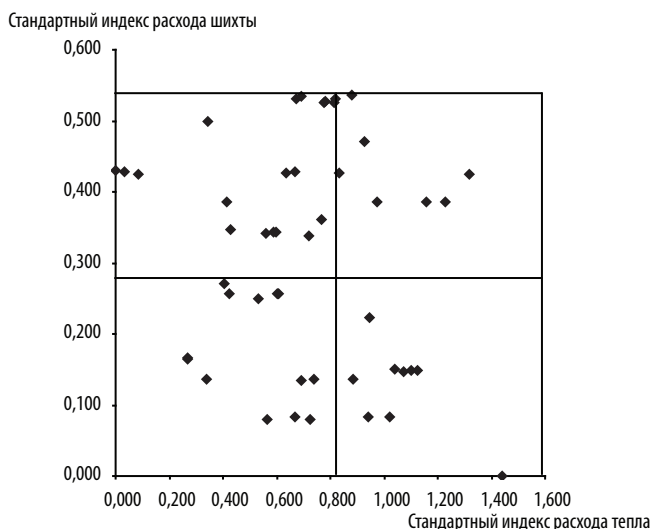

Рис. 1. Матрица энергетико-сырьевой эффективности коксовых батарей

По анализируемой группе коксовых батарей было установлено, что:

- в зону высокой эффективности вошло 13 коксовых батарей;
- в зону низкой эффективности – 7;
- в зону повышенного расхода шихты – 19;
- в зону повышенного расхода тепла – 9.

Относительно равномерное распределение индикаторов объектов на поле эффективности матрицы свидетельствует об относительно высокой степени достоверности проведенной оценки.

Секція 1. Науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку України

Коксовым батареям, относящихся к зоне высокой эффективности матрицы, несмотря на различия в полезном объеме камер коксовых печей (производительности), присущ общий конструктивный признак – средняя ширина их камер стремится к минимуму. Следовательно, использование охарактеризованного методического подхода позволило выявить, что в условиях неполного использования производственных мощностей наиболее эффективными являются коксовые батареи, основным конструктивным признаком которых является минимальная средняя ширина камеры коксовой печи, а не ее полезный объем (производительность), как считалось ранее.

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ:
ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ**

Тези доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції
21 – 23 травня 2009 р.

Підписано до друку 8.05.2008 р. Формат 60 x 84/16. Папір офсетний.
Гарнітура WarnockPro. Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 23,5.
Обл.-вид. арк. 28,2. Наклад 200 прим. Зам. № 397.

ФОП Лібуркіна Л. М.
61050, Харків, пр. Московський, 38, кв. 54. Тел. (057) 7034021, 7034001.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України суб'єктів
видавничої діяльності ХК № 76 від 12.02.2003 р.
Надруковано у ВД «ІНЖЕК», Харків, пр. Гагаріна, 20.
e-mail: inzhek@vl.kharkov.ua; www.inzhek.kharkov.ua